

MOMENTE DIN VIAȚA LITERARĂ

SPIRITUL PAMFLETAR

de E. LOVINESCU

Confundat de obicei cu spiritul polemic, spiritul pamfletar se deosebește însă. Cu toate că rădăcina lor porcede din atitudinea critică, spiritul polemic e de calitate exclusiv rațională; fenomen pur intelectual, el presupune stăpânirea de sine și se exprimă sub forme strict logice; ținând să convingă, nu se exercită de cât în cadrele verosimilului; nu se năpustește în toate direcțiile, căutând să distrugă global valori pozitive, ci își alege cu luciditate terenul de luptă, punctul slab al platosei unde își va concentra atacul; spiritul polemic presupune, așa dar, discernământ, calcul, și ceia ce se numește *l'esprit de finesse*; operează în nuanțe și, pe lângă logică, drept procedee literare întrebuințează ironia incizivă, așa cum a făcut-o T. Maiorescu, spiritul polemic cel mai viguros din literatura noastră.

Deși de esență tot critică, spiritul pamfletar nu pornește din rațiune ci din sentiment; de substanță afectivă, nu se adresează inteligenței ci emotivității; nu vrea să convingă ci să miște. Pornit dintr-o stare sufletească de exaltare, nu cunoaște argumentarea logică, verosimilitatea, nuanța; ignorând spiritul de fineță, procedează prin afirmații masive, globale, fără respectul adevărului și al propriei sale demnități; pentru a provoca o distrugere materială sau numai o panică morală, aruncă cu ori ce-i viue la îndemână. Adresându-se unei elite intelectuale ce știe prețui valoarea argumentelor și nu se lasă cucerită de cât de și prin rațiune, — spiritul polemic e singurul durabil, permanent. Din ura deslănțuită în jurul acțiunii critice a lui Maiorescu n'au rămas decât directivele lui pentru că au plecat dintr'un spi-

rit critic și articolele pentru că au fost expresia unui spirit polemic alimentat numai de argumente intelectuale. Pe cât e de indestructibil elementul rațional, pe atâta elementul afectiv se risipește odată cu ambianța, în care s'a produs și a prins poate. Manifestări ale aceleiași atitudini critice, spiritul pamfletar e dușmanul cel mai serios al spiritului polemic, în sensul în care dușmanul de aproape e mai primejdios de cât cel de departe. Principiului stendhalian al „diferenței care produce ură” trebuie să i se adauge corectivul unei uri cu atât mai mari cu cât diferența e mai mică.

*

Pe cât e de rar la noi spiritul polemic, pe atât e de înfloritor spiritul pamfletar. Problema se impune atenției ori cui prin evidentă. Prezența unei literaturi pamfletare extraordinar de dezvoltată nu poate fi un fenomen întâmplător; dacă nu răspunde unui postulat al rasei (care nici ea nu e imutabilă), răspunde cu siguranță unei etape de evoluție. E singura explicare cu pu-

(Citiți continuarea în pagina II-a)

tintă. „Românul s'a născut pamfletar” după cum s'a născut și poet, întrucât lirismul și pamfletul au la rădăcină o stare identică de afectivitate tradusă, după împrejurări, în iubire sau în ură pentru obiecte diferite sau, succesiv, pentru același obiect. Prin însăși natura lor, și unul și altul sunt erupțiuni spontane ale unei emotivități brute, care, ne mai trecând prin zona refrigerență a raționalului, se proiectează în libertate fără nici un corectiv; exaltă eroi sau distruge monștri; înalță sau blestemă; adoră sau spurcă. În exercițiul lor n'au nevoie de măsură, de logică, de bun simț; nimic nu-i stânjenește și nu-i dezumflă; văd totul în volbură pasiunii ce transformă șoarecul în elefant și elefantul în șoarec. Când e de bună credință, pamfletul e, într'un fel, respectabil: când nu, trebuie privit numai prin valoarea lui de realizare și nu cunosc o literatură occidentală, care, în această privință, să poată sta alături de literatura noastră, nu numai prin cantitate dar și prin calitate. Însăși esența întregii noastre culturi este de natură pamfletară; nu numai o formă a talentului, pamfletul este deci și o formă a unei faze de evoluție. Temperamente abrupte și violente se găsesc pretutindeni, dar aiurea ele sunt oprite în manifestarea lor, fie de cultura proprie, fie

de nereceptivitatea ambianței. Spiritul pamfletar al lui Léon Daudet, de pildă, a putut străbate biruitor prin vastul strat al marii lui culturi umaniste și chiar științifice, dar n'a găsit nici un fel de rezonanță în opinia publică. S'au împlinit treizeci de ani de la citirea primului număr din *L'action française* pe o bancă a Luxemburgului, și în acești treizeci de ani mi-au trecut pe sub ochi mii de articole și zeci de volume ale marelui pamfletar — fără să fi văzut însă și răspunsul vreunui din cei atacați cu atâta violență. În Franța, Léon Daudet e privit ca un fenomen izolat, ce se admiră sau se disprețuește, după conveniență, dar căruia nu i-se răspunde. Caracteristic întregii noastre culturi, fenomenul producerii intensive a pamfletului la noi nu se explică prin apariția câtorva temperamente explozive, ci prin prezența unei ambianțe morale care-l îngăduie, îl soliciță și îl promovează, semn al unei baze de evoluție culturală, în care domină, fără alt corectiv, afectivitatea.

*

Exponenții cei mai expresivi ai spiritului pamfletar sunt d-nii N. Iorga și Tudor Arghezi, frați învrăbiți, ce trebuie definiți prin diferențe specifice. Numind pamfletul d-lui N. Iorga un „pamflet ideolo-

gic”, am săvârșit o contradicție în termeni, întrucât ideile nu pot deveni explozive decât după ce au trecut de mult în rezerva sentimentalității. Ideea de neam, de țară, de patrie, de religie, de solidaritate istorică, de progres, ideile morale — nu sunt noțiuni ce se discută, ci stări suiești absolute, iraționale. Dela baza existenței popoarelor sau chiar a omenirii. Spiritul pamfletar al animatorului sămănătorist se alimentează așa dar dintr'o ideologie larvată în fiecare din noi, de unde și forța lui de contagiune. Puterea pasională ce o însușește este într'adevăr atât de excepțională în cât, deși scrisul marelui cărturar se bucură, în genere, de o lizibilitate numai parțială în paginile sale pamfletare (memorii, articole scurte, comemorări, etc.), ajunge totdeauna la expresia artistică și adesea la marea artă: inocența verbală se înflăcărează sub acțiunea focului ce o dogorește pe de desupt. Participând dintr'un fond comun de sentimente, această activitate pamfletară se încarcă și de prestigiul unui apostolat, a cărui acțiune salutară o recunoaștem bucuros în multe domenii, deși, trecută aiurea, în artă de pildă, dă loc și la confuziuni regretabile.

*

Pamfletul arghegian nu îmbracă o formă ideologică, ci e pamfletul

pur, artă pentru artă. El nu derivă din vreo concepție asupra vieții, din vreo atitudine critică, față de societate, sau de anumite forme printr'insul nu circulă sentimentele generoase, ideile larvate de la baza existenței colective, ce-i acordă adversarului său rolul unui apostolat național. Pamfletul arghegian este un act individual, o atitudine critică dictată momentan de o erupție sentimentală. Izolându-și obiectul pasiunii sale trecătoare, poetul își proiectează asupra lui lentila ochiului său deformat, de o vigoare neegalată în nici una din literaturile din câte cunosc. Nu e vorba de a căuta într'o astfel de artă o îndreptățire morală sau măcar o supunere la obiect, ci o creație arbitrară, valabilă prin sine, printr'o neîntrecută invenție verbală, prin alfabetul original al unei expresii figurate puri improspătate, prin incizivitatea unei viziuni realiste, scrijelată în trăsături aspre, în reliefuri puternice, într'o stilistică eliptică, ce-i dau adâncimi, într'o asociație organică de materialuri rude, vulgare cu suavități poetice și cu esențe spirituale. Neparticipând întru nimic la spiritul critic și ne ținând să imprime directive suiești, pamfletul arghegian trebuie judecat în sine prin extraordinara lui originalitate artistică.

E. Lovinescu

1. Sept. 38

... faimosului congres.
privește fondul discuțiilor
pentru nimeni nu mai poate fi in-
doială că ele au avut un caracter
pur nazist, participanții la acest con-
gres făcând abstracție se pare de
faptul că sunt cetățeni ai statului
român.

Cel mai sălbatic exclusivism a fost
decretat ca normă de conducere față
de populația majoritară a țării, pen-
trucă acesta și nu altul este sensul
declarației categorice a d-rului Bon-
fert care a spus: „noi nu vom face
pacte cu nici un partid politic ro-
mânesc”. După douăzeci de ani dela
Unire, minoritatea germană se men-
ține departe de comunitatea româ-
nească, mărturisindu-și fără incon-
jur intenția de-a rămâne și pe viitor
în afara acestei comunități. Dar o
declarație care are nevoie neapărat
de o lămurire este aceasta: „mișca-
rea noastră este puternică atât în-
lăuntru cât și în afară”. În afară?
Peste granițele României? Dar ce tă-
rie are a-și afirma un grup de cetă-
țeni ai unui stat alta decât țaria
statului însuși? Nimic nu poate face
țaria unui grup de cetățeni decât a-
ceea care decurge din forța morală și
materială a colectivității întregi, a
cărei fracțiune este, și e inadmisibilă
declarația oricui — individ sau gru-
pare — că e tare prin sine însuși
în afară. Afirmatia congresiștilor
dela Biled e mărturisirea fațășă a
sprijinului ce-l așteaptă și îl are în
altă parte decât din partea statului
român.

MOMENTE DIN VIAȚA LITERARĂ

SPIRITUL POLEMIC

de E. LOVINESCU

Ca urmare a telegramei italiene,
deși îmi propun să definesc și să
analizez „spiritul polemic” și „spi-
ritul pamfletar” în condiții de
stricte obiectivitate și de asepisie
morală, nu voi proceda nici ab-
stract, nici didactic; sensul acestor
pagini fiind memorialistic, e firesc
ca ele să-și tragă seva din expe-
riențe proprii și să se limpezească,
intuitiv, prin întâmplări și imagini
rezumative.

*

Cu vreo cinci-sase ani înainte de
război, într-o după amiază caldu-
roasă de vară, în vitrina cafenelei
Imperial, își citea tihnit ziarul un
publicist, destul de lătareț la trup,
cu nasul strâmb și turtit, ursuz și
chiar ușor maniac, când, de odată,
de cealaltă parte a baricadei, se
întipse un țigănuș cu ziazele de du-
pă amiază tocmai atunci apărute.
Făcându-i semn cu mâna ca să-și
vadă de drum, țigănușul insistă;
cum enervat, publicistul se răstă

prin geam, fără să-i pese, țigănușul
perseveră și mai mult. Furios, pu-
blicistul începu a-l amenința cu
pumnul, în timp ce, ghiduș, țigănu-
șul își turti nasul pe geam — la fel
cu cel al publicistului — scotându-i
și limba. Cât ai clipi, o scrumieră
se proiectă vijelios prin geamul
spart în stradă, pentru ca apoi, cu
capul gol, crăcănel și împiedicat de
greutatea trupului, irascibilul pu-
blicist să se repeadă pe ușa cafe-
nelii în urmărirea imposibilă a băc-
tașului care, sbughind-o, continua,
de pe celălalt trotuar, să-și tur-
tească nasul cu degetul în hazul
trecătorilor...

După felul de a vedea al unora
s'ar spune că am asistat la o ma-
nifestare a „spiritului polemic” —
pe când, în realitate, n'a fost de cât
o scenă penibilă celui ce a provo-
cat-o, întrucât spiritul polemic es-
clude, principial, irascibilitatea. De-
și conține în sine elementul viril al
inițiativei personale, al luptei dure

și necrutătoare, ea presupune, toc-
mai în vederea unor scopuri agresive,
linște, stăpânire de sine, calcul
și strategie, calități cari, dacă nu
sunt rezultatul unui temperament
în adevăr excepțional, se pot încă
dobândi într-o măsură apreciabilă
printr-o terapie specială — a-
ceia a lăsării unui spațiu de timp,
bine chibzuit între momentul pro-
ducerii atacului și cel al răspunsu-
lui. Spiritul polemic nu se cultivă
la temperaturi înalte, ci numai la
temperaturi medii și chiar la rece.
A răspunde imediat mai ales în dis-
cutii în care intră și un element pa-
sional înseamnă a se expune la o
înfrângere sigură, dacă adversarul
e om calm; dacă e și el un pasio-
nal, atunci urmează o inevitabilă
încăierare dezordonată și degre-
dantă — aspectul obișnuit al celor
mai multe polemici naționale. Nu
despre ele e vorba, ci de polemica
strânsă, oarecum științifică, în ori-
ce caz urcată într-un plan ideolo-
gic, fără a exclude totuși și alu-
neări în ordinea psihologică.

În aceste condiții, spiritul pole-
mic are nevoie de nerv, nu însă și
de nervi. Nervul e o calitate virilă,
voluntară, dominantă și domina-toa-
re; el știe ce vrea și merge la țel,

(Continuarea în pag. II-a)

27. Aug. 37

Și la această lucrare teatrală partea muzicală va fi semnată de d. Max Halm.

La aznă, denă Cotroceni, apoi muzeele de chimie și de anatomie.
In timpul războiului franco-german,

curată a onorului.
Iosif Vulcan a fost membru corespundent al Academiei Române.

Una Cazimir, etc., etc.
Numărul cuprinde și o bogată și vie.

precis; slăbiciune feminină, nervii se deslănțue dezordonat, inegal și inestetic, pentru nimic și pentru orice, disproporționat față de obiect, la fel în fața unei catastrofe naționale ca și a unei mici neplăceri personale, degenerază în gesturi nestăpânite și degradante, aleargă spumegând și cu capul gol după un tigănuș sprintar, bat cu artilerie grea o muscă sau — după ce și-au sleit forța — sunt cuprinși de un fel de frenezie a lamentației și a reclamației, așteptându-și satisfacția din afară, nu dinăuntru, de la el, de la stăpânirea de sine, care, singură, poate da biruința și mulțumirea.

Adevăratului spirit polemic îi trebuie dimpotrivă, un fel de detașare față de obiectul în discuție, ce-i îngăduie și o luciditate în determinarea punctelor slabe și în alegerea mijloacelor de atac ori de apărare, și la nevoie și dacă îi stă în resursele suiești — îi dă posibilitatea de a întrebuița acea ironie binevoitoare ce-l înalță de la sine într'un plan de superioritate morală, deși conține încă și destulă aciditate pentru a-și dizolva adversarul mai sigur de cât toate otră-

vurile vehementei și bombardamentele artileriei grele...

*

Postulând prin definiție stăpânirea de sine, lipsa oricărui element pasional, răceala, chiar, spiritul polemic nu se consumă în ceartă inutilă de cuvinte și în paradă de jigniri. El are un scop precis: trezirea în cititor, în opinia publică, a unei convingeri, a convingerii lui. Pentru a și-l ajunge, îi trebuie să opereze numai în sânul posibilului, al verosimilului; condiția credibilității este absolut necesară. Nu există spirit polemic capabil de a se lupta cu evidentă; a voi să o combați e ca și cum a voi să rupi cu dinții o gratie de fier, în care nu poți de cât să ți-i rupi. Iată pentru ce polemica nu poate duce, în genere, la distrugerea valorilor, a personalităților; câmpul lor de operație trebuie limitat la anumite chestiuni, la anumite aspecte parțiale, la anumite amănunte. Dacă nu pot fi distruse, valorile pot fi micșorate sau îngădite în cadrele lor firești. Căci, în adevăr, nu există valori absolute și deci inatacabile. Scriitorii cei mai de seamă, și nu exceptăm de pildă pe Eminescu, sunt un amestec de

mari calități și de oarecare defec-te; dacă vrea să-i combată cu eficacitate, polemistul nu trebuie să-i atace în bloc, în totalitatea personalității lor, ci să izoleze elementele deficitare spre care să converge eforturile acțiunii lui — să le descopere, cu alte cuvinte, punctele slabe ale platosei pentru a-și implanta spada cu folos în carnea neapărată. Ca să le descopere, trebuie, însă, cum spuneam de la început, stăpânire de sine, răceală, și arta așteptării. A te năpusti asupra unor scriitori mari, nu pentru a-i slăbi în amănunte și aspecte, ci pentru a-i tăgădui global cu singura armă a vehemenței verbale, e ca și cum te-ai izbi cu capul de ziduri pentru a le încerca rezistența. Polemica nu e arma spiritelor totalitare, ce-și subestimează adversarii, nu e, cu alte cuvinte, o măciucă, ci o armă suplă, o lamă logică, care nu băjbite dezordonat pe toată suprafața trupului apărât de platosa, ci caută doar micul spațiu de inaderență a zalelor; respectând sau neținând seamă de rest, se împintă numai acolo într'o lovitură definitivă.

*

În cadrul acestor considerații, li-

teratura noastră a cunoscut un mare spirit polemic, pe T. Maiorescu și nu prin faptul biruinței în toate campaniile lui, împotriva școalei lui Barnuțiu sau a Ardelenilor, împotriva vechii direcții culturale, în problema limbii sau mai târziu, în problema emancipării esteticului de etic și etnic. Pentru a birui în aceste probleme de la temelia oricărei culturi n'a fost nevoie numai de spirit polemic, ci de un spirit critic foarte clarvăzător, în serviciul căruia și-a pus doar și un puternic spirit polemic, pe bază de stăpânire de sine, de luciditate, de limitare la esențial și a unei incizivități neegalată încă. „Răspunsurile“ lui „Revistei contemporane“ sau articolele de polemică cu C. Dobrogeanu-Gherea sunt și acum modele de delimitare a obiectului discuției la puncte esențiale pentru a produce convingerea, jocuri subtile de logică nu în cadrul posibilului ci al ardentei, învăluite într'o ironie înghețată.

Pe T. Maiorescu — într'un cuvânt — nu l-ar fi putut scoate în stradă cu barbișonul vâlvoi tigănușul cu gestul lui ghidus din vitrina cafenelei Imperial.

E. Lovinescu

ca se fidele de această acesu
bun român și scriitor eminent o o-
sindă nedreaptă. Vinovații au be-

fundamentale...
Vorba cea: guvernele trec...
pietrele fundamentale rămân...

popor de totdeauna...

Dar dacă pe planul general al dis-
cuției situația internă a celor două

firesc ca la noi acasă...

Horia Roman

VIAȚA LITERARĂ

Prin ceață...

de E. LOVINESCU

Cînd rapidul s'a năpustit pe u-
riașul pod de fer, în loc să privesc,
ca de obicei, la feeria Dunării sub
razele piezișe ale soarelui, la măre-
ția apei calme, tăiată de sborul păs-
rilor prădalnice, mă uitam încă
la nemernicile mele mini. Ce au fă-
cut de mai bine de trei zeci de ani?
N'au sădit nici un pom; n'au pus
nici o piatră; n'au răscolit nici un
palmar de pămînt; n'au plantat
nici un butuc de viță de vie; n'au
hrănit nici o oae; n'au îndiguit nici
un metru pătrat de baltă; pe cînd
minile grăsuțe ale prietenului meu
Pierrot au redat agriculturii două
mii de hectare; au cultivat alte oî-
teva zeci de mii; păstoresc cirezi
de boi, oi și porci; au plantat zeci
de hectare de viță de vie, au stăvi-

lit ruina unor datorii de o sută
șaptezeci de milioane; au clădit
conăce, școli, biserici.

Un sentiment adînc de rușine și
de desperare mi-a încovoiat atunci
trestia mlădie a sufletului. Nu-mi
mai puteam lua ochii desgustului
dela nemerniciile mini, ce n'au știut
păstori decît o turmă, pe a cărei
lână n'o tunde stăpinul. Au țesut
pinza de funigei a cuvintelor impal-
pabile, fără altă valoare obiectivă,
de cît aceea, pe care i-o atribuie o-
chiul și urechea altora. Sonorități
verbale, melodii interioare călăto-
rind la întâmplare prin văzduh, fer-
mecînd pe puțini, neînțelese de
mulți și neinteresînd și pe mai
mulți; ocupație de inițiați maso-
nici, cu admirații mutuale și duș-

măni structurale, ce te proiectează
succesiv din zona beatitudinii crea-
toare în zona umedă a infractorilor
morali și naționali. Reputație? glo-
rie? beșici multicolore de săpun
pleznite la cea mai mică adiere a
realității, aspră, indiferentă, in-
stinctiv ostilă artei inutile, dincolo
de înțelesul mulțimei, în căutarea
numai a folosului. Să-ți închini
viața unei astfel de incertitudini,
unei astfel de himere? Zădărnice...
Sub influența jocului magic al mi-
nilor lui Pierrot, din virful degete-
lor căruia mi-au răsărit dinaintea
ochilor tamazlicuri de boi și turme
de oi, zeci de mii de hectare arate,
s'au îndoit lanurile grinelor coapte,
și au ieșit din pămînt conacele,
parcurile, școlile și bisericile, sub
influența acestor linii de foc schi-
tate de degetele lui grăsuțe, depri-
mat, n'am mai căutat în apele Du-
nării decît locul cel mai adînc, un-
de să-mi pot arunca, fără urmă, i-
nutilile mele mâni...

*

Părăsisem Bucureștii în splendoa-
rea unei zile de toamnă regală, și
iată-mă ajuns la Constanța, abătut,
descompus sufletește, pe un peron

impachetat în cearșafuri umede
ceață. Ce căutam aici în tunelul al-
buriu de picile, pe care trebuia să
le dau la o parte cu mîna pentru
a merge? Imi pierdusem ziua și mă
îndolam de destin... Era ora cinci și
părea noapte. Mă oprii o clipă cu in-
tenția de a mă întoarce îndărăt la
București cu acceleratul de șapte,
cînd simții o mină petrecută afec-
tuos pe după braț.

— Ei, dragă, cît am luptat pen-
tru tine la Academie și nu s'a putut.
Dar să știi că nu te-au „mîncat” ai
tăi, literații, ci ai noștri științifici.

În omul ce-mi vorbea așa recu-
noscul un vechiu prieten, un savant
de reputație europeană, plin totdea-
una de o gingășie, de o dulceață a-
fectuoasă, care deși e însăși forma
personalității lui, te copleşește ca o
atenție personală.

— Eu cînd am sosit, prietenul X,
tot dela științe, mi-a spus: situația
e pierdută. Iorga i-a convins pe geo-
logi și pe botaniști că au de aface
cu un scriitor primejdios pentru li-
teratura română, care, înțelegi, ce-
re ca... și așa mai departe, zimbi el.

— Cum să nu înțeleg? imi încor-

(Citiți continuarea în pag II-a)

Adevărul

52001 ST

coloana vertebrală. Înțeleg de
trei zeci de ani.

Ceva colaborare la *Cuget clar*
s-ar putea? și mai zimbi el fin,
surs, ironic.

— Nu. Acolo colaborează d. poet
N. Iorga-tatăl, d. poet Ștefan N.
Iorga-fiul, iar locul Sfintului Duh îl
deține, probabil d. Paul I. Papado-
pol. Așa că, înțelegi că nu e cu pu-
tință.

— Cum să nu înțeleg? zise el,
înainte de a ne despărți în fum...

*

Am dat, deci, primăvara Bucureștilor
pe ceața Constanței. Melancoliz-
at, inutilizat, m'am învîrtit de ci-
teva ori prin piață, rușinat, cu mi-
nile la spate, cu mini, care nu nu-
mai că n'au clădit nimic din piatră,
dar și din materia impalpabilă a cu-
vintelor n'au țesut decât defăimarea
oamenilor mari ai țării și n'au dis-
tilat decît otrava literaturii bolna-
ve de azi. Imi reveni în minte o
scenă de acum doi ani cînd, pe va-
ră, însoțit de mai multe persoane
oficiale, d. ministru C. Angelescu
s'a oprit citeva ceasuri la Varatic.
Într'un grup strîns în jurul monu-
mentului de pe mormîntul Veroni-
căi Micle, unul din oficiali epilogă:

— Din biata Veronică n'o să ră-
mână nimic decît dragostea ei cu
Eminescu,

— Și cînd te gîndești că porno-
graful de Lovinescu a pingărit-o!
isbucni vehement unul din cei doi
inspectori generali, care, cînd mă în-
tâlnește mă admiră foarte, deși, sub
presiuni de la sine înțelese, a făcut
un raport, opinînd ca studiul acti-
vității mele critice să fie scos din
manualele didactice, pentru a nu
rămîne ca singur reprezentant al
criticei în viață decît d. poet N.
Iorga.

— Și cînd te gîndești, îi replică
tot atît de vehement alt oficial,
că poate dumneata nici n'ai citit,
Bălăuca!

— Eu? eu? isbucni celalt sufocat
de indignare. Eu să citesc astfel de
pornografii? Drept cine mă iei! N'ai
văzut ce spune Iorga?

În realitate, în afară de câteva
pagini ce i-au fost indicate, n'a ci-
tit-o nici d. N. Iorga ci d. Cocos.
Aș afirma că n'a citit-o nici d. Co-
coș dar sub cocoș nu vād pe nimeni
altul — decît doar găina.

Pe cînd mergeam așa cu minile
la spate, mă auzii interpelat de un
glas cald:

— Te recunosc dela spate numai
după cum mergi cu minile, ca bietu
conu Vasile.

Mă întorsei brusc și avui în față
un domn, voinic, frumos, cu o dulce
volubilitate. Dîndu-mi seama că nu
te pusesem la spate de rușine, ci

pentru a împlini, involuntar, un
gest părintesc, îmi lăsai iute minile
în jos.

— Se vede că nu mă recunoști.

— Nu, ba da, vag..., mă bilbii eu
încurcat.

— Fumos, dragă „Iugen“?

— Acum te recunosc, isbucni.
Doi oameni îmi spun „Iugen“, Mi-
hail Sadoveanu și cu tine.

Era, în adevăr, un fost concetă-
țean al meu prieten de copilărie
plecat de mult din țirg, reîntîlnit
acum vre-o cincisprezece ani ca ge-
neral, cînd a și fost la masă la
mine, — azi însă civil, tot așa de le-
gat, de chipeș, și cu acelaș glas de
o rară muzicalitate feminină.

— Tu m'ai uitat, mă luă el de
braț, dar eu te urmăresc, te ci-
tesc; nu mai vorbesc de filică-mea
de la litere, care ți-a citit toate căr-
țile. Dar ce are Iorga cu tine? Dar
și tu! Nu protesta. Ți-am citit *Chi-
vuol?* Strașnică! Și *Vaca* și *Cinele*
etc. și alte multe. Ce au scriitorii
de se minîncă între dînșii?

Ne-am preumblat, așa, mai
mult prin piață — rușinat de a
nu-mi fi recunoscut prietenul de
copilărie, regăsit în civil și învelit
în cersafuri de ceață.

— Dar tu ce faci aici la Con-
stanța? Te știam la Chișinău.

— Ce să fac? Am ieșit la pensie.
Nu puteam sta cu brațele în șin.

om încă în vigoare. Am luat un ho-
tel și mă ocup acum cu administra-
rea lui. Ehe, dragă, noi Moldovenii
nu ne dăm bătăuți. Știi tu! Cît am
două mini sănatoase...

Rușinat, mi-am ascuns iarăși, la
spate minile inutile.

*

M'am strecurat apoi prin ceață
spre marea sgomotoasă și invizibilă,
și prin dreptul bustului lui Emine-
scu, l'am implorat.

— „Șefule“, numai tu mă poți
deslega de rușinea unor mini, ce
n'au plantat viță de vie, și n'au ri-
dicat hambare, conace, școli și bise-
rici, n'au îndiguit mii de hectare,
n'au păstorit trei mii de oi și o mie
de porci și după ce au comandat un
corp de armată, n'au administrat
hoteluri în orașul în care a murit
cîntînd Ovidiu și privești tu eterni-
tatea sbuciumului mării.

Ori că auzise că l'am defăimat,
ori pentru că, pur și simplu, e de
bronz, „șeful“ nu mi-a răspuns
însă. Mîngierea mi-am scos-o tot
din substanța fiintei mele, și poate
din fondul de fatalitate al rasei. Nu
ești răspunzător decît de ceea ce-ți
întră în putință; minele ce nu știu
— nu că nu vor — întoarce un co-
mutator electric, trebuie să-și su-
porte fără cazuri de conștiință de-
stinul de a scrie inutil.

E. Lovinescu

VIAȚA LITERARĂ

Spiritul critic

de E. LOVINESCU

Nu se pârguiseră încă pergamentele grădinii mele, când am pornit disociațiile necesare dintre spiritul polemic și spiritul pamfletar și iată că, numai după ce au plecat de mult cocorii și copacii și-au scuturat ultima lor podoabă în Cismigiu, îmi pot relua cercetarea pentru a o duce la capătul ei firesc. Intrucât spiritul polemic și spiritul pamfletar se confundă, în genere, în opinia publică, pentru a li se determina mai precis natura, trebuie lămurit mai întâi raportul lor cu spiritul critic.

*

Spiritul polemic este expresia spiritului critic sau, mai bine, una din expresii și cea mai obișnuită. În principiu, spiritul critic se poate

manifesta și prin simplă afirmare; afirmarea conține însă dela sine, implicit, dacă nu și explicit, o negare. Orice judecată de valoare cuprinde în ea respingerea altor judecăți: unii critici procedează numai prin afirmație, subînțelegând doar negația; prin opera de poliție a spiritului polemic, alții încep prin a curăți terenul de toate ideile false. Polemica fiind însă un mod de expresie și nu o valoare în sine cum e spiritul critic, problema e o chestiune de temperament. Formula de „spirit polemic” nu e, așadar, proprie. Cel mai mare „spirit critic” al nostru, Titu Maiorescu, a fost, ce e drept, și polemistul cel mai puternic. E o întâmplare; dar și în cazul lui, polemica nu trebuie

înțeleasă în sensul obișnuit ziaristic și confundată cu pamfletul. Polemica decurge din judecată și e arma dialectică a criticului, prin procedeul pur intelectual al izolării punctelor slabe și al combaterii lor numai cu argumente de ordin logic, ceea ce nu exclude tactica lăsării în umbră a altor elemente nu în deajuns de doveditoare sau chiar contradictorii, și alegerea câmpului de luptă — așa cum proceda și Maiorescu. Odată câmpul ales, lupta nu se mai dă însă decât prin argumentație logică, strânsă, fără exces, cu singurul scop al convingerii.

Spiritul polemic — sau mai bine zis expresia polemică — fără spiritul critic în spate, nu reprezintă o valoare pozitivă. E o moară care, în loc de grâu, macină vidul.

*

Ce este însă spiritul critic? Este capacitatea de a exprima o judecată de valoare estetică, a cărei origină stă în gust. Deși nu se poate critica fără gust, gustul nu înseamnă critică. El e doar un punct de plecare, esențial însă. Gustul este un element primordial, un

principiu, educabil, dar pe care nimic nu-l poate crea, după cum nimic nu poate crea viața. Există sau nu există. El e ochi, ureche, percepție olfactivă, savoare, emoție. Prin esență, el n'are nici o legătură cu cultura, cu inteligența și atât mai puțin cu situația socială; se manifestă oriunde, pe toate treptele vieții, la împlinire și dincolo de orice prevedere, la țărâna mesteră de covoare sau la omul din popor ce știe să-și împodobească sărăcia, și poate lipsi cu totul marilor cărturari sau oamenilor bogați oricât ar fi de deprinși să trăiască în rafinament. El nu trebuie privit ca o funcție a culturii, nu numai în sensul unei specializări, — adică, faptul, de pildă de a fi un matematician, un botanist, un istoric distins nu implică existența gustului estetic; — dar nici chiar ca o funcțiune a culturii estetice; faptul de pildă, de a fi cercetat toate muzeele lumii, nu acordă prin sine gustul. Cu gust te naști. Prezența lui nu implică, de altfel, și prezența

(Cititi continuarea în pag II-a)

Negruzzi, în loc de Constantin. Sau poate c'a fost o greșeală... a speake-riței?!...

Liviu Floda

spiritului critic decât doar într-o stare larvară. Ajutat de forța creatoare, gustul dă pe artist; ajutat de o cultură specializată, el dă pe amator, și de o cultură generală, adică în toate sensurile, istorică, filozofică, el dă pe critic. Criticul este, prin urmare, un om de gust ce-și poate raționa preferințele prin raportare la un mare număr de puncte de comparație luate și din istoria artei și din toate domeniile științelor morale.

*

Dacă „spiritul polemic” nu este propriu zis un spirit ci instrumentul obișnuit al „spiritului critic” — „spiritul pamfletar” e nu numai o formă, un instrument, ci și un „spirit” propriu zis. Ori cât, prin faptul în-
trebuințării exclusive a negației, s'ar confunda în opinia publică și cu polemica și cu critica, spiritul pamfletar e la antipodul lor. Critica

puterea și dreptul de viață al acestui neam. Pregătindu-și conferința, după cercetări minuțioase ale bibliotecii Academiei Române, d. Radu

este expresia unui act intelectual și formulează o judecată de valoare sprijinită pe pilonii argumentării logice: pamfletul este expresia unei stări afective în nici o legătură cu logica și chiar cu adevărul, cu care poate uneori coincide, dar numai din întâmplare. Prin definiție, un pamfletar nu poate fi un critic; viziunea lui e totalitară, fără nici un simț pentru nuanțe, singurele valabile în lumea morală, în serviciul căreia nu pune un gust precis și o disciplină intelectuală ci o stare emotivă, o vibrație, o exaltare. Aprecierile lui au rareori vreo valoare critică; ele nu se valorifică decât prin felul cum sunt exprimate. Pamfletul este, așadar, o artă, ca poezia lirică sau ca satira; în acest sens, noi stăm în primul plan al literaturii europene.

E. Lovinescu

Pictorul

Ioan Pavelescu a tipărit recent un tratat de pictură (prelucrat după C. Bellanger) alcătuit astfel o lucrare de bun început meșteșugului pictural. D. Pavelescu aduce în lucrarea sa, pe lângă teoriile clasice ale artei picturale și rodul unei experiențe practice, mai cu seamă la capitolul culorilor ce se vând pe piață.

Biblioteca Institutului francez

Biblioteca Institutului francez de înalte studii în România (b-dul Vintilă Brătianu 27), s'a îmbogățit în ultima vreme cu o mare colecție de cărți științifice, medicină, fizică, chimie, mecanică, etc.). Aceste cărți stau a dispoziția studenților ca și a specialiștilor, medicilor, inginerilor în fiecare zi între 4—8 d.a.

Un serviciu de împrumut la domiciliu funcționează pe lângă bibliotecă. Sunt puse la dispoziția publicului cititor cele mai noi opere ale autorilor contemporani francezi ca și ultimele noutăți literare.

Serviciile bibliotecii sunt cu totul gratuite.

de incredere” (Scala)

Povestea unei fete sărace, studentă ce nu-și poate termina studiile și din care Parisul numără o mulțime, este jucată de Danielle Darieux cu vioiciune și convingere.

Abuzul de incredere se procuce când studenta induce în eroare un om de litere, spunându-i că ea este fructul unei dragoste neligitime din tinerețe. E crezută de el dar nu și de soția acestuia. Pe aceasta o convinge, când ajunsă avocată, pledează un caz similar cu al ei. Studenta mizeră de odinioară își găsește un cămin și fericirea într-o logodnă ideală. Nu mai aparține străzii hrăpărete, oamenilor bogați și concupiscenti la care era nevoită să apeleze. Cazul ei e rezolvat. Dar numai al ei. Celelalte mii, rămân mai departe cu destinul lor crunt și sordid. Partea aceasta, până la finalul fericit, este acela care impresionează și care rămâne valabilă, fiindcă puținii sunt cineaștii cari să aibă curajul să prezinte o realitate așa cum e ea fără să adauge concluzia ideală, ca să nu lase o impresie grea la urmă.

Danielle Darieux, Charles Vanel și ceilalți interpreți sunt bine încadrați și prezintă un joc la nivelul bun al acțiunii și regiei filmului.

GH. D.

cea sigurată de sine, care a deosebit pe Ion C. Brătianu tatăl și pe Ion Brătianu fiul și pe care am găsit-o cu deosebire accentuată și la Vintilă Brătianu. Dar tot din acest sentiment, a decurs acea bănuială

Câtă dreptate are ministrul de război al Cehoslovaciei vom înțelege cercetând situația în care a rămas Bulgaria după falimentul dictaturilor militare. Armata a fost până acum doi ani în Bulgaria, ele-

seama nu numai din experiența atât de elocventă a Bulgariei ei, și din alte experiențe că dictaturile nu pot aduce decât nenorocire pentru orice țară.

Liviu P. Nasta

pentru judecarea afacerilor civile, corecționale și comerciale.

Notarii vor fi numiți pe bază de concurs, pe număr fix de populație, numai în comunele urbane capitale de județ, precum și

EMINESCU IN CLIMATUL LUI SPIRITUAL

de E. LOVINESCU

Deși șederea lui Eminescu la Iași nu durează, în partea sa substanțială, decât doi ani, din toamna anului 1874 până în toamna anului 1876, — amintirea lui e așa de strânsă de orașul moldovenesc, încât trebuie să recunoaștem într'însul adevăratul lui climat spiritual. Nu faci un pas prin Iași fără ca umbra marelui poet să nu-ți răsară din toate colturile ulițelor și ale grădinilor... Un bronz urât, din care Eminescu apare ca o fantomă într'un cersaf de bae ține calea trecătorului, la Copou, la deal, în fața Universității noi, adică tocmai acolo pe unde l-au dus pașii atât de des spre grădina Copoului, ori spre aleile lui Grigore Ghica, pe la căzărniile începute tot de a-

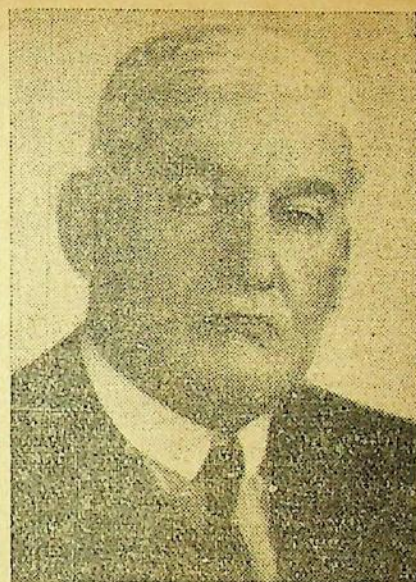
cest domnitor, și mai sus în frunzișurile, unde se afla vila „la Olimp” a lui Pester, pe locul de azi al Școlii Normale „Vasile Lupu”; bustul mult mai reușit al unui sculptor localnic, așezat chiar anul acesta în fața celui al lui Ion Creangă, pe alea principală a grădinii Copoului, în absidele înflorite ce se deschid de-o parte și de alta, fixează și mai izbucnit amintirea poetului în cadrul verdeții, în care, cu siguranță, s'au desfășurat momentele cele mai pregnante ale vieții lui sentimentale și ale înaltei lui reverii poetice. Teiul venerabil ferecat în cercuri de fer consolidează autenticitatea cadrului eminescian printr'un semn irecuzabil: de jumătate de veac toate

generațiile de tineri visători își odihnesc melancolia pe banca de sub ramurile lui stufoase și răcoroase într'o intimă contopire sufletească. Nicăieri poate prezența lui Eminescu nu se simte mai bine decât aici pe banca de sub teiul, fixat de legendă ca „al lui” pentru vesnicie.

Mizerile locuințe prin care și-a purtat nevoile, la Viena, la Iași, ori la București, au căzut pradă târnăcopului civilizației sau au intrat în anonimatul cel mai desăvârșit; nici o placă de marmoră nu-i materializează trecerea pământească în sbuciumatele lui peregrinări; chiar redacțiile unde a lucrat nu mai există, după cum nu există nici localurile de noapte, prin care amintirea lui ca și a prietenilor lui a plutit mulți ani după moarte: Bolta rece, Château aux fleurs, Pesterul, din dealul Copoului, sau Rivallet-ul din grădinile lui Mihai Sturza de la Socola. Din această pulbere irosită de clădiri și de vaduri, pe unde se scurgea viața acum vreo 50—60 de ani, n'a supraviețuit decât teiul, l-am putea numi „teiul sfânt”, sub care oricine îl poate evoca și materializa

într'un cadru autentic de poezie și de adevăr, de legendă și de istorie. Copacul poartă în ramurile lui în-suși destinul amintirii eminesciene și ocrotește sub umbra lui tutelară reveriile poetice ale tinereții ce comunică printr'însul cu sufletul marelui poet prezent în zvonul frunzelor lui.

Deși activitatea de luptă politică și socială a lui Eminescu, actualizată de vreo treizeci de ani printr'atâtea mișcări ideologice izvorâte din articolele din *Timpul*, deși maturitatea lui poetică se desfășoară în epoca șederii la București, faptul că amintirea lui rămâne, după cum am spus, aproape exclusiv legată de Iași, e semnificativ. Fenomenul nu se doarește; desigur unei plenitudini de viață materială. Primblându-și mizeria pretutindeni și în toate etapele vieții lui, pentru că în parte era în însăși structura lui sufletească, epoca șederii la Iași nu constituie o perioadă de mai multă liniște și libertate materială. Dimpotrivă, din faptul că numai la Iași a ocupat singurele sale funcțiuni publice, de bibliotecar al Bibliotecii Centrale și

D. E. LOVINESCU

de revizor al județelor Iași și Vaslui, pe lângă obișnuitele lui lipsuri materiale, viața poetului cunoaște și cele mai cumplite sbuciumuri morale, pe care le-a cunoscut vreodată, pricinuite de prigoana politică. Intrat în conflictul de pasiuni politice locale atât de înverșunate atunci ca și acum, el trăiește în continuă amenințare a destituirii, și, la urmă, e și destituit, nu fără a i se face și un proces de sustragere a mobilierului bibliotecii, două scau-

26. XI. 35 - ad

ne, un dulap nou și altul vechi, folosite în uz personal. Istoria noastră culturală avea să cunoască, așadar, rușinea unui Eminescu dat în judecată pentru furt de scaune și a unui Maiorescu învinis în fața Curții de Casație fiindcă, în calitate de Ministru al Instrucțiunii Publice, a acordat un stipendiu lui Eminescu pentru studii la Berlin; uneltitorul cel mai înverșunat al acestor două procese a fost Andrei Vizanti, profesor de literatură română la Universitatea din Iași, vicepreședinte al Senatului, care, delapidând apoi o sumă de câteva zeci de mii de lei din Casa Teatrului Național din Iași, avea să-și sfârșască viața glorioasă ca văcsuitor de ghete la New-York...

Prin urmare, nu preturii oamenilor, mai ales a oficialității locale, nu înlesnirilor materiale, se datorește această confundare a amintirii lui Eminescu cu bătrânul oraș voivodal, care nu i-a cruțat niciunul din paharele mizeriei lui obișnuite, ba i-a mai adăugat și pe acela al unor încercări de asasinat moral... Motivul vine din altă parte, nu de la politică și de la materie, ci de la suflet și de la viața sentimentală. Prezența lui Eminescu la Iași se încadrează în mișcarea Junimei, în momentul cel mai puternic al afirmării și expansiunii ei, rămas apoi în istoria culturală ca un prim document de maturitate; anii sederii

lui la Iași se amplifică, deci mai întâi prin rezonanța, pe care o are și în istorie și în sufletele noastre această epocă literară și prin tot ce varsă în râul vieții comune oameni ca Maiorescu, Carp, Rosetti, Negruzzi, Creangă, Păgor. Dacă activitatea literară publicată de-a lungul acestor doi ani nu pare mare, activitatea pregătitoare este esențială; în cursul lor s'au fixat aproape toate tiparele viitoarelor poezii eminesciene, pe care avea să le lucreze apoi poetul cu migala caracteristică geniului său de elaborație în trudă. Din această epocă prietenia cu Creangă, cunoscută astăzi atât de bine, în toate peregrinările lor prin mahalalele și pe dealurile Iașilor, pe Cîrce și pe Aroneanu și în popasurile lor prin „cinstitele” crâșme din Păcurari, Târgușor, Nicolina sau Socola, pe la Costache Crășmarul sau la Taru, la Trei Sarmale sau la Perjoaia, această prietenie atât de ciudată, altoită pe temperamente identice, dar pe culturi atât de diferite, a trecut de asemenea în istoria literară, ca și în istoria spirituală a Iașilor, și bojdeuca din Valea Plângerii, unde au locuit amândoi, busturile îngemănate de la Copou, grădinile, mahalalele și chiar unele localuri cu umbră încă existente, constituie semnele unei prezențe, tangibilă aproape, și refugiu unor reculegeri scumpe iubi-

torilor de trecut românesc. Dar peste toate acestea elementul principal de incubare a amintirii poetului în Iași, este dragostea lui cu Veronica Micle, ale cărei episoade se desfășoară în cadrele vieții locale, dragoste puțin cunoscută în amănuntele ei reale, dar fixate în romanțele poetului devenite patrimoniu întregei sentimentalități românești, popularizate apoi și prin toate mijloacele muzicii și plastice... Marea artă a poetului a transformat astfel un roman sumar de amor, într-un adevărat mit erotic împins până la obsesie; toate inimile simțitoare își cântă melodia propriului lor amor pe notele iubirii celor doi poeți; și mulți din Iași de acum, oameni, palate și biserici vor fi dispărut în puberea ce învăluie totul, în timp ce prin sufletele vișătorilor de pe aleele Copoului, vor răsună încă armoniile acestei iubiri devenite nemuritoare prin simplul prestigiu al artei.

*

Anul trecut am întreprins publicarea câtorva romane pentru fixarea psihologiei lui Eminescu, privită cu deosebire pe planul erotic. Romanul apărut cu titlul de MITE s'a ocupat cu episodul puțin cunoscut al dragostei lui Eminescu cu scriitoarea germană Mite Kremnitz, cumnata lui Titu Maiorescu. Romanul ce apare acum în editura „Ade-

vărul”, Bălăuca, epitet, sub care, după cum se știe, se ascunde Veronica Micle, este în primă linie un roman al Iașilor. Insuși subiectul o impunea. În timpul astronomic, romanul se desfășoară într-o zi și o noapte de sfârșit de Septembrie 1879, petrecute de Eminescu, la Iași. În planul amintirii poetului, cu puterea lui discretio-nară de a se strămuta imaginar în timpuri revolute, romanul îmbrățișează toată epoca ieșană a lui Eminescu. Zina poetul și-o petrece pe prispa din dosul bojdeucei lui Creangă, în fața Văii Plângerii și Cîricului. Cei doi prieteni stau de vorbă. Creangă e Creangă și nu altcineva; vorbește, se mișcă și trăește, așa cum o făcea, cu marea lui originalitate de expresie. Deși nu are nici un amestec în acțiunea romanului, adică a episodului Eminescu-Veronica, el folosește fixării prin asemănări și diferențieri a psihologiei lui Eminescu. Jumătate din noapte o petrec împreună cu alții la o cârciuă din Păcurari, cealaltă o trăește Eminescu singur, împlântat în feeria Iașului istoric și sentimental.

Sprijinit pe o stînghie de lemn deasupra Râpei Galbene, contemporanii l-au văzut adesea contemplând dealurile din fața, dela Repedeș sau Bărnoa, unii l-au auzit plănuiind un pod peste Iași ca ar lega Copou

cu Repedeș. În acel loc obișnuit se retrage poetul din cârciuma din Păcurari și sub presiunea momentului psihologic, fantezia lui bogată aruncă între cele două dealuri podul de raze de lună, pe care de atâtea ori îl visase. Se urcă pe el, deasupra orașului, și de acolo, — în a doua parte a cărții — are viziunea istorică a Iașilor pe care o trăește aievea.

Pentru oricine poate o astfel de tehnică ar fi părut factice, nu însă și pentru Eminescu, în care trecutul istoric reprezintă o realitate mai puternică decât prezentul. De pe podul lui fermecat el poate avea viziunea epocii voievodale a Iașilor și trăi toate momentele ce îi fac gloria și măreția istorică, cu care se simțea mai solidar decât cu epoca lui.

Din același belvedere feerie poetul retrăește și Iașul sentimental, al celor doi ani petrecuți acolo, cu toate episoadele lui de dragoste cu Veronica Micle. Romanul este, așa dar, creat retrospectiv, prin evocare, cu întreaga „aura” poetică a trecutului, cum se și potrivea unui om de structură sufletească a poetului prin definiție pasivistă. Într'insul am încercat să restaurez un Eminescu în adevăratul lui climat sufleteș.

E. Lovinescu

EPILOGURI

SATIRICON

de E. LOVINESCU

Atitudinea de frondă a publicului în fața ordinii și a reprezentanților ei (vardist, jandarm, comisar, magistrat, etc.) este o reacțiune platonicească împotriva constrângerii legii primită ca o necesitate fără a fi și subită; afecția lui se îndreaptă, instinctiv dar și inofensiv spre cel ce se ridică împotriva sau o și calcă. Din motive identice simpatia publicului merge spre literatura ce-l înalță din realitate într-o lume, convențională, fără constrângerile adevărate; omul se visează cu aripi plutind într-o existență ideală fără vardist, fără perceptor, fără ierarhii, în care milionarele se mărită cu funcționarii comerciali.

În aceeași ordine de idei a atitudinii omului față de lume trebuie văzută și problema atitudinii satirice caracteristică literaturii române, și mai ales sub forma specifică a umorului, pregnantă pentru fizionomia întregii literaturi moldovenești. S'ar părea că satira este expresia unei atitudini violente, revoluționare, de inconformism exploziv, față de societate, de anumite constrângeri sau de oameni; în realitate, violența sa este pur verbală, literară,

fără alt scop decât de a masca lipsa de reacțiune și incapacitatea împotrivirii virile. Românul — și cu deosebire, moldoveanul — e satiric, batjocorilor; literatura lui populară e plină de ironie, de umor și nu respectă pe nimeni, nici pe Dumnezeu.

Rând pe rând, el și-a bătut joc de boer, de ciocoi, de fanariot, imitându-i și graiul, de evrei, iscodindul fel de fel de porecle, și făcându-l centrul unei adevărate literaturi umoristice, de figant, figură de epos popular, într'un cuvânt, de toți străinii, de toți stăpânii, și de toți reprezentanții ordinii publice, de la „jandar” până la popă.

Pe temelul acestei literaturi, Românul ar putea și crezut un om dărz, greu de mănuit, veșnic nemulțumit și revoltat împotriva stăpânitorilor, a legii. Din tot ce știm din istorie și din câte vedem cu ochii noștri, n'a existat, totuși, neam mai blajin, și care n'a răzbit decât prin singura armă a resemnării, a mîldierii și a unui fel de impermeabilitate orală, ce l-a ținut intact; străinii, împilatorii au trecut, dar el a rămas ca înainte, milenar neschimbat, după cum odinioară trecuseră și roiturile de barbari fără să-l fi dislocat suferințele... Atitudinea de satiră și mai ales de umor ține locul lipsei de acțiune sau, mai degrabă, de reacțiune; adevărata reacțiune se face prin gest, nu prin comentarii, prin ironie, prin glumă. Au venit turcul, fanariotul, ciocoiul, ovrețul, jandarmul; i-au luat tot ce a avut în bătaură. El și-a încovoiat spinarea, dar după ce a trecut, sau chiar în timpul asuprirei, i-a încărcat de porecle, de ironii, de o bogată literatură satirică sau umoristică, în care nu apar în rolul lor de împilatori, ci ridiculizați în defectele lor fizice sau cine știe ce cusururi morale. Atitudinea satirică nu e o atitudine de luptător, ci o atitudine de contemplativ ce-și ascunde lipsa acțiunii printr-o superioritate morală, pe care poporul nostru a avut-o încontestabil asupra tuturor celor ce l-au împilat; după cum o au, în genere, toți contemplativii asupra oamenilor de acțiune, îngrădiți în bunurile materiale și a vieții.

Românul n'a împilat pe nimeni și a fost despotat de cine a vrut, dar a privit stelele, și apele, și munții, a trăit în sânul naturii, a avut fiorul morții și din contactul cu cele eterne a scos poezie, artă. În fața dușmanilor din afară și dinăuntru și-a încovoiat spinarea, a lăsat să treacă valul, și de suferință s'a ogoit, aninându-le de haine scutite batjocurei, al poreclelor; împotriva biciului nu s'a luptat cu coasa ci cu gluma, și cu umorul împăcat cu sine și, în definitiv, și cu ceilalți. Din suferință a făcut literatură — și socotind bine, e încă cel mai mare mai vrednic de neam — a vieții.

BUCOLICE

Intoarcerea fiului risipitor

de E. LOVINESCU

Cu toată lipsa de legătură cu trenul local, prefer să viu în târgul natal cu rapidul; cele două ceasuri de oprire la Dolhasca îmi pregătesc starea sufletească a fiului risipitor întors la un cămin părintesc, fără părinți. Zi încă, și în clipa ei cea mai poetică, a cernerii funigilor fumurii pe zări, trenul găfâie adânc printre holdele în plină sevă, în zigzaguri brusce cași cum ar vrea să-și muște coada, în scurte opriri neașteptate în fața vreunui drumeag de țară, ce duce la conașul de pe deal

al unui boer cu trecere la București; nu-i haltă, nu-i nici vreun acar, dar mulțumită unei administrații patriarhale, te poți urca sau scobori, câteva minute de întârziere nereprezentând, dincolo de linia marilor traficuri, nimic în economia de timp a călătorului.

Astăvară, împrejurarea m'a făcut totuși, să iau acceleratul de după amiază, așa că am ajuns în puterea nopții la Dolhasca, abia putând să beau la repezeală o bere caldă sub teiul umbros și să zăresc silueta chipeșă, marțială, înflăcă-

rată de șapca roșie a șefului stației și alintul șoldurilor rotunde ale mult plimbăreței lui „servante au grand coeur”, cu treacăt des de fâșneată pe peronul rustic al stației cu tei.

Singur în compartimentul întunecat mi-am rumegat sentimentele întoarcerii în casa mare, în care nu mă mai așteaptă nimeni, cu o strângere de inimă și cu o presimțire de gol, de pustiu. Nu m'am uitat afară pentru că nu era nimic de văzut în tăciunele nopții fără lună. În gara sumbră, ca totdeauna, călătorii din clasa a doua s'au năpustit pe culuarul strâmt al vagonului așa că, în chip firesc și ca în scripturi, în loc de a fi cel dintâi, încurcat și în geamandane, m'am trezit cel din urmă în fața stației cu șase birje rufoase ocupate repede printr'un asalt în regulă, de cei ce-mi luaseră înainte, știind pentru ce anume. Din fund, de de-

(Continuarea în pag. II-a).

26 octombrie, 1937

26 oct. 37

parte, din noapte, un birjar îmi făcu cu amândouă mâinile semne de recunoaștere și de intimitate; înainte de a-mi ridica și eu consemnul brațului „birja fu însă ocupată de patru tineri „intelectuali“, ce mă „admiră“ când mă întâlnesc pe străzile Bucureștilor, fără să-și împingă însă admirația și în competițiile vieții. Făcându-se, deci, că nu mă văd, se mistuiră zoriți în trăsura cu toate semnele bătrânului, care, la urmă, îmi strigă din mers:

— Coane Luvinescu, așteaptă mata că mă întorc în dată mare și vă iau...

În puterea nopții, instelată de altfel, singur în piața pustie, cu geamandanele rămase în drum, am refăcut, așadar, invers, parabola întoarcerei fiului risipitor în târgul natal...

În bătrânul de pe capră, în lumina ștearsă a felinarelor oarbe, am recunoscut pe Herșcu, din vechea antrepriză de trăsuri și de diligență a lui Iancu Pidălă, vecinul nostru de odinioară, cu câteva zeci de perechi de cai, ce băteau toate meleagurile ținutului; în landourile lui arhaice, trase de patru telegari cu zurgălăi, am străbătut în verile copilăriei, cu părinții, drumurile mănăstirilor sau ale „muntelui“ și de pe capra lor am adulmecat toate aromele, fânețelor văii Moldovei. Mi-aduc și acum aminte de emoția de a-l fi văzut odată pe Iancu ieșind din casa plină de vaere și de tipete, în urma morții soției lui,

tulburat, ca nebun, și rugându-mă să trimit o telegramă către părinții ei, la Târgul-Neamț, pe care mi-a dictat-o singur laconic: „*Ida mort*“. Sub impresia emoției, i-am scris-o întocmai, fără să-mi dea prin gând că i-aș fi putut schimba gramatica. „*Ida mort*“, și cu moartea ei, printr-o serie de nenorociri și împrejurări, după ce avusese patru zeci de birje și de landouri, bietului Iancu nu i-a mai rămas decât una, de pe capra căreia, trist, îmi făcea semne de recunoaștere afectuoasă în vacanțele adolescenței. Imaginea lui m'a obsedat atât încât, tot prin epoca aceea, întâmpinat la prima mea ieșire dintr'un hotel din Napoli, de gesturile masonice ale unui birjar, m'am dus deadreptul spre dânsul cu gândul absurd că trebuie să fie dela noi, de ai lui Iancu Pidălă. Italianul n'avea să-mi spună nimic altceva decât să-mi propună să mă ducă la o casă cu scene pompeiene.

A murit și Ida, cum a murit apoi, în mizerie, și Iancu Pidălă și atâți alții; și iată că acum sub dealul orașului, de unde de sus se aude zarva iarmarocului, cu jalnice caterinci și stridente de voci ieșite din pâlnii, prin care țărani sunt poțitiți la panorame și la comedii, prin zumzet de norod, într-o betie de lumini stau singur lângă geamandane, și mă gândesc la timpuri de acum patruzeci—patruzeci și cinci de ani, la zurgălăii landourilor lui Iancu Pidălă, și la semnele brațelor lui triste de geambaș nenorocit, reapărute o clipă în cele

ale lui Herșcu, ultimul supraviețuitor al grajdurilor lui... Stelele scliptor, dealul târgului hohotește de viață, iar eu mă plimb prin piața pustie a gării cu gândurile întoarcerii triste...

Au mai venit în răstimpuri câteva trăsuri bucuroase să mă ridice sus, dar un fel de „cavalerie“ mă leagă de semnele prietenoase ale lui Herșcu; el se va întoarce și nu-l pot lăsa să facă un drum zădarnic. Mai bine îl aștept; îl aștept însă mult. Cei patru „intelectuali“ ce și-au lăsat jos „maestrul admirat“ pe geamandanele lui, tovarăși la plata trăsorii, trebuiau să fie depuși în patru colțuri ale orașului, cum mi-a lămurit-o mai apoi Herșcu, sosit după vreun ceas, voios și plin de amintiri despre „conu Vasile“ taică-meu, pe care l-a dus de atâtea ori, vara, pe la mănăstiri. Trăsura lui este însă o ruină ru-roasă iar caii scheletici abia o țin din loc.

La pieptul dealului, se opresc; mă scorb cu o valiză mică în mână; Herșcu înșfacă alta mai mare și printre pocnituri de bice, indemnuri din gură, amintiri despre Iancu Pidălă, despre „conu Vasile“, „c'asa boer bun n'a mai fost altul“, hai, hai, osteniți, nădușiți, cu mult după miezul nopții, ajungem, însfârșit, în capul dealului, în ulița largă a târgului și în fața casei mari, scufundată în noapte și în brazi, unde nimeni nu mă mai aștepta cu vițelul cel gras.

E. Luvinescu

locurile rămase vacante — să nu se pună înlocuitori.

Această dispoziție privește și guvernul?

*
NATIONALISTII spanioli au serbat „ziua rasei”.

Ca un omagiu adus maurilor?

Armonie, regulă, disciplină.
Trenurile pornesc la timp — și sosește la timp. Tramvazele deasemenea. Pe străzi, nu se găsesc cadavre de pisici, nici câini striviți. Nu întâlnești un porc, la propriu, nicăieri; și nu luneci pe-o coajă de pepene, chiar dacă ai vrea. E extraordinar!

Lucrează, nemții — vai cum muncesc! — le iese ochii. În schimb, mă-

pagina 11

de alaltăeri e mai sănătoasă și mai economică.

— Vezi ce organizație! Unt de berbec, cârnați de crabi, pâine...

Evident: grație acestei organizații vor obține — sunt sigur — ca și găinile să facă ouă vechi — în vederea reglementării economice a consumului...

F. Dima

VIAȚA LITERARĂ

Morala turcă

de E. LOVINESCU

La izbucnirea războiului mondial, ca atâți Români, mă aflu la Paris, în căutarea, cu alți prieteni, a posibilității de a ne întoarce cât mai repede în țară; ne adunam, astfel, seara la o cafea, expunând fiecare rezultatul demersurilor sale de peste zi, iar dimineața constatăm uimiți, plecarea câte unuia din cei ce, în ajun, participaseră cu noi la stabilirea mijloacelor de plecare colectivă.

Pe lângă demersurile cunoscute, acești prieteni, în genere, după cum s'a dovedit pe urmă, viitori oameni politici, jucau, așadar și pe alte tablouri, cu rezultate, ne prezentate la masa comună. Numai după vreo

cincisprezece zile de trudă, am reușit, în sfârșit, să înghiebam un grup de vreo șapte, obținând permisele necesare, între care se afla și d. Gh. Tătărescu, pe atunci avocat al ministerului de instrucție publică. Nu voi povesti aici peripețiile unui drum de trei săptămâni dealungul Franței, Italiei și Greciei, prin vagoane de clasa treia, în nopți de nesomn, legănate de elocința încă de pe atunci caldă a lui Tătărescu, înflăcărat antantist, dar și cu o mare spaimă, admirativă față de forța militară a Germaniei, zorit să se întoarcă în țară în credința că vom intra și noi imediat în acțiune; mă voi opri numai asupra

unei scene petrecute la Constanta-nopole, unde am fost primiți de un „june turc”, fiul ministrului de instrucție, prieten al nostru dela Paris.

*

Intr'o seară, pe când ne întorceam cu vaporul de la Terapia spre Cornul de aur, furăm surprinși deodată de o discuție isbucnită, în spatele nostru, unde, pe o bancă, se afla un prieten din grup, un cunoscut poet și dramaturg, cu soția lui, o tot atât de cunoscută artistă dela Teatrul Național, de curând căsătoriti. Un turc mai în vârstă le aruncase câteva vorbe în limba lui; fiindcă, deși oriental, poetul nu le înțelesese, interveni conducătorul nostru, fiul ministrului.

Între bătrân și tânăr se încinse atunci o discuție insufletită, cu gesturi largi, și cu întorsătura bizară ce iau lucrurile, pe care nu le înțelege; în discuție se amestecară apoi și alți tineri și bătrâni, făcând cerc în jurul poetului și al soției lui, pero-

(Citiți continuarea în pagina 11-a)

76 Oct. 37

rând, certându-se... Oricât ne-am rugat de conducătorul nostru să ne explice motivul discuției, n'am obținut nimic. Nu voia să ne spună, sau poate era silit să țină piept la prea mulți. Mobilul ei părea, totuși, a fi poetul și soția lui, fără să ne putem dumeri prin ce putuseră atâta o controversă capabilă să transforme într'un sfert de ceas vaporul în două partizi ce se apostrofau, se amenințau cu gestul, și în care s'ar fi putut preciza deosebiri de păreri după vârstă: deoparte tinerii și de cealaltă bătrânii. Cu toate insistențele noastre conducătorul continua să peroreze, să se agite frenetic, fără să ne dea vreo explicare.

Discuția a durat, astfel, până la debarcare, unde câțiva agenți de poliție aflați pe vapor, i-au invitat pe poet și pe nevastă-sa să-i urmeze la „agie” -- adică la Prefectură. Neputându-i lăsa în ghiarele poliției turcești, i-am întovărașit, firește, și noi în grup, urmați și de un alai de tineri și de bătrâni, ce se apostrofau încă între dânsii pe drumul abrupt al Perei... Am fost, astfel, introdusi cu totii, într'o cameră mare, unde, în fața Prefectului, controversa a pornit din nou între cele două tabere tot atât de învrăjbite. Bătrânii erau foarte aprigi, dar nici

tânărul nostru conducător nu se lăsa mai pre jos. La un moment dat, situația nu ni s'a părut, totuși, destul de favorabilă deoarece ne mai putând răzbi cu argumentele, incolțit de câțiva și chiar de privirea încrunțată a Prefectului poliției, tânărul n'a găsit altă replică decât să-și scoată cartea de vizită și să i-o prezinte omului autorității după care urma să imediat un salut până în pământ, cum se cuvenia unui fiu de ministru, scuze poate, conducându-ne până la ușă cu fel de fel de temenele orientale.

Scena se isprăvise, cu alte cuvinte, ca la noi. O simplă carte de vizită rezolvase o controversă ce păruse până atunci insolubilă.

Abia în curtea Agiei, rușinat încă, conducătorul nostru ne-a explicat întreaga întâmplare. În luna de miere, poetul își trecuse bratul pe după mijlocul tinerii lui soții, iar ea își lăsase probabil capul pe umărul lui. Indignat de călcarea vechilor moravuri ce nu îngăduie producerea în public a unui gest de afecție sau de intimitate față de o femeie, bătrânul protestase; cu studiile făcute la Paris, mai mult poate în grădina Luxemburgului, unde, pe toate băncile se adăpostesc perechi îmbrățișate, tânărul se ridicase împotriva pretenției bătrânului, care, după

cum sustinea el, avea acasă zece cadăne ce-i dansau numai lui din buric, dar nu voia să admită în public o mână bărbătească trecută după mijlocul unei soții de curând luată. În câteva minute întregul vapor se împărțise apoi între „junii turci” și „bătrânii turci”, partizani ai moravurilor occidentale sau ai ipocriziei orientale, -- război civil ce ne adusese pe toți la Agie, unde civilizația apuseană ar fi ieșit poate înfrântă, dacă n'ar fi intervenit cartea de vizită a conducătorului nostru, întâmplător fiu de ministru. Numai astfel, adică tot prin procedee orientale, biruisse occidentul.

*

Povestind această întâmplare la una din sedințele noastre, din bănuiala că tot ce spun sau scriu are un tâlc polemic actual, unii din ascultători au crezut că am voit să insinuez că felul turcesc de a înțelege morala nu e fără oarecare asemănare cu atitudinea moralistilor literari de la noi. În zadar le-am arătat că bătrânilor noștri turci nu le dansează acasă din buric zece cadăne; ei mi-au replicat că nu le lipsesc nici lor alte dulci compensații de un ordin echivalent și, poate, dacă n'ar fi fost de față mai multe doamne, am fi auzit lucruri delectabile.

E. Lovinescu

imp de adevăratele intenții ale ja- din Spania, a atitudinea această
oniei, nu vor aștepta realizarea e la rândul ei explicată prin dorin-
or și își vor manifesta atitudinea ta Angliei de a câștiga timp pentru

nu e exagerat să
tărnă pacea întregii lumi.
G. Spina

lod, desigur, pe care l-a îngăimat
intr-o comună rurală în fața a că-
torva oameni necăjiți și răbdători.

Am adevărată nevoie de puțin cu
Norvegia.
Din pricina răcirii relațiilor...

SCENE DIN VIAȚA LITERARĂ

BRÂNZA ȘI TALENTUL

de E. LOVINESCU

Din ultimul număr al *Cugetului* clar se vede că d. N. Iorga a ținut un discurs la împărțirea premiilor la Iași, care, nu știu cum și unde va fi avut loc, dar îmi închipui că trebuie să se fi făcut cu multă solemnitate. S'au împlinit treizeci și șapte de ani, de când, într-o atmosferă cu totul festivă, pe scena frumosului Teatru Național, am primit și eu din păroasele mâini ale primarului Iașilor Al. Bădăreș, la absolvirea liceului, cununa de premiu întâi, cu adaosul al câtorva kilograme din volumele de *Acte și Documente* ale d-lui N. Iorga — premiu simbolic. Prezidată de un

mare cărturar al neamului, de un fost prim-ministru al țării, purtând probabil la gât, pentru circumstanță, colanul Regelui Carol I, așa cum îl vedem prin fotografii, îmbrăcat, iarăși probabil, în toga vreuneia din Universitățile lumii, al cărei doctor „honoris causa” este, festivitatea de anul acesta trebuie să fi avut un caracter și mai impunător decât cea de acum treizeci și șapte de ani... Din cuvântarea ținută în fața tinerimii studioase a Iașilor, *Cugetul clar* nu reproduce de cât o singură frază, pe care îmi fac datoria de a o reproduce și eu: „D. E. Lovinescu nu are niciun ta-

lent literar și adorându-se pe sine, exaltează toate elucubrațiile tuturor porcilor stupizi”.

Comentată de d. Paul I. Papadopol în chip atât de expresiv:

„Așa dar, afară dela bacalaureat opera nefastă a d-lui E. Lovinescu! Iată lozinca tineretului conștient”.

Cititorul e rugat să creadă că citația e textuală, luată fiind după *Cuget clar*, dintr-o cuvântare rostită în aceeași sală, în care, acum douăzeci și patru de ani, numit profesor suplinitor de literatură română la Universitatea locală, l-am auzit eu însumi pe d. N. Iorga fulgerând:

„Ați avut nenorocirea domnilor, să vi se trimită ca profesor de literatură un domnișor sosit proaspăt de la Paris, căruia literatura noastră îi pute a brânză și a sudoare”.

— ceia ce m'a făcut să spun vecinului de fotoliu, dealtfel necunoscut:

— Să pută și a brânză și a sudoare, n'am nimic de zis; — dar să pută și a ceva... talent”.

Fără să fi știut că, Maioreescu scrisese sau avea să scrie într'un raport academic asupra unui vo-

lum de poezii sămănătoriste, în care se vorbea prea mult de degetele bătătorite și de sudoarea țărâ-nului:

„Ar fi de dorit ca scriitorul să sufere de mai puțină transpirație și să aibă mai multă inspirație”.

*

Pentru ca un mare cărturar, încărcat de toate onorurile ce i se pot da unui om în vremurile noastre, și la o vârstă înaintată, în care orisicine are grija demnității sale personale, să ajungă la astfel de violențe de limbaj în fața unei tinerimi probabil mai înaintată ca gust estetic de cât domnia sa, (cel puțin generația mea mai puțin sportivă anticipa cu mult asupra gustului literar al profesorilor ei), a unei tinerimi, care știe, deci, judeca și mai ales râde (e o vârstă fără milă), e semnul unei enervări excesive și al unei regretabile uitări de sine. Căci oricât de sportivă ar fi, tinerimea de azi știe că „porcii stupizi”, despre care vorbește d. N. Iorga în împrejurări atât de solemne în viața lor, sunt cei mai mari scriitori contemporani,

recunoscuți de unanimitatea criticilor, a scriitorilor și a oamenilor cu un gust călit în focul eforturilor artei moderne; după cum aceeași tinerime își dă seama că a afirma că din „adoratie de sine” cineva exaltă elucubrațiile altora — nu înseamnă a exprima o cugetare logică.

*

Suntem deprinși cu violența într-o literatură saturată de violență, și suntem, cu deosebire, deprinși cu violența d-lui N. Iorga, explicabilă printr-o iritabilitate, pe care, în definitiv, trebuie să i-o admitem în soldul debitor al unor mari merite culturale, iar, într-o măsură oarecare, și aparent îndreptățită prin faptul că toate dușmăniile și campaniile domniei sale sunt totdeauna, prezentate într'un pian ideologic ce depășește pe oameni. Domnia-sa, de pildă, nu combate pe E. Lovinescu sau pe Tudor Arghezi ci modernismul privit ca o degenerare literară și îi combate în numele sănătății etice a neamului; de partea lui sunt așadar, în-

(Continuarea în pag. II-a)

20 aug 37

totdeauna, strămoșii, voievozii, plăeșii, fratele țăran, trecutul și viitorul nostru, istoria pe care o scrie și cea pe care o face, principiile nemuritoare, după care se rânduește omenirea, într'un cuvânt, tot ce face principial nu poate refuza mintea întreagă a nimănui. Incadrată astfel într-o ideologie primordială, în care intră în joc înșăși destinele neamului, violența nu numai că e admisibilă dar pare isvorată dintr-o pornire generoasă ce trece peste indivizi și îmbrățișează colectivitatea; ce importantă are nedreptățirea unor scriitori însemnați, când lupta țintește la sănătatea morală a poporului nostru?

Dacă lucrurile s'ar mărgini aici, aproape că n'am mai avea nimic de adăugat. Din nefericire însă, d. N. Iorga nu e numai un mare cărturar și un apostol permanent preocupat de interesele mari naționale, ci și un scriitor, ca mine, și ca dumneata, cetitorule, care nu suntem nici mari cărturari și nici apostoli. Domnia-sa, anume, compune nu clandestin ci pe față poezii și drame. În aceste împrejurări, situația se schimbă. Întrucât, din nevoi polemice, opinia mea asupra acestei

literaturi ar putea fi contestată, nu o voi exprima. Nu mă voi feri însă de la o simplă constatare destul de evidentă pentru a nu fi și obiectivă. De mai bine de patruzeci și șapte de ani d. N. Iorga publică poezii și scoate tomuri de „opere poetice” complete, nu numai din epoca tragediei a tinereții, ci și acum, când, la șizeci și șapte de ani, după ce a fost prim-ministru, și e dictatorul tuturor instituțiilor noastre culturale, de douăzeci de ori doctor „honoris causa” al tuturor Universităților din lume, încărcat de toate onorurile publice, tipărește versuri aproape în fiecare număr al *Cugetului clar*. Nu vreau să mă pronunț asupra valorii lor; constat însă că în aproape jumătate de veac de când onorează literatură română cu inspirația sa poetică, n'am citit niciodată, dar absolut niciodată, nici un rând, dar absolut niciunul, de apreciere ori care ar fi fost ea, de laudă sau de critică, în vreo revistă prietenă sau vrășmașă sau în vreo istorie literară, — cu excepția istoriei d-lui N. Iorga, în care domnia sa ne dă numeroase citații din propriile sale poezii, de unde se poate deduce că

d. critic N. Iorga prețuește îndeajuns pe d. poet N. Iorga.

Lucrul pare de necrezut și e o mare ingratițitudine a consilierului său literar, d. Paul I. Papadopol de a nu fi ținut încă până acum un curs la Universitatea de la Văleni asupra „poeziei d-lui N. Iorga”. Semnificarea acestei tăceri de aproape jumătate de veac cred că vorbește de la sine. Ea nu-l autoriză pe un poet, despre care în chipul cel mai eufemistic putem doar spune că e inexistent, să a-runce în fața tinerimii care judecă și... râde insulta de „porc stupid” celui mare mare poet contemporan, care a schimbat fața poeziei românești, modern și de pe acum clasic, sub înrăurirea căruia s'a dezvoltat toată lirica noastră, influențându-i și fertilizându-i pe toți poeții, fie ei și tradiționaliști (Nichifor Crainic, I. Pillat, V. Voiculescu, etc.), — în afară doar de d-nii poeți N. Iorga, Ana Gărdău, I. U. Soricu sau Tutoveanu, de la Tecuci. Și când d. poet N. Iorga mai este și d. dramaturg N. Iorga, adică autorul a vreo 40 de piese de teatru, despre care, în afară de cronicile reglementare, prin care se

înregistrează orice spectacol ce are loc în Capitală, nu s'a ocupat nici odată vre un critic — cu excepția mea, în *Istoria literaturii române contemporane*, unde am arătat că o astfel de dramaturgie moralizatoare datează de cel puțin trei sferturi de veac, încadrându-se între *Muza de la Burdujeni* și *Cinel-Cinel*, — sau cu alte cuvinte, când este autorul lui *Sărmașă, amicul poporului*, al *Pretențioșilor* sau al *Imbogățiților de război*, nu mai are autoritatea de a lovi cu biciul de foc literatura altor scriitori, care n'au de cât vina de a fi unanim recunoscuți. Violența patriotică și morală nu trebuie să acopere o literatură proprie, pe care de cincizeci de ani contemporanii se încăpățânează să n'o ia în considerație; violența nu e legitimă de cât când e dezinteresată. Naționalism? moralism?

N'are nimeni de obiectat ceva, căci, după cum am spus: poate literatura până la urmă, să pută, și a brânză, dar să pută și... a ceva talent!

E. Lovinescu

tură cu situația publicațiilor din Germania. După datele acestui ziar se vede că noutățile literare pentru studențimea universitară apar cu un tiraj de 1000-2000 exemplare. Lucrările juridice apar cu un tiraj de 2000 exemplare. Manualele de școală apar cu un tiraj mijlociu de 4000 exemplare. De asemenea în domeniul filologiei și istoriei literare tirajul nu trece de 4500 exemplare. Literatura despre muzică, teatru și dans atinge un tiraj de 2-3000 exemplare.

Lucrările cu conținut etnografic și geografic apar cu un tiraj între 3000 și 10.000 exemplare, literatura beletristică cu 5800 exemplare. Statistica constată că din 100 cărți literare, romane și nuvele, 20 apar cu un tiraj de 3000 exemplare, iar 28 cu 10.000 exemplare. Cărțile pentru copii cu un tiraj de 5000 ex., o pătrime din ele 3000 ex., iar o zecime 10.000 exemplare. Cărțile militare de specialitate se tipăresc în câte 5000 exemplare, ating desigur și 10.000 exemplare. Cele de medicină se tipăresc în câte 5000 exemplare.

CITIȚI

MAGAZINUL

VIAȚA LITERARĂ

Intermezzo dramatic

de E. LOVINESCU

Cititorul a înțeles, poate, că aceste foiletoane nu trebuie privite în sine, ci ca o pulbere memorialistică împrăștiată mai întâiu sub această formă, înainte de a se organiza în volumele în curs de apariție din fresca vieții noastre literare începută mai de mult; de aici inegalitatea importanței lor, după locul destinat în viitoarea construcție.

*

Întâmplarea, povestită în foiletonul trecut, a grupului de șapte prieteni, printre care era și d. Gh. Tătărescu, pe vaporul de pe Bosfor, dezlegată apoi la Agie, întocmai ca și la noi printr-o simplă carte de vizită, de unde se vedea că „junii

turci“ n'au învins decât tot prin procedeele arbitrare ale „bătrânilor turci“, mi se leagă cu alte câteva amintiri, minime poate, dar, raportându-se la oameni trecuți în istorie, cu încă destulă importanță pentru a intra în mortarul unei construcții memorialistice fără a fi învinuit de simplă indiscreție.

Talentul oratoric al Premierului nostru, de calitate literară, l-a dus la locul, ocupat azi, în urma celei mai rapide cariere cunoscută într-o țară pe atât de rutinieră pe cât de nouă. Înainte de a se dedica exclusiv politicii și chiar și după aceea el a publicat însă și diverse încercări literare, propriu zise, așa că nu e de mirat că prin 1915 mi-a ci-

tit o piesă de teatru în trei acte. Nu-mi aduc aminte titlul ei și nici nu i-aș putea povesti amănunțit subiectul; acțiunea nu mi s'a părut însă destul de bine legată și i-am spus-o autorului, care, ca orice autor, a rezistat, firește, discutând, nu fără acea vagă nemulțumire intimă ce se străvede și în controversele cele mai cordiale și la oamenii cei mai înțelecători. Nu părea convins. Controversa n'a durat însă prea mult, deoarece d. Tătărescu trebuia să plece direct la gară, având să se ducă la Târgul-Jiu cu un tren de unsprezece seara. A doua zi dimineata la 7 m'am trezit cu o telegramă expediată din gara Titu: „Ai dreptate. Mă las de teatru“.

*

Nu s'a lăsat. Acum vreo opt-nouă ani a reprezentat, cu succes de altfel, pe scena Teatrului Național o piesă „Când vine viitorul“, pe care întâmplarea a făcut-o să intre în competiție de program cu *Lulu*, scoasă de Hortensia Papadat Bengescu din romanul meu cu ace-

laș nume. Director al Teatrului Național era prietenul nostru comun Valjan, căruia i se datorește, de altfel și reprezentarea ambelor piese. Rar am văzut un om (nu mai vorbesc de bunătatea lui cunoscută de toți cei din jurul lui) de o finețe sufletească, plină de spirit și de indulgență, mascată sub o formă mai frustă, mai masivă, de o ironie amabilă la adăpostul unei miopii ce-i dă un aer de timiditate neașteptată la un om cunoscut prin succesele lui oratorice și juridice. Din contactul totdeauna plăcut cu Valjan și numai în legătură cu piesa *Lulu*, aș dori să fixez, memorialistic, trei momente, ce-i zugrăvesc maniera:

*

Intrată de mult în repetiție, *Lulu* urma să fie reprezentată la o dată fixată, peste vreo săptămână, când directorul mă rugă telefonic să trec pe la teatru. În cabinetul lui găsis pe o canapea, grav, solemn, emoționat și afon, pe X, dramaturgul cunoscut, autorul unei piese de succes ce

(Citiți continuarea în pagina II-a)

19. Oct. 57

se reia mereu la intervale de câțiva ani.

— Maestre, (obiceiul de barou), îmi spuse Valjan, prietenul nostru comun d. X te roagă prin mine — căci nu îndrăznește singur, — să-i cedezi ziua de premieră, rămânând să fixăm ulterior premiera lui Lulu.

— Și pentru ce motiv?

Nu-mi mai aduc bine aminte motivul, dar el era de valoarea lui „scoală-te tu, ca să mă așez eu”. Prietenul nostru X e, de altfel, cunoscut prin efigia lui proconsulară; a cere cuiva să-și schimbe data premierii — lucru atât de greu de fixat — pentru a rămâne suspendat la voia unei întâmplări totdeauna plină de surprize, — e, în adevăr, o formă de cazarism, cu care prietenul X mi-a forțat de mult admirația.

— Dacă nu e alt motiv decât quia nominor leo, regret că nu pot accepta această substituție.

— Hi.. hi.. hi.. se auzi atunci de pe canapea, unde se prăbușise prie-

tenui nostru, cu degetele vag îndreptate spre guler ca să și-l desfacă.

— Să vină doctorul... Doctorul! începui eu să strig speriat de cele întâmplate.

Calm, cu grasa lui față mongolă, Valjan puse mâna pe butonul soneriei:

— Un pahar de apă.

Apoi șoptindu-mi la ureche:

— Nu te speria.. Se prefacă... E un cabotin.. Să vezi acum...

Aruncându-i pe față conținutul paharului, prietenul nostru nu știu cum să se destepțe mai repede, pentru a nu-și mai aminti de propunerea sucombată în apă.

*

Succesul unei piese se datorește mai întâi valorii ei scenice, dar, în al doilea rând poate fi regizat, am zice chiar „dirijat” și de complicitatea binevoitoare a directorului, care, prin faptul alisării ei în zilele de Joi, Sâmbătă, Duminică, poate prelungi un spectacol aproape atât

cât dorește, tot așa cum, prin afisarea ei Luni, Mercuri, Vineri, o sugrumă în fașă. Dela primul spectacol al lui Lulu, cu acea siretenie rotundă, bonomă și mioapă, Valjan mi-a spus patelin:

— Ce zici, de ti-am pune piesa Luni, Mercuri, Vineri? Lulu e o piesă fină, intelectuală. Publicul, care se interesează de atât, o să vină anume pentru ea în orice zi; piesa lui Tătărescu e o piesă patriotică, cu puști, tunuri, tirade naționale, o piesă de masă, pe gustul publicului de Sâmbătă și Duminică seara... Ce zici?

— Ce să zic? Zic că ai dreptate, am convenit eu.

Apoi zimbînd:

— Unde mai pui că Tătărescu are nenorocul de a fi subsecretar de stat la interne și nu-i liber să vină la teatru decât Sâmbătă și Duminică.

*

În aceste condiții, (dar și din motive intrinseci) Lulu nu putea avea

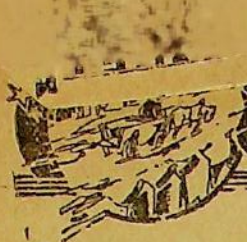
o carieră prea strălucită, așa că nu m'am mirat, când după vreo zece spectacole, m'am văzut convocat la teatru de un Valjan cu figura gravă funerară, a unui om ce se pregătește să țină un discurs la căpătâiul unui mort, în prezența familiei. Începu prin lungi considerații asupra nepriceperii publicului în materie estetică, pe care i le tăiai repede:

— A căzut sub rețetă?

— Da, murmură el sdrobot, lăsându-și capul în piept, ca și cum ar fi zis: „A sucombat”.

— Atunci scoate-o de pe afis...

Micii lui ochi se făcură mari; auzia ceiace nu mai auzise poate nici un director de teatru: un autor cerând să i se scoată leafla piesa de pe afis, în loc să recurgă la fel de fel de stratageme pentru a-i prelungi artificial viața. Nu m'a înbrățișat, dar a înțeles, că sunt dincoala de psihologia zilnică, și mi-a spus un „Maestre!”, recunoscător, ce nu mai venia din obșnuința de baron ci din inimă. **E. Lovinescu**

Eu și strada mea

Subiectul acesta prezintă posibilități și atracții din cele mai neobișnuite pentru toți acei care vor să înțeleagă legătura materială și sufletească care îi unește de strada lor, și care ar vrea să găsească o formă de exprimare fericită a acestei legături. Întâmplările și sinuozitățile de destin cărora ne supunem depind de o mulțime de lucruri și împrejurări, cari din insignifiante devin hotărâtoare când cineva ne atrage atenția asupra lor. Odată scăpați din ceata indiferenței ne vedem în fața unei infinități de amintiri, pe cari ne-am grăbit să le punem în legătură cu noua revelație.

Ca și prima atmosferă din casa părintească, asemeni prietenilor din copilărie și decepțiilor adolescenței, strada noastră ne leagă de nenumărate aduceri aminte și reflecții, indiferent dacă această stradă este o impunătoare „cale”, sau o umilă „ulită”, indiferent dacă ea este aceea pe care am văzut-o pentru întâia oară sau dacă este cea a maturității noastre. Câte lucruri, unele triste, altele fermecătoare nu sunt de evocat, în legătură cu strada noastră! Unii au străbătut-o ani de-a rândul, fără să o cunoască, fără să-și dea seama de case, de pomi, de schimbările survenite. Alții — dimpotrivă — au pierdut zile întregi bă-

tându-i caldărâmul cunoscând pe de rost numele fiecărui vecin, fațetele diverse, surprinzând, însfârșit, orice noutate, orice transformare.

Nu vor lipsi acei cari nu pot spune lucruri prea interesante deoarece nu și-au văzut strada decât din goana automobilului. Aceștia vor putea critica sau elogia cu deplină competență îngrâșirea arătată de primărie, străzii. Alții, dimpotrivă, vor constitui prețioase izvoare de mărturisiri. Sunt acei cărora profesiunea le-a impus să nu cunoască decât aspectul nocturn al străzii lor. E vorba — ați înțeles desigur — de actori. Impresile lor sunt cele din târziu nopții — ca...

...teluritelor efecte de lumină, strada pare transformată și neverosimilă.

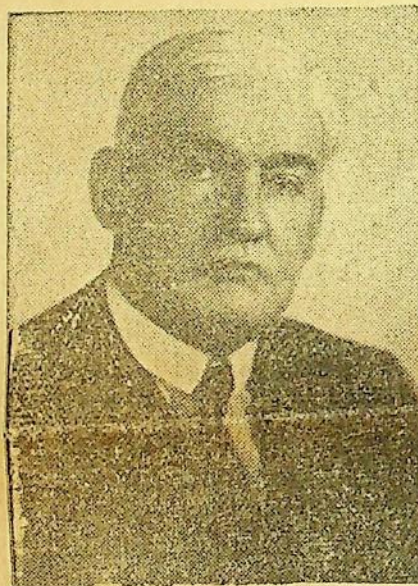
Insfârșit vom putea afla nenumărate intimități după cum se va fi transformat în cursul anilor configurația străzii sau firea confidentului nostru

Inaugurăm ancheta asta, ne care din fugitivele noastre notații o putem bănuși cu adăruș originală, cu răspunsul d-lui E. Lovinescu. Eminentul critic, după cum singur spune, s'a identificat cu strada Câmpineanu. Silueta acestei străzi o prezintă astăzi d-sa.

George Adrian

Răspunsul d-lui E. Lovinescu

Destinul mi-a legat cariera literară de strada Câmpineanu

D. E. LOVINESCU

Eu și strada mea? La puțin cred că identificarea poate fi mai completă, întrucât de mai bine de treizeci de ani m'am absorbit în str. Câmpineanu. În afară de un scurt popas de două săptămâni într-o cameră din str. Enei — cameră locuită odinioară de Eminescu, dar în care trebuia să aprind și ziua umănarea — și o mică abatere în Sfinții Voevozi în primul an al studenției mele (1900), n'am locuit decât în Câmpineanu — scotând, bineînțeles, epoca șederii la Paris (1906-1910).

NUMĂRUL 33

Am debutat astfel, în viața bucareșcană, la No. 73, casa, în care este astăzi un azil de doamne batrane, de sub protecția Curții Regale. Am stat acolo la frau Rosina, devenită una din eroinele romanelor mele „Fru'n pătru” și „Diana”. O chema chiar așa. Nu înseamna însă că toate rapoartele povestite în acele romane sunt exacte; nu e exactă decât psihologia eroinei ca, de altfel, și a altor eroi, căci și d. inginer Hugo exista și există și acum în carne și oase, cupă cum și d. Lanbe. Le-am pasat chiar numele și d.n intenția autenticității, dar și din convingerea că nu mă vor citi... Un singur nume l-am schimbat și trebuie s'o regret. În pensunea Rosinei am cunoscut un bătrân foarte cumsecade, profesor particular de limba franceză, fiul caimacanului Moldovei, Toderiță Balș, mort în exercițiul magestraturii supreme. Nu știu din ce scrupule l-am schimbat numele în Luțu și am pus pe Rosina să facă în câteva cuvinte genealogia Luțuleștilor, scoboriți dintr'un lăptar țărigrădean. Primesc chiar acum iarul ieșan „Lumea” și mă minunez de câte se pot vedea pe lume. Iată folietorul unui tânăr (în cazul cel mai bun) Radu Luțu, care protes-

tează în numele a șase sute de ani de istorie și a străbunicului care n'ar fi fost lăptar ci „apar”, și îmi mai cere pe deasupra să-i produc urbrele meu genealogic. I-aș putea răspunde și eu, ca bătrânul Ghiță Mârzescu lui Vodă Carol, care uitându-se lung la armele de pe vesela de imprumut a bărbatului politic ce-l ospăta, îl întrebuse:

— Sunt armele familiei d-voastră?

— Nu, Măria Ta, armele familiei mele sunt mult mai frumoase: potcapul lui taică-meu.

— Neamul meu începe cu mine. El urcă și nu scoboară.

NUMĂRUL 40

Întâmplarea, căci n'a fost o hotărâre deliberată, ci probabil un instinct obscur de conservare, m'a adus apoi, în față, la No. 40 unde am rămas 20 de ani. „Cenacul din str. Câmpineanu 40” constituie o mică pagină de istorie literară. S'a scris asupra lui și poate se va mai scrie, întrucât aproape un sfert de veac o mare parte dintre scriitorii contemporani au urcat cele 57 de trepte, la ședințele duminicale. Se știe că — cu excepția vacanței de vară — aceste ședințe au continuat fără nicio singură întrerupere; chiar în lunile din urmă ale bolii mele, ele au avut loc, ca și cum nu s'ar fi întâmplat nimic, cu o regularitate astronomică. Nici moartea nepotului meu Anton Holban nu le-a adus vreo tulburare; după incinerare, 35 de scriitori au venit direct la ședință, unde ca Charles Duquis, președintele Camerei franceze, după explozia bombei lui Vaillant, am spus:

— Messieurs, la séance continue...

Și a continuat, după ritual, cu audul că un tânăr scriitor a citit o năvălă inedită a celui absent, în care își evoca moartea și convoiul funebru. Bietul Holban prevăzuse totul — afară de data apropiată, a dispariției lui premature.

Destinul mi s'a identificat atât de adânc cu această casă, și a închis în zidurile ei atâtea viață și istorie literară, încât, când acum doi ani voiam să mă mut, o Bancă proprietară a casei, mi-a propus să locuiesc mai departe — gratuit, ceea ce nu se putea, firește primi, — oricât m'ar fi măgulit.

NUMĂRUL 31

A trebuit totuși să mă mut, din pricina apropiatei darămarii a casei în vederea amenajării parcului Regal. După ce am rascolit o bună parte a cartierului, prin același instinct și destin, — am nimerit în față, la No. 31!

În acest nou „sediu”, impus de împrejurări, ne-am boierit, ne-am modernizat. Numărul 31 constituie astăzi adăpostul ședințelor „Sburătorului”... căci nu trebuie să uit că peste un sfert de veac voi rosti cuvintele, pentru mine sacre:

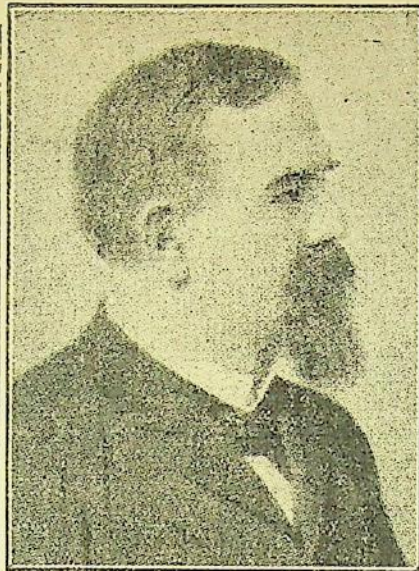
— Ședința e deschisă. D-na Hortensia Papadat Bengescu are cuvântul...

E. Lovinescu

T. MAIORESCU

1. Omul și masca

Din publicarea făcută de d. I. Rădulescu-Pogoneanu a primului volum al *Insemnărilor zilnice* ale lui T. Maiorescu, îmbrățișând epoca de la 1855-1880, personalitatea marelui nostru critic iese întărită printr-o nouă serie de amănunte necunoscute în linia fizionomiei cunoscute. Mentea echilibrată și atât de admirată în maestosul lui apus de soare își adâncește, prin aceste *insemnări*, rădăcinile în copilăria pusă sub ochii noștri de la vârsta de 15 ani (1855), de când Maiorescu începe să-și strângă materialul pentru construcția personalității sale de mai târziu și chiar pentru stilul întregii lui vieți. Harnic, studios cu metodă și cu un plan de activitate bine tras, cu ambiția rece de a se distinge printre toți camarazii și pentru mulțumirea exterioară a întâietății dar și cu disprețul intim față de zădărniciia emulației și cu dorința sinceră a unei formări lăuntrice, în toate domeniile — literatură greacă, latină, engleză, franceză și mai ales filosofie — dincolo de trebuințele școlare, pentru propria-i satisfacție, frecventând teatrele și Opera, nu fără program și analize lucide, cultivându-se la desen și la muzică (flaut și piano) — cu setea cunoașterii multilaterale și, mai ales, cu nevoia disciplinării și a armonizării ființei lui morale. Dintre marile noastre personalități culturale, a căror copilărie și tinerețe o cunoaștem mai bine din scrisori sau din elemente autobiografice, singur Mihai Kogălniceanu i se poate compara. La amândoi găsim nu numai o copilărie precoce, ci și una metodică, ordonată, o sete a cunoașterii multiple, călăuzită de o idee centrală și de voința mergerii până la sfârșit pe linia fixată chiar din anii fragezi. Din vestigiile adolescenței lor, se distinge nu numai o psihologie nedesmințită până la adânci bătrâneți, ci și prefigurația unei atitudini, a unui stil de viață, rămase neschimbate. Din scrisorile de la Lunéville sau de la Berlin ale boerinașului moldovean putem scoate integral pe naționalistul cultural de mai târziu sau pe reformatorul social, tot așa cum din însemnările școlarului de la Theresianum putem scoate pe teoreticianul evoluționist al *Junimii* și pe olimpiantul ultimilor săi ani.

T. MAIORESCU

teatrală a gesturilor, rece și înfrânat; binevoitor, firește, față de tinerime, dar de o bunăvoință protectoare dintr-o discernere a meritelor și din voința luminată de a le netezi drumul; obișnuință dela vechia *Junimea* a trimiterii tinerilor studiosi în străinătate cu jertfe și cu cotizații colective, pornită dintr-o concepție altruistă de progres și nu din afecții personale. Cu excepția câtorva tovarăși politici de tinerețe, P. Carp, T. Rosetti, Iacob Negruzzi, nu i se șiau prietenii noi și nici nu era bănuț în stare să și le facă. Ii ajungeau discipolii. În afară de acest echilibru moral, ce părea a-l fi pus la adăpostul oricărui convulsii suferite și oricărui hotărâri necugetate, ceea ce se vedea în bătrânul Maiorescu era și echilibrul fizic, impresia unei sănătăți trupesti așezate, de totdeauna, aproape indispensabilă sănătății etice; bine legat, musculos, elastic în mișcări, refractar bolii (afară de o surzenie prematură), armonios în gesturi, cu o figură expresivă, viri-

lă; la aceste două armonii se adăuga și echilibrul material al unei vieți gospodărește organizată, nu perfluită și lux, ci din esență să fie un palat, casa din str. Mercur era căminul onest, dec. îmbelsugat al unui om pe deasupra nevoilor, ce-și petrecea, de altfel, o bună parte din timp în străinătate în contact cu civilizația, cu arta, cu natura, iubite cu pasiune până la adânci bătrâneți...

În fața acestei imagini olimpiene de om echilibrat sub toate raporturile intelectuale, etic, fizic, material — *Insemnări zilnice* ne aduc mărturia cotidiană a unui Maiorescu compus din dezarmonii numeroase: omul distant și glacial, protectorul binevoitor ne apare un copil afectuos, căutător frenetic de prieteni, cu setea de a se spovedi, de a iubi și de a se ști iubit de alții; olimpiantul stăpân pe pasiuni, omul cel mai cumpănit din câți au apărut în istoria culturii noastre, îl vedem chinuit nu numai de patimi, ci și de depresiuni intime, de descompuneri mărunte, ce-l împing până la obsesia sinuciderii sau a unei absurde fugi în America, unde avea să trăiască din lecții de limba franceză; trupul bine încheat armonios în sănătatea lui evidentă îl găsim măcinat din copilărie tot felul de boli, de oboseli, de turburări nervoase; și omul presupus deasupra tuturor grijilor materiale, instalat în confortul casei din str. Mercur, îl găsim preocupat de nevoi materiale, de datorii de plătit, cu sase lei în pungă, curând după căderea din minister, și cu grija vagonului de lemn necesar pentru iarnă. Revelații, în adevăr, neașteptate, ce nu-i contrazic statua, opera unei voințe încordate, ci, dimpotrivă, îl umanizează, îl apropie de noi și-i sporesc chiar meritul de a fi știut să-și acopere sbucimările intime și adversitățile, sub masca seninătății olimpiene.

E. Lovinescu

*
A dovedi cu ajutorul unui memorial identitatea psihologică a unei mari personalități și chiar prefigurația ei din primii ani ai organizării sufletești, e, desigur, un merit real, fără a fi și unul excepțional; oricât ar fi de interesant de a arăta că școlarul de 15 ani îl prefi-

... nu se adaoga nimic la cunoașterea omului în rezervele lui psihologice. Pe lângă identitatea de suprafață, adică de manifestări exterioare, de mască fixată în fața contemporanilor, *Insemnări zilnice* ne mai aduc și un material nou, care, fără să-i schimbe masca, ne indică pe dedesubtul ei o serie întreagă de realități contradictorii, neașteptate, înăbușite de vârstă și de disciplină sub modelajul marmorei și al bronzului. Fără să strice statua ce și-o sculptează fiecare — și în libertatea propriei sale creații stă măreția destinului omenesc — aducându-ne germenii noi de viață sufletească, striviți înainte de a-și fi găsit o expresie, importanța publicării *Insemnărilor zilnice* e mult mai mare. Scoborînd idolul de pe soclu și izbutind să-l umanizeze, trecându-i prin vinele de marmoră un sânge egal cu al nostru, admirația se prefăce în iubire...

Maiorescu a impus generației noastre nu atât prin noutatea cugetării, nici prin hărnicia investigației, întrucât epicureismul intelectual era unul din aspectele acestui olimpian, ci prin seninătatea și cumpătarea minții, prin ascendentul moral și prin incomparabilul talent de a săpa în marmura cuvintelor ca un statuar antic; a mai impus prin armonia definitivă ce se desprindea din întreaga lui personalitate, prin adaptarea gestului la gând, a vieții practice la teorie, prin euritmia fondului și a formei, prin incisivitate: a mai impus și prin optimismul voluntar al oamenilor superiori, clădit pe fundament de pesimism, nu optimismul nătângilor ce se încordează spre bunurile aparente ale vieții, ci optimismul omului speculativ ce a dat la o parte vălul Maei, scrutând insondabilul tragic al destinului omenesc. Nu e om superior fără această viziune pesimistă; dar un om mare și folositor, care să nu se reculeagă la timp din ameteala vidului pentru a-și afirma voința de a fi și de a dura în fața neantului și caducității universale. Pilda unui astfel de optimism ne-a dat-o Maiorescu, întrucât pe temelia unei dezabuzări totale, a ridicat afirmația principială a adevărului și bine-lui. Pe alta, pesimismul l-ar fi aruncat în sterilitate și negație; cunoscând și una și alta, Maiorescu a fost însă un constructiv, întrupând teoretic și practic triumful principiului moral, singura pârghie a acestui pământ, ce-l reține de a se prăbuși în neant și tină.

Celor ce l-au cunoscut în apusul lui de soare, Maiorescu le-a apărut, așadar, în linii statuarice definite, construit pe axa unei armonii totale: armonie sufletească, echilibru între gând și expresie, echilibru între forțele sufletești, între pasiuni și inteligență, cu impresia dominației, a stăpânirii; patimile ce-i agitaseră tinerețea, se calmaseră într-o mare pace conjugală, cu luciri de auroră și cu seninătăți de soare scoborît în liniștea sînturilor; calculat, ponderat și cu toată exuberanța oarecum

1) Titu Maiorescu, *Insemnări zilnice* v. I, îngrijit de I. Rădulescu-Pogoneanu, ed. Socec.

„MITE“

PASĂ MITE...

de E. LOVINESCU

D. E. Lovinescu răspunde d-lui Al. Tzigara-Samurcaș

În ultimul număr al *Convorbirilor Literare*, d. Al. Tzigara-Samurcaș, directorul lor, semnează un articol „*Eminescu d-lui E. Lovinescu*” prevăzut cu un semn de exclamație. Prin lipsa de competență a celui ce-l scrie, recunoscută sincer de autor, și chiar prin lipsa de intenție de a strămuta discuția într'un domeniu estetic ce-i este inaccesibil, articolul nu este critic. Scoborită în planul mobilelor romanului meșteșug, și al cunoașterii pur și simple a ambianței morale a epocii

și a psihologiei eroilor săi, chestiunea intră în cadrul problemelor ce se pot dezbate, fără ca amestecul autorului să pară inutil sau chiar inoportun.

Intervenția d-lui Al. Tzigara-Samurcaș într-o discuție literară, în care incompetența sa nădăjduiesc să nu fie egalată decât de lipsa lui de orice pretenție, ar putea apărea neobișnuită și imprudentă, chiar pusă la adăpostul faptului că d-sa a publicat fragmentul din memoriile Mitei Kremnitz, de la care pleacă romanul meu. Când un publicist

vorbește de „cel mai genial poet al neamului”, acordând grade de comparație noțiunilor incomparabile sau când declară că nu va ține seama de „umpluturile de prisos” ale cărții, dovedește că a pus din greșală mâna pe clanța ușii unei camere străine, unde nefiind chemat, nu era nici așteptat; conștient de eroare, d-sa insistă totuși să o forțeze nu în calitate de critic ci de „conducător vremelnic” al „*Convorbirilor Literare*”, căruia îi incumbă datoria de onoare de a duce mai departe firul tradiției și răsbuna memoria unor mari bărbați calomniati. Nu i se poate deci refuza intrarea și chiar discuția.

D. Al. Tzigara-Samurcaș este, în adevăr, directorul „*Convorbirilor Literare*” și, în această singură calitate, am avut a mă ocupa, incidental de altfel, în diferite notițe ale „*Sburătorului*”, și chiar în „*Istoria literaturii române contemporane*”, de existența sa literară. Știu că a conduce o revistă, mai ales de proporțiile

„*Convorbirilor*”, reprezintă o sarcină grea, o jertfă de bani, de timp, de trudă, și, în condițiile și cu rezultatele evidente tuturor, fără echivalența unui prestigiu, a unui beneficiu moral. Această parte penitențiară a activității domnului director nu mi-a scăpat, cu atât mai mult, cu cât calitatea mea de conducător al câtorva publicații îmi dădea puțința de a fi în cunoștință de cauză. Dar nu aceasta e discuția.

O întreprindere culturală de o natură atât de specială cum e o revistă și încă o mare revistă de tradiție istorică nu se poate sprijini numai pe bunăvoință sau pe simplul spirit de inițiativă în a aduna fondurile necesare, ci reclamă, înainte de toate, în mod categoric și exclusiv, o competență literară, adică nu numai prezența unui gust și a unui talent ci viziunea precisă a unui scop de urmărit, a unui ideal. Atât. Prin derogarea dela acest ineluctabil postulat, procesul de descompunere a „*Convorbirilor*” nu începe de acum ci datează de

mai bine de un sfert de veac; dar, dacă sub direcțiile precedente, revista a deviat de la țelul indicat și de tradiția și chiar de titulatura ei, deviația s'a făcut încă într'un sens onorabil și anume într'un sens istoric; seriozitatea științifică a celor doi foști directori a dat puțință „*Convorbirilor*” de a aduce contribuții valabile în alte domenii decât cel literar. Adevărata tragedie a revistei nu începe însă decât odată cu direcția d-lui Al. Tzigara-Samurcaș, pentru că, la o incompetență literară egală cu cea a predecesorilor săi, d-sa adaugă un ingeniu fleac, și o lipsă de seriozitate atât de evidentă, încât, dacă ași avea convingerea că există un singur om de răspundere ca să mă contrazică, mi-aș frânge penița. Acestea le-am scris de mult cu regretul pentru o venerabilă revistă, în scoarțele căreia mi s'a dezvoltat conștiința literară, și cu puțină considerație pentru directorul său „vremelnic”. D. Al. Tzigara-Samurcaș n'a răspuns dar nici n'a uitat.

Iată-l acum, după atâția ani, pe cale obică, vrea să-și ia revanșa. Nu m'a așteptat în domeniul ouălor încondeiate, a secerelor oltenesti sau basarabene, într'un cuvânt, al artei populare, ci ține să forțeze usa literaturii pe pragul căreia veghează totdeauna arhanghelii cu săbiile de foc: talentului, a gustului, a stilului, a pietății — și în cazul cel mai rău, a gramaticii române.

— Deschideți în numele lui Eminescu, „cel mai genial poet al neamului”!

Tăcere.

— Și a Mitei!

Ecoul răspunde:

— Pasă-mite!

Căci, pasă-mite, d. Al. Tzigara-Samurcaș nu are de răzbunat aprecieri categorice din trecut, și o „fine de neprimire” într'un domeniu ce-i e cu totul străin, nu are de apărut interese strict personale, ci ia paloșul vindicței unei generații de mari oameni, a generației junimiste, calomniată.

(Citiți continuarea în

Dintr-această sensibilitate purtata de elanul admirației — nu, însă, și chi-

Barbu Lăzăreanu

„...ploacelor pentru stabilirea unei atmosfere de apropiere și in-

care actualmente nu există i
(Citiți continuarea în pagina 11-

20, II, 35

lor de pe frontispiciul Catedralei, pe un al cincilea: al său... Măreț orgoliu! Morand este pasionatul european, exotice, al rafinamentului european, transplantat sub ceruri tropicale, al vieții lenese și visătoare pe transatlantice cu confort delicat, al pasiunilor bizare, exasperate de climate febrile și maladii, sub ceruri ce sdrobesc energia și torturează nervii, până la dezechilibru și nebunie. Cărțile lui sunt isvoare de senzații stranii, rezervate mai ales unei elite intelectuale, unei lumi a cărei cultură întrece media obișnuită de cunoștințe.

Dar favoritul preferințelor mele este Henri de Montherlant care este poate cel mai personal dintre scriitorii actuali. Aducând în scris o căutare „une recherche” minuțioasă, el este, în același timp, un clasic în cea mai liniară accepțiune a cuvântului, în el se reîncarnează parcă sufletul unuia din acei nobili războinici și cărturari ai Renașterii, care cultivau spiritul măreț al Antichității, înviorat și împodobit, cu aportul de grație, de știință, de colorit și chiar de o eleganță și disprețuitoare oboseală a vieții moderne.

Montherlant imbină pasiunea vieții fizice, cu rafinamentul vieții lăuntrice, sportul cel mai brutal, cu cea mai delicată simțire. Cea mai caracteristică dintre cărțile lui „Les bestiaires” pune în scenă un aristocrat înăscut cu sufletul obosit și bizar, într-un trup viguros, care cultivă cel mai greu dintre sporturi, lupta cu tauri, din pasiune pentru violență, pentru viața în aer liber, pentru primejdie și pentru o rară și greu accesibilă eleganță.

O altă carte a lui, o carte mică dar de un magnific înțeles, concentrează

parut volumul scris de Jean desre Maria Stuart cu mult puțin idealizată decât de obicei.

In legătură cu al patrulea centenar scurs dela colonizarea Canadei de către francezul Jacques Cartier, au apărut peste 20 de volume mari in limba franceză despre Canada.

Raymonde Lefevre a publicat la Paris „Viața zbuciumată a lui Pierre Loti”.

Cunoscutul istoric literar francez Pierre Jourdan a publicat in colectiunea „Suflete și figuri” o biografie amănunțită cu un studiu despre Stendhal.

Editura Grasset din Paris lansează in curând un nou roman intitulat „Sfârșitul Noptii” de Francois Mauriac.

Numărul traducerilor literare

De curând s'a publicat o statistică a cărților traduse in anul 1933.

Italia ocupă primul loc pe listă, cu 930 traduceri; apoi Franta cu 662; U. R. S. S., 659; Germania, 536; Polonia, 534; Spania, 461; Cehoslovacia, 431; Anglia 436; Ungaria, 309; Suedia, 304; Statele-Unite, 298; Danemarca, 240 și Norvegia, 147.

La noi...

injosita in romanul meu. De nece, oricât ar fi de paradoxal și chiar de extravagantă, asta este poziția simulată a d-lui Al. Tzigara-Samurcaș, pe care, pentru a o face crezută de cititori, mă văd silit să o sprijin prin câteva scurte citate. Romanul Mite și-ar avea originea:

„In vechia antipatie cunoscută a autorului față de cercul „Junimii” și de o veche ură, d. E. Lovinescu a părăsit obiectivitatea crezând nimerită ocazia de a înjosi pe reprezentanții unei ideologii, cu care niciodată nu s'a putut împăca”.

Sau:

„Ce interes va fi urmărit d. E. Lovinescu înjosi astfel pe eroul romanului său și pe contemporanii acestuia?”

„Poziția d-lui Al. Tzigara-Samurcaș de a considera lucrarea mea ca o acțiune de defăimare a „Junimii”, enormă in sine și dezmințită din orice rând al cărții, îi dă autoritatea „de a se crede dator, față de memoria celor „dispăruți” să restabilească situațiile, protestând contra alterării adevărului”.

„Sunt la o vârstă, in care emoțiile adversităților literare pot fi privite ca naive, și într'o situație in care ironia ușor disprețuitoare arma defensivă cea mai

eficace, dar poziția acestui flecar fără gramatică, pentru care literatura e un simplu „flatus vocis”, transformat in apărător al memoriei unor scriitori „dispăruți” cum îi numește—și calificativul îi califică atitudinea sufletească și stilul de orator funebru, — trezește încă in mine un val de rușine tinerească și de indignare dărză. Nu mă pot stăpâni la gândul că acest cercetător științific de ouă incondeiate și de scoarțe oltenesti, nesperios prin însăși structura sa sufletească, neliterar până la agamatie, se face apărătorul amintirii unor oameni ce stau plămădiți in însăși ființa mea morală, in venerația cărora am crescut, și a cărora operă am căutat să o duc mai departe nu in sensul aderării la o ideologie perimată, care pentru mulți a devenit doar o problemă de învățare personală, ci la o atitudine de înaltă elevație morală, de dezinteresare pentru tot ce e materie și contingentă, de pasiune unică literară, de obiectivitate. De când țin o carte in mână, personalitatea rară a lui Eminescu m'a covârșit și am purtat-o in mine din anii adolescenței până in pragul bătrâneții ca o licoare prețioasă amestecată in sângele

ființei mele morale, indemn, flacăra sfântă, mângâiere și „paladin” împotriva imensului desgust al vieții și al spiritului de procească măruntă, și iată că acum, când după treizeci de ani de șovăire, și de așteptare ca să mă simt in stăpânirea mijloacelor mele literare, îl evoc cu o pietate irecuzabilă într'o aureolă de mucenic, și într'o „aură” de superioritate față de toți ceilalți, cu atât mai evidentă cu cât iese din mizeria cotidiană și din imprevizări penibile, prin simpla prezență a geniului ce-l învăluie într'o fluorescență de sfânt, iată că in fața acestui act de pietate supremă și matură, in care mi-am amestecat și sângele, găsesc pe d. director al „Convorbirilor Literare”, care se crede „dator” să apele „memoria dispărutului” împotriva impietății mele înjositoare!

„Tot de atâția ani pun in serviciul literaturii române, al criticii, cu scopuri pur estetice, dezinteresate, o activitate aproape fără precedent in literatura noastră și treizeci de volume din care trei ale unei „Istorie a civilizației române” și șase ale unei „Istorie a literaturii române contemporane” sunt martore și ale trudei

mele și ale conștiinței profesionale și ale cinstei și obiectivității dezinteresate. Energia am scos-o din mine, dar imboldul și mai ales directiva am scos-o din T. Maiorescu, omul pe care l-am admirat dela primul contact cu slova sa, de o luciditate in disocierea esteticului, de o eleganță morală, de o stăpânire de sine și de o fervoare in expresia deslegată de rezidurile pasionale, pe care le-am resorbit in mine pentru a le afirma, nu prin simulacre de gesturi, ci printr'o manifestare personală potrivită condițiilor noi de viață artistică. Credeam că reprezint adevărul spirit junimist in evoluția lui și că trag mai înainte brazda învățătorului meu cu o independență de atitudine, care nu are a se inclina in fața nimănui; aflui însă acum că sunt un calomniator al lui Maiorescu!... Pentru o astfel de absurditate nu pot găsi decât o singură explicare plauzibilă: d. Al. Tzigara-Samurcaș se confundă cu însăși „Junimea” și fastidiul pe care îl simt față de incapacitatea sa literară și de spiritul său profitor îl raportează la măriile săi „înaintași” cu care țin să se identifice...”

E. Lovinescu

125 ani dela nașterea lui Chopin

Celebrul compozitor a locuit un timp într'o casă din orașul Dresda. Cu ocazia aniversării a 125 ani dela

CHOPIN

nașterea sa, la 22 Februarie, va avea loc in acel oraș o sărbătorire la care va asista și președintele consiliului municipal al orașului Varșovia.

corespondența aranjarea intereselor și indeplinirea oricăror formalități, lămurindu-i și cu consultațiuni in orice materie juridică.

„CONTENCIOSUL” funcționează permanent sub conducerea d-lui avocat M. GRAUR in palatul ziarelor „Adevărul” și „Dimineața”, București.

Duminică 20 Ianuarie, biserica Fundenii-Doamnei din Capitală își serbează hramul „Sf. Eftimie cel Mare”.

Atât sfințirea artoselor de Sămbătă seara cât și sf. liturghie de a II-a zi, va fi săvârșită de un sobor de preoți, in frunte cu preotul Eugen Bărbulescu dela biserica Silvestru.

Cu această ocazie, biserica, va împărți ajutoare sub formă de alimente la 100 familii nevoiașe din parohie.

Conferințele cari urmau să se țină la facultatea de medicină veterinară, începând din ziua de 20 Ianuarie, pentru medicii veterinari din provincie, s'au amânat. Data ținerii conferințelor se va anunța la timp.

In comuna Suceag din județul Cluj a fost ales ca primar cu majoritate de voturi d. N. Sumurdan, național-tărnist.

Luni seara un strălucit concert de

**Cehoslovaciei, restabilit
rcul castelului său dela
și de o prietenă a ace-**

Vestea ne vine de la Nuernberg, pa-
tată de un clan care ar vrea să mistuie
totul în cale...

Doctorul Otto Dietrich, șeful presei
partidului național-socialist, a citit în
fața congresului anual ce se ține în gin-
gașa cetate a jucărilor, un referat în
care anunță că regimul actual a reali-
zat într-o măsură absolută, suprimarea
libertății presei.

Dar cum se anunță această minună-
te, reconfortantă măsură? Cu o exultare
care trece de cadrul manifestărilor o-
menești.

„Am suprimat această libertate a pre-
sei și ne mândrim cu faptul acesta”,
spune în concluzie d. Dietrich.

Isbucnirea aceasta sadică vorbește
dela sine. Prin cuprinsul ei moral, prin
formulare, dar mai cu seamă prin sub-
stratul sufletească pe care îl ascunde.

A fost totuși o manifestare inutilă.
Fiindcă presa germană nu se mai putea
considera liberă, din momentul instau-
rării regimului nazist. Ziare ca „Deut-
sche Allgemeine Zeitung”, „Koelnische
Zeitung” sau „Berliner Tageblatt” se
transformară peste noapte, din organele
prestigioase și independente cari au fost
atâtea decenii (peste un secol chiar), în
monitoarele noiei ideologii. Gazetele a-
cestea, cari aveau înainte circulație în
lumea întreagă, și-au păstrat ținuta
tehnică, dar cuprinsul lor a trădat re-
pede apăsarea ce sufocase orice atitu-
dine, orice opinie, orice imagine.

O presă care, de patru ani, nu repre-
zintă decât copia șaplografiată a bu-
letinelor oficiale, nu mai are nevoie să
fie și „liberă”. Cel mult cititorilor le
este îngăduit o libertate; să nu o mai
citească...

Prin urmare, proclamarea atât de a-
vântată rostită la Nuernberg în orașul
lui Hans Sachs, cismarul-poet, crainic
al înfrății (Richard Wagner l-a imor-
talizat în această accepție umanizatoa-
re în opera lui „Maestrii cântăreți”) vine
tardiv și inoperant.

De reținut este, desigur, numai accen-

in cele din urmă, să declare, desnădă-
duiți: „Asta nu-i de noi”.

M. Grindea

N Ă Z B A T I I

IN FAMILIE

Monitorul naționalist a primit o
scrisoare de adeziune din... Porcești.
Firitisire în familie...

Kix.

mună și în fiecare sat.
In zilele de Duminică cetățenii se
întrunesc, se sfătuiesc, prezintă re-
prezentanților autorităților reven-
dicările de ordin general, se dau
explicații și se fac realizări în limi-
ta posibilităților—cetățenii nesim-
țându-se, astfel, părăsiți... la discre-
ția extremiștilor de dreapta.
Și oriunde partidele de ordin
s'au ocupat de masele populare,
curente anarhice n'au prins.

D. Kiritescu are perfectă drep-
tate. Într'adevăr, valoarea muncii
depinde — în primul rând — de
„buna dispoziție cu care se lu-
crează”.

Dar acest adevăr e valabil nu
numai pentru dascăli, ci pentru toți
funcționarii publici.

Iar statul — dacă vrea dela func-
ționari o muncă de bună calitate —
trebuie să le sporească salariile.

M. Sevastos

VIAȚA LITERARĂ

TEXTE SIMPLE

de E. LOVINESCU

D. N. Iorga și-a încheiat seria ce-
lor douăsprezece articole intitula-
te *O istorie a literaturii contemporane*,
trecându-și sarcina mai de-
parte scutierului său literar d. Paul
I. Papadopol, care a anunțat, pornit
sau isprăvit o nouă serie de alte
douăsprezece articole.

Nu este în intenția mea de a mă
ocupa aici de studiul critic al d-lui
N. Iorga, deoarece mă aflu încă în-
tr'un moment de suspensiune, în
care vechea mea admirație față de
marele nostru cărturar roșeste
dinaintea unei carente estetice de-
finitive, așa că socot că e mai ni-

merită o expectativă îndoliată în
vederea amortizării reacțiunilor vii.
*

Lăsând, așa dar, la o parte orice
discuție principială, voi încerca,
prin studierea unui singur amă-
nunt, de a produce nu numai o a-
parență, adică un început de reali-
tate, ci și o evidență greu de pro-
dus în materie estetică. Nu mă voi
referi, de altfel, la vreo judecată de
valoare, întrucât, ca simple reac-
țiuni individuale, aceste judecăți
sunt indestructibile. Ar fi cu atât
mai nepotrivit de a plănui o astfel
de conversiune, cu cât reacțiunile

estetice ale d-lui N. Iorga sunt de
obicei expresia unei vehemente
pur pasionale. Obșnuit de a se fo-
losi în atitudini și polemici de toate
prerogativele situațiilor sale ofi-
ciale mai mult pentru a-și strivi
de cât pentru a-și convinge „ad-
versarii” și cu toate că pomeneste
adese de „cei șutzezi și șapte de
ani ai miei”, de o singură preroga-
tivă nu uzează d. N. Iorga: de cea
a bătrâneții, care presupune prin
simplă postulare prezumția favora-
bilă a înțelepciunii. Înțepciune în-
seamnă însă măsură. Intenția mea
ne fiind, prin urmare, de a izola o
judecată de valoare ce scapă evi-
denței, ci de a fixa o constatare de
fapte, controlabilă deci prin texte,
voi reproduce următoarea afirma-
ție din ultimul său articol.

„Dar ce caută „istoricul” pretu-
tindeni, ce-i interesează și încântă,
e elementul scabros, pe care-l cu-

(Citiți continuarea în pagina II-a)

14 text 37

lege și din proza cea mai fără valoare, el fiind suficient pentru ca nervii aproape sexagenari ai domnului profesor să vibreze și el să simtă nevoia de a comunica și altora vibrațiile sale frenetice“.

Discuția fiind strict principală, se înțelege de la sine că nu-mi voi exprima nici o părere față de natura pamfletară a acestei proze și nici nu voi proceda la o reacțiune pe temeiul observației moralistului că semnalarea defectelor altora nu ne-ar face atâta plăcere dacă nu le am avea și noi înșine. Cititorul înțelege de ce e vorba, așa că nu mai e nevoie să insist într-o desbatere, al cărei obiect e altul și a mai fost adus la cunoștința publică și de d. S. Mehedinți.

Chestiunea se limitează doar la afirmația interesului meu exclusiv pentru elementul erotic din operele de artă. Afirmația nu e fără importanță, întrucât constituie argumentul esențial al campaniei d-lui N. Iorga și împotriva literaturii mele și, mai ales a întregii literaturi contemporane, considerată ca primejdioasă sănătății etice a neamului. A-i proba inexactitatea, în așa chip în cât să nu fie cetitor care să judece altfel, cred că merită truda nu a unei argumentări în abstract, ci a unor prezentări de texte. Iată de ce, de la acest loc, nu voi face de cât să reproduc fără nici un comentariu, din *Istoria literaturii române contemporane*, pen-

tru a lumina până la evidență adevărata mea poziție față de elementul erotic în literatura noastră.

*

Iată, așa dar, câteva texte:

1 Ionel Teodoreanu

„Senzualitatea sparge cadrul economiei operei și se transformă într-un pansensualism. Considerat ca un fenomen general al adolescenței, erotismul e urmărit cu o complezență obișnuită numai industriei literare“.

2 Dem. Theodorescu

„Scriitorii ar trebui să înțeleagă că nu interesează decât viața în elementul ei sufletească așa că aventurile bătrânei d-ne Angèle Michianu cu tânărul Georges nu pot servi de cât ca gravuri licențioase“.

3 Mircea Eliade

„Exotismul mediului indian nu e încă destul de colorat pentru a putea susține prin sine interesul unei narațiuni penibile și sub raportul expresiei și al unei erotice deficiente și poate tocmai de aceea obsolesiv...“

Atât de echivoc și de obsedant în întreaga lui operă, erotismul devine și el o fornicatie universală și aproape un scop în sine...

4 Damian Stănoiu

„Damian Stănoiu a tratat și alte subiecte fără originalitate sau a luncat la subiecte căutate erotice,

unde nu e vorba numai de inflație spre care îl dispunea facultatea vizibilă dela debut, ci chiar de industrie literară. — ce i-au înstreinat critica, dacă nu chiar publicul“.

5 F. Aderca

„I-a fost, așadar, hărăzit acestui prozator inteligent, raționalist, capabil de expresie fină și de analiză, să ne creeze o literatură liberă, fără pasiune reală.“

6 H. Bonciu

„Cât despre fond, ca să zicem așa, bântue o dezlănțuire sexuală, o obsesie multiplicată într-o serie de variații erotice de natură mai mult patologică; arta scriitorului nu-i ascunde dezolarea“.

7 Corneliu Moldovanu

„Adresându-se numai curiozității și, cu toată aparenta moralismului ce acopere, în realitate, o complezență și o intenție industrială, scenele bazate pe *senzațional* ar trebui înlăturate“.

8 Gib Mihăescu

„Scriitorul nu putea ieși din arcul de fier al viziunii sale patologice, al unei lumi morbidă, ilogice...“

...În repetirea acelorași motive de gelozie bolnavă și de obsesii sexuale izbeau mai mult maniera, lectura, căutarea *senzaționalului*...

...Nu ne interesează peripețiile locotenentului Ragaiac, nesfârșita desfășurare de scene erotice într-o masă informă de fapte etc.“

9 I. Peltz

„Deși acțiunea romanului lui se desfășoară de obicei în promiscuitate și supralicitate sexuală, adică în semnele cele mai materiale cu putință, talentul scriitorului stă totuși în înănuirea elementelor sufletești...“

...După ce se curăță de alcool și de spasm sexual, când se regăsesc numai cu ei, toți eroii lui se mistuie de regretul vieții măcinate fără rost și se închid în monomanii îmbătați de narcoticul unor iluzii mai necesare decât alcoolul și sexualitatea.

10 G. Mihail-Zamfirescu

„Grotescul, sensualismul inestetic, patosul viziunii și al expresiei bombastice anulează partea a doua a acestui roman“.

11 Octav Suluțiu

„Deficitul de ordin mai mult sexual îl aruncă pe Di într-o serie de experiențe erotice întristătoare până la neverosimila căsătorie cu prostituata Elina, dintr'un fel de regretabilă satisfacție în decădere.“

12 Mateiu I. Caragiale

„Nutriți pentru Pașadia „evlavie“ și pentru Pantazi o „slăbiciune“ povestitorul se face istoriograful solemn al unor „simposioane“ pornite „platonician“ și degenera-te, apoi în simplă destrăbălare cu nevoia absolută a degradării...“

...Întreaga această zugrăvire a unei mari mizerii morale nu este

încută cu repulsie sau cu sentimentul unei satire sociale, ci cu gravitatea unui ton solemn, aulic, pompos, nu lipsit de convingere și de adeziune“.

*

Limităm numărul citațiilor aici în speranța de a fi produs evidența pentru oricine din cetitori: — lipsa unui singur m'ar face să regret demonstrația întreprinsă ca neconcludentă. Atacă în propria mea literatură ca „pornograf“ și ca element disociativ al moralei publice, atacat în atitudinea mea critică din *Istoria literaturii române contemporane* ca apărător al literaturii disolvente, cred a fi stabilit prin texte clare ostilitatea mea constantă față de erotism. Înseamnă oare că am intrat în categoria purificatorilor literaturii noastre? Esteticeste, o astfel de atitudine m'ar dezonoara. Ca tot ce intră în compoziția naturală a sufletului omenesc, a vieții, sexualitatea este și ea unul din elementele reprezentării artistice, și prin urmare, nu de combătut de cât atunci când, în planul contemplației, dezinteresează trece în planul manifestărilor tendințioase, de excitație, pe care o atâtea ori le-am urmărit, chiar când apăreau la scriitori de talent. Ea devine atunci un fel de „industrie literară“, esteticeste tot atât de reprobabilă ca și moralismul purificatorilor noștri literari.

E Lovinescu

HORACE 1)

de E. LOVINESCU

Nu mă îndoiesc că tinerii mei ascultători au destule elemente de cultură literară generală, de istorie română și chiar de teatrul lui Corneille pentru a înțelege și prețui în valoarea ei morală piesa, pe care o vor asculta *Horace*. Din mulțimea de piese care nu mai reprezintă pentru noi individualități, ci o producție colectivă de pulbere lactee, și chiar din cele patru roate ale carului triumfal al lui Corneille, *Le Cid*, *Horace*, *Cinna* și *Polyeucte*, piesa ce se va juca acum este cea mai corneiliană, conținând elementul esențial al marelui scriitor: depășirea de sine printr-un act de eroism moral; înfrângerea pasiunii prin ceea ce s'a numit „le point d'honneur” în *Le Cid*; înfrângerea legăturii de sânge prin patriotism în *Horace*, înfrângerea de sine în deslănțuirea nesăturatei beții de putere prin toleranță și simț politic în *Cinna*.

Je suis maître de moi comme de l'univers.

Je le suis: je veux l'être. O siècles, & mémoire.

Gensac a jamais ma plus belle victoire.

spune August mai fericit de a se fi stăpinit pe sine decât universul întreg; înfrângerea tuturor ispitelor lumesti prin credința creștină în *Polyeucte*:

Je sais, je vois, je crois, je suis désafrisé.

Toate aceste piese sunt, așa dar, acte de depășire, adică de deslegare a omului din lanțurile pasiunilor egoiste prin acțiunea superioară a unor idei morale, a unor sentimente ce privesc colectivitatea, familia, patria și însuși destinul sufletului omenesc dincolo de îngrădirile materiei. Ele constituie un teatru cristalizat pe axa *eroismului*. Eroismul nu este însă o atitudine obișnuită ci una, cu totul rară, singulară.

S'a spus deci, și cu drept cuvânt, că, dacă Racine ne-a zugrăvit oamenii așa cum sunt, Corneille ni i-a zugrăvit așa cum ar trebui să fie; unul i-a văzut, i-a studiat; celălalt i-a creat el după normele imaginației și sufletului său eroic. Racine era „un grec”; el s'a aplecat asupra

1) Conferință ținută la Radio la ora tineretului

umanității, și umanitatea e complexă; înduioșează, plină de slăbiciuni e, cum se spune „umană”, așa cum o găsim la Greci, acești înțelegători nuanțați ai sufletului. „Nimic din ce e omenesc nu e străin de mine” spunea scriitorul latin, dar prin gura lui nu vorbea firea apăsătoare a primilor Romani ci modelul grec, pe care îl traducea; în teatrul lui Racine găsim așadar tot ce e uman, adică toate slăbiciunile intrate în adamantul pur al sufletului materializat; și cum în femeie sunt cele mai multe infiltrații pasionale, teatrul lui Racine e mai ales caracteristic prin studiul sufletului feminin. Dacă Racine a luat măsura omului, Corneille a luat pe cea a supraomului, adică a omului în continuă ascensiune și biruință a slăbiciunilor.

Ces în mod fatal legate de o mîntă de pământ.

Unde-și putea găsi Corneille modelele tragediilor lui de supraoameni? Mai întâi, în el însuși, adică în sufletul lui eroic, deși mic burghez din Rouen, fiu de avocat și el însuși avocat, cu o înfățișare modestă, stângaci în mișcări, cu vorba greoaie, provincial ne la locul lui când apărea, rar de tot în mijlocul marchizilor și al marchizilor de la hotel Rombouillet. Natura îi dăduse

Continuare în pag. 11-a

9 April 1973

Duminică ora 11 a.m. are loc la Teatrul Național, înainte de premiera piesei „Prințesa îndepărtată”.

Expoziția aduce o notă originală

tribul cu cel puțin 50% din frumusețe.

Continuare din pag. 1-a
o coajă ingrată dar fi sămănase în inimă o concepție înaltă de viață și un suflet eroic pe care nimeni nu l-a mai atins și realizat în opere dramatice de atunci adică de trei sute de ani. De la primele lui opere contemporanii l-au spus *le grand Corneille* și așa a rămas și pentru posteritate; ca de obicei, l-au dat celebritatea fără a-i da și mijloacele de trai; atunci ca și acum tot ce depășește normele și se ridică prin caracter, chiar dacă impune, stă la o parte de valorile largi ale vieții. Artiștii își scot creațiile dar ei pe măsura sentimentelor și a concepțiilor lor; materialul și-l scot însă din experiență ori din imaginație: pe vremea lui Corneille, tragediile nu erau ficțiuni proprii ci se turnau în forme vechi, consacrate de arta antică. Renasterea nu era departe și pașii scriitorilor săvâiau încă nelincuzători: nu venise vremea marelor expediții în lumea formelor noi de expresie; se mulțumeau încă cu modestul penplu al navigatorului fenician, în care linia coastei călăuzea îndrăzneala corăbierului. Pentru subtilitatea analizei lui feminine în căutarea umanității din om. Racine s'a folosit mai mult de tipare, de modele de su-

biește grecești; pentru a-și turna eroismul lui fundamental, Corneille și-a căutat la Romani și în *Horace* și în Cinna și în Polyeucte. Nicăieri nu s'a realizat însă mai pregnant, mai puternic decât în piesa ce o veți asculta. Romani ca orice neam de oameni ce reprezintă o identitate psihologică absolută; biologicul fiind supus prefacerii. Romanii imperiului au fost alții decât Romanii începuturilor lor eroice; puterea cu abuzul ei, bogăția cu moleșala ei, într'un cuvânt civilizația slăbesc sufletele și le efemeiază. Tinerii mei ascultători trebuie să știe că însuși cuvântul românesc „a învăța” vine dela latinescul „invitare”—adică a te strica, a te vîrta; pentru primitivii ciobani ai acestor meleaguri a merge la școală, a „învăța” însemna a se strica, a căpăta „vîrful” cărții, al științei: ceiace nu trebuie să îndemne ne nimeni la lene în vremile noastre, concepție care, în definitiv nu-i departe de concepția biblică a omului. Nu-i mai puțin adevărat că civilizația aduce cu sine și o slăbire a energiilor primare.

Iată pentru ce tragedia lui Corneille se situează într-o epocă mai aproape de legendă decât de istorie. În acea epocă de formație a poporu-

lui roman, de mari virtuți, în care eroismul era expresia naturală a celor ce aveau să cucerească pământ și prin curaj și prin adâncul sens a socialului, al colectivului, al patriei pe care nu l-a posedat nimeni înaintea lor în așa grad. Această epocă avut norocul să găsească un istoric pe măsura ei în Titu Liviu care nelăsat în prima lui decadă o galerie întreagă de figuri: Horatius Curiatius, Mucius Scaevola, Horatius Cocles, Clelia, Lucretia, Virginia și așa mai departe, în care nu se cunoaște partea de legendă și partea de istorie: deoarece reprezintă cu siguranță psihologie supra individuală, o psihologie etnică, cea a poporului roman din primele veacuri, pe când nu era încă „invitat”—pentru a reveni la vorba noastră... Din arsenalul a ceea ce eroism și-a luat Corneille subiectul tragediei pe care o veți asculta: legenda, probabil, o cunoaște o veți împășpa-o. Ea e tiparul în care marele suflet eroic al lui Corneille și-a găsit expresia, poate cea mai puternică. De viați reține deci explozia bătrânului Horace

Qu'il mourût
și încă veți fi implantat în amintire, tînta de aur a unei emoții nemuritoare.

minante atacuri împotriva unor amici ai d-lui Dinu Brătianu. Șeful partidului s'a supărat. Printr-o scrisoare de punere în întârziere, d-sa cere șefului guvernului ca să se pună capăt acestor organizații și grupări în privința cărora se convenise să fie dizolvate.

Cererea d-lui Dinu Brătianu este explicabilă. S'a convenit asupra unui lucru. E natural ca d-sa să ceară să se țină cuvântul dat.

De cât un lucru. În mod obicinuit, când într'un partid se formează biserițe, foarte greu se mai poate restabili rigiditatea unei discipline unitare. Bineînțeles, ispoiesc totdeauna dintr-o stare de dezorganizare. Trebuie timp pentru ca să dispară cauza. Efectul dispăre apoi dela sine.

Faptul că s'a promis dizolvarea și ea nu s'a efectuat dovedește că persistă cauza. Și atunci simplele acte de violență ale șefului partidului și ale șefului guvernului nu sunt suficiente.

Dar mai e un lucru. Și unii din amicii d-lui Brătianu s'au socotit în drept să treacă la acțiune și să scoată zăre de atac. În asemenea condițiuni, d. Brătianu riscă să i se răspundă că nu se pot lua măsuri numai împotriva celor care îl atacă și nu și împotriva celor care îl atacă ouver-

Mărturisim că, în fond, problema aceasta nu poate fi privită cu multă încredere. În statele în care, de fapt, ordinea de drept a fost desființată și înlocuită prin voința unuia, care a suprimat principiile penale trebuie să se resimtă de rigiditatea conducerii de mână forte și să însemne nesocotirea totală a elementului social, atât de hotărâtor în ce privește repercusiunile asupra principiilor penale.

Dar indiferent de chestiunea în sine, în ziarul nostru, relevându-se minunata documentare de care a dat dovadă d. președinte Ionescu-Dolj și enormul material pus în evidență, s'a spus că principiile expuse și-ar fi găsit o repercuziune în noul cod penal.

Or, aceasta nu este exact. D. Dolj a vorbit despre principii, care își fac drum aturea, dar nu de unele care ar fi fost încetăținite în noul nostru cod penal.

Era nevoie de această rectificare și o facem bucuros.

Sever

NĂZBATII

„TREABA EUROPEI”...

D. Valda vrea colaborare cu Franța unită cu Germania, dar fără Rusia! Și cum va deveni cazul?

„Treaba Europei — vorba lui Conu Leonida — că de-acela-i Europă”...

Kix

gașagiosă, atât de gatașă, nu suflă un cuvânt, nu dă un răspuns.

După cum exultematicul repre-

Scene din viața literară

FATA, CARE LE ȘTIE TOATE...

de E. LOVINESCU

Acum vreo două luni se afla în biroul meu o rușoalcă: mică, miniaturală aproape, cu ochi mari orientali, cu palori de o morbiditate delicată și cu un inefabil accent „bășărăbean”. Așa firavă cum era, se pusea să-mi citească un roman autobiografic mai mare decât dansa: necazuri de copilărie; senzații primăvăratice; tată, mamă, frați, surori, școală, camarade, jocuri și profesoare; lectură, foarte multă lectură; inițieri felurite; naive nedumeriri filozofice: ce e viața? ce e lumea? ce e omul? ce e Dumnezeu? Spaimă, frământări, insomnii; mizerii familiare, boala progresivă a mamei, lipsuri, spectrul foamei; totul redat în notații, în „jurnal”, în scrisori, în povestire cursivă cu un talent de calitate mai mult intelectuală. Firește și un început de aspirații erotice. Față de cine? Față de cea mai bună prietenă!... Sentimentalism, melancolie, emoții, târcoale, palori, apoi o sărutare

urmată de mămursiri. Inițiată în adevărata dragoste, zămbind superior, prietenă o mângâie pe păr și o dojeneste blând. Disperată, Irina se întoarce acasă, se afundă în cămășii speciale, în care își recunoaște cazul ca un fenomen de patologie sexuală.

Negreșit, e anormală; nu poate iubi decât femeile. Se rușinează de lume și fuge de oameni. Se îndrăgește apoi de chipul unei artiste văzute pe un afiș de teatru. Iarăși insomnii, febră, conștiința unei morbidități, a unei perversități, a unui blestem. Dă târcoale casei, unde trăsesse artistă... Intră... Deprinsă de mult cu astfel de manifestări, măgulită și nu prea, Wanda îi vorbește sumar și o poartă să mai treacă pe la ea. A doua oară o găsește în brațele unui bărbat în patul răvășit de lupte. Nenorocită, fata se întoarce acasă, la cărțile de medicină, unde își studiază me-reul cazul. În realitate totul nu era, decât o închipuire de adoles-

centă, care, din timiditate, nu îndrăznia încă să se uite la bărbat. Când cel dintâi băiat, cu câțiva ani mai mare decât dansa, îi dă oarecare atenție, ea se topește de dragoste, discutând împreună nopți întregi, despre Dumnezeu, despre viață, despre om, despre lume, — nu fără a aștepta cu înfrigurare, ca, uitând pentru o clipă problema sensului existenței, Vania să se plece asupra ei ca să o sărute...

*

Pe când fata miniaturală, cu cearcăne palide sub ochii orientali, îmi citia povestea emoțiilor ei, deviate numai din lipsă de experimentare, intră în birou un necunoscut: un om de vreo patruzeci de ani, svelt, blond, cu figura brăzdată, ascetică aproape, cu priviri neliniștite... Il pofti să șadă.

— Domnul?

Șovăind să-și dea numele, necunoscutul se uită incurcat când la mine, când la fată. În definitiv nu venise să lege relații personale ci numai în chestiuni literare, și în literatură recomandarea nu e necesară.

— La ce-ți pot fi de folos? mă grăbi să-l desleg de obligația prezentării.

— Să vedeți, mormăi el, privind încăodată stănenit spre fată.

Tăcu o clipă, apoi luă taurul de coarne:

— Cum sunt pe cale să mă sinucid, am crezut de cuviință să trec mai întâi pe la d-voastră...

Omul vorbea calm, cu o figură senină și cu cumpăt.

— Îmi pare rău, îi răspunsei eu tot atât de liniștit, că m-ai pus în situația neplăcută de a nu-ți putea răspunde din motive, pe care nu-i locul să ți le expun acum: nu te sinucide, domnule!

Prin minte îmi trecuse, în adevăr, o scenă întâmplată cu trei-zeci de ani în urmă. Numit de câteva zile profesor la Ploiești, mă simțeam acolo stingher și desrădăcinat. Intr-o seară, pe când mă plimbam pe sub castanii bulevardului, făcusem cunoștința unui profesor oltean, cu câțiva ani mai mare decât mine. Care, între două trenuri, se oprise și pe la Ploiești... Mic (toată lumea îl spunea „piticul”) omulețul era strivit de un joben disproporționat; inimos de altfel, naiv. Îl descriesem starea mea sufletească sfâșiată și în glumă adăogasem:

— Mă simt aici așa de stingher, că-mi vine să mă arunc sub roțile trenului...

Piticul se oprise brusc și îmi răspunsese apucându-mă de braț cu violență:

— Să n'o faci!...

Mă uitasem la el speriat. Era de bună credință.

— Ba am s'o fac, împinsei mai departe gluma.

— Nu, nu, să n'o faci!... să n'o faci! se pornise el să mă îndemne cu exaltare.

Situația luase o întorsătură nebanuită. Piticul își închipuisese că eram gata să mă arunc sub roțile trenului. Cum ne duceam tocmai spre gară, ținuse să ne întoarcem. Nu mai pleca cu trenul de șapte; avea o misiune de împlinit la Ploiești. Reveniram spre oras; omulețul mă ruga acum, mă implora să nu fac nebunia de a mă sinucide, îmi vorbea în numele tinereții, al vieții, al părinților, al neamului românesc, care avea să piardă „un element de valoare” (sciam de pe atunci!). Cinci ceasuri am fost astfel victima unei operații de salvare, și cu cât indemnurile creșteau cu atât rezistența mea sporia. Numai perspectiva unei nopți nedormite, mă făcuse să consimt, la urmă, de a nu mă mai sinucide. Piticul putuse astfel pleca la miezul nopții, mulțumit că redase vieții un suflet și nașel un scriitor. Mi-a făgăduit totuși solemn că-mi va trimite de la Craiova scrisori de îmbărbătare... Iată de ce n'ași fi voit să joc, acum, după treizeci de ani,

(Citit continuarea în pagina II-a)

Petre Pandrea

tip norocos ca și Knock al lui Ju-

(Citit continuarea în pagina II-a)

acelas rol față de necunoscutul ce-mi declara senin că vrea să se sinucidă.

— Și care e motivul hotărârii d-tale? mă mulțumii să-l întreb flegmatic. Boa'a?

— A, nu. Sunt sănătos; n'am fost, de altfel, niciodată bolnav.

— Atunci lipsa de mijloace? adăogai cu jumătate de glas.

— Ei imi ghici gândul.

— Nu! O, nu! Să nu credeți cumva că am venit la d-voastră pentru... Nu... nu... E drept că nu am nici o ocupație, dar nu duc lipsă de nimic.

Idela că mi-aș fi putut închipui că venise să-mi ceară un ajutor îl chinuia fățiș...

— Atunci, nu înțeleg, de ce?

— Fără motiv aparent, încuviință el. Din simplu sațiu. Viața nu-mi oferă nici o plăcere. Nu știu de ce mă scol și de ce mă culc...

Il privii lung, părea sincer. Vorbia așezat, convingător. Putea, în definitiv, fi la mijloc numai o boală literară; mă gândii, nu fără plăcere, că citise poate pe Bizu. Il cercetai discret. Nici n'auzise de el sau de alte cărți; părea fără cultură literară și nu-i simțea nevoia. Cum nu-i puteam desluși motivul venirii la mine, îi împărtăși nedumerirea.

— Păi, să vedeți, reluă calm; viața mea este atât de excepțio-

nală prin fel de fel de necunoscutul ciudate, încât mi-ar părea rău să mor fără ca povestea ei să nu servească și altora.

— Adică? — Deoarece nu-s scriitor, v'ași oferi bucuros materialul experiențelor mele ca să-l întrebuințați într'un roman.

— Și pentru ce anume eu?

— Pentru că din ce am citit, din câte am auzit, și de ce să nu vă mărturisesc? din fotografia d-voastră, văzută prin ziare, mi-am făcut convingerea că sunteți singurul scriitor, care m'ați putea înțelege și ați fi în stare să scrieți povestea vieții mele...

— Cum din fotografie?

— Apoi am uitat să vă spun că sunt de meserie fizionomist, sau mai bine zis ghicitor.

Omul își scotoci febril buzunarele și scoase niște hârtii; era, în adevăr, ghicitor cu autorizație de la prefectura poliției și cu patentă plătită către stat. Nu-și mai exercita însă meseria de câțiva ani...

— Cu toată autorizația și patentă d-tale, îl oprii atunci, să știți că de data asta n'ai brodit-o; te-ai adresat unui scriitor care nu-ți poate fi de folos, pentru că eu nu fac romane din povestea vieții altora. Oricât ar fi de ciudate, întâmplările nimănui nu mă interesează literar. Nu-mi scot materia cărților decât din

proprile mele experiențe. Nu pot fi deci executorul d-tale testamentar.

Omul mă privi o clipă discumpănit... Nu i-ar fi rămas decât să plece. Nu se urni toțuși din fotoliu.

— Chiar dacă nu face cărți, se vâra în vorbă fata cu accent „băsărăbean”, măiestrul vă poate da dummievoastră un sfat bun.

Cu alte cuvinte, necunoscutul era poftit să-și deslege limba, ceea ce se și grăbi să facă. Mărturisirile lui n'au mai avut însă caracterul povestirii în vederea unui „roman”, ci s'au destrămat în crâmpene rostite la întâmplare în lunecarea capricioasă a conversației. Trăit mai mult în Moldova, omul avusese diferite în-delethniciri, dintre care și vagabondajul fără rost ori ca ghicitor ambulant. Fusese și călugăr la un schit din ținutul Bacăului; nu se împăcase însă cu staretul și fugise. Se ascunsese într-o pădure.

— Dar ce-ați căutat dummievoastră în pădure? îl iscodi ru-soalca.

— Niște, dudue!... Am stat acolo doi ani; au umblat după mine și jandarmii, care mă credeau agitator stilit. În acest timp aproape n'am văzut alt chip omenesc decât doar niște ciobani dela o stână, de la care mă aprovizionam din când în

când; imi făcusem și o colibă în t'o vâgăună; merindele mi le ascundeam prin copaci, unde la primejdie mă piteam și eu între frunze.

— Dar di cini fugeați dummievoastră? nu-l lăsa în pace fata.

— Păi, de oraș, de oameni, de viață, de ispită; nu pot trăi cu alții; mă simt urmărit cu privirile, cu dojana, cu disprețul.

Ridicaram din umeri.

— Și pentru ci?

Necunoscutul șovăi o clipă; se uită iarăși incurcat la fată.

— Pentru că nă-mă simt bine în societatea oamenilor. Mă cred ciumat, condamnat și urmărit de alții și de mine, rănit și umilit...

— Și de unde vine impresia asta?

Dintr'o particularitate a firii mele, care mă aruncă în marginea societății și în oprobriul public...

Tăcere lungă, incurcată. L-aș fi întrebat:

— Și de ce natură este particularitatea asta? dacă nu m'aș fi temut de indiscreție. O vagă bănuială începuse, de altfel să mă atingă.

— Mă rog, dummievoastră, ați cî? Simțuri rătăcite a româncelului Ștefan Zweig? interveni din nou fata cu accent „băsărăbean”...

Deși imi închipulsem că nu citise nimic, omul cunoștea roma-

nul lui Zweig. Privi mirat spre fata cu cearcăne palide în jurul ochilor orientali, ce-i pusese, experimentat, mâna pe rana sufletului. Nu se mai simți stânjenit de prezența ei.

— Da, dudue, ai nimerit. Situația mea psihologică este exact ca în romanul lui Zweig...

— Apăi, cum vedeți, cazul nu-i așa di rar cum vă închipuiți dummievoastră... Nu știu dacă ați citit *The Well of Loneliness* de Rădcliff Hall, ori *Moartea la Veneția* a lui Thomas Mann, ori *La garçonne* a lui Victor Mărgueritte, ori *Zemle* a lui Igor Dăndilov, ori *After you have gone* a lui Arthur Tatum, ori *Junges Blut* a lui Hans Schoene, ori *Belleza lui Giuseppe Colombo*, ori *Twenty four hours a day* a lui Teddy Wilson, ori...

Gura îi turuia, înșirând la romane și tratate în diferite limbi ale pământului... Omul nu citise, firește, nimic. Găsi momentul să intervin.

— Cum vezi, după informațiile atât de complete ale duduei, există o literatură întreagă asupra cazului. Nu ești singur pe lume, ca să te sperii. Și apoi, în orașele mari, trăește fiecare cum vrea; n'are nimeni grija dummievoastră. Nu era nevoie să te ascunzi prin păduri ca fiarele. E drept că retragerea la mănăstire e cam suspectă, adăogai ca să fac o glumă.

Deși imi închipulsem că nu citise nimic, omul cunoștea roma-

— Să nu cumva să credeți... E o lume acolo de care, brrr! mi-i scârbă. Gusturile mele sunt mult mai precise și exclusive, se grăbi să protesteze el cu vioiciune.

Fata se vâri din nou în vorbă, urducându-se pe căruța fără arcuri a accentului ei „băsărăbean”. Cunoștea totul și se exprima cu luciditate științifică.

— În oameni cu samț moral, explică ea, conștiința unei deformățiuni sexuale devine o povară chinuitoare, care duce la melancolie, la sală de sine și desgust de alții; ea împinge la vâgăbondaj fără motive aparente, la fugă de oameni, la singurătate absolută. Așa constată toți psihiatrili... Necunoscutul privia mirat la fata, cu palori morbide în jurul ochilor, care vorbea atât de documentat asupra unor chestiuni atât de gingașe.

— Mă rog, reluă ea, și di ci n'ăți încercat dummievoastră și cu fi-meii?

Necunoscutul strâmbă violent din cap, ca un cal năraș tras brusc de hăț.

— Cu femei, dudue? Cu femei? Dar nu le pot suferi. Numai când le ating carnea moale mi-i scârbă; nu-ți mai spun de miros...

Omul începu a se lăsa în voia gusturilor și desgusturilor, a amintirilor și impresiilor. Ne povesti în scurte crâmpene, întretăiate, încercările lui de a se normaliza, și panica neînfrântă de care era

cuprins la apariția unui tânăr ce-l ispitea.

— Brun, brun, să fie numai brun! Când văd unul care-mi place, nu știu de ce-mi vine să-l urmăresc, imbrobonat de o sudoare rece. Nu îndrăznesc să-i vorbesc. Umblu ca un besmetic. Numai târziu mă întorc acasă sleit de goană și de spaimă și mă simt cuprins deodată de crampe. Mă pun și vărs și vărs ligheane de venin...

Cazul era cu adevărat clinic; omul se pierdu apoi și în alte amănunte ale experiențelor lui... După vreun ceas isprăvise. Nu mai avea nimic de spus; nici fata de întrebat... Se ridică să plece. Il condusei până la ușă fără nici o vorbă...

* Intors, mă îndreptai spre fată:

— Că omul și-a închipuit că spovedania lui ar putea deveni materia unei cărți, e ciudat, dar se înțelege. Din moment ce i-am spus însă că nu-mi fac romanele din materialul vieții altora, nu văd de ce a mai tiput să-și mai expună în chip neofositor toate ranele sufletului său?

Fata cu cearcăne morbide în jurul ochilor orientali se repezi să mă lumineze:

— Exhiționism, măiestre, exhiționism... Să vedeți, Kraft Ebing, în cartea sa *psichopatia sexuală* ne arată că...

Fata asta le știa toate!

E. Lovinescu

Atenție!

MÎȘCAREA LITERARĂ

ANUL I No. 5

Sâmbătă 13 Decembrie 1924

REDACȚIA

52, CALEA VICTORIEI, 52

(Pasagiul Majestic)

Telefon 12/42

Gazetă săptămânală de critică și informație literară
artistică și culturală
Director: Liviu Rebreanu

5 LEI

Preț anual 250 lei pe an

ADMINISTRAȚIA

109, STRADA POPA TATU, 109

Telefon 44/15

ULTIMUL JUNIMIST

Activitatea culturală a d-lui C. Rădulescu-Motru reprezintă critica cea mai organizată a procesului de formare a societății noastre, ridicată la început într-un plan indiscutabil de psihologie culturală, scoborâtă apoi la o polemică discutabilă cu „politicianismul”. În ea se cristalizează deci, pe deoparte, toate obiecțiile ce s-au adus de jumătate de veac inadapării fondului sufletesc al poporului nostru la mecanismul noii sale vieți sociale, iar, pe de altă, se determină cauza acestei rușeri de echilibru. Rămâne să urmărim amândouă seriile de observații, pentru a le preciza valoarea înegală.

Punctul de plecare al d-lui C. Rădulescu-Motru e pur cultural. Un popor nu-și justifică dreptul la existență independentă decât prin elaborarea unei culturi, ori cât de rastransă ca multiplicitate de manifestări, dar proprie și, deci, diferențiată. Cultura e înălțimea tuturor societăților; ieșind din cadrul fenomenelor elementare ale vieții organice, numai cu ajutorul ei faptele omenești pot trece în domeniul istoriei; cimentând între membrii unei societăți raporturi de solidaritate și între direcțiile generațiilor, raporturi de continuitate, ea constituie singura temelie a vieții sociale; însumând în răsna credințe religioase, valori morale, știință, expresie artistică, însușii comune, ea încheagă un tot de bunuri sufletești ce transformă o aglomerare de indivizi într-un organism unitar. Nu e deci o operă individuală, ci colectivă; nu e produsul unei singure generații ci al unei succesiuni de generații; urzită din trecut, nu are, totuși, de cât valoarea actualității sale. De nu s-ar acționa în sufletul celor ce constituie societatea, Academii, Universități rămân simple simulacre. Realitatea culturii nu se exprimă prin forme exterioare ci prin bunuri sufletești, prin depinderi intelectuale și morale, devenite forțe active. După cum conștiința individuală n-are un substrat substanțial, și ne existând independent de actele ce se petrec în ea, nu reprezintă de cât suma acestor acte, — tot așa și conștiința socială constă, prin urmare, din totalitatea valorilor psihice ce se află în ea în chip erectiv. Unitate

vin, așadar, după părerea d-lui C. Rădulescu-Motru, din amestecul politicianismului în jocul mecanismului vieții sociale. Politicianismul raționalist îi datorăm constituția liberă, pe care, de fapt, ne-a dat-o un parlament conservator; tot lui îi datorăm și înținsa rețea de instituții economice, din care, prin acordare de privilegii, au isvorât mai mult beneficii personale. Avantagiile protecționismului nu se revărsă asupra cetățenilor ci asupra capitaliștilor și a politicienilor. Circulația banului a crescut; sporul de bogăție n-a venit însă pe calea producției naturale, ci pe cale de împrumut, odată cu celelalte forme ale civilizației apusene. Supravvalorificarea este, așa dar, numai aparentă; generațiile viitoare vor plăti, însă, scump sarcina aruncată în spatele lor de o generație ce a purces grăbit la surparea seninismului de răsărit, de clase sociale, la nimicirea marelui proprietar, adevărata forță de coeziune a vechii noastre organizații sociale, lăsându-ne în prada unui capitalism fără suflet și fără naționalitate.

Dacă unii scriitori au văzut în Costache Negruzzi pe cel dintâiu „junimist”, — d. C. Rădulescu-Motru e, cu siguranță, până acum, ultimul. Junimismul constă în afirmarea unui principiu abstract și intransigent, de o remarcabilă valoare ideică, dar fără contingente cu realitatea; el reprezintă o împotrivire anticipată sensului evident al dezvoltării istorice și negațiunea unor fapte sociale care nu numai că s-au petrecut sub ochii noștri dar și au intrat în domeniul faptelor definitive. Prefaerea vechiului regim agrar în noul regim al burgheziei, e un fenomen, pe care știința nu-l poate de cât constata; aprecierea lui intră în categoria discuțiilor sentimentale sau de ordin politic și, înul, polemic.

În loc de a explica sociologic, junimismul condamnă principial; deși venită de la oameni eminenți, acțiunea lui n-a putut avea, deci, nici o influență asupra mersului fatal al evenimentelor. Nu formăm o cultură ci o civilizație, afirmă el. Faptul este exact: răspunderea lui nu poate fi însă aruncată asupra unei singure generații. Cultura, după înțelesul d-lui C. Rădulescu-Motru,

se. Că firul lui nu se mai putea înoda cu epoca voevodală, e un fapt istoric neîndoielnic. Desvoltarea popoarelor înăpoi, intrate brusc în sfera de influență a altor popoare mai civilizate, urmează alte legi de cât cele ale evoluției obișnuite: civilizația noastră a luat, deci, fatal, drumul unui proces de formare revoluționară. Prin defectele lui, politicianismul, în care d. Rădulescu-Motru vede caracteristica vieții noastre moderne, supraviețuiește relelor deprinderi ale domniilor regulamentare: n-au trecut nici trei sferturi de veac de când Mihail Sturza vindea de la cel din urmă loc de diac până la cărja mitropolitană, și de când iscălitura domnească nu se pune pe sentințele divanului de cât după scrupuloasă cântărire a pungei de bani strecurate de impricinat, pe sub masă, în lacoma mână voivodală; prin calități, el este însă fermentul vremilor noi, care, din cinci trunchiuri de țară, a alcătuit, în mai puțin de un veac, un organism viu, și ne-a tras cadrul necesar formării unei culturi românești, integrale și în sensul rasei, prin crearea unor valori sufletești, pe care trecutul ni le-a refuzat. Privit în linia lui generală, și nu de aproape, „politicianismul” reprezintă, deci, trăsătura cea mai caracteristică a geniului rasei noastre; singura care, depășind cursul lent al celorlalte facultăți sufletești, ne-a stabilit de pe acum largi fruntarii înăuntrul cărora rămâne să se desvolte evolutiv virtuțile bucoice cîntate de tradiționalismul reacționar.

E. LOVINESCU

MEDALIOANE

IONEL PAVELESCU

Se cunoaște cea nostimă schiță „Fratele Poetului”, din literatura noastră în care un biet ins își datorește starea civilă întâmplării de-a avea un frate poet. În literatura universală cunoaște cazuri mai puțin vesele, când literați valoroși s-au topit în conul de umbră în care-i eclipsa jama fraților lor. N-a fost de loc cazul lui Ionel Pavelescu. Dintr-o dată s'ar putea spune,

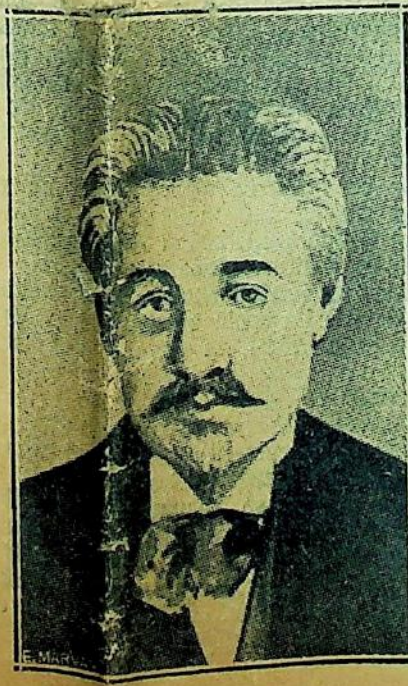
PORETE STREINE

GEORG BRANDES

Un patriarh al criticii. „Un missionar european al culturii”, cum l'a numit Friedrich Nietzsche.

Un octogenar universal cunoscut și admirat pentru viaa din cele mai vaste opere de critică literară și culturală pe care le cunoaște veacii din urmă. Nu e o personalitate literară sau culturală mai importantă din ultima jumătate a secolului, pe care Georg Brandes să n-o fi cunoscut personal și să nu o fi caracterizat într-unul din minunatele sale portrete; nu e o carte mai însemnată din literatura universală pe care să n-o fi cercetat, adâncit și comentat în unul din zecile sale volume de critică pe care le-a scos în decursul vieții, și nu e un curent literar în secolul trecut pe care Georg Brandes să nu-l fi tălmăcit, să nu-l fi aprofundat originile și urmările în complexul lor psihologic, politic și social.

G. Brandes are gloria de-a fi unul dintre primii oameni de cultură care a atras atenția de la început asupra valorii culturale a cugetării lui Nietzsche, și primul curs asupra filosofiei Nietzsche a fost ținut la Universitatea din Copenhaga de către Georg Brandes, pe atunci tinăr docent la facultatea de litere din Capitală.

Brandes la 50 de ani

patriarh al culturii. Acest singur moment de activitate culturală din viața lui Brandes, dovedește o înțelegere intelectuală de răsărit, o înțelegere unică și un rar

MASCA TIMPULUI

III. INADAPTAREA

Încercând termenul de literatură problematică vrem să exprimăm tendința cea mai cuprinzătoare a întregii pe care o examinăm aci. Expresia pare a fi nimerită mai întâi pentru că ea indică ceea ce lipsea literaturii de schițe din preajma anului răscoalei și până la război. Li lipsa caracterul problematic și cele câteva excepții care s'ar putea cita nu anulează valoarea generală a acestei constatări. Omul nu s'ar intrase în luptă nici cu societatea nici cu sine însuși. Dacă această luptă se dădea uneori în viață, literatura nu reținea decât ecoul unei plângeri în felul în care nuvela d-lui Al. Brătescu-Voinești alcătuiește un exemplu reprezentativ. Ceea ce înțelegem însă prin problemă este o ciocnire de forțe în care personalitatea păstrează energia de a afirma ceva, fie numai pentru a ridica o acuzare, chiar când este învinsă.

Un exemplu. D. M. Sadoveanu ne-a dat în „Oameni din lună” o succintă caracterizare a demoralizării de după război. Nu fără un înțeles mai adânc, publicându-l mai întâi în „Viața Românească”, autorul acestui scurt roman se ascundea sub pseudonimul Silviu Dzeleanu care trebuia să pară așa dar numele unui tânăr scriitor necunoscut, trezit la vocația literară de niște impresurări care ar fi impresurat și prima sa confruntare cu viața. Un cunosător adânc al literaturii noastre ar fi putut însă ghici și dacă n'ar fi ghicit și-ar fi văzut confirmat un anumit sentiment de îndoială când, după ce d. M. Sadoveanu publică „Oameni din lună” sub propriul său nume, desvăluie întregului public că acolo se rostea reprezentanțul unui alt moment literar. Tema altă de frecvență în literatura noastră a inadapării sociale care sucombă în fața problemei găsia o nouă intrupare în figura lui Eudoxiu Bărbat, eroul romanului. Păins în rețeaua de intrigi a speculanților de tip post-bellic, bătrânul profesor Eudoxiu Bărbat se agită cu spaima și stângăcia unui adevărat inadaptat. Curând însă ostentivitatea acestei hărțuiri îl aduc, dacă nu prin fapta lui, cel puțin prin melancolică renunțare la viață, să se retragă de pe câmpul de luptă. O prelungă vibrație de liniștedă și înduioșat liism întovărășește

menținerea războiului. Inventivitatea sa clădește pe o temă lirică și cadrul rămâne, mai ales în „Scrisorile unui război”, primul său volum, acela al schiței. Tema principală a producției sale este și ea aceea a inadapării, ca ori-decâteori, în trecut, scriitorii reprezentanți ai tradiției rurale care luăru conducerea gustului literar pe la 1900, tratău subiecte orășenești. Al doilea său volum, „Drumul cu plopi”, aduce între acestea o notă deosebită. Desamăgit și obosit urmașul războiului se întoarce pe locurile natale unde nu-l vedem găsind îndemnul și liniștea refacerii, ci adâncind încă mai mult nemulțumirea sa socială. Un inadaptat rămâne și în acest volum ființa căreia îi împrumută glas d. Cezar Petrescu. Și dacă această inadaptare nu-i dă propriu zis o hotărâre de luptă, o încarcă cel puțin cu o nervozitate, cu un element de activitate pe care îl simțim dierit de quietismul liric la care ajungeau năzuințele contrazise ale scriitorului din generația mai veche.

Vor trece desigur mulți ani, dacă lucrul trebuie totuși să se întâmple odată, până când literatura noastră va reprezenta acea deplină împăcare a omului cu lumea care se numește clasicism și a cărei împărăție, un critic optimist, d. H. Sanielevici, o vedea venită printre noi odată cu miracolul operei lui Istra. Adevărul este că tema inadapării stă la baza literaturii române moderne ca un răsănit al stărilor noastre sociale și a condiției scriitorului român, creatorul acestei literaturi. (Dar despre acestea ne-am ocupat în articolele anterioare). Nicăieri semnu ne îngăduie a spera pentru viitorul apropiat altceva. Ceea ce se poate înțelegi de pe acum este o creștere a suferinței noastre în complexitate și îndrăzneală în așa fel în cât problemelor sociale nu vor răspunde numai vocile muzicale ale resemnării, ci atitudinea omului căruia chiar în înfrângere le cele mai grele ale vieții îi rămân destulă personalitate pentru a înțelege și judeca realitatea.

Despre ceace s'a realizat în direcția literaturii de probleme trebuie să mai vorbim acum.

TUDOR VIANU

desvoltării suferitești a unui individ, de oarece numai din ea se poate desface funcțiunea apercipției, prin care individul se ridică la manifestările mai înalte ale inteligenței; tot atât de indispensabilă este și unei societăți unitatea conștiinței sale. O societate nu se poate desvolta de cât prin consensul indivizilor asupra valorilor și obligațiilor: — cimentul solidarității și continuității sociale; numai unitatea de cultură face cu puțință unitatea de direcție a vieții colective. Cultura înseamnă însă cu totul altceva de cât civilizația; pe când ea reprezintă suma deprinderilor morale și intelectuale ale unui popor întreg și trebuie judecată în totalitate, civilizația se oprește la o pătură superficială a națiunii și se reduce la o serie de forme lipsite de realitate sufletească. Elaborarea seculară a individualității unui popor, cultura nu se împrumută; îndeplinind condițiile traficului, civilizația, dimpotrivă, vine cu cele dintâi șine de drum de fer.

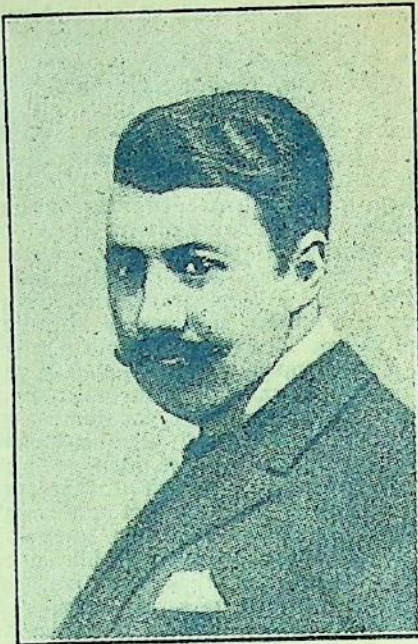
Plecând de la o concepție a culturii atât de integrală, se pot ușor prevedea rezultatele aplicării ei la realitățile noastre sociale și suferitești. N'avem o cultură proprie ci numai o civilizație împrumutată; n'avem o însumare de valori morale, ci numai echivalentul lor formal; nu cunoaștem nici postulatul identității naționale, condiție esențială pentru desvoltarea armonică a societății. Tendința oricărei culturi stă în a pface în activitate auto națională deprinderile câștigate printr-o lungă activitate conștientă; numai atunci activitățile individuale, ori care ar fi ele, concurg la o cooperare socială. După cum nu satisfacem postulatul identității naționale, nu cunoaștem nici cooperarea socială pe baza deprinderilor comune. Noțiunile de morală individuală și, mai ales, socială se schimbă după oportunitate și după om; instituțiile noastre sociale și culturale sunt numai simulacre în dosul cărora nu se află lungi deprinderi transformate în activitate înconștientă.

Intreagă și la d. C. Rădulescu-Motru, vechia atitudine critică a „Junimei” față de revoluția socială își câștigă doar o bază de filozofie culturală de proveniență germană mai nouă. Cauza inițială a devierii evoluției naturale e tot acțiunea ideologiei oamenilor de la 1848; ea s'a accentuat însă și mai mult prin perturbarea produsă de ivirea „politicianismului” în organismul vieții noastre publice. „Din momentul ce politicianismul se ivește în viața politică a unui popor tânăr, scrie d. C. Rădulescu-Motru, din acel moment rezistența acestuia e sfârșită. Fortăreața statului tânăr se predă de bună voie. Politicianul care o apără îi deschide el singur porțile intrării. Căci politicianul este dușmanul născut al zidurilor chinezești. El este gata, pentru a asigura interesul său personal, să facă concesii de orice natură în domeniul afacerilor publice. El este tipul omului care câștigă fără muncă și care îndeamnă și pe alții să urască munca cinstită. Politicianul este purtătorul spoelii de civilizație, și prin aceasta, disolvantul cel mai puternic pentru unitatea națională a popoarelor tinere”. Vișile civilizației noastre

trădă conștiința este indispensabilă dezvoltării suferitești a unui individ, de oarece numai din ea se poate desface funcțiunea apercipției, prin care individul se ridică la manifestările mai înalte ale inteligenței; tot atât de indispensabilă este și unei societăți unitatea conștiinței sale. O societate nu se poate desvolta de cât prin consensul indivizilor asupra valorilor și obligațiilor: — cimentul solidarității și continuității sociale; numai unitatea de cultură face cu puțință unitatea de direcție a vieții colective. Cultura înseamnă însă cu totul altceva de cât civilizația; pe când ea reprezintă suma deprinderilor morale și intelectuale ale unui popor întreg și trebuie judecată în totalitate, civilizația se oprește la o pătură superficială a națiunii și se reduce la o serie de forme lipsite de realitate sufletească. Elaborarea seculară a individualității unui popor, cultura nu se împrumută; îndeplinind condițiile traficului, civilizația, dimpotrivă, vine cu cele dintâi șine de drum de fer.

Cauzele insuficienței noastre culturale sunt, prin urmare, mult mai îndepărtate. În zadar se încearcă d. C. Rădulescu-Motru să ne dovedească posibilitatea unei culturi naționale prin simpla elaborare organică a poporului român. „În viața lui artistică, scrie d-sa, era naivitate, dar nu grotescul; în viața sa morală, simplitatea, dar nu totala pervertire a caracterului; în viața sa intelectuală limitarea dar nu minciuna. Deprinderile sale din trecut erau deprinderile ieșite în mod natural din viața unui popor pastoral și de mică agricultură; obișnuie să conțene mai mult pe dărnicia naturii de cât pe disciplina muncii; restrâns în obiceiurile micului grup de familie; stângaci, deși cu simțul răspunderii în actele vieții publice. Cu aceste modeste deprinderi, totuși, ce popor războinic; ce popor patriot! Activitatea sa de pe toate terenurile era cărmuită de motive modeste, dar în schimb, motive ieșite din propriul său fond sufletească. Cultura lui era mică, foarte mică, dar era o prelungire a propriei sale ființe, iar nu caricatura unui gigant”. De se referă la cele trei veacuri de răsturnare a evoluției firești a poporului nostru, tabloul e desmințit în fiecare linie de realitatea istorică; de se referă însă la epoca primilor noștri voievozi, el devine tot atât de hipotetic ca și idilica viziune a sociologiei rousseauiste ce-i trezia lui Voltaire pofta de a umbla în patru labe. Adevărul e că nu se putea crea o Românie modernă pe bazele unei tradiții culturale înapoiate și pervertite de la sensul idealității sale. A afirma deci că „ultima generație formată la școala culturii strămoșești este cea care realizează în 1859 actul eroic al Unirii; cu dispariția acestei generații se taie și firul de continuitate al culturii române” — nu reprezintă adevărata formulă a desvoltării poporului nostru. Evoluția lui firească a fost abătută din drumul ei cu veacuri înainte; prin schimbarea mediului de formație a civilizației noastre; abia revoluția de la 1848 ne-a pus pe calea progresului natural în sensul datelor ra-

Nici odată cafeneaua literară — mai cunoscută și mai precisă în diagnostic ca orice critică universală — nu i-a așezat, vorbind de Ionel Pavelescu, la umbra fratelui său. Alexandru Stamatiad, a cărui pasiune nu cunoaște margini când e vorba

să se repue în drepturi talente ignorate, a susținut, ani de-a rândul, că epigramele lui Ionel Pavelescu sunt mai spirituale de cât ale lui Căminat și că sonetele lui originale sau traduse se disting printr-o finută în care sobrietatea de stil nu stăpânjenja inspirației. Fapt este, că epigramele lui făcuseră deliciul bohemiei și că săgețile i se implantaseră adeseori în scutul surzătorului său frate. Sonetele lui pleacă dela migala și arta de bijutier a lui Heredia. „Trofeele” i-au fost un model. În tălmăcirea lor a pus meticulozitate și artă. Era un virtuos. Stăpânea cuvântul ca pe un material familiar. Îl încrusta cu precizie. „Sigiliile de aur” au lina distincția a unor peceti virginie și strălucirea metalului cu valuri universale. Epigrama și sonetul, sunt cele două măști ale talentului său. Două măști aproape suprapuse. Ambele specii poetice clădesc pe poantă. Epigramă și sonet închid în versul sau terțina finală, un mugure miraculos ce se desface, o picătură de venin dintr-un ac de albină. Ion Pavelescu mănăia acest paloș cu două tășuri, cu dexteritate și eleganță. În ființa sa și în arta lui era un parnasian. Un alchimist întârziat asupra retortelor, un scafandrier coborât printre epave, bureți și mărgărituri, asemeni poetului, pe care l-a cântat într-unul din sonetele lui, și care dintre reptile calarge și ancore, scoate, cu seninătate, la lumină, perla rară pe care a văzut-o lucind în calmul apelor norioase. Și totuși Ionel Pavelescu nu era un glacial. Emoția lui era sterilizată de accidente, concentrată și redusă la limitele sonetului, dar era. Viziuni din trecut, scene istorice, strămoși, înfruntând din rame, eu un zâmbet, veșnicia, revin des în sonetele lui.

Poetul care, cu voință, își impusese canonul celei mai sobre dintre forme, pierduse cu timpul zâmbetul și gluma. Pe ochii lui se așezase o plăc inexorabilă cu lumini de plumb. Învârtea metanii ca și strămoșii pe care i-a cântat. Îți arăta o joacă cu o sismografie fiind și tremurată. Erău vibrațiile inimii lui — ca un ecou grafic, venit de dăncolo de Styx. Îi rămăsese în schimb toată pasiunea pentru vers. Mi-l închipuiesc, printre umbrele fericite, făurind sonete, sau mai curând asemenea himerelor din sonetul lui Heredia, străjind vasul fără fund, din care se adăpă.

PERPESICIUS

și de o dată aurul ori unde se găsește. Dacă adăugăm la aceste calități independența, înclinația cu care a scos în totdeauna la iveală, a proclamat, propăvăduit și impus aurul presimțit sau găsit, figura bătrânului Brandes se iluminează de o religioasă credință în Frumos, și face din statura lui spirituală una din cele mai nobile figuri ale culturii europene din zilele noastre.

Ca un adevărat missionar de cultură, G. Brandes a ținut conferințe la Petersburg despre literatura franceză, la Berlin despre literatura rusă, la Paris despre literatura scandinavă, la Roma despre literatura germană și pe ori unde trecea prezența sa însemna o sărbătoare culturală, și revenirea sa acasă un dar de câteva sute de pagini asupra oamenilor întâlniți, moravurilor observate, peisajilor suferite de sensibilitatea sa de poet.

Nici o preferință și aproape nici un sistem estetic nu caracterizează critica lui Georg Brandes. Impersonal, pentru a se putea imbiha mai bine în cercetarea sa de orice personalitate artistică, de orice operă de artă, creată la oricare altitudine și ținută în oricare diapazon, G. Brandes înțelege și prefăcește deopotrivă, cu singura măsură a talentului, creația ori de unde ar veni și oricare a fi temperamentul creator. Romanticismul, naturalismul, Shakespeare, Michel-Anghel, Ibsen, Dostoievski, Björnson și toți acei cari în trecut sau în prezent au însemnat mult sau ceva în mișcarea culturală și artistică a Europei, au găsit în Georg Brandes comentatorul iubitor, care strind peste detaliile neînsemnate și trecătoare ale operii, ajungea la fondul intim al personalității creatoare, singurul element important pentru Brandes, într-o operă de artă.

ultimii pași ai trecutului în literatura europeană. Niciunul dintre scriitorii generației al cărei reprezentant ilustru este d. M. Sadoveanu nu putea să rezolve această situație în alt chip.

Adevăratul Silviu Deleanu trebuie să existe însă undeva. Astăzi, el se găsește poate în anii de preparare când scriitorul își completează cultura, adună elementele stilului său viitor și își exercită ochiul pentru considerarea aceluia adevăr esențial al epocii care nouă ne rămâne încă întunecat. Dar despre starea sa de conștiință sunt unele semne care ne vorbesc de pe acum. Exemplul de mai sus se completează interesant prin ceea ce ne spune producția literară a d-lui. Cezar Petrescu, un scriitor de la care este mult de așteptat. Prin câteva legături d. Cezar Petrescu se ține încă de mișcarea novelistică din-

Cărțile lui au fost, în parte, traduse aproape în toate limbile, iar în limba germană pe care o scrie ca pe cea maternă, Georg Brandes își are parte scrisă direct, parte tradusă, întreaga sa operă.

Tinerii critici europeni, cari de aceia sunt tineri, ca să nesocotească experiența înaintașilor, nu mai merg azi la școala înaltă a lui Georg Brandes. Calea lor în desparte de drumul luminos al bătrânului critic. Totuși, fără Georg Brandes, care le-a zidit atâtea trepte pe sușul cunoașterii literare, ei n'ar putea privi azi de la înălțimea de la care privesc.

A. DOMINIC.

INDISCREȚII

Camil Petrescu, abilul autor al „Sufletelor Tari” e un mare cunosător de sufilete. Pătrunderea lui Andrei Pictaru și a Ioanei Boiu, ei și în experimente grafologice. Confrății, — bănuitori cum sunt, cu competențele — i-au oferit prilejul unei interesante ședințe.

Urma să se publice în primul număr al „Mișcării Literare” scrisoarea inedită a lui Eminescu către Slavici. Originalul trecea din mână în mână și rândurile dureroase ale poetului trezeau o compasiune înțelegătoare.

Se deschide ușa și intră Camil Petrescu, demnul eful al grafologului Rougemont. RConfrății se înțeleg din o hîi. Textul scrisorilor lui Eminescu e îndoit cu grije, așa ca să ferească iscalitura poetului și Camil Petrescu e rugat să facă expertiza grafologică a următoarelor rânduri:

„Dar tu știi, c'am fost totdeauna caracter melancolic și n'am avut niciodată destul curaj în viață; prin urmare, tot ce gâvesc sau fac, e azi mai ticălit decât înainte. N'am inimă în mine nici cât e n'tr-o mămligă, nu gâdesc nici la tine, nici la lume, nici la mine nici...”

Camil Petrescu, adâncit în rânduri, cu privirea severă, se pronunță:

„Autorul acestei scrisori e un tânăr fără voință, melancolic; oare-care vulgaritate și... lipsit de imaginație!... El...”

Dar răsul sgomotos al confrăților îi tăia vorba.

CEI ȘAPTE.

De vorbă cu dl. prof. Mihail Dragomirescu

Maioreșcu și Adevărul — În spiritul Ma^estrului... — Un om s'a prăbușit — Sistemul de filosofie integrală — Literatura română contemporană — Obiecții...

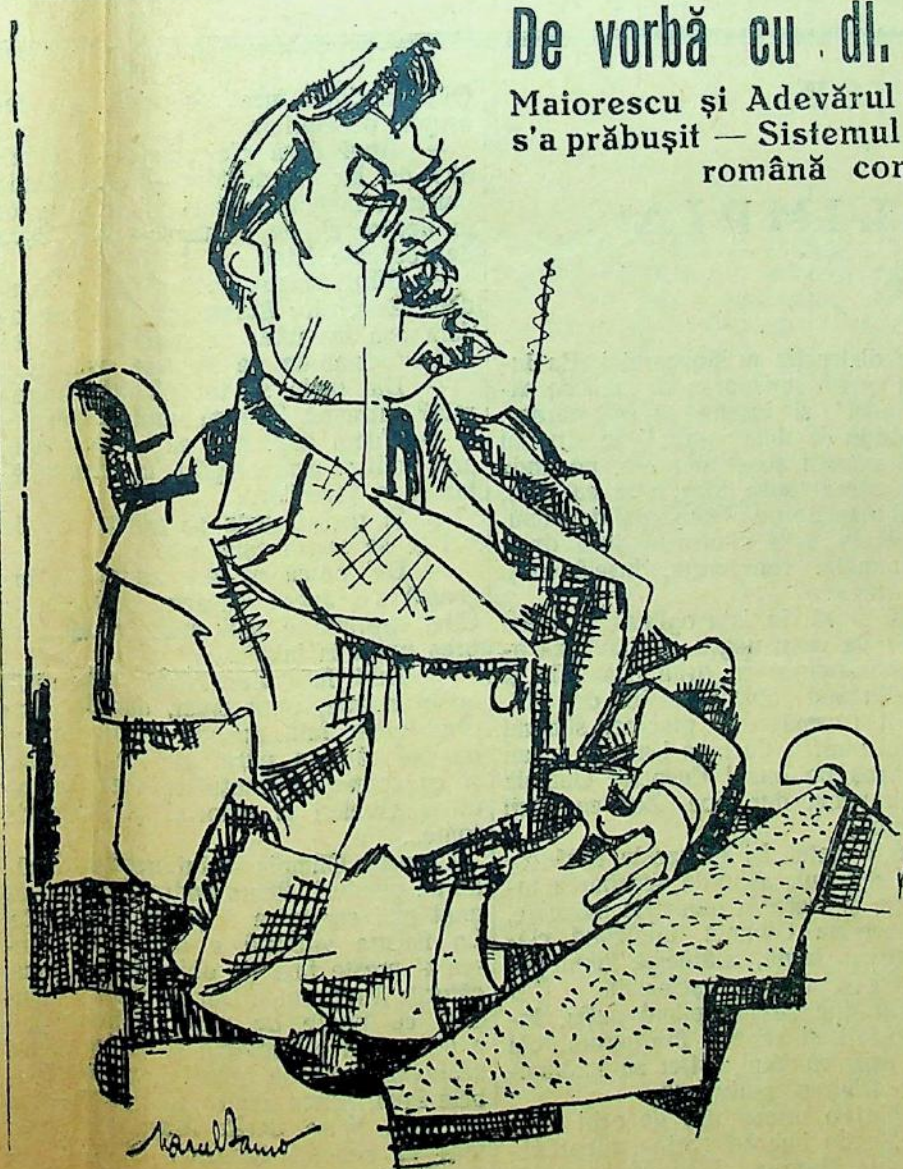
„Când scrii sau vorbești ceva, pune-ți ordine în idei... Construiește cumpănind și cumpănește construind.”

„Cu felul său de a fi, într'un timp când rațiunea supără și misticismul stăpânește; când individualismul e lege, iar legea prejudecată — într'un timp când „bolșevismul” social și intelectual răscolește energiile fără să le dea forma echilibrului; când Bergson suprimă filosofia, Einstein zapăcește știința și Trotzkî răstoarnă istoria, — o personalitate ca a d-lui N. Iorga, cu condeiul său ce nu cunoaște nici odihnă, nici consecvență, și cu cuvântul care, din pricina impulsivității, nu-și cunoaște temeiul, — nu se poate să nu aibă succesul pe care-l are și să nu devină — cum a și devenit, — teroarea ocultă a oamenilor noștri publici, chiar a acelor pentru care cumpăna și bunul simț al genului politic sânt totul”.

Mihail Dragomirescu: „De la Misticism la Raționalism”, pag. 9.

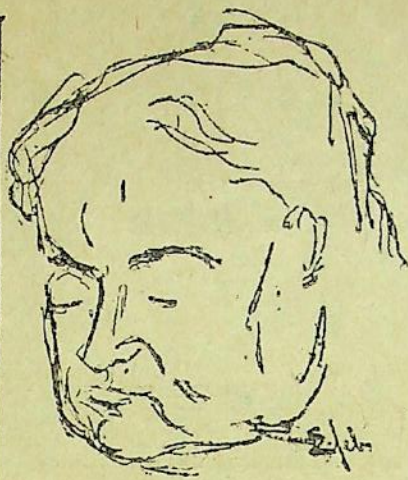
Sosim la Fundația Carol, tocmai când membrii cei atât de tineri ai Institutului de Literatură, se risipesc în Calea Victoriei, ca albine de aur dintr'un stup. Domni cu mustați abia mijind continuă o discuție de filosofia stilului, în disprețul tramvaiului 15, gata să i calce Domnișoare de curând crescute până la această înălțime, se leagă cu o servietă galbenă atârând neglijent la capătul unui braț, între doi tineri care-și dau luptele de coșci pe teren de estetică și critică literară.

Sus, în camera din stânga, a conferențiarilor, discipolii cei mai ferenți, cu greu

INSECTAR

de E. LOVINESCU

E. LOVINESCU

Veniseam cu treburi la Deva și mă afluam singur pe terasa unei cofetării. Nu mai fusesem pe aici de aproape patru zeci de ani, de pe vremea Ungurilor. Să fi fost prin 1902, când într'un grup vreo trei-zeci de studenți făcusem o excursie prin Ardeal cu profesorul nostru Gr. Tocilescu. În drum spre Sarmisegetuza ne oprirăm și la Deva; cu noi se întovărășiseră și câțiva membrii ai cercului din jurul *Revistei de istorie și de arheologie*: mic, osos, cocoșat, nu mai mare decât un paiajen, încă de pe atunci bătrânul, pe care aveam să-l apucăm și nonegenar, numismat Mihail Sutz, guvernatorul Băncii Naționale; și mai bătrânul genealogist Ștefan Greceanu, care ducea mai departe indeletnicirea neamului său cronicăresc prin vaste îngramădiri de documente asupra spițelor boeresti, de unde au și eșit câteva tomuri, cu totul căzut, pământ aproape, brăzdat ca un pergament, în continuă tremurare fără frâna mișcărilor; lângă el sta ca o umbră, secretarul, un tânăr înalt palid, distins, discret, melancolic, cu o față de culoarea tutunului, prelungă și prelungită printr-o bărbie de Crist, cu ceva de muce-nic înfrânsul; el îi dădea în farfurie și, pe dupe copaci, îi deschidea nasturii pantalonilor pentru a-l ajuta în actele lui fiziologice; după patru zeci de ani, îl zăresc uneori și astăzi pe bulevardele Capitalei, ceva mai încarnat, dar tot atât de discret, de grav, de tăcut, cu fața încă de tutun și bărbia căruntă de Crist plutind pe apele Tiberiei. Mai era și bătrânul G. I. Lahovary — Gil — președintele Curții de Conturi, mare adunător de „hârtii vechi” publicate în *Convorbiri literare*, cam cocoșat și el, în colo figură jovială, tartarinească, strivită de o chelie totală pe un craniu accidentat, cu o barbă bifurcată de Marius marsilie; se mai afla și fantoma suptă, de alcoolice al fratelui profesorului nostru, Gheorghe, profesor și el la facultatea de drept, străbătut de vișoare violacee, sub o barbă lungă, putredă, lângă care n'ai fi putut a-prinde un chibrit de teamă ca să nu ia foc.

Dova nu-mi spunea pe atunci nimic, mă impresiona doar rezonanța dacă a numelui. Fusesem încartieruit la un profesor de liceu Mailand, nu știu dacă de origine ungur, neamț sau italian; vorbea românește; mă primi cu un ceai cu șuncă ca mă minună; iar seara la masă o friptură servită cu compot îmi revoluționa ideile în materie de artă culinară. În colo, oameni cum se cade; „gemutlich”, soți blonzi, blânzi, siamezi, fără asprimi naționaliste.

Naționalismul l'am găsit pe bu-levardul unde mă afluam acum și unde pe atunci forfotea „intelligen-ța” locului, toți Românii desghetați. Mi-a rămas cu deosebire în amintire un tânăr vioi, avocat sau făcând „drepturile”, naționa-list înflăcărat, care abia putea fi ținut în frâu la mesele oficiale, peste doi-trei ani pe care începusem să fac critica la *Epoca* mă trezii cu un volum de poezii, superb legat nume pentru mine, dar cu un titlu și mai superb: *Ego*, poezii de Victor Bontescu, căci în-țioșăratul meu prieten de o noap-te, nu era decât viitorul ministru

național-tărănist de industrie, care n'a lăsat o amintire ministerială tot atât de pură ca văpaia națio-nalistă ce-l înșuflețea în noaptea aceea.

Din ziua petrecută, a doua zi, la Deva n'am uitat nici vizitarea muzeului local, cu pietrele adu-se dela Sarmisegetuza — și nici fi-gura bărbătească — a bine hrăni-tului Teglaș, directorul, or pe cea a tânărului istoric Andrei Vereș, care avea să devină profesorul dela Cluj, editorul seriei de volume, de documente ungurești, asupra epo-cei lui Mihai Viteazul, publicate după unire în colecția așezământu-lui I. C. Brătianu. Amândoi vor-beau românește ca și noi.

Și iată că acum, după patruzeci de ani, mă afluam spre seară, în fa-ța cofetăriei de odinioară și-mi e-vocam amintirile zilei petrecute a-tunci la Deva, când auzii deodată în jur:

— Vin bacii!

Nu știam ce înseamnă cuvintele acestea: vedeam însă că lumea se scoală dela mese plecând în gru-puri. Se svonise că soseau dinspre Cetate câțiva baci, oameni ce nu se pogorâ la oraș dela turmele lor decât la un an ori la doi ani odată pentru a-și lua merinde. Dela amin-tirile de acum patruzeci de ani, gân-dul îmi sbură peste veacuri, peste milenii, la marele mister al trans-humanței pastorale, ce a ținut vie unitatea spirituală și de limbă a neamului nostru, prin revărsările cu turmele spre pășune pe ambele ver-sante ale Carpaților, departe de câmpiile și șchelele dunărene și mai departe până în Crimeia, unde se află urme și astăzi și dincolo de Dunăre, în munții Pindului.

Mă îndreptai și eu spre poalele Cetății, unde se adunase și altă lu-me și sta de vorbă cu câțiva baci. Întâmplarea îmi scoase în cale pe baciul Nicula, un mal de om, sprin-jinit într'un băț ca un Herculez, cu o cămașă sleioasă, cum-cuvine, cu un cojoc mișos. Septembrie, cu o cusmă de seafă, cu o barbă rotundă, dac, rupt din columna lui Traian, întebnit de milenii pe pământul strămoșesc. Mă dădai în vorbă cu el.

— Bine, baciule, cum de poți sta ani de zile prin sălbătăciunile mun-ților numai cu oile? N'ai nevoie de suile omenesti pe lângă d-ta?

Baciul tăcu, scuipe într-o parte și apoi rosti sentențios:

— Oaia-i sfântă, domnule.

Am înțeles, astfel, de ce baciul Nicula prefera tovărășia oilor celei a oamenilor, rămânând neclintit ani de zile între cer și culmile munți-lor.

UN MARE UITAT: C. DIMITRESCU-IAȘI

de V. V. HANEȘ

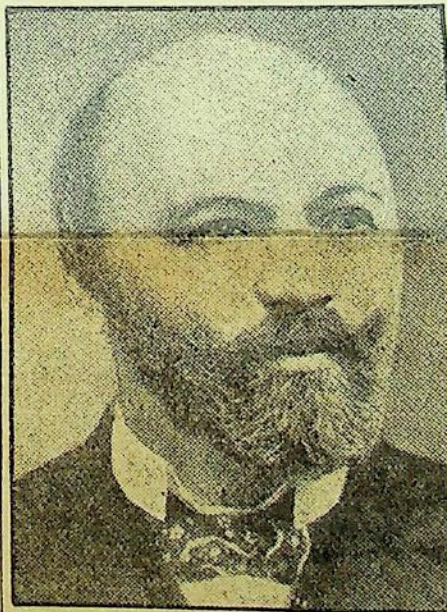
Intr-o zi de Aprilie — sunt de atunci douăzeci de ani — un bă-trân cu surâsu-i captivant, pleca dela restaurant unde luase o be-re „rece” se suia ușor, ca un tă-năr, în birje, mai arunca o pri-vire îndărăt și se ducea să privea-scă depe malul Dunărei, apa și vapoarele care treceau.

Era Coco Dimitrescu-Iași, re-tras după pensie, la Turnu-Seve-rin.

Uitam prea curând pe oamenii noștri mari, iar despre marele profesor și Rector al Universității din București ne aducem a-minte și mai rar, ca de alții.

De două ori s'a bucurat și el — desigur, fără s'o dorească — de atenția publică: întâi, când după o activitate universitară de 25 de ani, admiratorii i-au închinat pri-mul omagiu: Lui C. Dimitrescu-Iași din partea elevilor și a prie-tenilor său la împlinirea unui pă-trar de veac de activitate univer-sitară; XXV. Febr. M. C. M. IV (1904); al doilea, prin volumul o-magial, tipărit la zece ani după moartea sa, adică în 1933.

Că nu doria manifestarea pu-blică pentru el și nici judecata individuală a oricui, o dovedese ultimele cuvinte, de pe patul mor-ții: „să nu vorbească nimeni la mormânt, căci nimeni nu mă cu-

C. DIMITRESCU-IAȘI

noaste; mă cunosc numai eu.”

Dar asta nu înseamnă că la rândul-i nu cunoștea, nu prețuia și nu iubea oamenii. Dimpotrivă, era numai iubire și bunățate pen-tru toți, și în deosebi pentru stu-denții săi. Și astăzi, foștii săi e-levi, dela gimnaziul din Bârlad, unde și-a început cariera de pro-fesor, își aduc aminte de profeso-

interioară ce și-o croise; în pra-gul ușii casei sale, cu ochii fixați în largul zării, asculta ore în-tregi sunetele pianului, ale cărui clape vibrau sub degetele soției sale; într'un oraș prizărit al tă-rii, în toilul verii, se ase-măna la o masă de cafea, a cafe-nelei și privea lumea, fără să bă-nuie că cineva cine e bătrânul strein, acinat vremelnice pe la ei; iar în Capitală, sub vraja cuvân-tului său, vraja neseacă, abor-dând subiectele cele mai variate, anecdotate cu povestiri, anecdote și glume, ținea în juru-i un prie-ten sau doi, nopți întregi, el ali-mentându-se numai cu o bucată de brânză, un măr, o tiză, o cafea și un coniac.

Curările lui erau tot așa de cerșate, ca și ale lui Maiorescu. Dar ideile sale erau mai originale sau, cel puțin, astfel formulate și exemplificate, că le dădea multă originalitate.

„A trăi fără ideal! Dar asta în-seamnă a nu trăi de loc”. Și de aici disputând într'un mod magi-stral asupra idealului: „Ideile conducătoare, care sunt tot atâtea aspirațiuni de viitor, le numim i-dealuri. În Educația unui Stat i-dealul superior trebuie să fie idea-lul binei. Frumosul să

ANGLIA ȘI GERULUI provoacă

Anglia inamic incendiat în Atlantic

rit, de către ambasada Anglia să folosească zdruncie la Madrid, Sir Sa-

demers britanic în anglerului este cu atât en cât el a fost făcut sta, de consulul general la Tanger pe lângă paniole locale, ca și vile privitoare la po- aniole din Africa ar dvate la Tanger.

britanje contrastează ările date acum zece te Anglo-Americanii. ocupării Africe; de ze, că vor respecta teritorială a Spaniei, j a fost făgăduită și actualei stări de lu- ger.

nu se acordă nici o declarații a agenției profindea că demer- a fost făcut ca răs- ecență cuvântare a isar pentru Marocul ralul Orgaz, care a anglerul este incorpo- i spaniol.

se observă că decla- l aceleia a generalu- mai fost făcute, neo- Londra să simtă ne- rotesta. In capitala rede că n'ar fi exclus

LA STAI EROII

20,10: Transmisiune dela Opera Română;
20,05: Serviciu de publicitate.
19,50: Radio Jurnul (informație și cul-
19,45: Muzică variată (disco).
19,30: Stiriile corvilei german.
RADIO ROMANIA ȘI RADIO BUCUREȘTI
RADIO ROMANIA
19,20: Jurnal în limba turcă.
18,50: Eracle Orgazian, voce.
Beethoven.
18,20: Sonata pentru pian și vioară de
Angela Popescu, voce.
18,00: Teatrul de muzică în limba turcă.
se face un bilanț al avantajilor și
desavantajilor cari rezultă din
mutarea frontului englez până la
vest de Tripolis.

După „Times” un rezultat pozi-
tiv pentru conducerea de războiu
britanică ar fi în primul rând, do-
bândirea unui mare port, chiar

Continuare în pag. II-a

tim anumite obiecte numai ca
trepte succesive de cunoaștere.
Este, în această, curiozitatea înăs-
cută a marilor corăbieri care au
dat lumii imaginea complexă a glo-
bului, contemplarea cerului de că-
tre astronomii de totdeauna, alchi-
mia din care au purces științele fi-
zico-chimice, și așa mai departe.

Cu fiecare din aceste experiențe
omul a străbătut o fază mai mult
de desăvârșire și un pas a fost fă-
cut mai sus spre principiul Dumne-
zei. Pământul a fost, astfel, mic-
șorat pentru puterea de cuprindere
a minții omenești, și viața înțlea-
să mereu mai adânc.

Bine înțeles însă că toate aceste
cunoștințe au fost dobândite prin
îndelungate străduințe. Lupte dar
mai ales spirit de sacrificiu. Artistul
care își consacră o viață întreagă
unei opere din care știe bine că nu
va putea obține nimic echivalent cu
ceea ce a trebuit să dea, soldatul
care cade eroic pentru apărarea că-
minului celor ai săi, și al tuturor,
preotul care contemplă o viață în-
treagă imaginea dumnezei sale, și
și așteaptă întruparea, sau un semn
de existență, fac, din punct de ve-
dere pământesc și omeneșc, nemă-
surate sacrificii. Este drept însă că,
în schimb, găsesc consolarea su-
premă a mulțumirii lăuntrice, ca-
re, de cele mai multe ori, dă satis-
facții pe cari vulgul este mult prea
departe pentru a le putea pricepe
înăltimea.

De sigur că măsura dreaptă a
forței care duce la asemenea sa-
tisfaccii stă în raport invers pro-
porțional cu atâta cât mediul în-
măsură.

N. Davidescu

Continuare în pag. II-a

REAȚIUNEA MODERNISTĂ

O. DENSUȘIANU ȘI T. MAIORESCU¹⁾
de E. LOVINESCU

Ostilitatea lui O. Densușianu față
de T. Maiorescu are o primă motiva-
re psihologică: filologul moștenia
dușmănia paternă, a amărâtului A-
ron Densușeanu, criticul dela *Fede-
rațiunea* budapesteană, acuzatorul
lui T. Maiorescu de plagiat, autor
nefericit de epopei și de hore „otei-
te” — victima aceluși cumplit „In lă-
turi”, prin care, amintirea îi va mai
rămâne în istoriile literaturii. Dacă
oamenii ar trăi prin „idei” și nu prin
afecte, și dacă chiar și în domeniul
ideologiei ar avea viziunea justă a
limitelor lor, O. Densușianu ar fi tre-
buit să fie mult mai aproape de T.
Maiorescu de cât, de pildă S. Mehe-
dinti, care e, de fapt la antipodul re-

voluției împlinite de dascălul său de
natură pur estetică, singura valabilă
pentru noi, urmașii. Estetismul lui
se baza însă, ca fond, pe un material
etnic, împins la ruralism și la „spe-
cific național”; ca formă, se turna în
tipare clasico-romantice: totuși dictat
și de temperament și de formație.
Paradoxul situației este acesta: de o
parte T. Maiorescu puțin cunosător
al folklorului și dovedindu-și igno-
ranța de câte ori făcea un citat. —
devenit, totuși, nu numai, ceea ce era
natural, apărătorul poeziei populare,
ci susținând că poezia cultă trebuie să
țină contactul cu poezia populară.
poziție valabilă numai la începutu-
rile unei literaturi. Iar pe de alta:
O. Densușianu, cunosător și adună-
tor profesional de folklor, căruia i-a
închinat numeroase studii, luind po-
ziție împotriva sămănătorismului, a
ruralismului, a poeziei populare ca
punct de plecare al literaturii ro-
mâne.

- 1) Fragment din volumul „T. Maiorescu și posteritatea lui critică” în curs de apariție.
- 2) E. Lovinescu, T. Maiorescu, II, p. 130.
- 3) *Vieța nouă*, I, 1905, p. 97.
- 4) *Vieța nouă*, no. 14—15 din 1905, p. 313.

Și unul și altul se aflau, de fapt,

pe același continent estetic, — al ar-
tei pentru artă — singurul determi-
nant; deosebirea dintre dîșii era de
nuanță și nu de esență.

T. Maiorescu era un critic estetic
cu un gust foarte precis, limitat, fi-
rește, mai mult în cadrul literaturii
în care se formase; O. Densușianu
Alexandri și citind câteva fragmente
era un critic, dacă-l putem numi așa
estetizant, neînțelegând de cât o sin-
gură formulă de artă, simbolismul.
Ceea ce numai prin improprietate s'ar
putea numi „critică” i-s'a îndreptat
cu înversunare împotriva tuturor
scriitorilor sămănătorști (M. Sado-
veanu, Octavian Goga, etc.) fără dis-
tincție, deși în acel moment, acestea
erau valorile reale ale literaturii și
nu simbolizii academici de la *Vie-
ța Nouă*, nici chiar în sinul moder-
nismului, el n'a receptat de altfel a-
devăratele inovații și talente, mai
presus de orice, criticul neputând su-
feri succesul altora.

*

T. Maiorescu nu s'a exprimat nici
despre literatura poetului Ervin, nici
despre critica lui O. Densușianu. o-
pinia i-se poate, totuși, deduce din
atitudinea generală față de literatura
modernistă, în care vedea numai
„mievrierii”, decretând că „poezia
noastră n'are aface cu efeminarea
scrierilor decadente”. Cât despre ac-

Continuare în pag. II-a

NEB: Steaua, săptămânal și jurnal.
 ODEON: Cărona de fier și jurnal.
 PARIS: Destin, jurnal No. 43.
 ROMA: D-ra detectiv și jurnal No. 48.
 jurnal.
 UNIREA: Războiul nostru sfânt și jurnal.
 VENUS: Angelica, jurnal de război și Trupa de reviste Georgică Niculescu.
 VOLGA: În vâltoarea destinului și jurnal.
 VERGU: Cei doi tigri și jurnal.

Radio-Program

Joi 28 Ianuarie 1941

ORA OFICIULUI EDUCAȚIEI TINERE-TULUI ȘCOLAR.
 13.00: Radio Jurnal (informativ, agricol și cultural).
 13.10: Concert de mază (disc.).
 13.15: Prezentarea filmului european.
 13.40: Serviciul de publicitate.
 13.50: Știrile serviciului german.
 14.00: Radio Jurnal.
 14.15: Serviciul de publicitate.
 14.30: ORA RANITILOR.
 Orchestra soc. Rom. de Editură; voce: E. Iona Zamboja.
 15.30: Reportajul german de pe front.
 15.40: Închiderea emisiunii.
 RADIO ROMANIA, RADIO BUCUREȘTI
 ȘI POSTUL PE UNDA SCURTA
 17.10: Emisiune specială în limba rusa.
 17.30: POSTA MILITARA RADIO.
 RADIO ROMANIA, RADIO BUCUREȘTI
 18.00: Deschiderea emisiunii.
 ORA FEMEII.
 18.10: Orchestra Bibi Alexandrescu, voce N. Teodora.
 19.00: Brahms: Sonata pentru pian și vioară; pian, Paul Jelescu; vioară, Ion Jelescu.

RADIO ROMANIA
 19.30: Jurnal în limba turcă.
 RADIO BUCUREȘTI
 19.50: Știrile serviciului german.
 RADIO ROMANIA, RADIO BUCUREȘTI
 20.15: Muzică variată (discuri).
 20.30: Radio Jurnal (informativ și cultural).
 20.45: Serviciul de publicitate.
 20.50: Gabriel Năruja, voce acomp. de orchestra Radio.
 21.00: UNIVERSITATEA RADIO!
 Cântec: „Oratori național”, P. Papacoste; Al. Marghiloman.
 21.00: Concertul simfonic al Orchestrei Radio, dir. de Ionel Perlea. Solști: Emilia Göttsch și Nella Dimitriu.
 22.00: Radio-Jurnal: Sport.
 22.20: Serviciul de publicitate.
 22.25: Danauri simfonice (disc.).
 23.00: Muzică variată ușoară.
 24.00: Închiderea emisiunii.

Farmaciile de serviciu

Dr. Wonesch Maximilian, Str. O. A. Rosetti 14, S. I, tel. 2.07.65; Rădulescu Gh. Claudia Dr. Str. Blăvări 14, S. I, tel. 4.38.49; Nistor Traian, Calea Griviei 117, S. II, tel. 4.91.84; Grigoriu Lavinia Dr. Sos. Giulești 44, S. II, tel. 5.92.62; Șcaopol M. Str. N. Bălcescu 14, S. III, tel. 4.13.85; Farm. fostă Leonescu, Str. Tunari 2, S. III, 1.00.62; Nacu Margareta, Calea Dorobanți 159, S. III, tel. 2.16.06; Ulea Elena Dr. Str. Maica Domnului 53, S. III, tel. 2.51.05; Cozoleuca Gh. S. Str. Calea Mosilor 217, S. IV, tel. 1.01.57; Rădulescu Trifanescu V. Dr., Str. Traian 15, S. IV, tel. 5.10.21; Constantinescu Maria Dr., Calea Căărășilor 167, S. LV, tel. 3.95.86; Nicolescu B. Alexandru, Calea Serban Vodă 147, S. V, tel. 1.37.22; Dr. Petrescu Lucrăția, Calea Cozoceni 6, S. VI, Oana Alexandru, Calea 8 Septembrie 123, S. VI, tel. 4.26.11; Călaru Cornelia, Dușeti-Ciopelea, Sos. Dușeti-Pulberarie 150.

memorie și caracter.
 aplica prin legătura ce există între
 up de oameni, ceea ce se ex-
 este trăit cu totul diferit de
 tat că unul și același eveni-
 la fiecare om. Astfel s'a
 a esențialului se face în mod
 există un criteriu comun, ci
 și principiu.
 decisive anumite puncte de
 evenimentelor trăite. Ad
 în după totuși experien-
 aște holocaustului
 Proponerile sovietice prevăd, bine
 nădă de material de război.
 oricât acord care i-ar asigura fur-
 Giang Kai-Gek va accepta semnarea
 la Kuibisev se crede că maresăul
 sosite din Anglia și din Statele-Unite.
 Giang-King de înfimele transporturi
 Data fiind dezamăgirea produsă la
 chineză.
 și din celelalte ramuri ale economiei
 industrie minieră a Chinei libere, ca
 americane ar dispărea din importanța
 ar fi acceptate, capitalurile engleze și
 Dacă propunerile lui Panunteschin
 Ghinei.
 lor Unite și a Angliei în economie
 cîndea oricarei părți, ex-
 întotdeauna chinez și de alta parte.

REPORTURILE DINTRE ANGLIA ȘI SPANIA

Continuare din pag. 1-a
 dacă valoarea lui este pentru mo-
 ment, din cauza distrugerilor te-
 meinice făcute de forțele Axei în
 retragere, mai mult teoretică.
 Un rezultat negativ al înaintă-
 rei generalului Montgomery
 este, constată „Times”, perspec-
 tiva puțin îmbucurătoare a con-
 centrării forțelor Axei în spațiul
 tunisian, care are bune și scurte
 linii de comunicație cu Italia.
 Capacitatea de rezistență a for-
 telor Axei, este, în consecință, în
 continuă creștere. Și ea nu este,
 după cum o dovedesc luptele din
 Tunis, numai pur defensivă, ci și
 ofensivă.

NU RISIPIȚI PÂINEA

Forța morală

Continuare din pag. 1-a
 diat înconjurător este capabil să
 priceapă. Viața colectivă a umani-
 tății stă pe temeiuri practice, și
 interesul general cade, tonic, pe lu-
 crările cele de toate zilele. Preocu-
 pare de mâncare, de somn și de
 plăceri, este planul pe care ne miș-
 căm cu toții. Societățile se între-
 țin numai din aceste înclinări. Nu
 progresează însă, spiritualicește,
 decât din acțiunea aceia dogorâtoare
 a acelora care știu să se izoleze
 de ele, pentru a se ridica pe trepte
 le cunoașterii cât mai sus și cât
 mai singular. Rezultatele acestei

izolări sunt, firește, însușite, pe
 urmă, ca un bun comun al societă-
 ței, de către cei ce le-au ignorat,
 pentru a constitui cimentul puter-
 nic care leagă între ei pe oameni.
 Căci dacă oamenii nu se pot niclo-
 dată înțelege între ei pentru îm-
 părțirea bunurilor materiale ale pă-
 mântului, apoi se simt cu toții so-
 lidari pentru păstrarea bunurilor
 spirituale ale lumii. Acestea însă
 purced din forța morală a celor ce
 au fost sortiți să le întuiască în ei
 și să le găsească și proiecteze în
 afară.

Reacțiunea modernistă:

O. Densusșianu și T. Maiorescu

Continuare din pagina 1-a
 tivitatea lui filologică, în trei rân-
 duri o pomeneste cu recunoaștere.
 Am cercetat aiurea²⁾ atacurile lui
 O. Densusșianu împotriva lui T. Ma-
 iorescu și a Junimii, cuprinite mai a-
 les în două articole. În articolul A-
 lecsandri și Junimea³⁾ cu prilejul a-
 apariției volumului de Scrisori al lui
 Alecsandri și citind câteva fragmente
 din scrisorile poetului către Negruzzi
 în chestia limbii, criticul vrea să a-
 tribue bardului meritul campaniei
 împotriva Ardelenilor. Din fragmen-
 tele publicate nu reiese decât că Alec-
 sandri se bucura în 1895 de campu-
 nia lui T. Maiorescu pornită în 1866.
 În cel de al doilea articol O. Legea-

dă literară⁴⁾ combate pretenția lui
 T. Maiorescu exprimată în Direcția
 nouă că revista Convorbiri Literare,
 ar fi „singura revistă critică ce am a-
 vut”. Considerând-o ca o „impostură”
 O. Densusșianu citează Dacia literară
 (1840), România literară (1855) Re-
 vista Română (1861) cu aceeași atitu-
 dine critică a Convorbirilor dar înă-
 intea lor. În realitate, aceste reviste
 cereau critica, dar n'o practicau,
 pentru că nici M. Kogălniceanu, nici
 V. Alecsandri, nici Al. Odobescu nu
 erau critici. Critic a fost numai T.
 Maiorescu. În nici un caz, Aron Den-
 sșianu ori O. Densusșianu, buni căr-
 turalari, dar judecători strimbi și po-
 eți mediocri.

Ron...
 este una
 realizări ale
 limba română
 cântări sufletești
 Celălalt roman
 Balena albă al lui
 unul dintre cele m.
 ratura universală. D
 scenariul filmului gra
 câțiva ani. „Când cer

Inmoria

In ziua de 26 Ianua-
 lejul înmormântării
 lui inginer Nicu The-
 nenții vieții noastre t
 nomice, au rostit o s
 tări omagiale.

Aceste cuvântări au
 lângă regretul adânc,
 lor ce l-au cunoscut
 de suflet și de caract
 cu seamă au pus în lu
 lucitoare, însușirile sal
 ca îndrumător, organ
 tuitor în toate înaltel
 cari le-a ocupat timp
 viața publică și partic

Despre inginerul N.
 fost ministru, fost di
 al R. M. S., fost direc
 C. F. R., fost director
 G. I. R., fost președinte
 neral a altor întreprin
 particulare — se poa
 drept cuvânt că servici
 prin priceperea, vredn
 ența sa până la vârsta
 nu vor putea fi îndea

Reproducem mai jos
 și mișcătoarele cuvânt
 colegi, colaboratori, sub
 eteni, după serviciul di
 P. S. arhiereul Galați
 înconjurat de un sobor

Cuvântarea d-lui
Mihail Rădulescu
rector general a
ții „Franco Ro
drum de fier
 D. Mihail Rădulescu,
 general al Soc. Franc
 drum de fier a rostit ur
 vântare:

Societatea Franco R
 terial de Drum de fier,
 sternată, trupul nefusu
 ia ce își-a închinat o bu
 viața sa conducerii des
 Colegii săi întru pur
 și necurmatelor griji, a
 mai mari și mai măr
 termitelor harnice din
 liere, sunt de față ast
 nu toți cu trupul, dar
 sufletul, pentru clipa d
 părțiri.

Căci, din mijlocul lor
 tei, l-a răpit necrutăto
 pe mult veneratul, sfânt
 făptuitorul adânc înțe
 Director General.

Atât de fulgătoare
 plecarea lui dintre noi,
 fără, întoarcere, încât
 stăm și ne întrebăm c
 văr așa e, sau poate il
 larăși sprinten și neol
 și iertător, printre noi
 Cruda realitate ne
 sufletele și ne adună aci

eze, la început mai pe ascuns, apoi încet, apoi într'un ritm din ce în ce mai precipitat. Așa că în cele din urmă, dela întâi până la 22 lu-

— Să așteptăm ce, dacă nu te superi...
— Să trecă epoca asta a mediocrităților ce ne terorizează prin mijloace ce nu au nimic comun cu estetica sau,

probații, critica, și cultura pe spectrul administrativ.
Sistemul de control e perfect. Numai specula nu se controlează!...
Kix

Scene din viața literară

CAREU DE PORTRERE...

de E. LOVINESCU

Cu prilejul celui de al patrulea portret, pe care mi-l face d. Călinescu în cursul a șapte ani, în ultimul număr al *Vieții Românești*, mă voi mărgini de a reproduce din fiecare câte un scurt fragment.

Amintesc doar cititorului că nu e vorba de niște articole critice despre cărți diferite, care pot fi în adevăr de tendințe contrare, ci de aprecieri globale asupra întregii mele activități — și, ca să zicem așa, personalități literare.

PORTRETUL No. 1

... D. E. Lovinescu e un spirit minor...

D. E. L. e un critic cu receptivitate tardivă și fără simțul proporției. Poate lămurii foarte bine condițiile externe ale unei arte, fără ca însuși

să o guste. Simulează cu gestul intelectual sensibilitatea absentă.

... D. E. L. are pasiunea literară, dar n'are pasiunea literaturii. În scrisul altuia se iubește pe sine cu posibilitățile de valorificare ale mijloacelor sale. Este indiferent și nu e obiectiv, e rece fără să fie drept, etc.

(Gândirea, VII, 12)

PORTRETUL No. 2

... După cincizeci de ani de largă respirație, d. E. L. își încheie un ciclu de activitate cu publicarea *Memoriilor*. Deși cel care îi datorează inițierea în cultul literelor ar fi putut să ridice mai multe și mult mai calde glasuri omagiale, d-lui E. L. nu-i va lipsi în cele din urmă recunoașterea dreaptă a celor dezlegați de orice recunoștință sau oșmănie.

E pentru întâia oară când în literatura română apare o putere de muncă și invenție artistică, de așa proporții, unite cu o pasiune literară și o dezinteresare de viață practică de neînchipuit. Ideolog, critic, șef de cenaclu, d. E. Lovinescu a creat un sistem ce se poate discuta, dar nu se poate tăgădui, a privit cu ochiul cel mai înțelegător până acum întreaga literatură română și a întărit primii pași celor mai mulți scriitori de după război. Ajutat de un talent literar până acum refuzat oricărui alt critic, d. E. L. stăpânește într'asa chip arena critice încăt se poate spune că are dușmani nu și adversari. Și cum Titu Maiorescu a avut o acțiune critică aproape exclusiv culturală, d. E. L. rămâne cel mai mare critic, dacă nu unicul, pe care, până în prezent, l-a avut literatura română.

(Capricorn, Dec. 1930)

PORTRET No. 3

Cultura română contemporană se rezumă la trei măști: aceea de aramă vicleană cu bărbii asiriene a d-lui N. Iorga, masca vânător, de meduză a lui Vasile Pârvan și efigia candi-

Citiți continuarea în pagina II-a.

10 VII 37

dă a d-lui E. Lovinescu. Aceste două din urmă alcătuiesc o formă a liniștii în două potențe opuse, ce explică ostilitatea congenitală a oamenilor. Liniștea lui Pârvan era sumbră de Istru înghețat. Masca s'a încrunțat încetul cu încetul și când a atins limita incisivității sufletul a sburat în Hades. D. E. Lovinescu a venit cu masca făcută, idealizată de la început și de sub care nu va ieși niciodată.

(Vremea, 1930).

PORTRET No. 4

... Lipsa oricărei idei, a oricărei capacități de speculație, a oricărui element de cugetare din opera sa, confruntată cu repulsia sa orală invincibilă pentru orice dispută, fac indiscutabil acest adevăr...

... Străin de orice preocupări istorice, departe aproape de orice disciplină exactă, criticul s'a mărginit, numai la cultivarea literaturii române contemporane în legătură cu cea franceză, citind cu o lăudabilă lipsă de repulsie cele mai neînsemnate lucruri, cunoscând pe cel mai mărunț scriitor, prințând din aer orice schimbare, adaptându-se cu ușurință și grație oricărui mod de expresie a superficialului. Inșă între vasta erudiție a lui Maiorescu și curiozitatea extraordinară de competență a multor tineri, d. E. L. rămâne, în ciuda aparențelor, unul din-

tre cei mai puțini cultivați scriitori, cu care nu poți discuta decât chestiuni de strictă actualitate literară, etc.

(Viața Românească, Iulie 1937)

*

Iată deci că în patru portrete literare succesive — în cursul a șapte ani — sunt:

1) Când un spirit minor; cu „o receptivitate tardivă și fără simțul proporției”; „un simulant intelectual al sensibilității absente”;

2) Când „cel mai mare critic, dacă nu unicul pe care, până în prezent, l-a avut literatura română”; un „ideolog”, „un creator de sistem ce se poate discuta dar nu tăgădui”;

3) Când un om strein de ori ce idei: „unul din cei mai puțini cultivați scriitori”; „lipsit de orice element de cugetare”;

4) Când, alături de N. Iorga și de V. Pârvan, sunt una din cele trei personalități dominante ale întregii culturi române; „singurul și cel dintâi critic al literaturii române și este de prevăzut că orice vegetație viitoare de acest fel va apare în țărâna trunchiului său”; într'un cuvânt „cea mai largă conștiință a literaturii noastre”;

5) Când sunt „străin de ori ce

preocupări istorice, departe aproape de orice disciplină exactă”.

6) Când nu sunt „un simplu colecționar ci un constructor. De aceea când a fost să creeze un sistem ideologic, ei a inventat de fapt o filozofie a istoriei”.

„Spiritu istoric sintetic, d. E. L. s'a aflat în proces continuu de descontemporanizare”

7) Când sunt „un scriitor izbutit numai pe jumătate” pornit pe ură împotriva „celor care au isbutit în întregime cu o mulțime de obsesii care agasează și care vădesc o vanitate enormă, disproporționată cu mijloacele și lipsa de tact”; ci „o insensibilitate, sub care se ascunde o mare statornicie a dușmăniei, o implacabilitate amară”;

8) Când acest om plămădit din ură, obsesii și vanitate, e studiat în șase-șapte articole din *Vremea* sub titlul general de „Masca apoloniiană a d-lui E. Lovinescu”; ca un model de severitate, imparțialitate, obiectivitate. „Istoria literaturii române contemporane, scrie undeva d. Călinescu, a ieșit tocmai din această insensibilitate la contemporan, dintr-o sublimă indiferență istorică și este o operă ascetică, într'un cât este o goană febrilă în

jurul unui paradis terestru circular pentru a ajunge sus, de unde nu se mai vede decât conturul îndepărtat al unei furnicări nemiscate... Critica d-lui E. L. e în continuă ascensiune obiectivă. Simpatia pentru oameni, prejudecățile, antipatia sunt înghițite și armonizate de diferența istorică, în fond ea însăși simpatie pe un cadran mai larg”;

9) Când opera mea „se reduce în realitate la un singur volum, la ultimul, căci cele zece volume de *Critice* (mai de grabă broșuri) spornite prin introducerea lucrărilor de doctorat și a felurite prefete au fost toate trase în *Istoria literaturii române contemporane* și în așa zisele *Memorii* și apoi totul anulat prin ultimul volum”;

10) Când de odată opera mea „a îmbrățișat tot scrisul românesc de treizeci de ani încoace și toate volumele de critică ale tuturor celorlalte critici nu ajung să egaleze un edificiu de așa proporții”;

11) Când *Memoriile* mele reprezintă o simplă „ciudățenie”, întrucât eu nu sunt factorul de seamă al unor evenimente importante;

12) Când în ele „Toate aceste patru aspecte așa de contrare se topesc în chipul cel mai firesc în-

tr'o nobilă atmosferă de demnitate personală și de răspundere istorică. Talentul a ajutat și el la această îmbinare și ne aflăm, astfel, în fața unei opere solide, durabile, care e un fel de roman scris la persoana întâi, subiectiv și obiectiv totodată. O apropiere de Saint-Simon nu ni se pare nepotrivită”;

13) Când „criticul trebuie să fie poet”, dar „d. E. L. nu e de loc poet și nu putea întrevădea în pieptul lui greu nici o simțire” — incapabil fiind, deci, să intre în „creația” scriitorilor;

14) Când, ca să dea „o ultimă dovadă a extraordinarului talent al d-lui E. L. de a exprima stări intelectuale adică refracții de halo lunar al ideii în subconștient”, face lungi citații din *Evoluția prozei literare*, pentru a încheia apoi:

„Aceste fraze cu galop ideologic, dar răscolind în alergarea lor un nour de sugestii poetice, n'au înălăuntrul lor nici un element care să fie străin unei stricte caracterizări. Ficțiunea suprapusă care altă dată estetiza nucleul abstract, este aici absent. Cu toate acestea, printr'o abilă sinteză, organismul abstract dă o rezultantă fictivă și fără să înceteze de a fi de comple-

tă semnificație critică, studiul devine o capodoperă de creație. Față de acumularea de referințe și de mici tablouri decorative de altădată, aceste pagini străbătute de un patos direct, nelivresc, de mare limpiditate a concepției, reprezintă o formulă așa de înaintată, încât va fi greu criticii noi să se întoarcă peste ea”.

Și citațiile ar putea merge la nesfârșit pe linii paralele, până a jovedi că același fapt povestit în *Memorii*, III e comentat la o distanță numai de o lună în două chipuri diametral opuse (Bucata *Comisia medicală* interpretată favorabil în *Adevărul literar* și defavorabil în *Viața românească*).

*

Elementele ce intră în compoziția acestor patru încercări de portret sunt atât de contradictorii în cât nu se pot raporta la același model. Dar dacă nu mi-a reușit portretul, d. G. Călinescu și l-a isbutit pe al său. Căci nu cred să fi citit cineva aceste caracterizări incoherente fără să nu-și fi făcut o idee definitivă despre natura psihologică și morală a judecății critice a semnatarului lor.

E. Lovinescu

DINU NICODIN

de E. LOVINESCU

Situația literară a d-lui Dinu Nicodîn n'a sporit dela apariția „Lupilor” pe măsura talentului și a virtualităților închise în acea satiră personală și ritantă prin atâtea splendori și ciudăenii stilistice, în care, pierzându-și punctul de sprijin de sub picioare, gduit din tradițiile lui, cititorul se latină între admirația pentru originalitate și instinctul de conservare.

În scurta povestire fantastică Aghan, părătit după Lupii, resursele stilistice le scriitorului se armonizează desăvârșit cu tonalitatea ei de basm și de suferință halucinantă. Dar și Lupii și Aghan și, cu atât mai mult, Pravosavnicia ocrotire, compoziție neclarificată, se șterg în umbră în fața celor două mari volume ale Revoluției.

Sunt mai bine de opt ani de când i multe din ședințele noastre am asultat (și ascultăm chiar și acum câte-a săptămână pe măsura elaborației) apitoarele romanului celei mai mari gudurii sociale, despre care se poate scrie cu perspectivă istorică, revoluția ecină neîntrând încă în faza de fixare definitivă. Unele capitole le-am asultat (și ascultăm chiar și acum câte-
ra, și altele le-am citit după se-

dință, în manuscris, pentru a putea disocia valoarea textului de prestigiul unei lecturi deosebit de expresive și de învăluitoare. Acum la apariție, am reluat citirea integrală a celor o mie două sute de pagini compacte. Nu e vorba, deci, de o impresie trecătoare, ci de o impresie stratificată și ajunsă la formularea definitivă a unei judecări de valoare: dincolo de raportare la subiect, monumental prin el însuși, Revoluția d-lui Dinu Nicodîn — e cea mai isbită evocare a unui trecut istoric din literatura noastră, esențial paseistă. Rasă de povestitori și de retrospectivi. O întreagă școală literară pornită cu recrudescență în pragul vea cului a trăit și trăiește încă din însușirea fiorului liric în cenușa rece a celor ce-au fost în vremurile vechi sau numai în conștiința succesivă a individului, trecut cenzurat sau trecut foarte apropiat al clipei, care, din momentul dispariției, a intrat în so- l munitatea înghețată a eternității; ce- le întâmplare acum un ceas sunt tot a- tât de țepene ca și cele ce s'au în- tâmplat în epoca pietrei neglefulite... Unealta cu care a încercat această li- teratură să pătrundă între valuri în-

chise ale școlii, în care doarme pri- verizat cadavru timpul revoluției, e ste lama ascuțită a sentimentului li- rie principiu subiectiv de exaltare, de reviviscență prin acțiunea imaginației simpatetice. Nu o astfel de resurrecție este Revoluția d-lui Dinu Nicodîn. Ra- lativ recentă și implantată într-o epo- că, în care istoria devenise o discip- lă științifică, marea sgudure socială a revoluției franceze răsare în cadre- le unei vaste arhive documentare de care scriitorul trebuia să țină seama. Erudiția lui se arată în adevăr, consi- derabilă; uneori îl copleșește chiar sub greutatea ei. Lipsa frâiei și în a- bundența informației și în amplitu- nea stilistică, e oblecția cea mai seri- oasă ce i se poate aduce. Descripțiile în genere incizive devin uneori pleo- rice; dialogurile pregnante (una din mo- dalitățile cele mai expresive ale ta- lentului scriitorului) abuzează, prin prelungire, de însăși excelența lor. Cartea — trebuie precizat dela înce- put — nu e o carte istorică unde in- formația și-ar îndreptăți dilatația; e o carte de evocare, un roman, cărui- i se impun legile genului. Trecutul nu se poate reconstitui sintetic prin îngră- mădire de pulbere documentară ci, fie prin lirism cum procedează atâți scri- tori mai ales în cadre naționale, fie printr'un simț special al revoluției; subiectul însuși și natura talentului

Continuare în pag. 11-a

Spectacolul va avea loc DUMINECA 21 FEBRUARIE 1968,
ora 10,30, dim. în sala SAVOY
Biletele la casa teatrului; prețuri de matineu.

al d-lui
DAN PETRAȘINCU
CORA și DRAGOSTEA

DINU NICODIN

Continuare din pag. 1-a
autorului îi impunea unealta aceasta pentru deschiderea cochiliei în care se află pulberea fărâșului în podoa-bele lui de aur. Numai simțul patetic al Istoriei poate învia cenușa marelui rege de sub platoșa de aur găsită la Micene. Ca orice revoluție, revoluția franceză se înseamnă printr-o serie ne-întreruptă de scene dramatice; talentul scriitorului nostru se măsoară cu fixarea lor prin darul lui cel mai prețios al tragismului: viziunii înfornate atât cât trebuie pentru deslănțuirea cir-cumstanțială a emoției, deși uneori e stănență de excesul ei.

Atât de personal, atât de original poate prea personal, prea original în celelalte lucrări în care pitorescul, ab-ruptul, leneșul la manierism și incanta-tie obositoare prin artificial, stilul lui nu numai că-si pierde de data aceasta silințirea normelor, dar se și adaptea-ză firea naturii patetice a subiectului. Tragismul se manifestă abrupt, eliptic,

vehement, adică în însăși forma de expresie organică a scriitorului. Elip-sa care îl strângulează de obicei stilul aiurea, enervând aici e firească, de-calcă verbală a evenimentelor înseși, provocând o venenă de senzație la locul ei într-o astfel de explozie so-cială. Nu trebuie să se creadă însă că romancierul a luat poziție față de su-biect; că face o operă de partizan; nu e nici apologet, nici detractor nici Michelet, nici Taine. El este evocato-rul marilor scene revoluționare prin documente mai mult sau mai puțin cunoscute în toate resorturile psihologice demascate în crâncenul conflict de i-deologie abstractă, de orgoliu nemăsu-rat și de apetituri personale, care pâ-nă la urmă, au învins cel puțin ap-arent și pentru moment. Roadele ieșite mai târziu dintr-o atât de mare baie de sânge s'au topt în însăși evoluția civi-lizației omenesti; nu era în obligația romancierului de a le determina. El nu e nici istoric, nici filosof social; el

este evocatorul și nu comentatorul o-venimenelor, iar talentul lui sumbru, eruptiv, convulsiv, în care fraza se gătue uneori într-o propoziție, propo-ziția într-o silabă, restul dispărând în spasmul pasiunii ce aruncă finalul cu-vintelor ca o coadă de șopărlă și-a găsit cel mai nimerit instrument de realizare.

Dinu Nicodin nu e un clasic; n'are expresia liniștită, odihnă; viziunea lui e dantescă, dinamică, apocalip-tică; reușește cu deosebire în acțiune, adică în dialogul ce o traduce. Aceste însușiri dau unora din paginile lui as-pectul chinuit al grupului lui Laocoon încolăcit de inelele uriașe ale șerpilor veniți dinspre Tenedos; tranquilla per-cuția, ori al cornişelor catedrelor go-tice din care se strămbă la spectatori cu limbile scoase din urmă, diavoli, grifoni, monștrii unei puternice imagi-nații romantice. Poziția lor convulsă nu e departe de cea a eroilor apăruiți succesiv pe tribuna Conventului, a Comunei, a Comitetului Mântuirii pu-blice, a Tribunalului revoluționar, în marile încercări, dominate de scenele dela 9 și 10 Thermidor.

Talentul de evocator pitoresc și pa-

tetic cu o expresie atât de vehementă și de personală traduce, așa dar, exact patetismul și vehemența subiectului; stilul colorat se poate strângula la ne-voe și izbucni în monosilabe (și cei ce l-au auzit citind acest dialog viu, deși prolix nu vor uita niciodată puterea de însuflețire cu care îl punea în va-loare).

Lectorul are, în sfârșit, satisfacția adaptării resurselor romancierului la cele ale evenimentelor... Cu toate a-cestea, niciodată nu l-am sfătuit pe scriitor să-și închine atâția ani de fru-dă unei opere din afara interesului nostru imediat, tom aruncat într-o bi-bliotecă întreagă, în care cititorii lui Michelet, Mignet, Thiers, Albert, So-rel, Taine, Aulard, Cochin, Mathiez, etc., se preumblă într-o lume de oam-eni și de lucruri știute, iar cel neîn-format se pierd în ploaia cosmică a înponderabilelor istorice... Marele său talent de evocator sunt de părere că trebuie să se îndrume înspre puțin cu-noscutul nostru trecut apropiat, cu deosebire spre epoca fanariotă, pito-rească prin viața peștrită, și dramati-că, aproape fiecare domnia sfârșind

sângeros.

Cele două capitole finale XIII și XIV intitulate De pe meleagurile noă-stre nu ne dau numai indicații ci și certitudine... Descripția alaiului dom-nesc la instalația voevodului fanariot, ciurma, primirea consulului francez Flury la curtea lui Hangerli, dar ales neuitatul dialog dintre cei doi căruțași Moș Oprea Ispravă și Grigore din ca-re vedem deformările idelilor revolu-ției franceze în mintea țărănilor și mahalagiilor noștri, — este atât de plastic redată, de pitoresc, într-o lim-bă uluitoare de bogată, de topică, de bal-canică, încât nu-i putem refuza admira-rea ca față de tot ce ieșind din obis-nuit atinge exemplaritatea. De aceste evocări și reconstituiri de epocă și de orientali transplantați pe pământul no-stru vedem legat viitorul marelui ta-lent colorat și patetic al romancierului Hangerli? Mavrogheni? Mavrocordații? Oricare. Ca și Iuliu Cezar, bărcii u-nute din acești aventurieri țărăgrădeni va trebui el să-și încredințeze harul și destinul.

ime și de „iscușințe ale poporului”, în seria numită a **trontăniturilor**. Copiilor li-a oferit tot felul de „derinderi mintale” (mișloace mnemotehnice).

A prezentat iubitorilor de umor pororan un mănunchiu important de găcituri sau ciuimecituri” (Iată una, cărți deslegare e plosca: „Care vacă o poți mulge, până n’o întorci — cu racii la deal?”).

Plină de pitoresc și de savoare este dragul lui — mic — de zicători și proerbe. Știți cum amenință oamenii de rin partea locului pe câte un palăragiu și pe bărfitori? Iacă: „Tine-ți săcinătoarea, că de nu, ți-o puscă Ve-

despre „Sarbatori babești în Jegațka cu obiceiuri, credințe și superstitii” și a lăsat lexicografilor un prețios voiumaș de **Cuvinte bănățene**.

Ultimii zece ani a dus o viață amărită. În primăvara lui 1926 i s’a stâns aceea care de când a cântat: „Bate ceasu numai zece, mă duc mamă dintre fece” (dintre fete). I.a fost vreme de 43 de ani colaboratoare harnică. După moartea ei, Emilian a scos la Oravița o cârtică de 62 de pagini: „Suferințe. Dedicatie soției credincioase Ecătărina Căralina Novacovici, născută Munteanu Răpaosată la 18 Aprilie 1926 în Răcășdia”.

Barbu Lăzăreanu

Petre Sturdza

de E. LOVINESCU

In așteptarea Memoriilor sale

În afară de amintirea artei sale dramatice lăsată în sufletele celor ce l-au văzut jucând, amintire ce se va șterge cu timpul prin însuși destinul actorului, Petre Sturdza a mai lăsat și manuscrisul unor *Memorii* isprăvite acum trei ani, cu puțin înaintea morții... Am urmărit de atunci evoluția acestui manuscris pe la diferiți editori și instituții publice culturale; știu că în momentul de față se află la Casa Școalelor în așteptarea rândului, deși nu se poate preciza momentul când îi va veni efectiv. Înainte de a muri

și fără să presimțită, probabil, momentul apropiat al marei despărțiri, Petre Sturdza m’a rugat să-i prezint publicului cartea, a cărei apariție o aștept încă. Ostilitățile acestor vremi neculturale mă silesc să o fac după trei ani, deși cu anticipație. Sarcina de a prezenta publicului cititor *Memoriile* lui Petre Sturdza, adică de a prezenta ceia ce se prezintă de la sine și prin situația de prim plan a autorului în evoluția artei noastre dramatice în ultima jumătate de veac și prin interesul multiplu al unei materii vii,

—această inutilă sarcină n’as fi primit-o decât cu rezerva de a preciza inițial sensul istoric al oricărei activități memorialistice. Atât de dezvoltat în alte literaturi până a forma prin Saint-Simon, cardinalul de Retz, cardinalul Dubois, Chateaubriand sau Napoléon, filonul cel mai viguros al literaturii franceze, genul memorialistic e la noi o producție de dată recentă și, în nici un caz, simultană renașterii noastre literare; nici Eliade, nici Asachi nu și-au scris memoriile, după cum nu și le-a scris —cu excepția relativă a lui Ion Ghica — nici unul din făuritorii revoluției pașoptiste, M. Kogălniceanu, Ion Brătianu, Costache Rosetti, N. Bălcescu, sau al României moderne, Petre Carp sau Al Lahovary. Regele Carol I a creat, ce e dreptul, tipul unei „memorialistice” de disciplină germană, prin înregistrarea pregnantă și

PETRE STURDZA

cotidiană, a evenimentelor, în lăuntrul căreia, la T. Maiorescu, de pildă, nu e uitată nici temperatura, nici presiunea atmosferică, fir conducător în dedalul unui material documentar prezentat fără vreo prelucrare literară; în această linie de fapte personale, cu intrări și ieșiri, cu întâlniri întâmplătoare și vorbe ocazionale rânduite strict cronologic se înscrie producția mai nouă a memorialisticeii noastre politice, a unor bărbați ca Al. Marghiloman

(Citiți continuarea în pagina II-a)

16.5.36

și, mai ales, T. Maiorescu, N. Iorga, care prin talentul lor ar fi putut da o cu totul altă valoare de sinteză și de transfigurare artistică evenimentelor înregistrate numai. Faptul în sine al intensificării recente a acestei memorialistice, de orice natură ar fi ea, document istoric sau operă literară, are însă un sens profund legat de însuși sentimentul continuității noastre naționale. Imprejurările istorice ale dezvoltării poporului român, nu numai în cadre de stat ci și de conștiință de neam, au fost atât de turburi încât nu ne-au îngăduit decât târziu dezvoltarea sentimentului duratei și chiar al eternității, necesar oricărei activități ce depășește satisfacerea nevoilor prezente; după cum regimul de instabilitate perpetuă, la care am fost supuși a distrus în organizația sufletească a poporului nostru instinctul economiei atât de solid la alte popoare apusene, tot așa lipsa unei culturi și forme de stat organizate și transmissibile din generație în generație ne-a zădărnicit dezvoltarea sentimentului continuității și a nevoiei de a lăsa urmașilor certii, prin memorialistică, icoana vieții de acum cu toate preocupările momentului, — întrucât o pagină de memorii presupune în-

dărătul ei siguranța instinctivă a unui ochiu interesat peste veacuri de sbuciumul nostru de azi, sentimentul de continuitate și chiar de perenitate a rasei și a culturii ei.

*

Inmulțirea atât de evidentă a „memoriilor” e un semn că și la noi începe să se înrădăcineze sentimentul de siguranță și de continuitate, care ridicându-ne peste instinctul de a lăsa copiilor o avere agonisită ne împinge să lăsăm unor urmași mult mai departați, dar deveniți tot atât de certii, icoana vieții și trudei noastre în planul unei solidarități de generații și de rasă. În cadrul acestei continuități, în cazul de față a vieții artistice, trebuiesc privite *Memoriile* lui Petre Sturdza.

Născut din preajma tronului pământean restaurat al lui Ioniță Sturdza, el a dus mai departe moștenirea și a virtuților boerilor de țară și a unei descendențe artistice pe firul genealogic matern al Aslanilor, din care am avut și pe Nuovina. După o activitate dramatică de patruzeci de ani, desfășurată la început în sânul prejudecăților de castă boerească, iar apoi al intrigilor țesute totdeauna în jurul teatrului, după o serie de creații neuite

în dramele ibseniene, apoi în *Apostolul*, în *Falimentul*, în *Instinctul*, în *Azilul de noapte*, în *Papa Lebonnard*, etc., rămase încă vii în amintirea generației noastre prin naturalismul și umanitatea artistului, fecundate de disciplina italiană, Petre Sturdza a zăgrăvit în această largă frescă a *Memoriilor* sale icoana patetică nu numai a vieții sale artistice, în cronologia creațiilor lui și a întâmplărilor de ordin artistic, ci a întregii dezvoltări a teatrului nostru de pe ambele versante ale veacului, cu figurile proeminente ale lui Manolescu, Aristizza, Romanescu, Aglae Pruteanu și ale atâtor alți artiști din generația a doua a citorilor artei noastre dramatice. Fresca nu are deci numai importanța confesiunii unui fruntaș al teatrului românesc ci, tutelar, se încadrează în însăși istoria lui, ea nu luminează numai psihologia pitorească a unui om ci și cea a artei dramatice în momentul trecător al unei generații și în sentimentul continuității de sfertări. Întrucât cartea lui Petre Sturdza se înglobează, solidar, în cimentul culturii române, nu ne-am putea decât bucura de apariția ei. Pentru noi, ea constituie un testimoniu și un blazon.

E. Lovinescu

Pictorul Alexandru Moscu a deschis a V-a sa expoziție la Ateneul Român. Expoziția rămâne deschisă până la finele lunii Ianuarie.

Cărți și reviste

A apărut „GAZETA MEDICALĂ”. No. 3. Director: Dr. G. D. Ionănescu. Cele cinci surori gemene din Canada: norocul s'a abătut asupra lor și asupra întregii regiuni de dr. G. D. Ionănescu; Palpitațiile de dr. C. Doljan; De ce să ne păstrăm svelții? de dr. I. Telesan; Mortalitatea în Cehoslovacia; Cabinetul sexual: Tratatul sifilisului de dr. S. Goligorschi; Secrețiile organelor genitale ale femeii de dr. Sam Watts; Consultațiuni sexuale; Un mister: moartea. Și alt mister: viața; Un nou mijloc pentru colorarea părului; Ca să facem când ne ducem la un bolnav în viață; Sbărciturile și tratamentul lor; Consultațiuni medicale și grafologice. Redacția și Administrația Str. Doamnei No. 27. Lei 7.

*

Au apărut: *Mouseion*, supliment pe Decembrie 1935;

Luceafărul, revistă culturală și artistică din Banat, an. II No. 1;

Buletinul Camerei de comerț și industrie din București, an. 44 No. 11—12;

Arhitectura, an. 1 No. 4; *Codul de ședință*, de Const. C. Zotta.

*

Prozatorul Sărmanul Klopstock semnat cu editura „Cultura Națională” contractul pentru mult așteptatul volum de nuvele intitulat „Ginta latină”.

Cartea se află sub tipar.

T. MAIORESCU

V

Prima idilă: Olga Coronini-Cronberg

Străpuns de la vârsta de 15 ani de săgeata Erosului platonician și zorit în căutarea prieteniei absolute cu ardoarea unei mari pasiuni alimentată de toate tulburările sufletești ale amorului adevărat, tânărul Maiorescu era de mai dinainte destinat unei vieți sentimentale furtunoase. Înainte de a o evoca, se cuvine de a insista încă odată asupra unei lămuriri date și la început. Cum nu e în intenția mea de a-i inventaria sau romanța legăturile lui de dragoste, nu mă voi referi la cele auzite de contemporani sau la informațiile, pe care le-ași fi putut ușor avea sau găsi, ci numai la *Insemnările zilnice*, păstrate în săltar o jumătate de veac, refăcute poate pe alocuri și, în orice caz, cu destule suprimări; lăsate spre publicare executorului testamentar, ele reprezintă voința expresă a marelui critic de a se da luminii atât cât a ținut să se cunoască; din respectul față de linia de separație a domeniului vieții private de cel al vieții publice, mai ales câtă vreme există încă susceptibilități legitime, nu voi trece cu un singur pas peste voința lui...

TITU MAIORESCU

Tinerii, se vede, nu găseau altceva mai bun de făcut în scrisori decât să-și împărtășească ideile despre Dumnezeu și despre nemurirea sufletului; dragostea, probabil, nu mergea.

„Lui Olga o să-i scriu scrisoarea *ultimă* azi, notează el la 5 Iunie; ea-mi scrisese în 29 Mai să mă duc la ea, dar *n'am fost*. Văd că părinții ei nu vor; nu-mi permite conștiința“.

Unde conștiința își reclamă drepturile, înseamnă că dragostea nu e prea mare, așa că la plecarea Olgae la 15 Iunie, Maiorescu adaugă: „așa de o parte am sublevare“ adică se ușurase de sarcina de a-i mai scrie, căci și de data asta adolescent păstrase obiceiul de a fi în corespondență cu cei care se vedea mereu. Două zile după plecarea fetei mai scria:

„Singurul om pe lume e pentru mine Emilia și poate Olga. Pentru aceste două trăesc mai mult decât pentru mine însumi“.

Amintirea fetei nu mai reapare în *Insemnări* decât peste vreo opt luni, la 11 Februarie 1858... „Imediat după ce terminasem orele de școală fui chemat de portar — trăsura era acolo. Olga vorbi cu mine, îmi ceru să-i comunic în scris opiniile mele filozofice și politice pe adresa: *Monsieur Gaston Durandal, poste restante*“.

Tinerii erau tot la comunicări de „opinii politice și filozofice“, dar adresa la „poste restante“ aduce o notă de progres sentimental simțitor și chiar echivoc; la 4 Mai (1858) tânărul notează:

„Olga a fost la mine o oră; riscat și ciudat lucru. Vorbit mult. Seara am scris următorul început de răspuns la scrisoarea ei, pe care l-am șters a doua zi așa încât n'a fost trimis:

„Și d-ta zici că nu există nimic frumos în ceea ce e legat numai de simțuri? — Oho! la această teorie d-ta mai puțin decât oricine mă vei putea converti; adică — ah, Doria! și când voi fi bătrân, încă mă voi entusiasma! Vezi, vezi ce desordine produci d-ta în mintea mea! Ah, femeile! Și dacă n'ai avea uneori o fire așa de bună, de darnică, de sfântă! — Sau d-ta îți să nu fii cuprinsă între „femei“? — Lasă, Olga, lasă, numai să nu fii așa de aspră uneori! Dacă ai vedea sexul d-tale prin ochii mei, ai judeca altfel. Te rog, servește-te de ochii mei! Te rog; eu rog rar. Și mai rar încă mulțimesc; însă: d-tale îți mulțimesc. Cred că e a doua oară că-ți mulțimesc. — Știi d-ta, Olga? Până astăzi devenisem un om care stagnează, un om împietrit; această blestemată logică mă cristalizase cvart dur. N'ai simțit d-ta încă din ultima mea scrisoare, că acolo numai o morișcă a raftului, morișcă înghețată, își târăște penibil roatele? — Astăzi însă am fost emoționat, în sfârșit, emoționat.“

Spune dar, Olga, ești d-ta ș. a. m. d.“

După care încheie: „Când însă a doua zi o mai citii odată, nu mai simții același lucru; fusese numai ceva momentan; de aceea am suprimat cele de mai sus“.

Totul fusese, așadar, foc de pae: flori retorice aruncate peste cenotaful unui modest sentiment, după care Olga Coronini nu avea să mai

de altfel, să fi lăsat o urmă prea adâncă nici acolo unde i se fixează amintirea. Prin Septembrie (1858) el notează doar laconic: „De un an de zile nu sunt deloc amorezat; dar iubesc într'altfel și aceasta echivalează. Sunt fericiți“. Iubirea lui se resorbise probabil, căci, pe cât se arăta de frenetic în prietenie, în cadrul unei vieți comune de ambiții și competiții, pe atât se dovedise de puțin expansiv în prima idilă amoroasă a adolescenței lui.

E. Lovinescu

Chiar din timpul freneziei amicale față de Richard Capellmann mijeste și cea dintâi idilă de dragoste a lui Maiorescu pentru Olga Coronini, eleva lui la desen.

„Astăzi avui prima oră de desen la Catele Coronini-Cronberg, notează el la 1 Aprilie 1856. Iacă binele desenului, pe care-l învăț, deși ar crede cineva că e numai timp pierdut degeaba, îmi pare foarte bine“.

E primul semnal. „Fata, nota el mai departe la 13 Mai, e cam cu nazuri, ca toate de ăst mod; dar mamă-sa îi ținu un sermon minunat; afară de aici mamă-sa se pare o femeie foarte cum se cade și fără mândrie; fata e frumoasă și plină de spirit, așa dar cauze destule ca să fie răsfățată prin saioane; dar cu mine s'a înșelat foarte; eu îi tot dau peste nas în *toată vorba*, însă se înțelege cât se poate de fin; de aici cu mine e mai reținută“.

Idila începe așa dar, cu ostilitățile obișnuite; iar când la 27 Mai n'o găsește pe Olga la oră, Maiorescu adaogă stăpân pe sine: „altfel; am început a mă învinge în orice privință“. Cu tot drumul făcut, tânărul știa să-și înfrâne sentimentul; prin Iunie el îi închină totuși o poezie, o nocturnă „*Nachtgedanken. An die Graefin Olga Coronini-Cronberg*“.

Fata crezuse nimerit să simuleze supărarea. „O găsii, notează el la 5 Iunie, într-o supărare afectată din cauza poeziei mele; tot căuta să mă atingă; ea scrisese pe hârtia mea ceva, pentru că după poezie lăsasem o foaie goală; când să plec, voi să-mi dea poezia mea, cam gândindu-se, însă ei îi zisei, că prin necăjirea afectată de astăzi mi-a făcut fără voie o plăcere foarte mare; ea se făcu roșie și rupse hârtia — zicându-mi: „Adieu“ — finis; lasă, lasă!“

Capriclii și certuri obișnuite de îndrăgostiți. La 28 Martie al anului următor 1857, după o boală de trei săptămâni, tânărul înseamnă:

„Pe la ora 1 îmi spuse o ordonanță (un servitor) că două dame mă caută jos la portar; ies afară; o damă elegantă sta înaintea unei caleșce; îmi dă o scrisoare și-mi zice că o damă în calească are să-mi spună ceva; mă duc la ușă și văd pe Olga Coronini; îmi dă mâna, spune că nu fu vina ei catastrofa din Iuliu al anului trecut, și finit a fost“. „Catastrofa“ e plecarea Olgae din Viena în Iulie, fără să-și fi luat rămas bun; și, se vede că lecțiile încetând, tinerii nu se mai văzuseră de opt luni. „In scrisoare sta, adaugă Maiorescu: Viena, 28 Mart 1857. M'ai convertit, Titus. Abia acum sunt vrednică să fiu prietena dumitale. O... Doamne! sunt nemulțumitor către tine! Nu merit atât!“

Cu o vorbă îi închisese, așadar, o rană ce nu sângerase, de altfel, prea mult. La 27 April Olga îl autoriza să-i scrie prin postă. „Olga încă îmi răspunse, consemnează el la 13 Mai. Încă nu i s'a format părerea despre Dumnezeu și imortalitatea sufletului (=chiar)“

POZIȚIA

TRADIȚIONALISMULUI ORTODOX

de E. LOVINESCU

În epoca de după războiu procesul de emancipare a conceptului estetic din simbioza „culturalului”, sub cele două forme ale etnicului și eticului, deslănțuite cu atâta violență la începutul veacului, este pe cale de a se desăvârși în conștiința artistică a scriitorilor. Dacă sub forma lui agresivă și exclusivă, semănătorismul ca și poporanismul au devenit inactuale, nu înseamnă însă că spiritul ce le însușeau nu trăește și azi sub alte manifestări potrivite momentului istoric. În definitiv, cele două forțe prezente în orice literatură și în orice epocă, spiritul creator de învoire și spiritul

de conservare, dăinuiesc, cum era și natural, și se grupează în jurul a două mișcări și a două reviste principale. **Gândirea** și **Sburătorul** sub numele de tradiționalism și modernism. De cea dintâi ne vom ocupa acum.

*

Gândirea a apărut la Mai 1921 sub direcția d-lui Cezar Petrescu și D. I. Cucu; deși clujeană, ea a grupat mai mult forțe din regat și nu a avut o direcție precisă. Numai după strămutarea ei la București și după trecerea sub conducerea poetului și teologului Nichifor Crainic, ea a devenit un organ de luptă și

de atitudine literară. În amândouă formele, a fost și continuă să fie și azi o revistă îngrijită din toate punctele de vedere, care, mai ales în începuturile ei, fără să selecteze talente tinere și să le dea o circulație — poate pentru că n'a avut un critic cu autoritate, — a strâns în jurul ei un grup de scriitori de talent (Nichifor Crainic, I. Pillat, Gib Mihăescu, Adrian Maniu, V. Voiculescu, Em. Bucuța, Matei Caragiale, Tudor Vianu, etc.). Sub raportul tehnic și chiar al literaturii publicate se poate așa dar, vedea în **Gândirea** una din cele mai bune reviste de după războiu. I-a lipsit doar meritul esențial al pregătirii noii generații literare...

*

Gândirea se reclamă de la **Semănătorul** „în ordinea tradiționalismului autohton”.

„Literatura semănătoristă — scria d. Nichifor Crainic, (1), — a înfăți-

1) Nichifor Crainic, **Puncte în haos**,

șat un om al pământului, un om al instinctului teluric, fiindcă doctrina care o însușea era fascinată de un ideal politic determinat. Afară de aceasta, realizarea autohtonismului semănătorist e unilaterală întrucât s'a manifestat numai în ordinea literară. Noi voim să-i dăm o amploare prin năzuința de a îmbrățișa toate ramurile creatoare ale spiritului românesc... Deaceia omul semănătorist e omul pământului și omul naturii. Sensul acestei literaturi e cu atât mai local cu cât e mai apropiat de pământ și subordonat ideii politice... Pe pământul, pe care am învățat să-l iubim din **Sămănătorul**, noi vedem arciundu-se coviltirul de azur al bisericii ortodoxe. Noi vedem substanța acestei biserici amestecată pretutindeni cu substanța etnică. Pentru noi și pentru cei cari vor veni după noi, sensul istoriei noastre și al vieții și artei populare rămâne pecetluit, dacă nu ținem seamă de factorul creștin. El e tradiția eternă a Spiritului care, în ordine omenească, se suprapune tradiției autohtone”.

Sau în altă parte, pentru a-și sublinia nota diferențială:

„Incotro ne îndreptăm? se întreabă el. Drumurile cele mai sigure sunt cele pe care le-am bătut. Epoca vovodală de strălucire a Bisericii luminează în zorile noastre drumurile seculare ale ortodoxiei. Biserica a jucat pe vremuri un rol național — aceasta se știe, prea mult se știe. Credința noastră a îndeplinit pe vremuri o misiune supra-națională — aceasta s'a uitat și tocmai aceasta nu trebuie să o uităm. E gloria noastră de neam între neamurile acestui colț de Europă: gloria de a fi fost ocrotitorii ortodoxiei răsăritene vreme de patru veacuri: dela căderea Bizanțului până la secularizarea lui Cuza-Vodă”.

Iată-ne, deci, cu o glorie și tradiție certe. Ce ne rămâne deci de făcut?

„Strămoșii noștri, continuă d. Crainic, au împărțit cu amândouă mâinile și Biblie și averi. E o trăsătură a istoriei noastre: mult ni s'a luat dar par'că mai mult am dat noi de bunăvoie. Astăzi nu numai tradiția vechei politici creștine, dar

(Cititi continuarea in pag. II-a)

POZ TRADIȚIONALIS

situația noastră de stat bo-
puternic, ne indică drumurile
oxiei cu vechi puncte de legă-
acum aproape părăsite, între
noi și vecinul balcanici". (2)

Cu alte cuvinte, având în trecut
nostru o epocă de glorie și de ex-
pansiune ortodoxă, trebuie să prac-
ticăm și astăzi acest imperialism
ortodox printre popoarele balcani-
ce, în numele evangheliei și al ba-
nului darnic risipit. Pusă astfel, pro-
blema nu intră în cadrele unei dis-
cutii literare ci bugetare. Alți publi-
cisti tradiționaliști au crezut totuși
— că puțină să o strămute și pe tere-
nul literar.

„Arta popoarelor ortodoxe, decla-
ră unul dintr-ânsii (3), este litera-
tura... Faptul că România, de un
secol, face numai literatură, tre-
bând pe planul al doilea celelalte
arte, nu este o întâmplare: e feno-
menul artistic trecut prin sufletul
poporului ortodox.

Literatura este, la noi, ortodoxă,
un reflex artistic al Logosului mis-
tic, incarnarea verbului în artă, de
pe urma practicei milenare a „Cu-
vântului” în cele religioase”.

2) Nichifor Crainic: **Puncte în**
a.os. — Parsifal.

3) Radu Dragnea, Mihail Kogălni-
anu, ed. II, p. 236.

Porniți să inventariem această
literatură ieșită din logosul mistic,
ii constatăm inexistența: însuși au-
torul se mulțumește doar cu afir-
mația că „tradiția cărturărească re-
ligioasă și-a găsit expresia artistică
în Gala Galaction”. — adică pu-
țin pentru un popor ortodox, a că-
rui artă se reduce numai la literatură,
și literatura numai la un scriitor.

E drept că în urma unei mișcări
publicistice destul de intense în ju-
rul misticismului ortodox, întreținu-
tă de Gândirea, Cuvântul, Calenda-
rul, fără a mai vorbi de publicații în
felul Logos-ului lui Nae Ionescu, —
câtiva dintre poeții Gândirii (Ion
Pillat, Nichifor Crainic, V. Voicules-
cu, etc.) au început să vadă îngerii,
azi dispăruți. I-a rămas doar cioba-
nului Petriche Lupu dela Maglavit
privilegiul de a sta de vorbă cu Mo-
su Bătrân.

✱

Iată poziția tradiționalismului no-
stru ortodox. E locul să vedem o-
biectiile ce-i se pot aduce acestui
misticism redacțional și cu ușoare
intenții bugetare, cu care sufletul și
literatura românească nu au vreo
legătură.

E. Lovinescu

În epoca de după războiu pro-
sul de emancipare a conceptului
stetic din simbioza „culturalu-
sub cele două forme ale etnicului
eticului, deslănțuite cu atâta vi-
lență la începutul veacului, este
cale de a se desăvârși în conștiin-
artistică a scriitorilor. Dacă sub
ma lui agresivă și exclusivă, sem-
nătorismul ca și poporanismul
devenit inactuale, nu înseamnă
să că spiritul ce le însuflețeau
trăește și azi sub alte manifestă-
potrivite momentului istoric. În de-
finitiv, cele două forțe prezente
orice literatură și în orice epocă
spiritul creator de înnoire și spiritu

Roegen dela Institutul central de statistică — studiu care va apărea în curând — arată, după datele ultimelor bacalaureate, că în curând România va suferi de lipsa intelectualilor.

Când ne gândim că o bună organizație ar determina plasarea unui număr de intelectuali mult mai însemnat decât astăzi (de exemplu, înzestrarea cu medici — în proporția cuvenită — a populației rurale), — ne dăm seama de criza intelectuală de mâine.

Fiind o mare cerere și o ofertă scăzută, posturile vor fi ocupate — cum foarte bine spune d. Georgescu-Roegen — de oameni fără pregătirea necesară.

În sumbra perspectivă viitoare a intelectualității, perspectivă deschisă înaintea noastră de specialiști, — opera d-lui dr. Angelescu apare ca o lucrare de înțeleaptă prevedere.

Iar gestul învățătorimii capătă o adâncă semnificație.

DECLARAȚIILE

D-LUI GR. IUNIAN

Orice expunere politică a d-lui Gr. Iunian are o deosebită impor-

ANONIM
Jandarmii au descoperit fraudele dela inspectoratul jandarmeriei din Iași.

Sau le-au făcut anume — ca să poată descoperi ceva.

Kix

i-a adus gesturile satisfacții, pentru a combate asemenea regimuri în principiu.

Chestiunea gingașă precum și cauza subitei refugierii sub acoperișul unor principii democratice, ni se par a fi altele.

Atunci ce se face vorbirea de a acestei formule?

*

UN casier a fost arestat pentru simulare de lurt.

Dacă nu-l simula — poate era mai bine...

CÂNELE

de E. LOVINESCU

În peisagiul curții nu se înscrie numai oaspele cu totul neașteptat Orăcan al două sute nouăzeci și nouălea, din stirpea vestită a luptătorului din războiul homeric cu soarecii sau numai Joiana, urmărită de roiul muștelor în căutarea cârnii ei fragede — ci, înaintea tuturor, cânele Ursu, decanul de vârstă al întregii curți.

Nu știu anume, anul de după război, când, pe sârma întinsă între două grajduri, mi-a apărut întâi de după fântână impunătoarea lui siluetă. Nu-și mințea numele prin

statură, căci, dacă nu era chiar cât un urs, părea un vițel acoperit de o blană flocoasă, neagră, sub pânțelele căruia s'ar fi putut bine ascunde 'Ulise ca sub pânțelele berbecului ciclop. Când m'a văzut întâi pe terasa scârilor m'a lătrat de formă, din simpla conștiință a împlinirii unui rol social: lătrat gros de câne ciobănesc ce se dă și la lup și și-a vârît poate cândva colții într'însul. Aparența însă înșela. Ursu nu era un dobitoc fioros. Recunoscându-și stăpânul înstrăinat, i-a arătat repede o prietenie

atât de expansivă încât avea să i se tragă apoi multe necazuri. De pe sârma lui putea lătra în voe, fără să mă supere prea mult; pus însă în libertate seara, după ce-și destindea mușchii amorțiți, alergând de nenumărate ori de la un capăt la celălalt al peluzei și vânzolind frunzele și ramurile gardului viu de carpeni — mă trezeam deodată cu două labe murdare pe umeri, cu un trup uriaș, în adevăr, de urs ridicat peste mine și cu o limbă fumegândă trecută frenetic pe haine, pe păr, pe obraz. Namila avea un suflet iubitor — dar afecția lui speria. Linșteea serilor mele era astfel tulburată de prietenia lui prea expansivă; nu mai puteam străbate peluza în lung fără a-i simți capul tăindu-mi picioarele sau limba-i aburindu-mi mâna... A

(Citiți continuarea în pagina II-a)

urmat atunci drama intimă a tuturor dragostelor neîmpărtășite; l-am pus din nou pe sarmă în ceasurile plimbărilor mele solitare... De altfel, la dânsul nu era o preferință ci o dragoste de om, în genere, am zice, etimologic, o filantropie principală; fiorosul lui lătrat era rezervat numai cânilor; nu-și iubea neamul, cum li se întâmpă adese, atâtor fete bătrâne ce se ruinează pentru pisici, câini și paseri, fără să dea o bucată de pâine unui copil sărman... Cu puțină dibăcie un hoț ne-ar fi putut călca în voe; în schimb, Ursu ne apăra casa... de câni! Toată noaptea viața curtea de lătratul lui important de agent al siguranței publice. Depășindu-și odată măsurile, și, cu toate că știam că nu e vorba de un om ci de un confrate, mai imperios ca de obicei, lătratul lui n'a făcut totuși să ridic storul ferestrei dinspre dependințe și grădină. Era o noapte de feerie, de lună plină cernută prin site de mătăasă și ape de vis; totul plutea într-o irealitate, într'un decor înșelător de arătări. În dreptul căsuței lui, cuprins de o demență frenetică de polemist național, Ursu

se sbuciuma, convulsiv, căci pe dinaintea ochilor lui ca și a lor mei, buimaci de somn, sburau în salturi aeriene două dihanii subțiri și flexibile, cu picioare înalte și jucăușe: dihanii intrau prin poieți, înșfăcau vreo rață sau vreo găină, și apoi într-o larmă de paseri speriate și într'un vârtej de pene sburătăcite, se svârleau acrobatic prin văzduh ca și cum ar avea de trecut prin cercuri întinse de o mână invizibilă, dispăreau prin fața casei, departe, către gardul dinspre uliță, pentru a se întoarce apoi în acelaș scop. Somnoros cum eram, mă credeam în prelungirea unui vis; nu puteam înțelege goana dihaniiilor prin aer în larmă de zburătoare, la care și Ursu se asocia cu disperare. Numai a doua zi dimineata am aflat că nu se întâmplase mare lucru și mai ales nici o pagubă.

Dihamiile erau cei doi prepeliciari ai bătrânelor prințese de peste drum — mari iubitoare de tot felul de ligchioane — care, din lipsă de exercițiu al destinului lor, organizaseră pe cont propriu, dar din interes pur sportiv, o vânătoare de paseri. În

sfăcau găinile și ratele din poieți și le cărau în salturi în curtea vecină a prințeselor, pentru a le aduce apoi îndărăt de unde le luaseră — sub privirea mea buimacă de somn și de mirare și în indignarea feroasă a lui Ursu.

Au trecut ani și ani de atunci — poate vreo cincisprezece. Ursu a îmbătrânit; calitățile lui ofensive, slabe și în tinerețe, și-au pierdut până și aparențele bățăioase. Azi nu numai că nu mai latră la oameni, dar nu mai e războinic nici cu semenii. Vara trecută l-am văzut ajuns la pragul ultim al decadentei câinești. Intr-o seară, a venit nu știu cum din fundurile grădinii foarte mari, un câne, o javră de pripas, s'a arătat prin dreptul grajdurilor, când dând din întâmplare peste bătrânul Ursu tolănit a lene în fața căsuței lui, de spaimă sau de indignare, a început să latre la dânsul. Un câne străin să aibă îndrăzneala de a latra la cânele casei, n'am mai văzut-o și nici n'am crezut că se poate întâmpla! Din instinctul obscur al proprietății, orice javră cât de mică se dă la ditai dulăul rățăcit în

curtea ei, pe când bietul Ursu, uriașul Ursu suferea jignirea de a fi disprețuit în chiar domeniile lui de ô potac venetică. Ședea în iarbă, ca un rege detronat, trecut la rezerva fără demnitate a vieții. Mi-a fost milă de dânsul și de destinul nostru al tuturor.

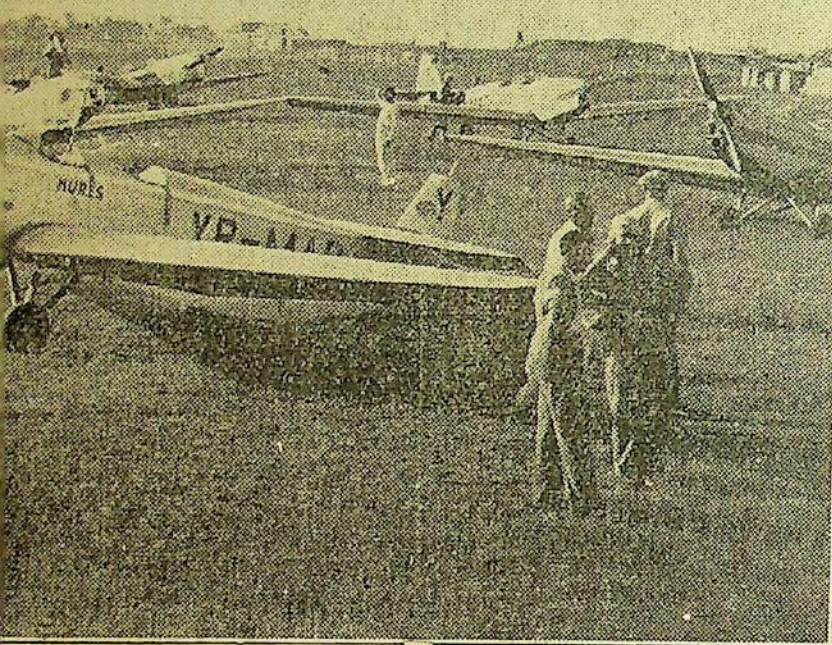
Il mai auziam totuși uneori lătrând disperat în plină zi; uitându-mă pe fereastră, nu vedeam nimic prin curte, nici om, nici câne. Luându-mă după normele omeniești, ale breslei noastre, mi-am închipuit atunci că e vorba de un lătrat principal, de o afirmare strict teoretică a destinului său de câne, care trebuie să latre chiar fără motiv, ca o verificare cartesiană a existenței: *latră deci există*.

Pe când mă plimbam, în ziua plecării, pe peluză, Ursu își sfășia iarăși pieptul în lătratul lui răgușit, lamentabil.

— De ce latră? întrebai pe fetița de vreo opt ani ce se juca în flozii netesălați ai trupului lui uriaș:

— Ii e sete, conașule. Nu latră decât de foame și de sete.

E. Lovinescu

Popas la Cetatea Albă

deslănțuirii războiului — hachitelor fasciste, e de natură să le slăbească; o atitudine energetică provoacă conflicte grave, poate chiar războiul; tocmai ceea ce caută să câștige fasciștii prin alții.

Felul cum s'au purtat ultimele discuții în comitetul dela Londra, a descoperit jocul perfid al războinicilor din centrul Europei. Italia, prin d. Grandi, s'a demascat mai mult decât Germania, prin d. Ribbentropp. Poate că și interesele fasciste, ca și ambițiile Romei, sunt mai mari decât cele hitleriste. În prima linie a provocatorilor, s'a situat Italia.

De partea cealaltă șovăiri, amănări, tergiversări. De frica războiului, de teama de a nu purta răspunderea declanșării marelui război. Dar în același timp și o mare dovadă de slăbiciune, care poate fi dăunătoare.

D. Jacques Kaiser subliniază pierderile suferite în Europa, pe urma acestor șovăiri.

Situația, tragică situație, se rezumă astăzi în constatarea că pentru menținerea păcii trebuie să negociezi, să amâni, să accepți compromisuri.

„Dar, a negocia, a amâna, a accepta compromisuri, toate acestea până în cele din urmă nu vor des-

Un climat care începe ... să se cam termine!

Kix.

Oficiul guvernului scrie că

POLITIC

... tul legii.

H. Sr.

Scene din viața literară

Marcu Aureliu Melencovici-Polsk...

de E. LOVINESCU

Nu-mi aduc aminte când l'am cunoscut întâiu pe Marcu Aureliu Melencovici — Polsk. Trunchios, lătareț, mic, cu un cap mare mistuit de o frunte vastă, cu un păr ca mătasa porumbului, căzând în bucle rare lipite de craniu, cu ochi albaștri, cu o figură blond-roșcovană, spuzită de o acnee tenace, gură mare, dinți lați implântați în gingii solide, umflăte. Nu-i cunosc originea: rutean din Bucovina sau român din Scheii Brașovului; oricum, tip exotic; aparent, nordic. La bizarul lui nume, omul a mai găsit

potrivit să adauge și anexa de Polsk — adică Polonezul. Cunoștea limbile slave și cele scandinave, și cum trăise câțva timp în Polonia și își semnase articolele de acolo cu adaosul de Polsk, i se păruse că trebuia să-l adopte. Petrecând mai târziu mai mulți ani la Londra și specializându-se chiar în studiul limbii engleze, a stat mult pe gânduri, dacă să nu-și schimbe numele în Marcu Aureliu Melencovici-English. Numai după lungi desbateri cu sine, a rămas tot la adaosul de Polsk, sub care se credea mai

cunoscut. Avusese o oarecare activitate și dinainte de război în micile foi culturale ale d-lui N. Iorga, prin notițe, dări de seamă și mai ales cronici muzicale. Poliglot, era chiar liber să fie mediocru în mai multe limbi. Dacă nu se pricepea deloc în literatură, cânta în schimb din vioară. La sedințele noastre, a debutat cântându-ne cu quartetul său din Beethoven, nu fără a fi fost întrerupt de apariția inoportună a trei tineri din care unul subțirel, blond, fad, cu o figură suptă și ascetică, cu părul vâlvoi, părea a-i conduce.

— Maestre, încercă el a lua cuvântul dela ușă.

I-am făcut semn să tacă.

— Maestre, se mai rezezi odată la prima pauză mai lungă.

A fost ținut din nou. Când simfonia încetă, plini încă de mânjeala sîderală a muzicii divine, furăm în sfârșit asaltați de avântul oratoric

(Citiți continuarea în pagina II-a)

al tânărului cu figura suptă și părul vâlvoi.

— Maestre, se bâlbâi el într-o elocință desperată și implecticită. Noi tinerii scriitori, înțelegeți dumneavoastră, care, cum știți, fiindcă venim la dumneavoastră, care, orice s'ar spune sunteți, ca să zicem așa, mama literaturii române... adică mama noastră a tinerilor dornici de lumină care...

Cuvintele tânărului fură primite cu așa ilaritate, încât uitaram și de Beethoven și de quartetul lui Marcu Aureliu Melencovici-Polsk. Într'un cuvânt, debut cu atât mai nerăcit, cu cât neavând preocupări literare, nu avea să se mai distingă apoi prin nimic. Cum în Anglia se specializase în fonetică, studiind, exclusiv, cu ajutorul a fel de fel de aparate, vibrațiile sonore ale fiecărei vocale în parte, abia se mai putea insera din când în când printre lecturile noastre poetice, cu experimentări făcute asupra adevăratei roștiri a cuvântului Shakespeare, după legile învățate în laborator.

Scoborându-mă odată prin Cismigiu, îl văzui brusc adulmecând ne-

liniștit văzduhul ca într-o așteptare, până ce se hotări, în sfârșit, să-și exprime îngrijorarea:

— Ce ar fi dacă am trece pe altă alee?

— De ce nu? i-am răspuns, crezând că se ferește de vreun inoportun. Dar și de aici mă atrase pe altă alee și apoi pe alta, până ce l'am întrebat de cine fuge atât de speriat.

— Să vă spun drept, mie-o frică de curente.

În plin zăduf de Iulie, omul se temea de închipuite adieri de vânt și se pitia după copaci, ca să nu... răcească.

*

Biciuite de nevoia unei cariere universitare, eforturile lui intelectuale s'au tradus pe încetul și în opere literare — adică într-o serie de broșuri de opt, de zece, de șaisprezece pagini, desbătând probleme vaste ca: „Importanța studiului limbii engleze” sau ca: „O privire asupra literaturii engleze” (în douăsprezece pagini!) Traducând apoi un număr de poezii ale lui Eminescu în englezește (el tălmăcin-

du-le în proză, și o englezoaică punându-le în versuri), care nu-mi fu mirarea când citii peste câtva timp pe cartea lui de vizită trimisă de sărbători.

Marcu Aureliu Melencovici - Polsk
Doctor de la „University of London”.
Traducător al lui Eminescu
în englezește

și oricât am încerca să-l conving că astfel de calități de ordin moral nu se indică pe cartea de vizită, a fost de prisos; peste câteva luni pe aceiaș carte omul mai adăugă și:

„Membru al ligei împotriva sgomotului”, și nu știu dacă nu și:

„Membru al ligei împotriva curentelor din Cismigiu”.

Pe unele din broșuri observai de la un timp că dedicațiile se formulau cam astfel „Domnului Ion Lovinescu, omagiu”. Într-o Sâmbătă a Paștelor îmi lăsă din nou acasă o broșură cu aceeaș dedicație, așa că hotărâi să-l sperii puțin. A doua zi chiar, în drum spre Salonul de primăvară, întâmplarea făcu să-l întâlnesc prin dreptul palatului Cantacuzino, înarmat cu câteva cărți-cele de ale lui, în căutarea casei

lui Ramiro Ortiz (Așa se pregătise carierele universitare). Cum îmi era în cale, mă oferii să i-o arăt eu. În așteptarea momentului prielnic, făcurăm câțiva pași, tăcuți. În piața Victoriei o luarăm deadreptul, când, la ivirea îndepărtată a unei trăsurii, îl văzui, deodată, palid, cu fruntea îmbrobodată de sudoare, tremurând din toate încheieturile și ținându-mă de braț îndărăt. Ajunși pe trotuar mă smucii din mâinile lui.

— Ce e, domnule? Ce s'a întâmpla cu d-ta?

— Mă iertați, se bâlbâi el umil, dar eu nu pot traversa o piață. Sufer de agorafobie.

— Aha! care va să zică suferi și de agorafobie! isbucni eu, în sfârșit. Și de ce mai suferi dumneata, domnule? De zece ani mă târăști prin toate aleele Cismigiului, pentru că suferi de curentofobie! Mai suferi și de sgomotofobie, și o mai pui și pe cartea de vizită. Dar și noi suferim de zece ani, îngăduindu-ți să ne înveți cele douăzeci de feluri, în care se poate pronunța numele lui Shakespeare; de zece

ani vii la ședințele mele, uneori la masa mea; de zece ani îți dau revista, articolele, cărțile mele. de zece ani mă obligi să-ți rețin -cele patru nume și d-ta n'ai nici delicatețe să știi cum mă cheamă!

Înmărmurit de apostrofa neașteptată, omul se clătină:

— Ce fel de vorbă e asta? se bilbii.

— Da, da. Afirm că dumneata nu știi nici cum mă cheamă, insistai eu cu o figură prefăcut amenințătoare.

Stacojiu, cu plăci malade de roșeață, learcă de apă, cu privirea rătăcită, sub stăpânirea panicei, făcând eforturi mari de memorie, el isbuti, în sfârșit, să-mi dibue numele adevărat:

— Cum vă cheamă? Cine nu știe? Domnul E. Lovinescu.

— Bine c'a dat Dumnezeu! izbucni eu în hohote de râs. Ei, acum că ți-ai adus aminte cum mă cheamă, apuci pe aici la dreapta și dai numai decât de casa lui Ramiro Ortiz; ceva mai departe locuiesc și G. Murnu și S. Mândrescu, căci drumul la Universitate duce și pe la dânsii.

Dece mi-am adus aminte de aceste scene? Mai săptămâna trecută, am citit în darea de seamă a unui ziar asupra congresului ținut la Geneva al „Ligii împotriva pornografiei literare”, raportul delegatului secției românești, d. Marcu Aureliu Melencovici-Polsk, care, pe lângă titlurile de doctor „Of University of London”; „traducător al lui Eminescu în englezește”; „președinte al ligii împotriva sgomotului”; „membru al ligii împotriva curentelor din Cismigiu”; „membru al ligii agorafobilor” — el trebuie să-și fi adăugat cu legitimă mândrie și titlul de „membru al ligii împotriva pornografiei”... Pe lista neagră a scriitorilor înfierăți și expuși răzbunării legii și oprobiului mondial erau foarte mulți dintre prietenii, pe care se prefăcuse a-i admira la mine. E drept că nu m'am văzut figurând și eu — nu se știe, dacă din omisiunea ziarului sau din generozitatea recunoscătoare a d-lui Marcu Aureliu Melencovici-Polsk.

E. Lovinescu

După trei zeci de ani de critică

Prin 1915, am publicat în „Flacăra” un articol: „După zece ani de critică”, adunat apoi în unul din volumele mele. Numărul anilor de activitate profesională îmi părea destul de rotund pentru a-mi acorda dreptul unor considerații de ordin mai general. Pornit dela impresionism, regretam, după cât îmi aduc aminte, lipsa unor criterii precise care să îngăduie criticii de a se obiectiva de a se apropia cât mai mult de știință — semn că intrăm într-o vârstă cu mai multe nevoi de certitudine spirituală.

Aspectul unei critice tulburate de deslănțuirii pasionale mă îngrijora asupra soartei disciplinei, pe care eu însumi contribuiseam să o împing în domeniul individualist al artei. Făcând din critică, „a zecea muză”, legitimasem toate variațiile de tonuri, și toate fanteziile de impresii, cărora, în ce mă privește, nu le impuneam decât o singură frână: frâna probității intelectuale. Stând în subiect și nu în obiect, supusă deci tuturor impulsurilor de ordin temperamental, această frână se dovedise însă arbitrară. De aici, dorința împinsă până la exasperare de a abate critica din nisipurile mișcătoare ale personalismului spre drumurile dominate de oarecare criterii impersonale...

Acestea le scriam după zece ani de critică și tot acestea le scriu și acum, după o experiență încheiată de treizeci de ani. Nu e vorba, firește, de a consacra aici chestiunii, un studiu, ci de a exprima câteva simple glosse de ordin pragmatic, scoase din observația criticii actuale, care nu se deosebește, de altfel, ca tonalitate de cea de acum două zeci de ani — și, din nefericire, nu se va deosebi nici de critica, pe care o vor face urmașii noștri peste alte câteva decenii...

Critica nu este o știință, și, probabil, nu va fi niciodată. Iată adevărul. Toate criteriile de ordin obiectiv, chiar când sunt temeinice, n'au o valabilitate universală; îndărătul lor stă gustul, variabil dela epocă la epocă, de la loc la loc, de la om la om. Instrumentul critic nu este un instrument de precizie ci e supus la aproximații simțitoare chiar și în mâini pricepute și oneste, pentru că gustul e o ecuație personală, determinată de un element mobil.

Sub semnul celei mai desăvârșite bunecredințe, seismograful critic nu înregistrează încă judecăți universale valabile; eroarea e totdeauna posibilă. În dosul acestei mobilități și imprecizuni regretabile dar legitime, poate opera în voe nu numai nepriceperea ci și reauacredință, tot așa, după cum în dosul suspiciunii generale, cu care e învăluită viața noastră publică, operează, și, din universalitatea calomniei, profită numai necinștea.

În afară de gust, în care se combină o capacitate estetică născută cu o cultură dobândită, amândouă variabile, în critică intră ca element aproape chiar și mai esențial probitatea intelectuală. Lipsa de gust falsifică, negreșit, instrumentul criticii, — dar ea e un fenomen general și înglobează, în diferitele ei compartimente, un mare număr de indivizi. Am arătat aiurea că valorile estetice sunt mutabile; există diferite categorii de frumos după diferite categorii de indivizi și clase sociale, perfect legitime. Cu să luăm exemple dela noi: sămănătorismul a satisfăcut și satisfăce încă gustul estetic al unui mare număr de concetățeni, o nești și luminați în altele decât în literatură; raportată la o anumită clasă de cititori estetica sămănătoristă e tot atât de legitimă ca și estetica „micului dor”.

Lipsa de probitate intelectuală e mai primejdioasă pentru că e

mai ipocrită. Pe când nepriceperea este evidentă multora și, în definitiv, satisface o nevoie socială, lipsa de probitate știe păstra formele, și tulbură apele. Alături de pretențiile estetice cele mai rafinate, strecoară preferințe vulgare dictate de interese sau de pasiuni, care, de pe urma amestecului trage profitul tuturor confuziilor. Lipsa de probitate nu are o linie de conduită unică, după cum o are lipsa de gust. Criticului fără gust, egal cu sine în orice împrejurare, dacă îi cunoaștem capacitatea estetică îi deducem matematic și atitudinea față de orice operă literară, așa că îi primim normele ca expresia unei categorii estetice limitate dar legitime.

Criticul fără probitate intelectuală exprimă dimpotrivă convingeri streine și, jucând de altfel cu mijloace superioare, pe tablouri diferite, produce perturbări și confuzii inextricabile. Acțiunea lui este, prin urmare mult mai dăunătoare.

Lupta intelectuală are, negreșit, nuanțe felurite. Ea poate fi și absolută și, în cazul acesta, demascându-se lesne, e mai inofensivă. Necinștea proclamată devine cinism, și cinismul se reperează ușor și se anulează prin însăși sinceritatea lui. E mult mai primejdioasă o lipsă de probitate relativă și nuanțată, determinată nu de interese și de apetituri materiale, ci dintr'o simplă înclinare sportivă spre bascularea opiniei, sau din resentimente ușoare, sau din pasiuni partizane, — constante, la criticii frivoli, dar de cele mai multe ori, (și cazul e mai primejdios) inexistente. Critica devine, astfel, precipitatul unor combinații obscure de ingrediente felurite, de impresii momentane, de reziduri sentimentale, de reacțiuni latente, câteodată, chiar cu aparențe onorabile. Așa, de pildă, în conștiința unor critici bănuți probi, intră ca principii activ și laudabil sentimentul de a fi sau, mai precis, de a părea imparțiali. Ca să nu fie crezuți blocați într'o atitudine unică și exclusivă, ei pendulează anual sau bienal de la o adurație categorică la o rezervă identică față de operele succesive ale aceluiaș scriitor. Luând pendularea drept o dovadă sigură de imparțialitate și de independență de caracter, așteaptă un spor de autoritate. Se înșală. Făcută în contratimp, adică tocmai când nu trebuie, fără aderență organică cu ope-

rele laudate sau criticate arbitrar, pendularea nu poate dovedi decât nesiguranța gustului estetic, după cum, transformată în joc ritmic, nevoia cu orice preț a imparțialității devine o tiranie, care, deși mai onorabilă, nu e mai puțin dăunătoare în efecte decât lipsa de probitate intelectuală...

Impotriva atâtor influențe ce atacă preciziunea instrumentului critic nu se poate lupta decât cu un singur remediu — și acela aplicabil destul de rar: conștiința profesională. Critica nu e posibilă decât odată cu desvoltarea sentimentului exercitării unei profesii, cu tot ce conține ea ca obligație morală. Numai când criticul e profund convins că prin ceea ce scrie își crează destinul său propriu, și nu pe cel al victimelor sale închipuite, cu alte cuvinte, când are sentimentul demnității și răspunderii sale profesionale — numai atunci poate spera să ajungă adevărat critic.

E. Lovinescu

RĂVAȘ DE GRĂCIUN

(Originele și străine)

Mai multe fleacuri la un loc alcătuiesc un lucru mare.

Deși nu mai țin minte, creierul meu știe. Am revăzut limpede în vis un chip uitat de acum treizeci de ani.

Omul e om deplin numai când se joacă (SCHILLER).

Suntem de acord:
N. Iorga nu e poet.
N. Iorga nu e dramaturg.
N. Iorga nu e critic.
N. Iorga nu e istoric.
N. Iorga nu e om politic.
N. Iorga nu e măcar profesor universitar.

— Și totuși e N. Iorga!...

Ca împărat și Antoniu ce sunt patria mea e Roma. Ca om însă, patria mea e Universul. Marc Aureliu).

Nu mai sunt Americi de descoperit. Păcat!

O victimă:
— Ce zgomot exagerat a făcut revolverul care m'a suprimat!

Până și gimnastica suedeză e tot creația unui poet. Il chema Ling.

F. Aderca

Intre ură și iubire

Sărbătorile din anul acesta vin într'o atmosferă de ură.

Unii dintre cei ce se intrunesc acum în jurul simbolului de bunătațe și de iubire între oameni — deabea și-au descreștă frunțile și și-au șters mâinile de sânge.

Nu înțelegem cum se împacă creștinismul cu ura și cu violența.

În orice caz, drept-credincioșii au prilejul — în răzgul Sărbătorilor — să-și facă examenul de conștiință și să-și pună de acord actele cu doctrina lui Hristos.

Am văzut odată, pe ulițele Chișinăului, o trupă de elevi mici de școală cântând marșuri războinice, în care se vorbea de sfășierea cărnii inamicului cu dinții.

Am simțit o milă pentru copiii fragezi, creșcuți în religia urii.

Am zărit deunăzi pe străzi studenți și elevi de școală — lovind femeii și bătrâni, tăbărând în ceată asupra unui singur om.

Și ne-am dat seama, din satisfacția ochilor triumfători, că tinerii aceștia au crescut — în familia lor, în „Căminul” lor — într'o atmosferă de patimă neagră.

Ceiace vedem pe străzi — și care ne umilește și ne atinge demnitatea de om — este fructul educației de acasă și din societate.

Elevii știu că directorii nu-i vor pedepsi.

Studentii știu că părinții nu-i vor

monstra cu durere — ci că, satisfăcuți de odraslele lor, îi vor bate mândru pe umăr: „Bravo, măi băiete!”

Și atunci înțelegem explozia de violență.

„Sotniile negre” se înmulțesc și își accentuează activitatea.

Trăim ca în timpul țarismului. Cu o deosebire numai: în Rusia „sotniile negre” erau formate din pleava orașelor (elevii și studenții situându-se spiritualicește la stânga și la extrema stângă), — pe când la noi tineretul școlar și universitar este elementul component al „batalioanelor de asalt”.

Acest fenomen se explică, — pe lângă educația de acasă și toleranța incurajatoare administrativă, din calcule politicianiste, — și prin lipsa de intelectualitate a mediului tănăr.

În Rusia — în rafturile studenților erau cărțile lui Mihailovschi. Portretul lui, în trăsături fine, cu priviri ascuțite, trona deasupra tuturor meselor de studiu.

La noi, pe mesele tineretului universitar sunt broșuri agramate — pline de instigații la pogromuri; iar pe pereti — tăeturi din ziarele periferiei intelectuale, cu pozele „omorului ritual”.

Și atunci... trebuia să ajungem aici.

M. Sevastos

SOLFATARI

de E. LOVINESCU

Pentru a-și face o idee de adâncimea crevaselor, din care ies emanațiunile de pucioasă, vizitatorii solfatarilor de la Puzzoli sunt invitați să arunce o piatră, de a cărei cădere nu se aude nimic. Situația opiniei noastre publice nu e, în genere, departe de cea a solfatarilor fără fund; publiciștii n'au multumirea ecoului operelor lor în conștiința cititorilor. Această lipsă de circulație între public și scriitor nu reprezintă numai pierderea unei satisfacții morale ci și a luării de contact cu realitățile. Căci, orice s'ar spune, scriem pentru public, așa că, într-o măsură oarecare, e legitim să ne tragem puterea și îndemnul de la el. Publicul nostru e însă pasiv; citește fără să reacționeze; îi place sau nu, fără să simtă nevoia unei manifestări, nu prin publicitate, devenind și el scriitor, ci, rămânând încă în situația lui reală de public, prin luare de contact direct, epistolar sau altfel cu scriitorul, expri-

mându-și o aprobare, o nedumerire, o indignare. Dacă în creațiunea artistică luarea de contact reprezintă o valoare incertă, în publicistica propriu zisă ea e de oarecare importantă. Creația artistică este expresia unui mesajiu intim, a unei vocațiuni de sine stătătoare; acțiunile din afară o influențează puțin, iar, când o influențează, o fac mai mult în rău. Cu totul altfel e publicistica literară (de publicistica politică nici nu mă ocup); oricât de dezinteresată ar părea, ea tinde să exercite o acțiune asupra publicului și trăiește, deci, prin ea. Polemicile, pe care le trezește în presă nu reprezintă în todeauna icoana fidelă a opiniei publice, devreme ce într'însele se amestecă prietenii și dușmăniile, interese personale, sau colective. La apariția volumului întâi de Memorii, mi s'a prezentat în fața Teatrului Național un cunoscut publicist care, conducându-mă până acasă, n'a conținut cu elogiile asupra

lui, anunțându-mi totodată intenția de a și le manifesta în foiletonul ziarului la care scria. Care nu mi-a fost însă, mirarea când, după câteva săptămâni, am citit, dimpotrivă, un articol plin de atacuri și de rezerve; până și epitetul de Maestru, cu care mă onorase, spontan, la fiecare două-trei vorbe, devenise încă din titlu un „Maestru“ în ghilimele, plin de subînțelesuri ironice. Mi-a lămurit mai pe urmă că la ziarul lui nu puteam fi lăudat pentru a nu su-păra umbra, se vede, tutelară de departe a domnului N. Iorga. Publicul anonim nu cunoaște o astiel de teroare; chiar incompetentă, opinia lui are meritul sincerității. Nu e poză sau obligație. Elementul ei de sugestie, de indemn, de stimulare, ar fi, așa dar, de o oarecare valoare în exercitiul profesional. Publicul nostru, după cum am spus, rămâne însă de obicei inert; își mistue reacțiunile în el. O afirm nu numai din experiența mea ci și din cea a altora; în afară de svonurile presei, o carte, un studiu, o poezie, un articol, cad ca pietrele fără răsunet în crevasile solfatarilor de la Puzzoli.

*

Plecând de la o constatare generală, n'aș putea, totuși, spune că

(Citiți continuarea în pagina II-a)

26. Aug. 37

BARCELONA. — Războinic și fulger și Demonul de argint.
DORY. — O crimă pe bord și Trandafirul însângărat.

merciale (Art. 39 al. I și II a.b. L.C.D.), de Constantin Vicol și B. Helsingher, avocați.
Prețul: Lei 20.

BURGHEZUL GENTILOM. — Cărțile lui Molière n'au prea tentat până acum pe cinești, deși ele posedă atât acțiunea, cât și personajile

foiletoanele aceste nu sunt urmărite de un public ce-și semnalează în felurite chipuri atenția. Nu e vorba de prieteni, de cunoscuți sau de dușmani, și mai ales de aceștia din urmă, care au grijă să dea semne și să se agite. Cu ocazia întâmplării, povestite în „Comisia Medicală”, am aflat de a doua zi tot ce s'a spus și comentat în redacțiile și cafenelele Capitalei; am aflat de pildă cu stupeoare că unii confrăți nu s'au mirat de întâmplarea în sine ci de indignarea mea că mi s'a întâmplat. Nu despre aceste semnalizări vorbesc, întinate cele mai adese de pasiuni, ci de cele anonime, dezinteresate deci, venite mai ales pe calea mai lesnicioasă a telefonului. Când am isprăvit seria articolelor asupra lui Maiorescu, am avut o lungă convorbire telefonică cu un avocat necunoscut — deși, altfel, destul de cunoscut și ca avocat și ca promotor al mișcării ortodoxe — în care, subliniind mereu intenția atât de repetată a marelui critic de a se sinucide, de ori câte ori se afla în vreo cumpănă a vieții, îmi sugera că aș mai putea adăuga un articol pentru a arăta că ispita sinuciderii venea din lipsa unei credințe reli-

gioase, în care, de ar fi avut-o, ar fi găsit o stăvilire împotriva obsesiei. I-am răspuns că nu mă simțeam autorizat de a intra pe calea ipotezelor, iar din faptul de a nu se fi sinucis, totuși, se poate deduce că Maiorescu și-a găsit în forța lui de caracter o stăvilă, pe care n'avea nevoie să o mai caute în religie. Cu ocazia recentă a publicării foiletonului *Lacrima*, în care se pomenia de o doamnă necunoscută ce mi-a vorbit la telefon cu o familiaritate superioară ca unui vânzător din Lipsani, căruia i-ar fi spus: „Ascultă, băiete, dă-mi trei metri de voile Georgette”. — numai după o jumătate de ceas după apariția lui, am primit protestarea telefonică a unui autentic vânzător din Lipsani, pentru cuvântul că doamnele nu li se adresează sub o formă atât de ne-cuviincioasă. Am promis rectificarea în volum... Aș mai putea cita intervenții de felul acestora la apariția aproape a fiecărui articol, dacă n'ar fi timpul să mă opresc la un caz ultim, în vederea căruia am și scris aceste rânduri. Printre, de data aceasta, multe manifestări anonime, ce le-a produs foiletonul meu „Chi-vuol...?”, nu voi cita de cât o tele-

gramă italiană a unei personalități cunoscute — dar nu și de mine — sosită însă atât de alterată prin transmisiune, încât m'am văzut nevoit să cer trimițătorului să o confirme prin poștă. După câteva zile, pe o mare foaie de pergament, am primit următoarele rânduri bătute la mașină, pe care le reproduc întocmai:

Domnului E. Lovinescu

Fălticeni

Se chiudesse la polemica sarebbe una gran bella cosa, altrimenti la mantellina si accorcia e la Barba cresce.

(ss) X.

Cu aluzii umoristice, am fost așa dar, invitat să încetez polemica cu d. N. Iorga — pe care dacă n'aș fi pornit-o eram de mult membru al Academiei Române și cel mai mare critic al României (bine înțeles după d. N. Iorga). Ecoul pietrei aruncate în Solfatarul opiniei noastre publice, venit prin telegrama cititorului necunoscut îmi sugerează ideea de a studia cât se poate de obiectiv — și nu din intenții polemice — condițiile „Spiritalui polemic” și ale „Spiritalui pamfletar” — în sine dar și cu aplicații.

E. Lovinescu

Seraful pogorît printre oameni...

de E. LOVINESCU

Din seria „portretelor cu fața deosebite imaginea omului de o înțelegere și desinteresare atât de esențiale încât nu odată am avut impresia de a zări pe peretele din spate zîmțul unor aripi profilate. Poetul părea că se mistue în flacăra albăstrue a preocupărilor lui spirituale... Ceva mai târziu, în una din sedințe, în timpul lecturii poeziei sale *Marea*, după câteva strofe, el s'a oprit brusc cu ochii plini de lacrimi... Nimic nu l'a mai putut hotărî de a-și relua lectura; la orice indemn, umilit de propria-i slăbiciune desvelită în mijlocul unei solicitudinii generale, stăruitoare și obositoare, seraful a continuat să plângă potolit, ca la ușa unui paradis pierdut, fără

„Prima imagine a poetului mi se desprinde dintr'un șirag de ședințe în doi cu laborioase discuții în jurul unui lung poem cosmic, în care era vorba de niște cazane, unde, ca odinioară Iason în căldarea Medeei, fierbeau stihurile lumii. Vor fi fierți stihurile, dar am fiert și eu. Dacă talentul poetului nu mi s'a părut încă destul de limpezit și de stăpân pe expresie, din atâtea întrețineri de ordin exclusiv poetic, mi s'a deslușit cu

să poată da vreo lămurire lacrimilor sale. Pentru a-i înțelege atitudinea, am făcut, asupra momentului, toate presupunerile, afară de una singură: a retrairii prin evocarea în timpul lecturii a emoției avute poate în momentul compunerii poeziei. Explicație subtilă oferită de o poetă aflată întâmplător de față; cum poezia nu era de dragoste, ea pare încă destul de arbitrară. Din scenă rămâne doar, singura indiscutabilă emotivitatea poetului.

Prin 1924, în ziua apariției volumului meu *Poezia nouă*, odată cu d. B. Fundolanu m'a vizitat pentru a-mi cere un exemplar și d. Mihail Celarianu. Răsfoindu-l la Capșa și văzând că volumul nu pomeneste de dănsul, deși în preajma plecării definitive la Paris și, prin urmare, a rușii oricărei legături cu literatura română, d. B. Fundoianu a ținut să-și lase cartea de vizită a unui articol injurios în *Facla* pentru a-mi mulțumi de ospitalitatea resemnata ce-i acordasem atâtea timp la *Sburătorul*. Cu susceptibilități literare poate la fel — ceea ce ara-

tă că poezii nu se hrănesc numai cu ambrozii și nectar ci trăiesc și din freacă a unei sensibilități pururi agitate — dar cu altă delicatete, când a văzut că nu pomeneam de dănsul în volumul despre *Poezia nouă*, crezându-se poate nedreptățit, seraful, ale cărui aripi le-am zărit de atâtea ori făcând pe zidurile biroului meu s'a înveșmântat definitiv în faldurile demnității jignite, ștergându-se în umbră, tăcere și uitare. A preferat să părăsească astfel, un om ce-l prețuia și un climat moral, în care se desvolta prielnic.

De atunci, în mulți ani ce au trecut, nu l-am mai văzut decât arare, departe, pe alele Cîșmigiuului, legănându-se împiedicat în propriile lui aripi, ca lebedele ieșite la mal din apa lacului, în timp ce eu continuam să fierb cu alte generații poetice stihurile lumii în căldarea pururi în elocot a Medeei...”

S'au mai scurs alți șase ani de la schițarea acestui portret cu fața întoarsă și pe d. Celarianu nu l-am mai zărit decât tot mai rar,

blice.

La drept vorbind, hotărîrea este rezultatul judecării; motivarea vădește judecata propriu zisă. Căci

prin alele Cîșmigiuului, devenit acum singura lebădă împiedicată în mers în jurul lacului văduvit de sburătoare. Poezii de ale lui n'am mai citit, dar romanul apărut de curând, *Femeia sîngelui meu*, i-a schimbat întru atât fiziionomia morală încât trebuie să conchid ori la zădărnicia portretisticii ori la lipsa de aderență a personalității umane cu personalitatea artistică. Susceptibilitatea rău înțeleasă — deoarece volumul meu nu prezenta o istorie literară, și nici lirica poetului nu conținea elementele „poeziei noi” în sensul cercetării mele — se putea încă înțelege dela un om cu sufletul plin de svonul emoțiilor contradictorii (și susceptibilitatea așa cum s'a manifestat a îmbrățișat încă o formă de dezinteresare) și cu ochii plini de lacrimi... Dar că seraful imaterial, flacăra albăstrue a unei incandescențe spirituale răsfrântă asupra ei însăși, ființa aceasta, delicată, discretă până la evanescență, bătaia aceasta potolită și obosită de aripi, sufletul acesta retractat la adăpostul a șapte vâluri, ochii acestia

se reușeau așa pronunțat soluții greșite, și prin aceasta grele de motivat.

(Citiți continuarea în pagina II-a)

ce abia se deschideau asupra vieții și se închideau orbiți de lumina crudă a zilei, jigniți de materialitatea privilegiului, omul acesta cu care îmi închipuiam că nu te poți întâlni și ciocni, întru atât se ștergea ca o umbră sau ca un fior, neatingând nimic ca să nu fie atins, neîrându-și viața ci contemplând-o și visând-o, întreaga această esență volatilă de eter a isbutit să se dovedească prin două romane succesive (*Polca pe furate* și *Femeia sîngelui meu*) că e un scriitor cu o viziune puternică a realității, pe care știe s'o prindă în toată brutalitatea ei și să o și deformeze prin satira caricaturală, — faptul întrece orice prevedere și a criticii și a unei imagini create și controlate prin atâtea amănunte cotidiene. Ochiul, pe care-l credeam răsfrânt numai în sine a văzut în afară; dragostea, pe care mi-o închipuiam că n'o poate concepe decât ca pură, poetică, dematerializată, în *Polca pe furate* a suprins-o totuși în elementul ei trivial, în schimele mahalalei sufletești, cu

(Citiți continuarea în pag. II-a)

31, 3, 36

S
o. bogăție de nuanțe satirice atât de variate și topice, încât rămân îndumeriți în fața serafului ironic și bichului ce pășeste așa de sigur pe pământ.....

Acum, în urmă, în *Femeia sângelui meu*, pe lângă dragostea eroului cu Hermina, hrănită din toate alcoolurile absurde ale visărilor, ale unui freamăt interior inefabil, ale dezinteresării, ale unei îngemănări pur spirituale, dusă prin toate pudorile, reticențele, discrețiile, extazurile singuratiche, până la soluția definitivă a morții din

Din
învoare
blicat
demnit
tă sim
Mihail

„Pri
se des
dințe
in jur
in car
unde,
darea
mii. V
fiert ș
nu mi
limpez
din at
clusiv

care pricepem că seraful n'a demisionat cu totul din funcția sa lui cercască, — vedem însă, cum, după ce și-a îndeplinit rolul îngerească, își scate delicat aripile, pentru a le așeza în cutia lor de mătase, și redevenit om, și nimic altceva, se scoboară hotărât pe peticile vieții și se afundă în domeniul unei sensualități cu adevărat surprinzătoare. Alături de preludiul iubirii spiritualizate cu Hermina, eroul lunecă în adevăr încetul cu încetul în relații de dragoste carnale cu sora Herminei, o fată de 15 ani, apoi cu mama lor și, la urmă, cu sora mamei; totul, nu din peversitate sau libertinagiu, ci în chip firesc, pe panta lină a împrejurărilor perfect naturale, cu o artă insinu-

antă, care impune situația și celor patru femei, ce se bănuiesc între dănsese, și cititorului, care uită să-și manifesteze reacțiunea indignării moralei. Aceasta o poate face numai talentul, dar nu despre el volesc să vorbesc, întrucât faptul întoarcerii pe față a portretului îl presupune.... Iubirea cu cele patru femei nu se mărginește numai în regiunile spirituale ci lunecă repede la o iubire pământescă de o forță de sensualitate, de o frenetă a posesiunii, de o știință foarte iscusită a frumuseții feminine, în toate amănuntele anatomice, de o exaltare a cărnii și a ritmicei amorului, cu un fel de măiestrie uluitoare.... Seraful cu ochii plini de lacrimi la o simplită amintire din trecut, cu umbra albă a penelor aruncată pe zid, flacăra albastruie pălpăitoare, cu spaimă de vântul vieții și al realității, lebăda încurcată în propriile ei aripi de pe aleele Cizmigiului — s'au șters în fața acestei virilități agresive, care reușește să se implante atât de experimentat în moliceluna biruită a femeii extaziate:

— „Ca să se știe... ca să se vadă...
Ca să se simtă... Odată pentru eternitate!...”

E. Lovinescu

dramatici români anunțată pe
Duminică 29 Martie la Teatru
țional, s'a amân timer pentru Du
că 5 Aprilie era 10 dimineața.
Programul începe cu confes
d-lui I. Valjan despre: Rolu
servației în comedie”.

Repertoriul Teatru Național

Luni 30 Martie. Generația d
crificiu; Marți 31 Martie. Un
mosneag și un doge; Miercuri
prile, Fatima Roșie. Joi 2 A
matineu, Fatima roșie, seara
rația de sacrificiu; Vineri 3 A
Veste bună; Sâmbătă 4 Aprilie
tineu, Harap Alb; seara, Un
mosneag și un doge; Duminică
Aprilie, matineu. Veste bună,
Casa Hervey; Luni 6 Aprilie,
rația de sacrificiu; Marți 7 A
Casa Hervey; Miercuri, 8 A
Veste bună.

SENZAȚIONAL REVISTA CINEMATOGRAFICĂ

publică în ultimul număr ca
rul a două vedete celebre
MARLENE DIETRICH
CLAUDETTE COLBERT
judecate prin
GRAFOLOGIE

Geneza artei

La apariția unui nou talent

de E. LOVINESCU

— Mata ești la aparat? Chiar mata? Aici e o fată care scrie.. ihî...

Scriu. Dar nu știu cum scriu... Aș dori să-ți arăt matală dar nu îndrăznesc...

Crâmpoe de propoziții dezarticulate în cleiul unei insuportabile familiarității moldovenesti, cu prelungirea cântată a ultimelor silabe, trase în praful drumului, și cu alintări, dincolo de răsătul obișnuit al fetelor.

— Mai întâi, dudue, ce vârstă ai dumneata și cum te numești?

— Douăzeci și doi de ani și mă numesc Sorana Gurian.

— Așa da, răsufilai. Nu-mi plac farsele telefonice ale vorbitorilor

fără identitate. După glas și felul cum te exprimi ai însă cochetăria de a nu-ți arăta vârsta. Te credeam de cel mult treisprezece-paisprezece ani și în cazul acesta nu te puteam primi.

— Vai! Sunt licențiată în litere dela Iași și diplomată dela Sorbona.

— Nu mai spune, colego! Ascunzi bine ceiace ai; sper că nu ți-ai ascuns și literatura și că au mai văzut-o și alții.

— Da, a văzut-o fostul meu profesor X dela Universitate.

— Și ce-a spus de ea?

— Hi, hi, se alintă ea din nou cu icniri puerile. A spus că e mai por-

nografică decât literatura doamnei Hortensia Papadat-Bengescu.

— Ce vorbești! Se vede că valul cretinismului literar bucureștean a ajuns înfârșit și pe la Iași, și că o să scăpăm noi de el; dar altcineva nu te-a mai citit?

— Ba, da. M'a citit și Arghezi.

— Și ce-a spus?

— Nu, hi... Nu-ți spun, mî-i rușine.

— Te rog, dudue, nu prelungi conversația telefonică mai mult decât e necesar.

— Să vezi mata, o zis, dar mi-i rușine... o zis că am „un talent real”.

— Numai să te fi citit. — scurtai eu conversația, sceptic, invitând fata pentru a doua zi la sedință.

*

A doua zi, duduia de la telefon, se prezintă în așa chip încât, uluit mă văzui silit, drept bun venit, să o întreb dela usă:

— Cât cântărești, dudue?

Ea îmi dădu o cifră ușor exagerată, care nu putea însă depăși prea mult treizeci de kilograme. Am fost

(Continuare în pagina II-a)

77. x 11. 32

invinuit că insist asupra unor amănunte fizice în prezentarea eroilor mei; am fost chiar și amenințat cu represalii diagnostice. N'o fac din rea voință ci numai din necesitate psihologică. Când e însă nevoie, trec peste orice considerații, ca în cazul de față — cu riscul de a mălăni pe mica mea vizitatoare. Un apendice de față drăpată într-o lungă rochie ca să-i mascheze scurtimea unui picior ce-i dădea un mers scandat; figura, de altfel, fină umbră de o oboesală, cu continua bucurie a revelației unui talent literar, categoric, indiscutabil, a bucuriei de a putea pune mâna pe ceva afirmând: asta e și nimic nu poate fi altceva, Evidența... Finete stilistică, horbotă de fraze pline însă de sensul unei intelectualități mature și al unei lecturi literare solide, vioiciune de dialog spiritual și hrănit, cu tăietură artistică, în felul lui Huxley, precizie, sobrietate, cromatică bogată în fixarea peisagiului, îndemânarea analizei psihologice exprimată mai mult pe fapte și dialog. — pornită, de altfel, de la un punct de plecare arbitrar:

— Și uite așa! mormăi eu instalând-o în fotoliu, discumpănit, stinjenit, ca omul căzut într-o cursă. Așa mică cum o vedeți, duduia e licențiată, doctoră (voiam să-i dau oarecare autoritate) și scrie. Da, scrie. Cum? O să avem răbdare să o aflăm cu toții.

Douăzeci de ascultători tușiră

puțin, neîncercători dar resemnați. Fata avea un roman de vaste proporții, pe care îl înlăturai și vreo patru-cinci nuvele mai mari, din care o invitai să ne citească de încercare.

*

Invoc mărturia celor douăzeci de persoane, ce au stat încordate două ceasuri jumătate, ascultând lectura, de altfel destul de rău articulată, a acestui apendice de față, fără nici o umbră de oboesală, cu continua bucurie a revelației unui talent literar, categoric, indiscutabil, a bucuriei de a putea pune mâna pe ceva afirmând: asta e și nimic nu poate fi altceva, Evidența... Finete stilistică, horbotă de fraze pline însă de sensul unei intelectualități mature și al unei lecturi literare solide, vioiciune de dialog spiritual și hrănit, cu tăietură artistică, în felul lui Huxley, precizie, sobrietate, cromatică bogată în fixarea peisagiului, îndemânarea analizei psihologice exprimată mai mult pe fapte și dialog. — pornită, de altfel, de la un punct de plecare arbitrar:

al facilității de abandon al femeii în fața oricărei ispite. Deși își iubeste soțul și copilul, o tânără doamnă dela clasa treia nu oferă nici un fel de rezistență morală propunerii unui călător dela vagon-lits, de a intra în cabina lui și de a se lăsa posedată; călătorul se scoboară la stația următoare iar ea își continuă drumul în cabină, în dialectica pur formală a unei psihologii ce o aruncă, în sfârșit, în hotărîrea nesinceră a sinuciderii. Sbuiciumul acesta relativ este remarcabil analizat; se va lăsa sub roțile trenului și nu va fi recunoscută decât după medalion. N'are însă curajul, viața e mai tare în ea, și emoția revederii bărbatului și copilului o readuce la realitate. Încercarea de sinucidere îi servia doar ca simplă răscumpărare a ușurinții cu care se dăruise. Ajunsă la destinație e chiar atât de grăbită să-și sărute soțul și băiatul, încât, din nebăgare de seamă lunecă sub roți și nu mai e identificată, în adevăr, decât după medalionul dela gât așa cum presimțise. Totul no-

tat cu o mână sigură de scriitor matur.

*

A doua zi m'am repezit asupra romanului compact, unde sub cuvântul de a ne „prezenta filmul unui tineret condamnat, dar care se face respectat prin curajul și sinceritatea lui” — dădui peste fresca, fixată, de altfel, cu talent și cu vigoare stilistică, a unei galerii de tineri și tinere cu unica preocupare a amorului. Lipsa de rezistență morală a femeii în fața ispitei, întrezărită încă din nuvele, devine o normă absolută, totală; simplă femelă, ea cedează oricui dintr-o reacțiune pur fiziologică. Pansexualism frenetic al unei întregi generații axate numai pe instinctul geneziei. Pretutindeni bachantismul femeii ca singura psihologie posibilă și obsesia unui erotism zugrăvit cu un naturalism crud, fără crutare pentru pudoare, dar cu o tehnică stăpănită, cu o știință a sensației și un talent literar ce m'au clătinat tot timpul între uluire, indignare și admirație firească față

de ceea ce e scris bine.

Când am văzut-o, — a biruit mai mult indignarea... Nu i-am cruțat nici o vorbă aspră copilului plâind plin de o experiență atât de neașteptată, trăit într-o lume atât de promiscuă, cu un cinism atât de nefiresc miniaturalei ei ființe. Fata mi-a primit morala copilărește, fără indignare ci bâlbâindu-se docil: a crezut că așa trebuie, că așa e bine, că așa se cere. Mă uitam, fluit, la micul ei trup mutilat, la toată gingășia fapturii ei de libelulă, și nu-mi puteam închipui cum de a trecut atâta luxură peste atâta fragilitate. Nu voiam să-i pun întrebări indiscrete — dar contrastul mă sângera. Problema morală îmi părea inexplicabilă.

*

— Mi-a plăcut foarte mult articolul „matale” de azi, se alintă fata într'un târziu, ca să schimbe vorba dela rechizitoriul vehement ce-i făcusem.

— Care articol?

— Epilogul din *Dinineața* intitulat „Geneza artei”.

— A! făcui eu, plin de o lumină neașteptată.

Trăsei saltarul, scosei numărul din ziar și citii:

„Pentruca un sentiment să devină obsesie, e necesar ca el să nu fie satisfăcut, realizat în chip normal, adică tradus în acte, în descărcări firești, în posesiune, când e vorba de dragoste. Negăsindu-și o exteriorizare legitimă, el se reține și invadează toate încăperile sufletului, răscolind, exaltând, inveninând; devenit astfel, incetul cu incetul, o obsesie, ajung: să paralizzeze toate forțele sufletesti prin întretinerea unei febre continui, de care omul de rând nu poate scăpa decât doar prin „crimă pasională” iar artistul prin transfertul ei în ficțiune poetică, procesul cel mai obișnuit al creației artistice”.

*

Problema literaturii fetei plâpânde era rezolvată; neputând să se libereze de obsesie prin „crimă pasională”, ea o isgonise în ficțiune poetică și, având și talent, în artă.

E. Lovinescu

pe ce se întemeiază însă, „autorii
noștri?

„Viitorul” observă însă cu ironie
că trebuie să-i aplaudăm, fiindcă
altfel riscăm să nu mai fim „pa-
trioți”!

H. Sr.

zica tranzacție de pe lângă
prețul de patru lei kilogramul.

Cu ce drept asta? Pe baza cărei ju-
stificări? Și cine n'are dreptul să
vândă porumbul cu mai mult de 4
lei kg.? Plugarul care a muncit un
an de zile ca să poată pune deopar-
te 50 de băniți cu cari să cumpere

Germaniei?

*

*PRESA e învinuită că a anticipat
demisia guvernului...*

*În orice caz, a făcut plăcere pu-
blicului!*

Scene din viața literară

Conu Leonida

de E. LOVINESCU

afară decât dinăuntru. Sub orice
formă s'ar prezenta, extremismul
este expresia unei crize economice
și a șomajului intelectual.

*

Nu primesc tineri pentru a discu-
ta cu dânsii idei politice, iar când
se întâmplă să lunece vorba și în-
tr'acolo, dau peste dârze rezistențe
gata de a se transforma în pole-
mici literare cu răsunet în reviste.
Material sufleteș greu de mânuit,
tinerimea de totdeauna e prezum-
țioasă și definitivă: chiar când nu
i-o cere nimeni, țin să-și spună
cuvântul. Acum două sau trei luni,
de pildă, venind discuția incidental,
între două lecturi, despre manifes-
tul scriitorilor și intelectualilor în
favoarea lui Mihail Sadoveanu, au-

zii în plină ședință un glas gros,
sententios:

— Ori câte manifeste s'ar face,
Mihail Sadoveanu va sfârși tot la
zid!

Un tânăr, bondoc, roșcovan, ochelari,
cu capul pătrat, se ridică categoric,
într-o chestie în care nu ceruse
nimeni părerea; îngăduitor de obicei,
nu mă putui reține de a nu mă
întoarce răs-picat spre nepoștitul
preopinent:

— Tinere, pe cât sunt de dispus
de a-ți asculta literatura, pe atât
nu doresc să-ți aflu convingerile
politice.

Cu fruntea creată de bou ce-ar
vrea să te ia în coarne, tânărul
bombăni fără sfială:

— Intransigența aceasta înseamnă
teroare ideologică. Pentru asta
ne ajunge Iorga.

— Nu, i-am replicat eu; nu te
împiedic să crezi ce vrei; cer nu-
mai să-mi cinstesti casa, în care,
intrând, sper că ai știut sub ce
semn intelectual se află. Respec-
tă-mă deci cel puțin atât cât te res-

(Continuarea în pag. II-a)

ect și eu pentru a nu mă înfrunta chiar la mine. Tânărul n'a încetat însă să peroreze înfundat și nu mi-ași mira să-l văd revărsându-și irascibilitatea în vreun ziar încălțat.

*

În dimineața înmormantării lui Moța și Marin, sub pretextul literaturii, m'am trezit cu doi tineri în fața mea, tineri de altfel cunoscuți. Cu atitudine cuviincioasă, cu laude și microase au adus vorba despre introducerea de colaborația mea în „Adevărul”. Nu că își permiteau să-mi dea sfaturi, insistau ei, dar temerile astea de naționalism integral... perspectivele imediate de înfruntare a românismului creștin... procesiunea de ieri și de azi... puneau problema numelui meu respectat... nume românesc... punct de sprijin al unei generații literare... Pentru ce mi l-ași risca în întreprinderi iudeo-comuniste menite unei catastrofe sigure și apropiate? Nu că ar avea vreo misiune din partea cuiva... Au venit numai din dragoste pentru mine, îndrumătorul lor literar. Fără să insiste prea mult, se credeau totuși în drept de a-mi atrage respectuos atenția... asupra situației ce mă aștepta...

N'am discutat cu tinerii mei vizitatori, și cum tocmai trebuia să mă duc la doctor, ne-am despărțit fără alte explicații. În drum, m'am

întâlnit, însă cu alt scriitor, ce venea la mine, acesta, om cu mai multe volume și de talent recunoscut, una din penele cele mai combative ale ziarelor de dreapta. Și el avea aerul misterios al unei misiuni, pe care totuși n'o mărturisea. Se îngrijora la fel de situația mea... în urma participării prea intime la ziarele „sărindărene”... de stîrbirea reputației, ca o urmare a perspectivelor strălucite ale zilei de mâine pentru mișcarea fascistă. Și cum prin Brezoianu ajunsesem în dreptul Sărandarului, mâna i se ridică amenințătoare și glasul i se ascuți:

— Vedeți palatele astea; nu vor trece șase luni și toate vor deveni un morman de cenuse și ar fi păcat ca între ruinele fumegânde să ardă și munca d-voastră de trei-zeci de ani și numele câștigat cinstit prin atâta trudă. — Căci după ce vom desinfecța locul cu rășină și-l vom izbăvi de cel rău cu rugăciunile unui sobor de preoți, îl vom lăsa apoi pustiu ca să rămână de pildă a robiei intelectuale și generațiilor viitoare.

Nici mai mult, nici mai puțin. Omul părea în adevăr, convins și cu fanaticii nu se poate discuta. I-am spus doar ca să-i spun ceva:

— Și pe ce te bizui în biruința apropiată a campaniei d-voastră de ură socială?

— Pe ce mă bizui? Îmi replică el

dărz, întinzându-și mâna spre dreapta, uitați-vă, pe ăștia!

În dosul bulevardului Elisabeta, spre Schitul Măgureanu, se zărea, în adărar, aunga procesiune a celor ce duceau la groapă corpurile tinerilor morți pe frontul naționalist al Spaniei.

*

Doctorul meu, cunoscut prin ideile lui democratice dar și prin lipsa lui de combativitate politică, îmi făcea în acea vreme injecții zilnice intravenoase de naiodină. Il găsi puțin cam palid.

— Ce mai faci, doctore?

— Ce să fac? Mă uit pe geam de dimineață. Nu se mai isprăvesc.

— Multi?

— Priviți-i. Și să fi văzut astănoapte! S'au desfundat mahalalele ca să-i vadă expuși în biserică, la sfântul Ilie din Gorgani.

— Dacă-i lasă guvernul!

— Ce să-i lase, că-i si-i organizează.

— Crezi?

— De ce să nu cred?

Îi povestii și eu întâmplarea cu cei doi tineri veniți în misiune de intimidare; de scriitorul mai matur, care sosia și el cu aceleași îndemnuri patetice, plin de același fanatism naționalist, de aceeași patimă deslănțuită, cu aceleași amenințări, ori cât ar fi fost ele de îmbrăcate în forma respectului.

— Ne mai pomenit! mormăi doc-

torul. Au îndrăznit?

— Ba bine că nu. Să fi văzut numai pumnul îndreptat amenințător. Brr! M'a cuprins un fior numai la gândul acestei ure sanguinare, apăsa eu pedala puțin mai mult de cât trebuia.

— Ce vorbiți!..

— Chiar așa; ei, și acum dă-mi brațul și fă-ți datoria, gîde, înainte de a se înroși zările, mai glumii eu.

Doctorul meu are o mare îndemănare: niciodată nu mi-a greșit punctiunea vanei de la prima încercare...

— Așa, bun; imediat.

Întorsei capul, în altă parte, ca de obicei.

— Tac!

— Uiu! De ce m'a durut, doctore?

Doctorul își șterse fruntea de nădușală.

— Vi s'a ascuns vana și n'am nimerit-o... Dați, vă rog, cellalt braț, unde vinele sunt mai vizibile.

— Iată-l și pe asta.

— Pregătiți-vă... Și așa, care va să zică au îndrăznit să vă amenințe? nu-și mai revenea el în fire.

— În formă, nu era chiar o amenințare; în fond, cred însă că era. Dar ce se aude afară, doctore, îl sîredeliu eu din nou.

Doctorul nici nu mai privi pe geam.

— Ce să se audă?... Trec. Ei, acum sunteți gata?

— Gata.

— Tac!

— Uiu! și de data asta m'a durut. Ce s'a mai întâmplat, doctore?

— Ce să se întâmple? S'a ascuns și vana asta; n'am nimerit-o.

— Auleu, mă strîmbai eu cu re-caz prefăcut.

— Mai încercăm odată?

— Mai încercăm.

— Și d-voastră ce le-ați răspuns?

— Ce să le răspund? Nimic. Cu fanaticii nu se poate discuta. I-am lăsat să vorbească și să creadă ce vor.

— Ce îndrăzneală! Sunteți gata?

— Gata.

— Tac!

— Uiu! scrășnii eu din nou.

— Nici acum n'am nimerit-o, bat-pustia de vana, se bălbăi doctorul rușinat, leoaică de apă.

Văzându-i emoția, mă ridicai zămbind.

— Sii ce, doctore, să o lăsăm pe mâine, că tot vorbind de „rivolucție” ca bietul conu Leonida, au început să se ascundă și vinele de frică.

— S-o lăsăm, încuviință el ușurat. Conducându-mă apoi până la ușă:

— Și spuneți că au îndrăznit?

— Ba încă cum! Privește pe geam și o să înțelegi de ce — mai arunca eu un fitil din răzbunare că mă înțepase inutil de trei ori.

E. Lovinescu

Scene din viața literară

Bunica și nepotul

de E. LOVINESCU

Intors în casa părintească, vastă și pusie, lipsită de sufletul ei, alică de maică-mea în jurul căreia pe vremea aceasta, anul trecut, se aflau adunate douăzeci de persoane, pe când acum suntem numai doi — am găsit pe birou numărul din Noembrie 1934 al **Revistei Fundațiilor Regale**, în care Anton Holban a publicat una din cele mai bune schițe ale lui : **Bunica se pregătește la moară...** Artă lipsită de orice invenție, de orice fantezie, de orice organizație ; artă de notații mărunte, bine alese, pregnante, ce creează atmosfera casei familiale, în care maică-mea, bătrânică de optzeci și cinci de ani, circula cu pu-

terea unei prezente materiale. De cum deschisei revista, ochii îmi căzură peste acest final, de care aproape uitasem :

„Eu știu că bunica se teme de moarte cu toate că ceilalți se prefac că nu pricep sau nu le place să facă astfel de observații, căci ar fi obligați la consolări anevoioase. Dar eu îi spun bunicăi odată când suntem numai noi, buni prieteni — bunica și nepotul :

— „Bunico, sunt bolnav rău. Oricât s'ar părea de ciudată această mărturisire dela tinerețea mea și oricât nu s'ar vedea, e adevărat. Cei cari bănuiesc ceva, cred că e numai o stare de nervi. Am dureri

mari, precise și niciunul din atâția doctori însemnați nu înțelege de ce sufăr. Rețetele și consultațiile lor mă costă bani mulți și nu-mi sunt de niciun folos. Nu am putința unei clipe de nădejde, căci zilnic, la fiecare oră, sunt forțat să-mi aduc aminte de tragedia mea. Unul mi-a spus că fac echilibristică cu moartea. Așa sunt oamenii de nepricepuți, incapabili să ghicească ceva. De o bucată de vreme nu mai sper nimic. Au trecut destui ani la fel de sumbri, am epuizat și doctorii și rețetele. O să se termine totul curând, nu mai am nici o îndoială. Și de altfel nici eu nu mai pot trăi în felul acesta. M'am deprins puțin cu aceste gânduri și-mi închipui că nici o hotărâre nu mi-ar fi prea grea. Cu tine odată, oricât de ciudată ar părea tovărășia, o bătrână și un tânăr. Amândoi, ca în grădină, bunica și nepotul prin cer și nouri, mai departe, la bunicul...”

(Continuarea în pag. II-2)

La recitirea acestor rânduri emoția mi-a strâns gâtul, emoție, pe care n'am simțit-o totuși la apariția lor. Fiecare își presimte moartea sau numai și-o închipue, și-o evocă în sensul său, cu spaimă sau cu sentimentul unei eliberări; sensul nu capătă însă fiorul emotiv decât atunci când presimțirea s'a realizat cu adevărat.

În cadrul familial al casei părise brusc și de „bunică” și de „nepot”, pe balcon, de pe care anul trecut, stăteau zilnic de vorbă, ea „pregătindu-se să moară”, iar el cu presentimentul destinului apropiat, pagina aceasta găsește în mine ecouri mai profunde decât se pot tălmăci prin vorbe... Lucrurile s'au desfășurat după cum prevăzuse, „Totul s'a terminat curând” — el întâi, și după vreo două luni și ea „bunica”, adică maică-mea: „amândoi, ca în grădină, bunica și nepotul prin cer și nouri, mai departe, la bunicul...” — adică la taică-meu, a cărui imagine mi se arată în fiecare seară de zece ani, cu o rară realitate, străbătând vasta peluză a curții, până ce, la rân-

dul meu, fără să vreau, mă scobor și eu de pe balcon pentru a străbate de nenumărate ori peluza cu aceeași pași înceti, cu aceeași spîinare încovoiată, cu aceleași mâni aduse la spate, așa cum a făcut-o el de când l-am cunoscut.

*

Dar dacă moartea bătrânii mele mame era în ordinea naturii, și nu era toamnă, în care să nu plec fără strângerea de inimă de a n'o mai găsi în vara viitoare, și dacă moartea nepotului tânăr încă se presimte prin atâtea semne surde ale unei sănătăți în continuă alarmă — succesiunea lor rapidă le leagă într'un destin comun prevăzut de schița lui Anton Holban, întâi „nepotul”, și numai după vreo două luni și „bunica” — și, printr'o ciudată coincidență, urna lui funerară adusă din București, a fost îngropată în sicriul ei pentru a fi așezată amândoi în cavou, alături de „bunicul”...

Nu cred să existe un om mai puțin receptiv la sugestiile unor forțe tainice ce ne depășesc, la semnele unei lumi de dincolo, pe care sim-

turile și inteligența o resping. Există totuși comunicații misterioase între oameni pe căi neexplicate încă de știință. Și una din aceste comunicații s'a stabilit pe fire nevăzute între nepot și bunică.

Putin după moartea lui Holban la București, moarte tănuită „bunică”, cu cea mai mare strictețe, una din surorile mele, care îngrijea de ea în anii din urmă, lăsând-o singură numai câteva minute a regăsit-o abătută, toropită de o fulgerătoare durere de cap:

— Nu mai pot, suspină ea sfârșită. A fost aici un om, care mi-a spus că s'a întâmplat o nenorocire în familia noastră.

— Ce om?

— Uite acum a ieșit pe ușă, și mă mir că nu l-ai întâlnit.

Cu toate că omul nu avusese pe unde veni, cu greu a convins-o totuși că fusese victima unei halucinații; sdorbită, bătrâna a căzut apoi într'un somn adânc. Scena s'a repetat la fel la o lună dela moartea nepotului. Acelaș om misterios i s'a arătat în vis, vestind-o că i-a murit unul din „copii”. Numai după

ce i s'au adus probe materiale că trăese cu toții, s'a potolit, ori a părut că se potolește. N'a mai pomenit apoi de nenorocirea ce-i izbise familia.

Când după vreo lună se afla ea însăși în agonie, o agonie de altfel lucidă, cunoscându-i mafea afectie ce o lega de „nepot”, soru-mea i-a propus:

— Ce ai zice, mamă, dacă i-as scrie lui Anton să vină să te vadă?

Bătrâna dădu din cap:

— Nu-i scrie!... București-s departe... Cheltuială mare... Am citit prin ziare că s'au scumpit iarăși trenurile...

Apoi după o lungă tăcere, plină de înțelesuri:

— Și apoi de ce să mai vină el? Nu mă duc eu la dânsul peste două-trei zile?

Omul misterios își făcuse decizia de a-i vesti moartea nepotului. Bătrâna știuse probabil dela început că de el fusese vorba; se prefăcuse totuși că nu știa nimic, din delicatețe poate pentru durerea soru-mi, mama nepotului.

E. Lovinescu

EPICA LUI GIB. I. MIHĂESCU

Recto

de E. LOVINESCU

Despre Gib I. Mihăescu m'am ocupat în Istoria literaturii române contemporane, într-o epocă, în care talentul lui se schițase, se întinecase apoi în manieră, înainte deci de a se fi rotunjit în activitatea lui masivă din urmă. Precierile de atunci (1927) sunt, firește, depășite; întrucât, se limitau însă la o epocă inițială nu sunt nedrepte decât doar prin faptul că au fost desmintite de realizări ulterioare. Azi lucrurile trebuiesc, prin urmare, văzute în altă lumină.

*

După cum din Golanii nu se putea prevedea Ion, cu toate că și într'înșii se găsea în germene talentul robust al lui Rebreanu, tot așa nici din La Grandiflora nu se putea prevedea Rusoica sau Donna Alba, cu toată prezența elementelor prezumtive ale talentului lui Gib Mihăescu... Cele spuse în Istoria literaturii române contemporane (1927) despre primul lui volum, rămân deci în esență neschimbate. Destoinicia de a crea obsesii, stări sufletești morbide, remarcate din primele încercări ale scriitorului, se transfor-

măseră repede în manieră. Câteva nuvele analizate acolo ne arătau și viziunea halucinantă a unei omeniri dominate de subconștient și lipsa de discreție, de delicatete a expresiei. Faptul e neîndoișor. Rămânând în aceeași unitate temperamentală, adică în obsesie, în teroare, în monoidesmi, în erotism frenetic, într'un cuvânt în subconștient, și fără a e-volua formal prea mult, decât doar evitând trivialul dar nu și banalul expresiei, scriitorul a știut totuși să se organizeze în creații, de care critica e bucurasă să țină seama ca de producții reprezentative ale literaturii noastre ultime. De altfel, după cum am mai spus, chiar și în primele nuvele se aflau elementele talentului, în Vedenia, de pildă, și mai ales în Troița (recrearea stărilor sufletești ale unui om ce moare degenerat), ca un indiciu de personalitate, adică cu o identitate de reacțiune: scriitorul nu putea ieși din cercul de fer al viziunii sale patologice, al unei lumi morbide, ilogice, al unor oameni conduși numai de idei fixe, de pasiuni excluzive, repede deviate în violență, în crimă,

D. GIB I. MIHĂESCU

cu o influență dostoevskiană evidentă.

În repetirea aceluiași motive de gelozie bolnavă și de obsesii sexuale, izbeau mai mult maniera, lectura, căutarea senzationalului. Oricât de contestabilă ar fi morbiditatea sub toate raporturile, temperamentul scriitorului a știut totuși s'o impună atenției. Nici primul roman *Bratul Andromedei* n'a fost, dealtfel, mai realizat decât *La Grandiflora*, *Uritul* sau *Frigul*. Dragostea monomană a profesorului Andrei Lazăr pentru Zina Cornoiu se pierde în zădărire a unui mediu provincial foarte banal și a unei frenezii amoroase centrate în jurul aceleiași femei ce abate interesul real al povestirii. *Zilele și nopțile unui student întârziat* nu înseamnă nici ele un pas definitiv; peripețiile de pierdere vară ale studentului Mihnea Băiatul, peripeții cu gazde neachitate, sau cu fete seduse și chiar cu candida studentă, în care fiorii sen-

(Cititi continuarea în pagina II-a)

Național la 1877.

Omul cult, bun cunoscător al trecutului nostru, d. Em. Grigoras, ne-a vorbit despre o interesantă colecție de scrisori ale lui Napoleon al III-lea, adresate Eufrosinei Popescu, care s'ar afla în păstrarea urmașilor marii artiste. Cercetarea acestor scrisori a artei de care s'a înamorat suflorul Eminescu, n'ar fi un lucru de prisos.

*
CALENDARUL DE ASTAZI arată data născuturii lui George Diamandy, fost socialist, trecut la liberali, ca director al Teatrului Național.

Este știut că Diamandy a fost primul director al Teatrului Național, care a avut inițiativa creării unui „Studio”, o anexă a Teatrului Național, cum este „Academietheater”

Marie de Malbran care la vreo treizeci de ani a cunoscut triumfuri la Paris, Madrid, Londra, New-York, etc., și care avea una din vocile cele mai sublimă care au existat vreodată, a murit subit la douăzeci și opt de ani, lăsând un gol neimplinit nu numai în artă, dar în mii și mii de suflete.

Să mulțumim d-lui Lorenzi de Bradi că a izbutit să reînvie, cu atâta talent, viața acestei neuitate femei.

sualității se îmbină cu cei ai speculației filozofice, fac parte dintr'un cadru de teme prin nimic înalte. Temperamentul scriitorului s'a realizat complet deabia în *Rusoaica*, (1933), în care unii critici au văzut o capodoperă. Valoarea romanului nu stă însă atât în expresie, în episoade, în tehnică, ci în ideea unică ce o însușește și ni se transmite sub forma unei sugestii. Nu ne interesează, așadar, peripeziile locotenentului Ragaiac, nesfârșita desfășurare de scene erotice într'o masă informă de fapte, pe care nu le poate reglementa obișnuita lipsă de simț critic și estetic a scriitorului, lipsă de stil și de stilizare; nu ne interesează ce face Ragaiac ci febra vinelor lui, obsesia tipului de femeie ireală, de „rusoaică” scoasă din lectură sau din visări, pe care ne-o transmite, căci în fiecare din noi stă ascunsă „o rusoaică” adălmecată fără succes în toate tipurile femeilor întâlnite.

Putința transfuziei unei stări sufletești este, desigur, semnul unei

mari arte; ceiace scriitorul nu știa să ne comunice, didactic și aplicat, în *Uritul*, *Frigul*, *La Grandiflora* a ajuns să ne împărtășească acum prin nu știu ce forță acumulativă și irenezice interioară. Și *Donna Alba* (1935) este romanul unei monomanii, căci nu putem numi altfel pasiunea lui Mihai Aspru pentru descendentă Ipsilantiilor, ființă aproape tot atât de idealizată și de ireală ca și „rusoaica”. Cu toată lipsa de meșteșug formal, puterea de persuasiune trepidantă a scriitorului te reabsoarbe și de data aceasta în obsesia lui... Cât? Atât timp cât îl citești desfăcut din atmosfera lui morbidă, de instincte tiranice și de monomanii, din viziunea lui halucinantă și panerotică. — și ridicând ochii spre limpedea lumină a soarelui, pâcla forțelor subconștiente se risipește și nu te mai mulțumești decât cu viața conștientă, logică, determinată de legi psihologice sigure și analizabile.

E. Lovinescu

acei „Istorie literară” pe care și-a propus s'o alcătuiască d. G. Ursu.

„Istoria literară a Bărladului”, al doilea capitol, — care constituie volumul de recentă apariție —, este un studiu pe plan larg, de o surprinzătoare documentare.

Găsim în acest volum, o analiză minuțioasă a revistelor: „Făt-Frumos”, „Freemătul” și „Florile Dalbe”, din punct de vedere al îngrădii lor în viața literară a țării, al crezului lor literar și al valorii bucatilor publicate.

Studiul literar al d-lui G. Ursu este prețios atât pentru literații români de carieră, cât și pentru cititorii dornici de a cunoaște mai în profunzime, evoluția mișcării noastre beletristice.

Păcat că acest fel de „Istorie literară” nu apar în toate regiunile țării. Ar constitui un anamblu documentar de care ducem permanent lipsă.

— La Craiova își continuă neîntrerupt, apariția săptămânală, revista „Gând și slovă oltenescă”.

Sub egida „Fundăției culturale regale Principele Carol” și în îngrijirea neobositului arheolog și iubitor de frumos, dr. N. Ploșcor, această tipăritură a devenit, fără îndolală, prima revistă olteană.

Găsim într'însa, — fără tendințe regionaliste, deplasate, — întreaga manifestare beletristică a scriitorilor și publiciștilor olteni autentici.

„Gând și slovă oltenescă” a acoperit, prin apariția ei, un gol profund simțit, atât pentru colțul de țară dintre spumosul Olt și bătrâna Dunăre, cât și pentru literatura

EPILOGURI

SATIRICON

de E. LOVINESCU

Atitudinea de frondă a publicului în fața ordinii și a reprezentanților ei (vardist, jandarm, comisar, magistrat, etc.) este o reacțiune platonicească împotriva constrângerii legii primite ca o necesitate fără a fi și subită; afecția lui se îndreaptă, instinctiv dar și inofensiv spre cel ce se ridică împotriva sau o și calcă. Din motive identice simpatia publicului merge spre literatura ce-l înalță din realitate într-o lume, convențională, fără constrângerile obișnuite; omul se visează cu aripi plutind într-o existență ideală fără vardist, fără perceptor, fără ierarhii, în care milioanele se mărită cu funcționarii comerciali.

✱

În aceeași ordine de idei a atitudinii omului față de lume trebuie văzută și problema atitudinii satirice caracteristică literaturii române, și mai ales sub forma specifică a umorului, pregnantă pentru fizionomia întregii literaturi moldovenești. S'ar părea că satira este expresia unei atitudini violente, revoluționare, de inconformism exploziv, față de societate, de anumite constrângeri sau de oameni; în realitate, violența sa este pur verbală, literară,

fără alt scop decât de a masca lipsa de reacțiune și incapacitatea împotrivirii virile. Românul — și cu deosebire, moldoveanul — e satiric, batjocorilor; literatura lui populară e plină de ironie, de umor și nu respectă pe nimeni, nici pe Dumnezeu.

Rând pe rând, el și-a bătut joc de boer, de ciocot, de fanariot, imitându-i și graiul, de evrei, iscodindul fel de fel de porecle, și făcându-l centrul unei adevărate literaturi umoristice, de țigant, figură de epos popular, într'un cuvânt, de toți străinii, de toți stăpânii, și de toți reprezentanții ordinii publice, de la „jandar” până la popă.

Pe temelul acestei literaturi, Românul ar putea și crezut un om dărz, greu de mănuit, veșnic nemulțumit și revoltat împotriva stăpânitorilor, a legii. Din tot ce știm din istorie și din câte vedem cu ochii noștri, n'a existat, totuși, neam mai blajin, și care n'a răzbit decât prin singura armă a resemnării, a mîldierii și a unui fel de impermeabilitate orală, ce l-a ținut intact; străinii, împilatorii au trecut, dar el a rămas ca înainte, milenar neschimbat, după cum odinioară trecuseră și roziurile de barbari fără să-l fi dislocat sufletește... Atitudinea de satiră și mai ales de umor ține locul lipsei de acțiune sau, mai degrabă, de reacțiune; adevărata reacțiune se face prin gest, nu prin comentarii, prin ironie, prin glumă. Au venit turcul, fanariotul, ciocoii, ovreii, jandarmul; i-au luat tot ce a avut în bătaură. El și-a încovoiat spinarea, dar după ce a trecut, sau chiar în timpul asupririi, i-a încărcat de porecle, de ironii, de o bogată literatură satirică sau umoristică, în care nu apar în rolul lor de împilatori, ci ridiculizați în defectele lor fizice sau cine știe ce cusururi morale. Atitudinea satirică nu e o atitudine de luptător, ci o atitudine de contemplativ ce-și ascunde lipsa acțiunii printr-o superioritate morală, pe care poporul nostru a avut-o incontestabil asupra tuturor celor ce l-au împilat; după cum o au, în genere, toți contemplativii asupra oamenilor de acțiune, îngrădiți în bunurile materiale și de viață.

Românul n'a împilat pe nimeni și a fost despotat de cine a vrut, dar a privit stelele, și apele, și munții, a trăit în sânul naturii, a avut fiorul morții și din contactul cu cele eterne a scos poezie, artă. În fața dușmanilor din afară și dinăuntru și-a încovoiat spinarea, a lăsat să treacă valul, și de suferință s'a ogoit, aruncându-le de haine scaiul batjocurei, al poreclelor; împotriva biciului nu s'a luptat cu coasa ci cu gluma, și cu umorul împăcat cu sine și, în definitiv, și cu ceilalți. Din suferință a făcut literatură și socotind bine, e încă celălalt mai vrednic de a vieții.

...caciata acestei măsuri, impunând studentilor, la reînscrisiere, să declare „pe cuvânt de onoare” că vor... respecta legea. Pentru mine acest exces de prevedere a însemnat din capul locului o slăbire a dispozițiilor legale. Ce rost are să ceri unui cetățean o declarație... solemnă că se va supune unei legi de interes obștesc? Nu constituie acest lucru mai degrabă un îndemn, fie și indirect, la nerespectarea ei?

VRAND să spună: „mulțumesc cetățenilor acestui oraș”, — un ministru a spus: „mulțumesc pe cetățenii acestui oraș”.

Se cunoaște că ministrul trecuse pe la Interne...

*

„PROGRAMUL nostru îl vom aplica prin partide, — a spus d. Vaida, — sau trecând peste orice partid”.

Deci și peste „Frontul Românesc”...

prinși să vadă clar realitatea.

M. Sevastos

Cezar Petrescu

19 Mar 37

de E. LOVINESCU

Chiar la apariția *Scrisorilor unui răzeș* s'a recunoscut în literatura lui Cezar Petrescu o continuare a sămănătorismului și în scriitor un continuator al lui Sadoveanu. Deși urbană și neindeplinind, deci, una din condițiile considerate ca esențiale sămănătorismului, încadrarea e îndreptățită, întrucât găsim în această literatură câteva din notele sămănătoriste, cum e de pildă, poezia amintirii și a regretului; faptele nu sunt povestite în actualitatea lor ci refulate în trecut și brusc reîmprospătate printr'o revedere a locurilor, unde s'au desfășurat odinioară; totul se învâluie, astfel, în poezia depărtării, a nostalgiei și a regretului. (În podgoria de odinioară; Moara lui Iliuța, Valsul rozelor etc.). Intrebuințarea tematicii sa-

doveniste a atras de altfel după sine și asimilarea expresiei lui M. Sadoveanu, în ritm, în topică și vocabular. *Scrisorile unui răzeș* (1922) au fost primite cu o necontestată simpatie, de publicul rămas încă sămănătorist, adică în faza lirică a povestirilor de dragoste urmărind cu interes temele sămănătoriste a desrădăcinării, a întoarcerii la pământ, a vechii stări de lucruri patriarhale, antisemit, rural cel puțin în teorie, bucolic. Moldovean, Cezar Petrescu aduce cu sine o stare sufletească firească tuturor scriitorilor moldoveni: flexibil și plastic, el mai aduce odată cu poezia trecutului și a naturii a lui M. Sadoveanu, și un spirit vioi ziaristic, format în redacții și în cafenea, cu simțul actualității de mol-

D. CEZAR PETRESCU

dovean bucureștinizat, care nu suspină numai după trecut și răzășie ci pune și probleme și, mai ales, știe să le îngrădească pentru a fi în gustul publicului grăbit. Prin talentul său mlădios și fluid, sămănătorismul a prins, astfel, o nouă vitalitate și a încântat o nouă generație de cititori, ce nu așteaptă decât să fie încantați prin mijloace, de

(Continuare în pag. II-a).

altfel, încercate mai de mult ca eficace.

Deși talentul scriitorului s'a dovedit destul de mlădios și aparent capabil de evoluție, e de semnalat, totuși, în celelalte volume de nuvele predilecția lui pentru sensaționalul de fapt divers și pentru coincidența melodramatică. *Învinghiera din Fundătura 13 Septembrie, Inelul cu piatră de rubin. Povestire de iarnă* etc., participă din acest melodramatism exterior. Ori care i-ar fi subiectele, povestirile scriitorului au prins însă siguranța mișcării pe axa lor și o ușurință de expresie mereu actualizată.

Chiar când tematica nu mai e sămănătoristă sau e de un sămănătorism supravegheat și modernizat, materialul omenesc rămâne tot moldovean și în ultimele producții ale scriitorului, prin lipsă de reacție, specific moldoveană, a suflului eroilor față de mediul social.

(*Cariera lui Vidra, Adevărul* etc.) Sămănătorismul cu caracterul său moldovenesc se menține și cu marile romane ale acestui scriitor, care dela „schite” și „scrisori” a trecut în chip neașteptat la vaste compoziții lirico-epice, adevărate fresce sociale, poate cele mai largi — cu excepția lui Ion — ce s'au scris în literatura noastră. Sămănătoristă e de pildă tematica din *Intunecare* (1927) cel mai bogat și, într'un fel, mai reușit, roman al războiului nostru de întregire națională: povestea feciorului de țăran, pornit cu avânt la războiu,

procesul tuturor deziluziilor întâmpinate pe front, credința că, totuși, generația călătorește în tranșee se va întoarce alta acasă, succesiune de decepții, rănirea, desfigurarea, părăsirea lui de către logodnică, îngrănădirea tuturor amărăciunilor în fața realităților întru nimic schimbate de baia de sânge ce-l împing pe Radu Comșa până la desnodământul sinuciderii, constituie una din marile teme de pesimism social prezentă în toată literatura moldovenească de înadărtare. Romanul dovedește o mare putere de amplexiune și de evocare de grupări sociale, în care, ceea ce e mult mai rar la scriitor, nu lipsește nici puterea de analiză psihologică. Sămănătoristă e și tematica din *Calea Victoriei* cu declararea caracterelor în contact cu marele nostru oraș tentacular, căruia eroii nu opun nicio rezistență morală, nici un fel de reacțiune; după cum sămănătoristă e și tematica socială din *Aurul negru* și *Comoara regelui Dromichet* ca zugrăvirea ruinii morale și economice a țării noastre patriarhale prin industrializare; după cum moldovenesc e și bașismul disoluant din *La paradis general*, etc.

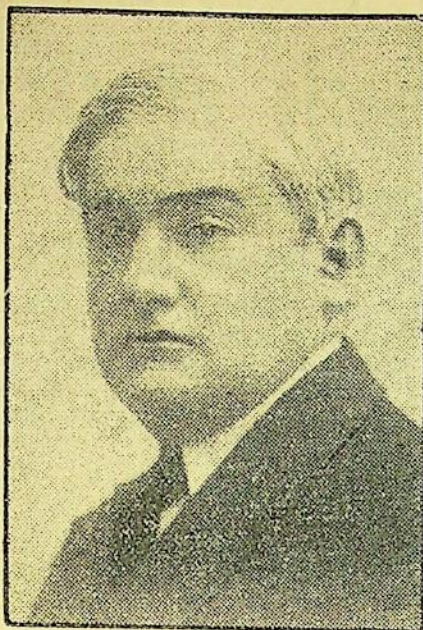
E neîndoios că Cezar Petrescu reprezintă o mare forță materială de producție și am putea spune chiar de creație surpată de tot atât de mari defecte. Deslăntuirea ei se produce în genere extensiv, prin revărsări uriașe de nape descripti-

ve, de ordin mai mult verbal, cu exerescențe uluitoare, într'un stil fluent, poetic dar și adipos; lipsă totală de compoziție în mare și de economie în mic; belșug și risipă; sensațional de carton (vol. I din *Baletul mecanic*) lipsă de proporții de orice incizivitate și lapidaritate; expresie grasă, flasă, fără nerv; purulentă continuă de carne prea bine hrănită. Totul, dealtfel, extensiv pe pogane de hârtie, cu multă poezie și căldură de evocare. Sute de pagini ale primului volum din trilogia lui Eminescu, *Lucefărul*, sunt pline de poezia naturii din jurul Ipoteștilor — totul admirabil și inutil, căci ori cât ar fi voit scriitorul să vadă în amănuntele copilăriei temele esențiale ale viitoarei cariere literare a lui Eminescu, ele se potrivesc aproape ori cărei copilării. Rămân, așa dar, ca bucată literare lirico-descriptive fără raportare la subiect. În această cursivitate inexprisivă se înfiltrează și apele tulburi ale cotidianului ziaristic ce transformă unele romane în cronici actuale sau istorice (*Pleacă fără adresă. Carmen saeculare*) fără relief sau în satire sociale mai mult facile (Nepoata hatmanului *Toma, Kremlin, Greta Garbo*, etc.). Cezar Petrescu este așa dar o mare forță pe care nimic nu o poate scăpa de destinul inflației; iar opera lui o uriașă revărsare extensivă fără sonde adânci în suflul omenesc.

E. Lovinescu

Academia Română și d. E. Lovinescu

O scrisoare a d-lui E. Lovinescu

D. E. LOVINESCU

Primim, din partea d-lui E. Lovinescu, următoarele:

Domnule Director,

Intrucât presa comentează în chip felurit și propunerea candidaturii mele de către secția literară a Academiei și refuzul plenului de a o confirma, prin lipsa unui singur vot, vă rog să bine-vântare, pe care o pregătisem pentru a o rosti azi la tradiționala urare de bunăvenire a Președintelui. Din ea reiese atitudinea mea față de primirea Academiei, atitudine care nu poate fi alta și față de refuzul ei. Nu cred să mi se pună la îndoială buna credință și, de altfel, mai mulți scriitori au luat cunoștință de cele ce urmează înainte de proclamarea rezultatului de Marți.

Domnule Președinte și domnilor colegi,

Datoria de a răspunde la salutul d-lui Președinte cu ocazia intrării pentru prima dată în sala de ședințe a Academiei române, îmi produce o îndoită emoție: emoția firească de a mă afla sub o cupolă, pe care m'am deprins să o respect încă din tinerețe, și emoția mai puțin firească de a pași pentru prima dată, la o vârstă ce se poate numi matură, la o manifestare publică. Oricât ar părea de ciudat, deși mă aflu în însăși zona vinturilor publicisticii române de aproape treizeci și cinci de ani, aceasta e întâia dată când mă prezint în fața unui public real, văzut. Nu se va putea spune că m'am grăbit, dar nu se va putea nici adăoga că am pierdut ceva așteptând decorația de-

că mi-a fost dat să debutez când alții sfârșesc, am cinstea de a debuta azi în fața domniilor voastre, asupra valorii simbolice a cărora nu pot insista acum când stropul de laudă ar cădea și peste mine. Iată-mă deci aici, sub cupolă, cu foaia de hârtie albă a carierii nu numai nedeșăvârșite dar nici chiar începute a unui om, care n'a făcut parte din nici o societate, comisie, consiliu, care n'a fost consultat special niciodată asupra vreunei chestiuni literare sau didactice, n'a avut nici un fel de însărcinare, nici o răsplată materială sau morală, premiu sau decorație, și n'a apărut sub nici o formă în fața publicului, într'un cuvânt a unui om „ireproșabil”. Nu tot așa aș putea spune și de activitatea mea literară ieșită din umbra tăcută a bibliotecii. Inventariind-o, d. raportor a identificat prezența a vreo șaptezeci și cinci volume. Poate prea multe. Sunt însă un pom în care oricine va arunca cu piatra e sigur că va lovi un fruct.

Tradiția cere să vă mulțumesc; nu numai tradiția ci și conștiința mi-o impune. O fac aici în chip public și egal, nu fără a o spori, — chiar dacă sublinierile nu intră în obiceiurile Academiei — în ceiace-l privește pe d. Ion Petrovici, care a desăvârșit un zel atât de mare pentru a înfrânge, poate, rezistența unora dintre domniile voastre, cu siguranță însă, rezistența mea. Muncind o viață întreagă fără să fi reprezentat ceva în oficialitatea culturii române, era de cântărit dacă nu puteam spera o glorie și mai mare din lipsa ei de recunoaștere până la urmă. Aceasta ar părea o trufie; e numai legitimă mândrie a unei lungi rezerve. După ce am privit treizeci și cinci de ani la toate ușile și ușile instituțiilor noastre culturale, fără ca să mi se fi deschis vreuna, pentru că n'am bătut la ea, iată, că, pe neașteptate, se dă la o parte portalul cel mai impunător al culturii noastre, prin care se intră fără să bați. Intru, — nu ca să sfârșesc o carieră, pe care n'am început-o încă, ci pentru că să continui ceiace am făcut și mai înainte: să scriu, — cu alte cuvinte, ca să-mi împlinesc destinul, indifenet de oameni și de împrejurări.

*
După cum se știe însă „portalul” nu s'a deschis. Era mai în linia și a Academiei și a mea. Totul s'a întâmplat așa cum trebuia: în planuri paralele.

Primiți, vă rog, deosebită-mi considerație.

SEDINȚA DE ERI A ACADEMIEI ROMÂNE

Discursul suveranului

Academia Română a ținut ieri o ședință solemnă la care a asistat și suveranul, președintele ei de onoare. A mai fost de față patriarhul României, dr. Miron Cristea, d-nii prof. N. Iorga, dr. Gh. Marinescu, I. Nistor, I. Inculeț, alți numeroși membri activi și corespondenți ai Academiei, precum și alți fruntași ai vieții noastre intelectuale.

ATLASUL LINGUISTIC ROMÂN

În această ședință solemnă d. SEXTIL PUȘCARIU distinsul profesor al Universității din Cluj, a comunicat înaltului for intelectual rezultatele unei munci intense de șase ani pentru realizarea atlasului lingvistic român.

CUVÂNTAREA DE DESCHIDERE

D. prof. AL. LAPEDATU, ministrul cultelor și președinte al Academiei a rostit cuvântarea de deschidere, salutând prezența suveranului, care a acordat un interes deosebit „Atlasului lingvistic al României”, marea operă a d-lui prof. Sextil Pușcariu.

Regele a răspuns cu următoarele cuvinte:

CUVÂNTAREA SUVERANULUI

D-le Președinte,

D-lor colegi,

Pentru mine este totdeauna un prilej de bucurie de a veni aici, la Academia română, ca să asist la unele din ședințele dv.

Azi când colegul nostru, d. Sextil Pușcariu, ne va întreține despre o problemă așa de importantă, bucuria mea este foarte mare. Problema limbii, pe lângă substratul științific, are o importanță covârșitoare în zilele acestea, când se afirmă dreptatea stăpânirii acestui pământ de către neamul nostru.

Am urmărit aceste lucrări fiind convins de importanța lor și am avut plăcerea de a contribui și eu la ele.

Profit de prezența mea aici, după alegerea a noi membri, pentru a le aduce, ca președinte de onoare, caldul meu salut în acest înalt cenac al culturii românești.

Urmăresc totdeauna cu dragoste activitatea Academiei române și mă bucur să văd că pe zi ce trece această înaltă instituție se întărește. Sunt convins că, urmând așa, va putea merge spre progres.

Mulțumind încă odată pentru cuvintele ce s'au spus, aduc caldul meu salut și caldă mea urare de propagare Academiei române.

COMUNICAREA D-LUI SEXTIL PUȘCARIU

A urmat apoi importanta comunicare a d-lui Sextil Pușcariu. D-sa a arătat că pentru a cunoaște o limbă, nu este destul să studiezi gramatica, ci e nevoie să ieși pe teren, să faci geografie lingvistică. Astfel s'au pus probleme lingvistice cu totul nebanuite înainte. D. Sextil Pușcariu a dat câteva exemple, ilu-

strându-le cu hărți din Atlasul lingvistic român.

Anchetele pe teren au fost făcute de d-nii Sever Pop, conferențiar la universitatea din Cluj și de d. E. Petrovici, profesor la universitatea din Cluj.

Ele au început acum șase ani și vor mai dura doi ani. Cartografie-re și imprimarea, operei însă poate începe de pe acum. Să nădăjduim că această lucrare patronată de însuși suveranul țării, peste alți șase ani va fi tipărită. Ea va fi una din cele mai mari opere științifice ale neamului nostru.

După ce a examinat hărțile lingvistice și s'a întreținut cu cei prezenți, la ora 4 jumătate suveranul a părăsit sala de ședință.

SEDINȚA INTIMĂ

A avut loc apoi o ședință intimă. D. E. Perrot, profesor de istoria naturală a medicamentelor la facultatea de farmacie din Paris, care se afla de față, a fost salutat de d. Al. Lapedatu. D-sa a răspuns mulțumind. Președintele Academiei a salutat apoi prezența, pentru prima oară, a d-lui prof. Nicolae Bănescu, ales de curând membru al Academiei.

Patriarhul dr. Miron Cristea a prezentat apoi Sfânta Scriptură în noua ei traducere.

ALEGERI DE NOUI MEMBRI

În aceeași ședință a fost ales membru activ al Academiei Române la secțiunea literară d. Gh. Petrașcu, pictor.

Ca membri corespondenți, la secțiunea literară, au fost aleși domnii: Ion Pillat, Ilie Torouțiu, Dim. Caracostea și O. Tafrali.

Printre membri onorari a fost ales d. D. N. Ciotori, consilier la legatia României la Londra.

Iar în rândul membrilor onorari streini au fost aleși d-nii:

Enrico Bompiani, profesor de matematici la universitatea din Roma; Charles Perez, profesor de zoologie la Sorbonna; Louis Roule, directorul galeriilor și laboratorului de ichtiologie dela muzeul de istorie naturală din Paris și Lucien Cayeux, membru al Institutului Franței, profesor la Collège de France.

Printre membrii corespondenți străini ai secțiunii istorice a fost ales d. G. Cațarov, profesor la universitatea din Sofia.

SEDINȚA SOLEMNĂ DE VINERI

Academia Română, întrunită în sesiune generală, va ține ședință publică solemnă Vineri, 29 Mai curent, la ora 15.

D. Dim. Pompeiu își va rosti discursul de recepție în Academie.

D. Dr. G. Marinescu va citi răspunsul.

ION

„In același zi Domnul dădu o proclamație către țară:

„Am voit ca clăcașii, prin plata muncii lor, să ajungă a stăpâni pârțica lor de pământ în plină proprietate.

„Cum a răspuns Adunarea la înfășoarea proiectului de lege rurală? O știți toți. Ea a dat un vot de blam guvernului meu, și pentrue? Pentrucă proiectul înfășoat era o lege de dreptate, era realizarea speranțelor legitime a trei milioane de țărani...”

Care a fost reforma agrară din 1864? Se știe — cu toate defectele și cu toate urmările ei rele.

Astfel se știe că țărani, înainte de legea din 1864, aveau un drept de folosință asupra două treimi din hotarul moșiei. Prin improprietăre sătenii despăgubesc pe boeri de claca (boerescul) care se obora — fără ca țărani să fi primit vreo despăgubire pentru desființarea dreptului lor de folosință asupra hotarului, boerii devenind proprietari absoluți asupra moșiei.

Pe de altă parte se știe că legile de tocmeli agricole — din ce în ce mai aspre față de țărani — au ajuns să transforme pe sătean, de fapt, în șerb al pământului.

Cu toate păcatele ei, legea din 1864 — fără să rezolve problema agrară (probă lungul șir de rezme-
te țărănești, culminate cu răscoa-
n 1907) — a fost un gest de a-
re al stăpânirii înaintea mase-

Rezultată: imposibilități există și, ceea ce e mai dureros, se aplică.

Dar vinovată de situațiile create scriitorului nu e numai oficialitatea. Scriitorii își au partea lor de răspundere. Atâta timp cât se vor întruni o singură dată pe an, imitând obiceiul nobil al marilor industriași, nu se va putea duce la capăt nici o acțiune serioasă.

Avem nevoie, nu de o scriitorime al

să lupte și pentru asigurarea altor obiective neglijate: pentru o efectivă protejere a scriitorilor tineri, pentru urgentarea ridicării palatului „Societății scriitorilor români”, pentru reluarea utililor sesiuni literare, în provinciile alipite...

O ieșire din actuala apatie este im-
perioasă.

Eugen Jebeleanu

LUCIA DEMETRIUS

de E. LOVINESCU

Anul trecut, pe la sfârșitul lui Iunie, am publicat în „Adevărul” câteva rânduri asupra acestei tinere scriitoare. Ne citise o n-
velă, *O zi plină*, și-mi plăcuse procesul evoluției de la subiectiv, la obiectiv, adică, de fapt, redarea aceleiași stări sufletești cunoscute printr’o succesiune de fapte exte-
rioare colectate și înregistrate în-
tr’u anumit fel. Semn de maturi-
tate. Cum nuvela nu era tipărită și scriitoarea nu publicase încă vre-
un volum, portretul avea aerul unei recunoașteri premature, act personal de pură bunăvoință, ce ar fi putut merita semnul mic al unei mici gratitudini. Așa crezu-
sem. O zi, două, o săptămână, nimic. Lucia Demetrius nu-mi dădea nici un semn de viață. Am intrat în vară; am ieșit apoi din

ea; au trecut, astfel, vreo trei sau patru luni, până ce într’o dimi-
neată de Octombrie văzui apro-
piindu-se de mine, într’o librărie, mica ființă a fetei, cu umerii ușori aduși, „ca la tata” cum spune ea undeva, ca la un robot minuscul al mizeriei de a trăi, cum cred eu, și cu aerul ei obișnuit de blândă dar încăpățanată sfi-
ciune mă întâmpină:

— Tocmai voiam, maestre, să vă văd ca să vă mulțumesc.

Mă trăsei un pas îndărît, cu ochi ce ar fi voit să prindă parca din aer o amintire rebelă.

— Și pentru ce, dudue?

— Pentru articol.

— Ce articol? continuai să-mi joc mirarea cu natural.

Fata se discumpăni puțin.

— Pentru articolul pe care l-ai

publicat în „Adevărul” despre mine.

— Am publicat eu un articol despre d-ta?

Ea pâli, roși, se tulbură. Emo-
tivă, nu știa ce să creadă; fu-
sesse oare victima unei confuzii? Citise cu adevărat articolul, ori i se păruse numai? Nu halucina?

Imi trecui mâna peste fruntea încordată.

— Din „Adevărul”, zici? Și când a apărut?

— În Iunie, expiră ea cu ochii lipiți pe mine pentru a-și curma nedumerirea.

— Și în ce lună suntem acum dudue?

— În Octombrie?

— Cum vrei să-mi mai aduc aminte în Octombrie de un arti-
col din Iunie... Au trecut deatunci patru luni. Iar dacă, în adevăr, am publicat în Iunie articolul despre care vorbești, nu văd ros-
tul unei mulțumiri în Octombrie.

Fata înțelege; emoția ei obiș-
nuită lunecă la panică și sfâr-
șeală; începu să bâlbâie cu dis-

...
vii, tată... exclamă Guido îmbrăți-
șându-și părintele. Ce ai suferit? Ce
ți-au făcut? Te-au torturat?

— O nu, răspunde bătrânul. Mul-
țumesc lui Dumnezeu, n’am avut
deloc de aface cu barbari. M’au pri-
mit ca pe un oaspe venerabil. Prinzi-

(Citiți continuarea în pag. II-a)

perări explodate în apă... Scuze
zugrumate... Imi telefonase oda-
tă... poate de două ori... plecase
apoi la Bușteni... stătuse acolo
două luni...

— Ei, și ce, o întrerupsei rece,
la Bușteni nu mai există oare
cerneală și hârtie?

Apoi pentru a-i da lovitura de
grație, reluai pe un ton calm,
flegmatic, ca și cum ași fi expus
de pe catedră o teorie:

— Când un critic publică un
articol elogios despre un scriitor,
nu-i rămâne acestuia decât două
atitudini posibile. Dacă privește
actul criticului ca un act public,
profesional, de resortul strict al
conștiinței lui, atunci el nu im-
plică nici un fel de răspuns sau
gratitudine... Este atitudinea cea
mai bună și mai demnă, pe care
am practicat-o și eu încă din in-
ceputurile mele literare și ți-o re-
comand și dimitale. Înțeleg deci
ca să nu ai a-mi mulțumi pentru
articol, chiar dacă el nu e un

(Citiți continuarea în pagina 2-a)

simplicu act profesional de critică, ci, constituind o anticipație față de un scriitor inexistent încă, e mai mult un act de bunăvoință personală. Ori dacă preferi să intri în categoria din ce în ce mai rară a celor ce vor să întreprindă relații de curtenie sau amabilitate cu criticii, atunci mulțumirea trebuie să urmeze imediat automat. Dumneata ai luat însă o cale inadmisibilă: ai lăsat să treacă la mijloc patru luni și te-ai folosit doar de întâmplarea ce m'a scos în drum pentru a împlini un gest pe care nu ți-l cere nimeni.

Crezând că am speriat-o de ajuns am luat-o apoi de bărbie prietenește (firește intenționat) și i-am adăugat răsând:

— Ca să mă împaci, vino Dumnica viitoare și ne citește ce ai scris pe vară. Dacă e bine, te iert.

Am plecat, astfel, mulțumit de mine și de lecția de tactică literară ce-i dădusem... Stupidul! Nici nu-mi închipuiam că fără-ma aceasta de femei aiurită, emotivă, speriată, pururi în panică, este o copilă de geniu, care n'are nevoie de norme de bună purtare...

*

Geniu? Când am mai întrebuințat cuvântul acesta? Sau cine a îndrăznit să-l mai întrebuin-

teze decât doar față de morți și numai ca să poată strivi prin el pe cei vii? Geniu? Își poate lua cineva răspunderea unui cuvânt atât de grav, atât de puțin definit, atât de misterios? Il volu întrebuința totuși cu oricăre primedie ar cuprinde în el și, mai ales, cu toată greutatea delimitării sensului lui. Se scrie, firește, la noi, cu mult mai mult talent decât cel al Luciei Demetrius, cu mult mai multă artă stilistică și putere de creație obiectivă. Nu mai vorbesc de organizare constructivă. Romanele Hortensei Papadat-Bengescu, de pildă, au o monumentalitate pe planuri vaste, îmbrățișând o întreagă clasă socială, cu varietate de caractere, cu o forță de evocare, de analizare, de imbinare, de însuflețire prin lirismul interior, fără care nimic nu poate trăi, cu inteligență artistică și cu inteligență pur și simplu, ce se înalță până la intelectualitate...

Expresie, negreșit, a unei mari personalități literare, cea mai mare din literatura noastră, în planul creației interioare, dinăuntru înafară, după cum la Rebrenu e din afară înăuntru, simfonie meșteșugit orchestrată, pe lângă care *Tineretea* Luciei Demetrius este doar un biet tipet. Un tipet — iată cuvântul strict și iată ce vreau să înțeleg, când

— E admirabil, dar fragmentul nu dă nici o indicație asupra restului, deoarece e scris la o temperatură de patruzeci de grade,

și aplic atributul pretențios de „geniu”: tipetul scurt, sfâșitor, pătrunzător al unei extraordinare sensibilități de ordin exclusiv sentimental, fără urmă de sensualitate, care, însă prin mijlocirea unei arte simple, intuitive, știe să ți-o comunice și să te învalue în plasa unei lamentabile istorii de dragoste. Când spun istorie de dragoste, cuvintele trădează. Nu e o istorie ori o anecdotă; nu e carte; nu e nici o compoziție; nu e măcar literatură prin ce presupune literatura ca artificio și organizare. Pot, în adevăr, constitui o „istorie” căteva întâlniri cu un pictor într'un atelier sau la o conferință la Fundație, câteva primblări pe străzile lăturalnice, o luare la braț, două mâini puse protector pe umeri, o privire ochi în ochi... și atât? Nu. E doar o stare sufletească latentă și permanentă de sentimentalitate incurabilă, exasperată, ca o rană însângărată, deschisă.

Când mi-a citit acum un an un fragment din roman, în care eroina umbla zănată pe ulițele Bucureștilor în căutarea lui — pentru a nu scăpa ocazia de a fi doctoral, i-am spus:

— E admirabil, dar fragmentul nu dă nici o indicație asupra restului, deoarece e scris la o temperatură de patruzeci de grade,

și romanele nu se scriu la astfel de temperatură. Ele presupun o gradatie. Ași vrea să-mi citești și alte pasagii compuse într'un climat normal.

Fata m'a privit cu aceeași panică, de care numai târziu am știut că e frământată ca de o forță seismică. S'a intimidat și nu mi-a mai citit nimic din roman. Fusesem iarăși stupid. Imi închipuisem că am de a face cu un scriitor ca toți scriitorii, că romanul trebuie să fie toate la fel, construite după anumite legi arhitectonice; nu-mi dădusem seama că temperatura normală a fetei e de patruzeci de grade și că tocmai în asta îi stă geniu: a scrie, în chip natural, numai în febră, și mai ales de a isbui s'o comunice și altora, printr'o rară putere de expresie, profundă, fără nimic ostentativ și teatral. Iată ce e *Tinerete* și cu aceasta am povestit tot ce era de povestit dintr'o carte lipsită de conținut anecdotic, tăsnită ca un geamăt din mizeria de a simți dureros, de a duce cu sine un suflet de rană însângărată, din nevoia de a iubi, nu satisfăcut ci impalpatibil, absurd, într'o obsesie a prezenței altei ființe, într'un fel de halucinație fără obiect, ce-i poartă pașii victimei fără răgaz într'un sbucium și căutare fără odihnă... **II** *va vedea?* nu-l *va*

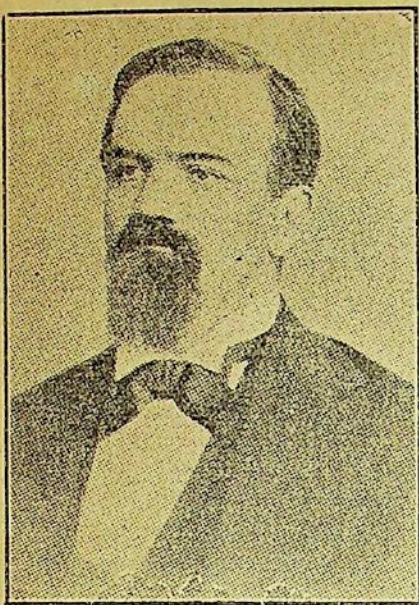
vedea? Din miiile astea de oameni ce forfotesc se va desprinde „el”? Nu? Iată-l... Nu e el... Atunci?... Dacă nu e aici, va fi dincolo... și picioarele neobosite sue calvarul așteptării tragice, fără înțeles; — din care ieși cu spasmul inimii în față, nenorocirii de a simți, de a trăi. Cu cât ar fi de preferat liniștea, materiei inerte: Să te odihnești... să nu te mai sdruncini... Ce isbăvire! Fată mică, (așa-i spunea odată Vladimir Lascăr, invadând-o de bucuria imensă a singurei mângâieri ce i-a adus) fată mică, asta ți-i soarta, chinuită și sfâșiată în carne și nervi, frământată de aspirații nerealizate, rușinată în tot ce constituie viața normală a femeii, invadată de spaimă și trac, arzând ca o vâlvătaie, sângerând prin toți porii, exasperată, obsedată, lamentabilă, cârpă umană stoarsă de așteptări zadarnice, profund nefericită ca tot ce e mare prin sensibilitate — ți-a rămas doar singura satisfacție de a-ți putea preface dezastrul într'o rară operă de artă, aprinzându-ți cititorii, prin febra transmisă, pe acelaș rug al suferinții tale și făcându-i să scoată acelaș tipet al chinului de a simți, de a trăi!... Aimer, quelle misère! fată mică, ce blestem! cum se spune, undeva, într'un clasic francez.

E. Lovinescu

T. MAIORESCU

IX

PRIMII NORI CASNICI

TITU MAIORESCU

„Insemnările” nu ne mai spun nimic de Mite aproape un an și jumătate. Mutat la București și de la 7 Aprilie 1874 Ministru al Cultelor și al Instrucției Publice, abia în Ianuarie 1875 Maiorescu notează: „Seara la 6 (Ianuarie) apoi întreaga zi de 7 până în dimineața lui 8 am fost până la Ițcani să primesc pe Wilhelm și Mite” — pentru ca peste alte șase luni să noteze o excursie făcută în lipsa soției și fiicei sale Livia — aflate la Pymont — cu Mite și Wilhelm, în dimineața zilei de Duminică 6 Iulie 1875, la Pittești, apoi la Stâlpeni, Câmpulung, Nămăești, continuată Luni la Rucăr, Marți la Dâmbovicioara, la Bran, la Râșnov, Brașov, unde a doua zi, Miercuri, notează: „am vizitat Brașovul, desenat casa unchiului meu episcopul, Mite aquarell, casa buniciei mele „după ziduri”; nu urcat pe Tâmpa, vreme posomorâtă”. Joi, Mite și Wilhelm se întorceau cu diligența înapoi, iar el își continua drumul spre Pymont, la soția și fiica-sa. Excursia e vioi dar și meticolos descrisă, în genul lui de totdeauna (prețul caior, al diligențelor, al camerelor de hotel), cu o coloratură satisfăcută și idilică. Mite nu mai e nemulțumită ca la Sihlea ci bucuroasă de „mica carciuna cu ceardac de lemn dela Stâlpeni”.

Bătea un vânt lin în relațiile lor... Cu vechea lui pasiune pentru natură și preumblări, excursia avea să se repete în August, de data asta și cu Clara și Livia. Duminică 24 August 1875 pornesc la Titu, Târgoviște, Dealu, Viforita, unde poposesc și Luni; apoi Marți la Schitul Golgota, cu carul cu boi, unde „Mite pictat mult, Livia fericită cu flori și cântând, Clara cu atentă privire a munților înalți; frumoasă vedere a munților Sinaei”; Miercuri 27 August intrarea prin Târgoviște și Ghergani-București... Idilă cu care cu boi și cu picturile Mitei, — când, iată, că în Septembrie și începutul lui Octombrie norii se adună și izbucnesc primele semnale ale dramei conjugale. Clara bănuiește sensul acestor excursii. „In Septembrie și începutul lui Octombrie din ce în ce mai mare violență a neveste-mei, notează el, adăugând cu candoare și fără ironie, „probabil contribuit la asta efectul apelor de la Pymont”. Apele dela Pymont aveau numele Mitei Kremnitz... Violenta crește. „Isbucnirea ei împotriva mea la masă, în prezenta lui Burghel și a lui Slavici. Plecarea ei la Lausanne cu Livia, pe care noi numai după două săptămâni de sedere în pensionul Emiliiei (sora lui Maiorescu) la Iași, ne dusesem până la Pașcani să o luăm înapoi”...

Lipsa, evadarea din căminul conjugal am putea spune, a Clarei, geloasă pe Mite, ține până la 23 Noiembrie. În răstimp „clișee lumi-

noase” ale lui Maiorescu continuă în excursii la Magurele, Herăstrău Tigănești, Crivina.

Pe ziua de 29 Ianuarie 1876, din motive cunoscute, T. Maiorescu părăsește ministerul și e înlocuit prin P. Carp. Ziua lui de naștere, 15 Februarie, începe de dimineață dela ora 8 cu o muzică de lăutari „comandată de Wilhelm și Mite” și continuă cu o excursie „admirabil de frumoasă” la Ciorogârla... Muzica de lăutari și alte evenimente lăuntrice, necunoscute încă, accelerează drama în așa chip încât îl împing să scrie această uluitoare pagină:

„In casă, merge greu. Noul meu un începe în această privință tot mai rău. Sunt așa de iritat, încât am dureri de inimă de această ruină sufletească și probabil din cauza supraincordării politice, nu mai pot păstra vechea răbdare, ceea-mă face să rămân liniștit e momentana imposibilitate de a schimba lucrurile. Îmi trec prin minte tot felul de gânduri: ba să las pe nevastă-mea să trăiască despărțită de mine într'un alt oraș, ba să mă refugiez în America, uneori chiar

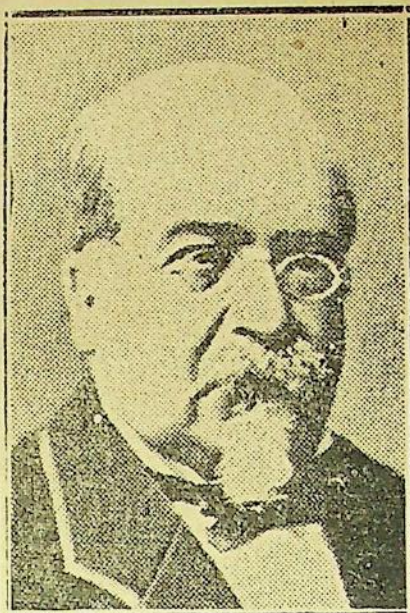

P. P. CARP

să-mi iau viața. Mi-e peste putință să mai suport această stare și trebuie acum să ispășesc vina vieții și a întregii mele slăbiciuni de mai înainte către soția mea. Toate acestea însă vor împinge spre decizie, îndată ce voi fi scăpat de datoriile de acum și voi fi făcut soției și fiicei mele o existență ori-cât de posibilă”.

La această izbucnire desperată, editorul „Insemnărilor”, d. I. Rădulescu-Pogoneanu adaugă o notă, în adevăr, senzatională:

„Cu câteva săptămâni înainte,

MIHAIL KOGĂLNICEANU

consemnase pe o foale liberă (tot în nemțește) unul din aceste grave gânduri în care se sbătea:

„13/25 Ianuarie 1876. București
Să emigrez în America. Întâl să fi demisionat din minister.

Clara ar avea:

- 1) de la casa din Iași anual 200 taleri
- 2) de la banii în acțiuni 500 „

anual t[aleri] 700

ar trebui să trăiască la Berlin.

Livia s'ar duce la Emilia pentru educație. Iar eu ași avea să plătesc întâia pensiuă anuală, și apoi să trimet pe celelalte din America...

Mai înainte ar trebui să aibă Wilhelm Kremnitz postul la spitalul brâncovenesc.

De la Socec ași lua, pentru vreuna din operele mele vândute, 100#, pentru călătorie.

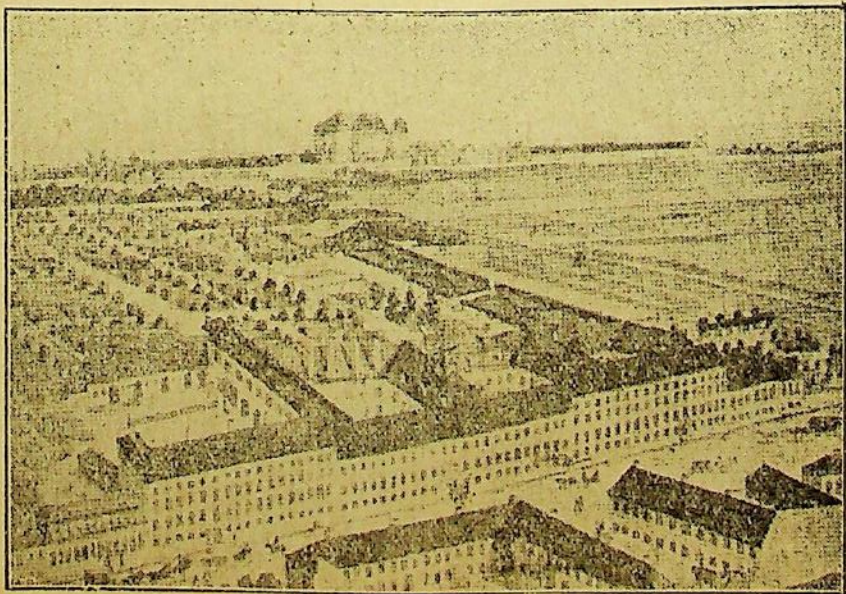
Pașaport ca T. M. — Recomandări pentru acolo de la Callimaki, de la Kanitz? de la Peisotto?

Intr'un institut, ca profesor de limba franceză”.

(Pe întâia pagină a acestui „Jurnal 5” sânt însemnate două adrese de la New-York”).

Omul stăpân de sine, echilibrat, olimpiantul de mai târziu, se gândește, așadar, la divorț, după ce s'a gândit mai întâiu la sinucidere și chiar la expatrierea în America. Situația tulbură se liniștește puțin prin faptul că ministrul de externe Ioan Bălăceanu îi propune la 1 Martie să meargă la Berlin pentru încheierea convenției de comerț cu Prusia și în adevăr, plecând la 30 Martie (fără Clara și Livia), se întoarce în București la sfârșitul lui Mai pentru a îi numi apoi definitiv de Kogălniceanu agent la Berlin (31. Ma' 1876), unde se prezintă la 8 Iunie 1876, — de data aceasta și cu soția lui.

E. Lovinescu

Vederea clădirii Academiei Theresiane pe la anul 1800, — după Insemnări zilnice, ed. Socec, publicate de I. Rădulescu-Pogoneanu.

T. MAIORESCU

X BABY

Misiunea la Berlin nu tîne mult. Predând scri-soarea de acreditare la 12 Iunie 1876 — după mai puțin de o lună, la 2 Iulie, își și oferă demi-sia probabil dorită. Pen-tru viața intimă, Berlinul reprezintă totuși o po-tolire.

„Linistită viața de fa-milie” notează el. Li dau Liviei lecții de istorie și literatură; ea ia lecții de piano și cântă nununat”.

Lăsându-și nevasta și fiica în familia Kremnitz, el se întoarce singur la București la 21 Iulie și se instalează în casa cum-natului său în str. Vestei Nr. 13, unde:

„Mite așteaptă să nască și Wilhelm e me-reu apăsător de lipsa de clientelă... cu toate astea în casă e pace, liniște și fel amabil”.

De la Berlin, în schimb, vești rele, gelozia Clarei se redesteaptă:

„Scrișori de acolo, notează el la 11 August, apăsătoare, sfredelitoa-re, în fond fără iubire, fiecare gân-dind la sine și nelăsându-mă pe mi-ne în pace. Aici de Duminică 8 Au-gust, cred, Wilhelm și Frl. M. — Wilhelm foarte rafinat în ale sale écarts. Nouă confirmare a vechii convingeri, că germanismul este înșelare de sine însuși. Lor le lip-sește curajul naturii lor”.

Fraeulein M. e domnișoara Mar-quardt, profesoară și fostă guver-nantă a lui Maiorescu (a cărei tri-mitere în misiune în Germania și Elveția constituiseră unul din ca-petele de acuzatie împotriva mini-steriatului lui Maiorescu). E evi-dent de aici și din alte părți că, mai mult sau mai puțin înșirănat de nevastă-sa, Wilhelm își găsisse compensații sentimentale la domni-șoara Marquardt. Uitând că el e pricina acestui lucru, uitându-și și propria-i situație, nu e fără „hu-mor” moralismul lui agresiv împotriva expropriatului său cumnat, neîngăduindu-i ceea ce făcea și el în condiții mult mai grave. Oricum, starea lui suflătească trebuie să fi fost nespuse de turbure nu numai din pricina Clarei ci și a Mitei, pentru a putea scrie aceste rânduri de mare descurajare și desabuzare:

„1856 — 1866, — 1876 — două-zeci de ani petrecuți cu conștiință de sine. Eu îmi par însă mie în-su-mi ca un fruct copt gata să că-dă. Ce-mi mai poate oferi nou via-ța? Cunosc femeia, știu ce însem-nează și căsătoria, cunosc priete-nia, m'am urcat până în culmea ambiției și am simțit arta. Am fost profesor și scriitor — ce mai poate veni încă? Cine a agonisit în sine indiferența morții, a încheiat soco-teala cu viața. Că am de făcut? Când însuși creerul se umflă din nou, bășica de aer se urcă iarăși în sus, privește din perspectiva aeriană în adâncime și își pare sie-și superbă. C'est une misère”.

Câteva zile după aceea notează laconic meticolos dar destul de semnificativ:

„Vineri 3 Septembrie 1876, 10 minute înainte de ora 3 dimineața Mite născut un băiat. 25 de ore du-reri, serios 16 ore...”

Botezat cu numele de Georg-Ti-tus, copilul avea să fie poreclit Baby. Despre dânsul pomeneste Mite în „Amintiri fugare” că se afla cu dădaca în odaia de alături, când a sărutat-o Eminescu; cu el se juca uneori poetul și lui i-a po-

Dr. Titus, 1. Iulie 1876 (baptizatul) / Kretzschmar, născut 25. Iulie 1876, la Berlin. Aici, în familia Kremnitz, el se instalează în casa cumnatului său în str. Vestei Nr. 13, unde: „Mite așteaptă să nască și Wilhelm e mereu apăsător de lipsa de clientelă... cu toate astea în casă e pace, liniște și fel amabil”.

asta, copilul aproape mereu, nu bine de trei luni, acum destul de slab, mâncând puțin. Mite, care de când o cunosc, n'a fost niciodată o natură trandafirie, este, se'ntelege, deprimată de aceste stări din casă. Ea, ce-i drept, se silește mereu să fie mai vioaie, deși se lasă să fie încă mult prinsă de copil. Ce des-urc greu scara la locuința lor, că acolo sus e iarăși înăbușitor și eu nu mai am destulă putere ca să im-ping cu ei la căruță. Abia trag la a mea proprie. Mai pot oare, mi-e permis acum să împing la această altă căruță? Face să citim, Mite și cu mine, pe când acest lucru se vede că-l plictisește pe Wilhelm, în permanenta lui oboseală... O difi-cilă vară”

După ce se adunaseră de mult norii în propria-i căsnicie, atmos-fera devenise irespirabilă și în căsnicia Kremnitzilor.

E. Levinescu

Pagină din iurneului No 5
(După volumul „Insemnări zil-nice” ed. „Socec”)

vestit basmul „caprei cu trei iezi” înaintea plecării lui la Iași, la moartea lui Ștefan Micu. Cu ajuto-rul celor două-trei rânduri ale „A-mintirilor” i-am creat în romanul meu Mite un rol destul de activ și dincolo de vârsta lui reală (vreo doi-trei ani) în idila dintre Mite și E-minescu, făcându-l chiar să pove-tească lui taică-său scena sărutării surprinsă fără să-i fi înțeles sensu-l Baby îi arată poetului o mare dra-goste pentru că știa să se joace cu dânsul, pe când severului „unchiu Titus” nu-i arăta decât ostilitate. Situația părea probabilă, dar In-semnările zilnice o desmint. Aten-ția părintească a „unchiului Titus” vom avea să o constatăm în dife-rite rânduri prin scurte citate ne-însoțite de nici un comentariu pen-tru a lăsa pe seama cititorului tragerea concluziilor cuvenite.

La sfârșitul lunii Clara se întoar-ce la București (Livia rămăsese într'un pension la Dresda).

„E tot ceu veche, notează Maio-rescu la 23 Septembrie, neînduple-cat de lipsită de demnitate cu Kremnitzii, excitată, pierdută — încolo, și în afară de asta, harnică, rezonabilă”.

La 25 Noembrie 1876 are loc la Kremnitz botezul lui Baby odată cu nunta Theei, sora Mitei, cu Volkmar. Pe copil l-a ținut în bra-țe destul de inimoasa Clara, care a ridicat, dealtfel ca și Maiorescu, și un toast. Totul pare potolit; lini-ștea se prelungește câțva timp, deoarece peste vreo opt luni el no-ta (5 Iulie 1877):

„Cu nevastă-mea schimbare to-tală; rece, însă mai natural și mai adevărat”.

E drept că ea e la Berlin încă din 8 Iunie, pe când, rămas în Bu-curești, Maiorescu dormea la el acasă (str. Sf. Vineri 19) deși prân-zia la Kremnitz. Peste câteva zile, Duminică 10 Iulie, după ce pune două cruci ++ notează lapidar „Fericit”. Atmosfera din casa Kremnitz nu e totuși senină. Neîn-destulat numai cu diversiunea dom-nișoarei Marquardt, Wilhelm se a-rată tot mai nervos în sânul căsni-ciei.

„La Kremnitz, înseamnă Maio-rescu la 11 Iulie (adică a doua zi după ce fusese „fericit”) mai nicio-dată vioiciune. Wilhelm cam indis-pus, drept vorbind de luni de zile abia câte o zi viol; îndoi de greu, cu natura lui, și fără asta, îndolentă, aproape ursuză. Pe lângă

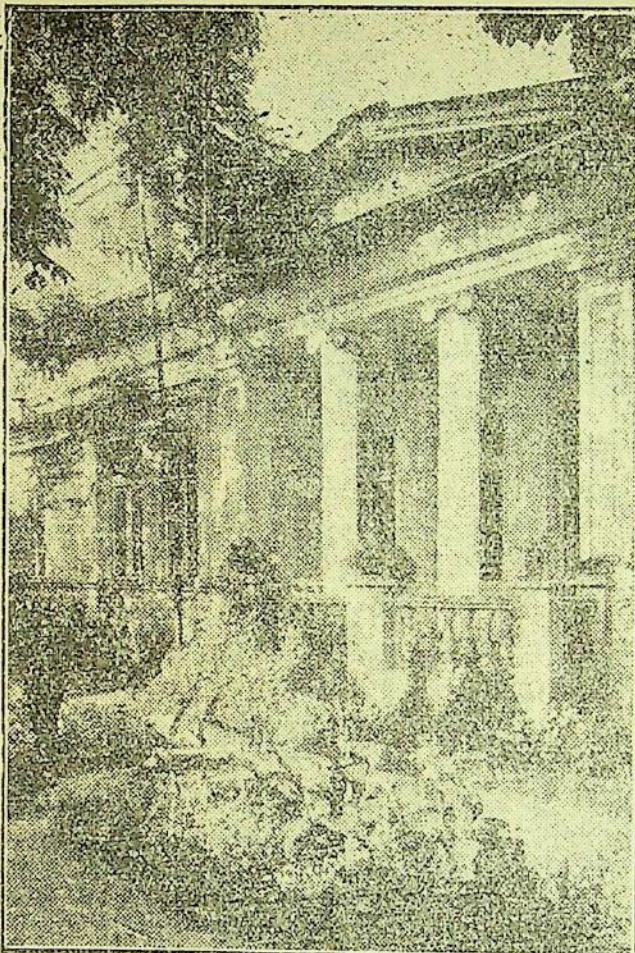
E. Lovinescu

T. MAIORESCU

XIV

Clara, Mite și Ana

Situația în vara anului 1879 continua să fie tot mai tulburătoare: căsnicia era cu totul destrămată; încercările de a o restabili nu duc la nici un rezultat; ca totdeauna, în astfel de împrejurări, timpul lărgeste spărtura. Rolul celui de-al treilea în căsnicia altuia nu se putea prelungi prea mult la un om cu suflet prin excelență conjugal; și temperamentul și situația socială îi cereau un cămin. Apariția lui Eminescu în preocupările sentimentale ale Mitei trebuie să fi adus și ea un sdruncin în raporturile lor reciproce, exprimat prin laconica frază „Grea epocă Eminescu”. Ori cât i-ar fi povestit femeia propunerile poetului, putea

Terasa spre grădină a casei Maiorescu

(Reproducere luată din volumul de Însemnări zilnice).

fi totuși, bănuita de nesinceritate. Din chiar *Amințirile ei fugare*, reiese clar iritarea criticului împotriva lui Eminescu din învinuirea disprețuitoare de boemă și de declasare socială, prin care vroia să-l micșoreze în ochii femeii iubite. În drama jucată atât de strâns de cei cinci eroi, desnoământul nu putea veni decât din afară, prin intervenția unei al șaselea, ceea ce se și întâmplă sub forma apariției Anei Rosetti, sora d-nei Iacob Negruzzi, și viitoarea soție a lui Maiorescu, pe care, timp de un sfert de veac, aveau să o vadă apoi studenții asistând atât de fidel și de grațios la cursurile bărbatului ei. Ca totdeauna, idila porneste dintr-o excursie făcută în zilele de 8, 9, 10, 11 și 12 Iulie 1879 la Curtea de Argeș, Râmnicul Vâlcea, Bistrița, Horez, Drăgășani, cu, în afară de perechea Negruzzi, și „Mica (=Mite), Clara, Livia și Aneta Rosetti”, — adică toate afecțiunile lui feminine de diferite categorii la un loc.

„Toate zilele de sărbătoare ale Paștilor până în 24 Aprilie cu d-ra Rosetti, Clara și Livia prin Nămăești, Bran, Brașov, Zăvoiu, Sinaia” — adică excursia făcută, în parte, și cu Mite în 1875.

În lipsa, ea avea să trezească mari nemulțumiri. Nu mai era însă geloasă Clara ci... Mite!

„La înapoierea noastră din excursie (și încă mai înainte prin depeși, în răstimp) dispoziție sufletească înveninată în contra mea, că am întreprins excursia în acest fel și am rămas atât de mult timp. (d-na Livia Dymysza adaugă în nota „Însemnărilor”: „probabil din gelozie contra d-rei Rosetti”). Intrarea mea Joi seara la Kremnitz, unde Mite, Emilia (soru-sa) Cleopatra Lecca (una din inspiratoarele lui Eminescu) și Wilhelm au fost bizari față de mine. Rea trăsătură de caracter din partea Mitei, lipsă de judecată matură din partea Emiliei, ridiculul lui Wilhelm” — care, probabil, trecuse de partea nevestei-și împotriva... noii venit!

Maiorescu începe a fi prins acum între focurile concentrice ale gelo-

de logică, fiind furtună. *Preambla-re mea în trăsura după aceea, singur, la șosea, din cauza absolut insuportabilei stări sufletești. Hotărât în urmă să pun, în orice caz, capăt acestei vieți, ori mă duc la fund ori se rezolvă. N-o mai pot suporta. N'am nevastă, mă prăpădesc din punct de vedere fizic și moral. Și fără asta sufletește sunt redus la nenorocire”.*

Furtuna deslănțuindu-se, așa dar, asupra căsniciei lui, el își pierde din nou echilibrul și e hotărât la măsuri energice... Mai temporizează, firește, căci prin lumie îl găsim făcând o excursie la Căldărușani și Tigănești în două trăsuri cu Mite, Baby, Ana Rosetti, Clara, Livia — toate patru la un loc, și pe deasupra Baby. Iar la 11 Iulie pleacă — nici mai mult nici mai puțin, cu Clara, Ana Rosetti și Livia în străinătate la Viena, Ischl, St. Moritz, Bellaggio, Milano, Venetia — până la 2 August. El rămâne însă la Viena, conduce pe Mite, întâlnită probabil acolo, la Linz în Tirol și se întoarce la București abia la 16 August... Are dreptate, deci, să-și încheie bilanțul anului cu:

„Anul despre oameni, stăpânit de d-ra A. Rosetti și Grisebach și Zizin Cantacuzene. Impresia finală a anului sufletește mai proaspăt, din nou posibilitate de lucru”.

Mai reproducem acum și suplimentul adăugat în Noembrie 1880 privitor la psihologia și atitudinile mult răbdătorului său cumnat, atât de aspru judecat în cursul acestor Însemnări.

„Observarea izolată de atunci despre el este, ca observare izolată, aspră și justă; ar da însă în această izolare o imagine falsă. La că-tva timp după aceea W. a devenit mai bun, apoi din ce în ce mai bun; în vara 1880 de ex. a fost de un devotament și o iubire (dar mereu fără fidelitate în înțelesul german) mișcătoare, absolută, către soția lui. Călătoria lui cu ea la Linz și Grossglockner, Copilărește de dragut cu copilul lui, în acest timp. (Maiorescu nu observă că apropierea lui W. de Mite coincide cu propria lui îndepărtare). Veniturile lui acum (Noembrie 1880) firește însemnate, va deveni chiar unul din cei mai căutați medici și cu mine de o iubire care este ceva mișcător. Totdeauna însă sub influența nevestei-și. De aceea contra Lievei, firește contra surorii lui Clara. De asemenea din timp în timp contra d-rei A. Rosetti, după cum sunt dispozițiile de gelozie ale nevestei-și. Poate era influențat atunci la 1877, de d-ra Marquardt în contra noastră a tuturor. Așa ceva însă la el nu ține pizna mult timp. El

P. P. CARP

„La urcare pe schelă, notează el, cu o atenție egal împărțită, curaj liniștit al Micei și al d-rei Rosetti”

— Noțițele nu se mai urmează la zi ci sunt aruncate întâmplător și global pe epoci mai largi. Așa de pildă; „Politicește marea mea cuvântare în desbaterea chestiunii evreești, Sept. 1879, despre care Monitorul, Timpul, nemțește în Epoche. Proasta cuvântare a lui Carp în contra mea. Caldul pasagiu despre asta în scrisoarea din Craiova a d-rei A. Rosetti”. Excursia din Iulie la Curtea de Argeș avea așa dar, prelungiri epistolare: „D-ra A. Rosetti iarăși în București, după 26 Oct. și mama sa. Ocazionat în parte prin dânsa și prin prânzul la noi odată pe săptămână al lui Zizin Cantacuzene iau naștere iarăși, regulat, seri literare, odată pe săptămână la mine și odată în aceiași săptămână la Mite”.

Și cum Clara și Livia pleacă la Amsterdam într-o cură medicală, în timpul lipsei lor „serile literare” și mesele continuau la dânsul. „Mite uimitor de harnică” exclamă el enumerând activitatea ei literară din acest răstimp (pornește de la „frumosul Lebensbild”, transfigurarea atât de pueril romanticoasă a episodului dragostei ei cu Eminescu). Adaugă:

„Și o admirabilă activitate literară, pentru noi Români și importantă, pe care o execută neobosită. De multe ori bolnavă și din când în când cu nervi moleșiți. Dar mereu iarăși elastică și plină de foc. Intre acestea, înăscuta vedere în negru a lucrurilor”.

Iar când își încheie bilanțul anului 1879 notează între altele:

„Sufletește: renaștere, încetare a moleșelii științifice după epoca ministeriatului și a acuzării (ministeriale) și altminteri. Primăvara psihologică — fiziologică.

Etic: O nouă viață.

Câte trele elementele (alt element era situația materială) angrenate una într-alta, mai ales și esențial ultimul. Astfel anul s'a încheiat bine”.

„Primăvara” și „viața nouă” stim că se numeau Ana Rosetti.

Abia în Aprilie 1880, criticul notează:

„Dună isbucniri ale Clarei în contra d-rei Rosetti, o dată Duminică pe terasu noastră, la convorbirea despre Rouge et noir, apoi Sâmbăta următoare la Mite, după ora

O altă decizie

și am rugat pe d. președinte ca: Am fost la judecătoria ocol. VI și Dem. Rădulescu, fost primar, și restul de d-nii maior Anghel și un număr de 16 bilete de identitate d. deputat Andreescu-Rigo pentru

Acastă captură a fost făcută ridice carnetele de alegători. cetățenilor cari nu s'au dus să puse pe carnetele de identitate a kenți electorali, cu fotografiile l

„In sectorul de Verde au fost prinși un număr de peste 30 de kenți electorali, cu fotografiile l

O parte din pradă a căzut d

Obșnuitele „surprize” ale ale

Azi dimineață au fost prinși

CAPTURĂ DIN S

IN AJUNUL

COM

CINE SUNT ACUZATII

Acuzatii, în număr de zece și

Prima sedință a

Procesul asal

Definiția taxei forte-tare la uleiurile vegetale

S. CAR.

Ministerul de finanțe a decis ca, pentru anul financiar 1937-1938, fabricile de ulei vegetali brut nu vor mai fi impuse la taxe forte-tare.

Incensand dela 1 Aprilie a. c. fabricile de ulei vegetali brut

trebuie deci să plătească taxe consumative legale la kgr.

consumative legale la kgr.

Ministerul de finanțe a decis ca, pentru anul financiar 1937-1938, fabricile de ulei vegetali brut nu vor mai fi impuse la taxe forte-tare.

Incensand dela 1 Aprilie a. c. fabricile de ulei vegetali brut

trebuie deci să plătească taxe consumative legale la kgr.

consumative legale la kgr.

Ministerul de finanțe a decis ca, pentru anul financiar 1937-1938, fabricile de ulei vegetali brut nu vor mai fi impuse la taxe forte-tare.

Incensand dela 1 Aprilie a. c. fabricile de ulei vegetali brut

trebuie deci să plătească taxe consumative legale la kgr.

consumative legale la kgr.

Ministerul de finanțe a decis ca, pentru anul financiar 1937-1938, fabricile de ulei vegetali brut nu vor mai fi impuse la taxe forte-tare.

Incensand dela 1 Aprilie a. c. fabricile de ulei vegetali brut

trebuie deci să plătească taxe consumative legale la kgr.

consumative legale la kgr.

Canalizarea econo- MILOR SPRE VALORILE CU VENIT FIX Activitatea din ultimul an dovedește cu prisosință preferința ce s'a acordat valorilor cu venit fix, fiind că din totalul operațiilor de bur- să în valoare de 2.661 milioane, s'au negociat titluri în valoare reală de 1.661 mil., ceea ce reprezintă 63 la sută. Se cuvine să menționăm că în 1936, cele mai importante negocieri s'au făcut la tenta de consolidare (551 mil.), trezorerie (306 mil.), impozita-tare (278 mil.) și stabilizare (104 mil.).

În primele 3 luni ale anului cu-rent, economiile private s'au cana-lizat intens spre valorile cu venit fix. Chiar dacă în urma unor repe-tate și regulate urcăți, bursa ar fi rămas în urmă pentru un timp, o re-marcată redresare a rentelor tre-bue să survină, fiindcă disponibi-litățile de numerar vor înteleze ca securitatea și randamentul rentelor sunt nesemnificative în fața de orice alte plasamente. Bineînțeles că care la rente va antrena și urcarea la restul valorilor mobiliare, chiar cu venit variabil, în baza unui în-cercat principiu de interdependență a valorilor ce cotează la același bursa.

Definiția taxei forte-tare la uleiurile vegetale

Procesul asal

Prima sedință a

sa de valori

mic

fică investițiunile în rente

În anul 1936 la un total de 16 mii de oameni aparținând diferitelor ordine religioase, am avut 8 mii procese".

Ce se ascunde sub această macabră înșiruire de cifre și care e fondul real al miilor de procese făcute de regimul hitlerist?

Prigoana împotriva religiei creștine ascunde tentativa guvernului dela Berlin de a distruge sămburele oricărui fel de opoziție.

Practicele și ideologia nazistă contrazic fundamental învățăturile evanghelice.

Lozincile creștinismului („Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuși", „Pace vouă", „Să nu uciți") sunt în netă contradicție cu ceea ce constituie „ideologia" echipei Hitler-Goebbels, Göring.

După ce hitlerismul și-a arătat adevărata lui față, contradicțiile de mai sus au început să izbească splritul public. Păturile mici-burgeze, o parte a elementului feminin atât de câștigat altă dată de frazeologia fascismului german, au început să caute în biserica creștină — catolică și protestantă — un adevărat refugiu.

Biserica a devenit astfel protestatară. Deci reflectând un curent de opinie a trecut în rândurile opoziției. O opoziție suis-generis. Nu oficială, nu combativă, dar persistentă

Horia Roman

Cămașa fericitului

de E. LOVINESCU

Când, acum treizeci și șapte de ani, într-o frumoasă noapte de toamnă, fără lună, sub ochii bătrânei mele gazde, un profesor pensionar, ce-și lua cafeaua în cerdac, m'am șters pe lângă ziduri cu geamantanul în mână și, strecurându-mă hoștește pe porțiță, am pornit-o apoi la goană spre gara apropiată, pentru a mă urca în acceleratul de București, — am săvârșit primul și ultimul act revoluționar al vieții mele. Fără învoirea nimănui, înscris abia de o săptămână la Universitatea din Iași, printr-o adevărată lovitură de stat, mi-am mutat reședința la București, unde mă aștepta, se vede, destinul literar.

*

Prim nu știu ce zar al întâmplării prima mea locuință am dibuit-o în strada Enei, unde, nimerind dintr'un

Patronul îmi șoptește:
— E Frontul. Clienți noi, dar buni...
Deodată, mă izbește un lucru straniu:

de oamenii politici

gang în curte, fui condus de o boanghenă schioapă la „cocoana", în cerdacul etajului: o namilă de femeie, imobilizată de obezitate și poate și de boală pe un divan, înconjurată de o droaie de câni de toate rasele, lărmuitori și rău miroșitori. După o sumară convorbire maghiaro-română, întreruptă de lătrături și de încercări de agresiune, m'am trezit în singura cameră disponibilă, de la parter, în fundul curții, mai mult pe temeiul recomandății că într'insa „a locuit și Eminescu"...

Am debutat, astfel, în viața bucureșteană sub auspiciile marelui poet, într-o odaie umedă și întunecoasă, în care, în miezul zilei, nu puteam citi decât cu ajutorul lămpii. După o săptămână forțele rezistenței îmi erau sleite. Regretam că venisem la București, unde nu cu-

noșteam pe nimeni. Aș fi voit să mă mut dar mă intimidă cocoana obeză din cerdac și câinii ce mă hămăiau de sus de cum mă zăreau. Mă cuprinsese până la desperare o mare nostalgie de viață largă de acasă, sporită de groaza locuinței nesănătoase în care nimerisem și prin fața căreia mă plimbam acum ceasuri întregi, lipsit de inițiativă, până ce într-o zi, îmi apărui dinspre biserica Enei silueta, cunoscută de mai de mult din târgul meu, a lui Milică, cu barbișon negru, cu o frunte creată, de pe care se ridica o coamă de păr ușor răurată pe ceafă, cu o figură deschisă, veselă, optimistă, înfiptă într'un vârf de trabuc integrat în ființa lui.

— Ce faci, mă? exclamă el cordial, surprins de prezența mea la București.

Pe nerăsuflăte îi expusei situația. — Da? — făcu el cu haz de vechiu bucureștean față de timiditatea mea de provincial. Te pierzi cu firea numai pentru atât? Vino cu mine.

(Citiți continuarea în pag II-a)

Intrarăm în curte; în câteva minute furăm sus în cerdacul cucoanei și, cu toată larma cânilor, în puține cuvinte își exprimă nemulțumirea cu ton ce nu îngăduia replica. Plătii chiria pe o jumătate de lună și peste un sfert de ceas eram cu geamantanul într-o trăsură, iar după un ceas mă aflam instalat într-o superbă cameră a unei mari case de pe Sfintii Voevozi, în fund de curte, la etaj, la un bătrân și foarte cumsecade funcționar. Camera avea și o terasă câptușită cu iederă și plină de flori agățătoare, cu singura servitute de a îngădui și domnișoarei casei, nepoata bătrânului, de a veni seara pe terasă; fața era țesută numai în borangicuri și în mătăsuri, și, totdeauna umede, buzele îi freătau de viață și de plăcerea ei.

*

După treizeci și șapte de ani Milică a rămas așa cum l-am văzut atunci în după amiaza acela de toamnă. Ciocul, firește, i-a înflorit; albă coama leonină i se revărsa tot tinereste pe guler ca la poezi; chiar și pe frig iese în haină cu o floare la piept; numai în timpul în-

ghețurilor poartă o scurtă blăniță, și totdeauna, fără gres, cu trabucul între dinți, respirând mulțumirea de a trăi. Cum e de mult pensionar, se prăjește la soarele tuturor teraselor cafenelelor bucureștene.

— Ce mai faci, Milică?

— Ce să fac? Sunt fericit.

N'ar avea nevoie să o spună, deoarece, din toți porii ființei lui satisfăcute și optimiste, se vede că a găsit cămașa fericitului. O știe și el și o proclamă fără teamă de răsbunarea zeilor. Fericirea lui nu e numai o stare de spirit înăscută ci și rezultatul unei voinți, al unui sistem, căci omul cu trabuc și-a reglementat toate acțiunile vieții după norme ce-i aparțin: locuște, doarme, mănâncă și iubește pe baza anumitor principii; practică gimnastica suedeză, cura lui Kneipp, e vegetarian vârstat, totuși, de două ori pe săptămână, Joia și Duminica, cu câte un cocos și nu cu o găină, nu din întâmplare, ci după numeroase cercetări personale. Are ore de siestă neclintite și ședinte de poker la zile și ceasuri fixe; joacă, de altfel, cu sistem și câștigă totdeauna, sporindu-și, veniturile. Marele orgoliu al vieții lui era

odinioară de a face Miercuri seara o partidă de poker cu un foarte cunoscut bancher; dar de când banca i-a dat faliment nu-mi mai vorbește însă de bancher. Vara la 1 August, și nu la două, pleacă la Constanța, unde stă până la 15, totdeauna la același hotel și în aceeași odă; face băi de mare după metoda propriu și cronometrat. Când Cazinoul era deschis, cu ajutorul unui sistem de ruletă, ce-i permitea un beneficiu sigur, vilegiatura nu-l costa nimic:

— Pun douăzeci de lei pe bandă; dacă pierd, dublez miza plus cinci lei; dacă pierd și de data asta o dublez iarăși, adăugând cinci lei și tot așa joc la dublu plus cinci lei... Pot pierde fără să-mi pese de zece ori în șir; căci, la primul câștig mă retrădez dintr-o dată cu un beneficiu, douăzeci de lei, cu care încep din nou, după același sistem. În chipul ăsta, în serile cele mai rele, tot culeg de pe masa verde câteva sute de lei, atât cât mă costă întreținerea la Constanța. Mai mult decât atât nici nu doresc.

Totalul este, astfel, la Milică, rânduit, sistematizat, măsurat, într'o

fericire aliniată, standardizată. Numai în anii din urmă îl vedeam adese chinuit de o nehotărîre și iritat de o șovăire, în care se sbătea. Nu știa dacă să se decidă pentru incinerare ori pentru îngroparea tradițională. Cu trabucul bleg între dinți îmi expunea pe la colțuri de stradă argumentele în favoarea și în defavoarea fiecărui sistem în parte. Se cumpănea, și pleca tot nehotărît.

Zilele trecute l-am zărit însă luminos și optimist, cu coama leonină revărsată pe spate, cu trabucul rășboinic ridicat spre cer; era omul de altădată.

— S'a făcut, mi-a strigat vesel de departe; mi-am luat loc la Sfânta Vineri; i-am ridicat gard, i-am pus piatra și inscripția; înțelegi, e mai bine să te îngrijești tu din viață decât să lași pe alții.

Căci, în cămașa fericitului, Milică a găsit și bunul cel mai mare al omului: conștiința că într-o zi nu se va mai prăji la soare pe terasele cafenelelor Capitalei cu trabucul între dinți și cu floarea la butonieră.

E. Lovinescu

T. MAIORESCU

XV

Psihologie și fiziologie

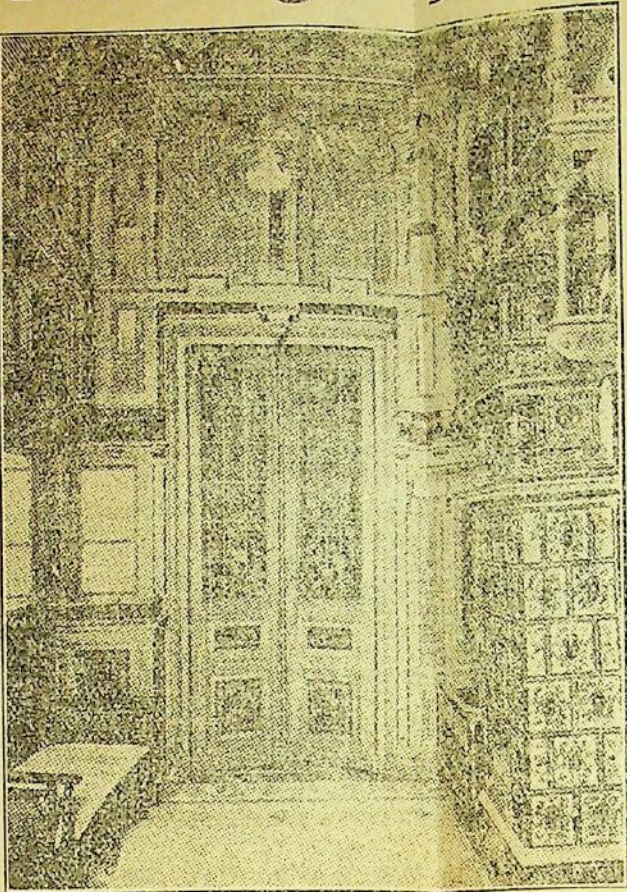
Cu izbăvirea lui Wilhelm Kremnitz s'ar ispravi și volumul I al *Insemnărilor zilnice*, dacă pe ultima pagină n'am găsi această ciudată notare: Pentru admirare eventual în somnul cel veșnic

Z.
Hydrat Chlo-
ral

30
Az. dest.
Syr Cort. Aur.
A. à 45.0
aproximativ 2
fr. 75

Dacă bei jumătate din aceasta și după 10' cealaltă jumătate, ai somn fără nici o neplăcere. Poți merge până la Hydrat Chlo-
ral.

8.0
și ai numai
somn, porțiu-
ne mare;
Dar dacă 16.0
sau 20.0?
Cititorul a

Vestibulul casei Maiorescu; deasupra uși, pe cele două părți mai ridicate, inscripția (cu chirilice): Biruit-au gândul (inceputul unei fraze din *Miron Costin*). (Reproducere după volumul de „Insemnări zilnice”, ed. „Socec”.)

înțeles că, la fel ca și în alte împrejurări grave ale vieții lui, Maiorescu se gândește la sinucidere și, anume, prin soporifice. Așa făcuse și la 1 Martie 1876, când la primele furtuni casnice se gândise, „să-și ia viața”, așa și la 11 August al aceluiaș an, și din aceleași pricini; tot așa la 8 Dec. 1877.

„După acela însă, n'as mai vrea să exist. Nu mai pot”.

Tot așa la 21 Ianuarie 1878: „M'am gândit ieri mult la sinucidere”.

Gândul de sinucidere îl avea, după cum am amintit, și sora sa Emilia, o sinucidere discutată ceasuri întregi cu fratele său:

„In acea Miercuri noaptea convorbire cu Emilia — de la 10 până la 1 noaptea — (spre a o abate de la sinucidere) în parloirul ei (Casele Millo, la dreapta jos)”.

Nu se poate pune, negreșit, prea mult temei pe astfel de intenții, destul de comune multora; ele par totuși curioase la un om atât de echilibrat, și ne dovedesc o existență sub marmura lui a unei stări nervoase cu mari depresii și sgușduri ce amenințau cu ruperea echilibrului; faptul de a le fi stăpânit nu poate decât să-i ridice frumusețea morală; omul e adevăratul stăpân al propriului său destin. De altfel, nu e vorba numai de aceste sgușduri nervoase produse de situația din afară, de atmosfera căsniciei sale trecute printr-o criză atât de grea, ci de însăși starea fizică a omului, căruia un sfert de veac i-am admirat și un organism ce părea neexpus precarității trupesti. Din „Insemnările lui zilnice” constatăm că nu numai psihologia criticului a suferit de pe urma crizelor morale ci chiar și fiziologia a primit asalturile continue ale boalei, din copilărie și până la vârsta de 40 de ani, adică până la capătul volumului I al autobiografiei. Ori cât ar fi de fastidioasă spicuirea prin suferinți și mizeriile trupului, trebuie făcută în scurte citate, întrucât e vorba de stabilirea unei imagini în contradicție cu cea avută de toți cei ce l-au cunoscut pe Maiorescu în manifestările ultimului său sfert de veac de viață olimpiană.

Chiar din primele însemnări ale copilului de 15 ani (Dec. 1855) luăm act de „o foarte mare amețală; abia mă ridicai în sus și începui să vârs și anume numai fiere; a trebuit să stau în pat”. „Aproape trei săptămâni de când sunt bolnav, notează el în Martie 1857, tot nu mi-e bine, capul tot mereu mă doare cum mă apuc să scriu; un doctor

„Mi-e capul tot greu”, scrie el în Aprilie 1857; „mă apuc de studiu și încă sunt bolnav — Mă duc toată ziua prin biserici și văd la oameni nebuni și răd, răd — până ce odată mă apucă câte o tristețe! Fug și las toată biserica, vi reasă și mă arunc, fără nici o speranță pe pat... Doamne, scapă-mă de gânduri rele și de nebulie... Noaptea mă scol pe la 12 ore; capul sălbatec; niște gânduri fără nici un conținut îmi crucesc capul, trebuie să mă scol și să mă uit la lună și așa șed noaptea la fereastră câte trei ore, etc., etc.”. Turburări romantice sfârșite prin gândul sinuciderii consemnat pentru prima dată. „Sunt mai convins ca niciodată — să-mi scurtez viața”.

Și prin Decembrie notează: „De două luni am într-una dureri de cap. Abia mai pot rezista până voi pleca din institut; sunt într-o completă stagnare” s. a. m. d....

La maturitate pare să fi fost minat de continuă febră.

„Eu însu-mi nu prea bine, pe jumătate cu febră, pe jumătate cu călbănare. Nefăcând nimic dormind, dormind mult peste zi” — notează el la 11 August 1876. „Febră și lăncezeală” la 14 Noembrie 1878. „Dilatare de stomac” și „friguri prin Aprilie”; pe la 28 Mai „iarăși febră”, și la 25 Iunie 1878 „brisé de fièvre”, „grozave dureri în gât” și către 11 Noembrie: „La 15, 16, 17 August 1879, laringită acută”. Apoi: „Febră intensă, care-mi slăbește puterile. Sâmbătă, Duminică și Luni 6, 7 și 8 Septembrie... „Încă 10 zile de febră ușoară” și așa mai departe...”

Simple mizerii ale unei sănătăți presupuse inalterabilă.

E. Lovinescu

poți fi cooperator fără a fi țărănist: Cooperatia presupune o schimbare prealabilă de structură a economiei românești. Numai atunci se va sărbători o zi a cooperatiei!...

Claudia Millian

Dr. P.

DISTRACȚIE

Un măcelar a injunghiat pe ceteanul Pastramă.

Intr'un moment de distracție...
Kix

Indărăt, în târgul natal...

de E. LOVINESCU

Intr'o viață care scoboară dincolo de zenit nu-mi amintesc a fi fost o vară, pe care să n'o fi petrecut măcar în parte în orașul meu natal; chiar în vremea studenției de la Paris, în Iulie și August, veneam tot la Fălticeni... De vreo treizeci de ani, decidind activitatea mea literară are un ritm aproape uniform, între brazii casei natale mi-am scris toate lucrările mele, dela cele două volume ale *Pașilor pe nisp* pînă la *Bălăuca* de anul trecut...

Intrucit fiecare e bucurios a se regăsi în ambianța vieții de odinioară, și de a-și cimenta unitatea sufletească prin totalitatea momentelor trecutului, dragostea ce mă leagă de aceste locuri cu aspect neschimbat e oarecum comună.

E drept că revenirea continuă la trecut, în orbitele unor întămplări mistuite, în cercul închis al acelorasi sentimente amplificate în cutia de rezonanță a amintirii, poate fi interpretată și ca un deficit de forță activă, un refuz al

riscului și al experienței, o limitare instinctivă a liberului exercițiu al funcțiilor sufletești; în loc de a-și tăia drumul prin sforțări reîmpropătate, spre senzații noi, spiritul se retrage în sine din economia puterilor sale. E, negreșit, în această revenire la locul natal și o astfel de economie, dar ea se raportează la activitatea practică și nu la cea speculativă, ieșită din contemplație. Refugiul în trecut înseamnă, înainte de toate, o izolare față de prezent, element indispensabil în mecanica creației artistice. Viața se scurge într'un cerc fără noutate; brazii din jurul casei stau încremeniți ca și acum cincizeci de ani fiorosul dulău din curte e tot atât de primejdios în dragostea lui bădărană, pe cit e de inofensiv în dușmănia lui adormită.

Ulița aleargă spre podul de piatră, punctul obișnuit al plimbărilor mele în largile acorduri bucolice ale inserării; dospită de colburi arhaice, ridicate în

boară printre brazi pentru a se prăvăli apoi brusc, ruralizându-se aproape, între pomaturi și căsuțe pitite sub linie ca și cum ar privi din genunchi, cu mina la ochi... Toate sunt la locul lor, ca acum un veac; mai departe, actuala „școală de agricultură”, — paradisul meu de odinioară, cu gardul de stilpi albi de zid, cu marea grădină liniată de mii de copaci altoiți, cu etichete pe ei, cu vilă în stil de „chalet” normand, cu turnuleț de scindură, cu geamuri mici colorate pe sus. Statua de piatră a femeii ce supraveghea grădinița de flori pe vremea copilăriei mele, nu mai e la locul său; dar vila e reparată, văruiată, îngrijită; valul păcii bucolice desprins din fundurile văzduhului se irizează în globurile colorate din virful bețelor înfipite în straturile de flori. Din deal, dinspre oraș, se întorc doi țărani clătinându-se:

— Eu, vere Ioane, ce să-ți spui? mormăie unul, știu că-s om drept. O hi făcut și „țărăniști” multe „oții”, că, de, oameni is... da știu că o făcut și una bună... o pus biruri numai pe boeri și ne-o scutit pe noi.

— Că, iraa... figi încolo, vere Culai, lenește celălalt, abia ținându-se să nu lunece în șanț,

ia mai las-o cu țărăniștii mneatale, c'iaista o făcut-o liberalii, cum ni-o spus-o și conu Ștefan la întrunire.

Drumul se prăbușește acum scurt, plin de gropi, pînă la cantonul părăsit de mulți ani, cu arbori pletoși, sub care m'am întins atit de adesea. Vin vitele dela suhat. Tot Ciutacu în frunte. În durligi și de-a călare, Mihăluț le indeamnă, pocnind dintr'un bici lung; Măriuca, fetița cu claiade fin blond pe capul micuț, abia se ține de dinsul, invirtind o nuia de papură, în timp ce, plini de răspundere, Nică și Costăchel vin în urma cirezii... Popas... Aerul e vătuit de mirezme de fin cosit. ...Pe aripile berzelor, liniștea se lasă peste ogoarele verzi ale fostului iaz al Călugărului, odinioară întins și adinc ca un ocean... Apele au dispărut sub pădurea verde a păpușoaielor și a cînepelor înalte, printre care, meschin, se prelinge azi firul subțire al Somuzului înnoțiat de hărnicia gospodinilor. Pace... liniște pe clapele văzduhului, pe Halmul pestriț de semănături grase, pe linia pîrului ce se umfla odinioară în geografii complicate de iazuri pline de țințari și dihanți ce-mi păreau misterioase, iar acum se pierde discret, invi-

zibil, spre depărtările Soldăneștilor. Intr'o tăcere care nu e o lipsă de sgomot, ci o existență aparte, prin sine, pocnește lingă mine ca o pușcă glasul țaranului „liberal”.

— Bună seara, coane...

— Bună seara, bade...

Apoi uitîndu-se lung spre cer:

— Nu plouă și e mare nevoie.

— Văd păpușoale frumoase.

— Frumoase, frumoase, dar n'o legat încă și au nevoie să fie stropite. Pe aici n'o plouat de o lună, boerule, iar la Tîrgul-Neamț plouă în fiecare zi, icni celălalt romin „țărănist”.

Scuturînd apoi din cap cu tilc:

— Da-mi dau eu cu gîndul de ce nu plouă pe la noi.

— De ce, bade?

— Păi, de răul nemților...

— De răul nemților? răspunsei eu speriat de a găsi printre romini nu numai țărăniști și liberali, ci și patrioți ca la gazetele de la București.

— Păi, a nemților dela Cărmidărie. O legat ploaia boerule, bătu-i-ar Cel de sus să-i bată, că au nevoie de secetă la cărmidăria lor.

— Se poate să spui una ca asta? mă mirai eu sceptic.

(Citii continuarea în pagina II-a)

MARCONI. — Miliardarul din Praga.
Baur și Nocturna cu Micul Jax. Jurnal
MODEL. — Corabia Mortii cu Richard
 Cromwell și Socrul intinerit.
LIA. — Enigma Mortii și Frații Golo-
 wliw.
TRIUMF. — Stradivarius cu Gustav
 Froehlich și Raza Ucigătoare.
REGELE FERDINAND. — Infernul lui
 Dante și Când dragostea înflorește.
EDISON (Grădina și Sala). — Voia
 în flăcări, Benjamin Gigli în Nu
 mă uita și trupa Titi Mihăilescu.
CENTRAL. — Papagalul Chinezesc;
 Ești al meu; Revista Centralul în
 miez de noapte.
LOLICA. — Denunțatorul cu Victor
 Mc. Laglen și Aur cu Hans Albers.
ODEON. — Victoria cu Luise Ullrich;
 Rapsodia Dragostei cu Paul Horbiger
AIDA (Grădina și Sala). — Pasiunea
 Mea și Amenințarea.
ATENEUL TEI. — Capitanul Blood și
 Patimi încâtușate.

BOLERO. — Tot orașul vorbește și
 Raza ucigătoare.
INTIM. — Inchis pentru renovare.
SUZANA-MILITARI. — Shirley Temple
 în Micul Colonel și Jurnal.
ORFEU. — în serviciul secret și Ulti-
 ma aventură a lui Tarzan.
GRADINA CARMEN (Filantropia). —
 Voiaj de nuntă și Văltoarea cu Jack
 Holt.
ASTRA. — Tânărul Conte; Cel 4½
 mușchetari.
CITY. — Pe mărire chinei; Trecutul
 unei doamne.
GRADINA ȘIC (Mihail Ghica)—Casta
 Diva și Gol golut cu George Milton.
BARCELONA (Grădina și sala). —
 Metropolitan; Lacrimi de piază și
 trupa de reviste.
CARMEN. — Noaptea visurilor mele cu
 Lilian Harwey și Cântecul Parisului.
GRADINA AURORA-VENUS. — Pa-
 tima blondă și Alarmă în miez de
 noapte.

— Iraa, cum să nu se poată,
 coane, da' pe unde trăești mata...
 de n'ai auzit că mai an o prins
 oamenii la Giurgești trei nemți
 tocmai cind legau ploaia și le-o
 făcut de petrecanie...

Moșneguții aceștia, cu plete de
 daci și Mihăluță și Nică și Cos-
 tachel și Tilică trebuie să impli-
 nească rituri străvechi din vre-
 mea adevăraților solomonari, în
 sinul acelorași holde și pometuri,
 în pacea acelorași aripe ale ză-
 rilor ce ogoae sufletele și le plea-
 că spre pământul cu care le în-
 frățește. Orcit ar trece vremea pe
 aici și becul luminos al civiliza-
 ției ar îndrăzni să se arate în
 dreptul barierii orașului, veghin-
 du-și biruința, oamenii, eresurile
 și orizonturile, liniștea dumne-
 zeească a apusurilor de soare au
 rămas aceleași ca pe vremea e-
 pocilor preistorice...

*

Alt aspect al orașului.

Drumul urcă la deal printre
 sălcii, trece pe lângă o bătrână ca-
 să dărăpănată cu sfynxi roșii și
 cu cariatide, pe lângă bisericuța
 Fălticeniilor vechi și se deschide
 deodată pe tăpșanul de sus al
 „Băncuței” cu luminozitatea văii
 Șomuzului, în linia drumului de
 fier, ce se prelungește în adinc,
 departe, spre bisericuța și cona-
 cul satului, dintre pomii răsfirați,
 cu verdeața târcată a lanurilor
 pline, — și apoi, ocolind la stin-
 ga, prin satul Oprișenilor, printre
 livezile încărcate, pe lângă biseri-
 ca, în curtea căreia odihnesc oa-
 sele lui Ion Dragoslav, pașii se

îndreaptă în lata uliță a Rădăse-
 nilor, în arămurile soarelui ce se
 lasă peste dunga violetă a Car-
 paților apropiați, pe lângă zăpla-
 zurile marei grădini, unde, în su-
 netul albinelor, și-a scris opera
 tăcutul Sadoveanu, pe lângă boi-
 deuca ciubotarului Petre, în care
 a stat Creangă, pe când învăța la
 catihet, — pentru a pogori în
 mijlocul orașelului spre căsuța
 cu stilpi albi, în care s'a născut
 celălalt povestitor moldovean,
 Nicu Gane, — popasuri muzicale
 ce dau senzație de continuitate,
 de solidaritate, între morți și vii
 și îndeamnă la săparea mai de-
 parte a brazdei cu destine eterne.

*

În această liniște a inserărilor
 în această lipsă de preocupări
 streine și izolare de întregul uni-
 vers, firul ascuns al ideii poetice
 se țese încet și inconștient, spor-
 rit de forțele latente ale locului.
 În ceasurile de noapte petrecute
 în balconul casei din fundul curții
 cu freamăt lin de brazi, după ce
 s'a stins viața tirgului punctată
 rar de becuri electrice, în văzdu-
 hul înălțat parcă, se lasă plasa
 răcorii stelare și armonia cereas-
 că se țese în jocul increment al
 înălțimilor. Lumea a adormit,
 dar, neadormit, gîndul se întoar-
 ce asupra lui însuși, se curmă
 singur se intensifică, se încălzește
 în vâlvătaia febrei lăuntrice,
 din combustia căreia, după scur-
 gerea verii, rămîne pe vechiul
 meu birou scrumul unui morman
 de hârtie înegrită.

E. Lovinescu

în testu-
 excelentă și a
 lume obșnu-
 a violete de P
 N'ar voi să
 atăți american
 mericane ne s
 De fiecare l
 Apoi mai gâ
 N. D. Cocea, E
 uță și Isaila
 primul redact
 D. Ilarie Vo
 suri scrise în
 „Luz” promi
 mai serioase p

Ră
Celebrul

Fabu

Iată că și i
 facă să se vor
 Un savant
 sher, a desco
 din Sakkarab
 datează dela

REA

T. MAIORESCU

XIII

Mite, Maiorescu, Eminescu...

Baby putea fi încântător și Wilhelm putea aștepta „gentil” pe personul gării de Nord... Grijiile, care, după vorba poetului latin, se urcă și pe corăbiile de aramă, îl urmăriseră și ele. Acasă „pustiul, mirosind urât, cu pânze de păianjen... Totul înăbușitor. Scrisorile Clarei, totdeauna lucrul cel mai trist pentru mine — grea noapte de dezolată singurătate...” Pentru a-i alunga „pustiul”, în casă venise de vreo nouă zile Fraeulein Marguardt (cea „comic-îndrăgostită”).

„In gândul meu ca ajutoare în casă, înseamnă el la 1 Septembrie, ea însă era sufletește mai pretențioasă și mie de nesuferit — astfel încât, mâine scap de ea, după ce am luat lucrul mai pe de parte și l-am împletit fin; ce-i drept, comedia asta mă costă vreo 640 de franci...”

După o ședință literară la Kremnitz la care participă Eminescu, Slavici, Caragiale, Ronetti-Roman, etc., Maiorescu scrie:

„La bohème roumaine”. Dar Mite cam obosită, Wilhelm gata să adoarmă, atmosfera grea, apăsătoare, la 9½ eu am dat semnul de plecare. Nu merge cu Germanii, sau nu merge cu Kremnitzii? În orice caz, așa nu merge.”

Și cum, lucru cu totul nou, Maiorescu începuse a-i arăta Mitei jurnalul, ea adăuse deasupra:

„Cât ești de nedrept! Cum ai fi căscat tu la o ședință de lectură engleză! Și nouă ni-i mai străină româneasca decât ție englezeasca.”

Dealtfel, tot de mâna Mitei e transcrisă o lungă scrisoare a criticului către Clara, cu privire la educația Liviei, din care nu lipsește „Baby de zece zile diaree, care nu se poate opri și ceva febră...”

Prin Octombrie (25) neplăceri larăși din partea Clarei, care le scria lui și Mitei „din nou incoerent de neliniștit”.

„Liniștea mea, la care visam n'a venit, constată criticul; uneori îmi par ca un vagabond fără domiciliu... Mai presus de toate îmi stă pe suflet să știu acolo deux femmes éplorées à cause de moi.”

În realitate, la vârsta și situația lui simțea nevoia unui cămin; locul celui de al treilea în căminul altuia nu-l putea ajunge decât în excursii și la băi. Iată pentru ce la 9 Noiembrie (1878), în chip cu totul neașteptat, o autoriză pe Clara să se întoarcă în țară, unde și soși la 8 Decembrie; în schimb, pleacă el în străinătate pentru o scurtă călătorie, iar când se întoarce, se găsește mutat în noua și istorica lui locuință din Strada Mercur 1. Grija avea să-l urmărească însă și acolo. Pe când Wilhelm părea a-și fi găsit mângâierea în Fraeulein Marguardt (W. mereu cu M.; mai rău ca oricând), el nu-și afla liniștea în căsnicia lui atât de turburată.

„La mine acasă, notează în Februarie 1879, vechea viață cenușie. Nu ajung deloc să mă întreb, dacă îmi face plăcere sau nu în cei patru pereți ai mei. Mașină de trăit.”

Prin Aprilie pleacă la Viena cu Clara, Livia și cu Caragiale.

„Pentru care, spre a-i face o surpriză, scosesem eu bilet și în orice caz voiam să-l pun în situația de a vedea Viena (întâia privire asupra civilizației pentru el).”

În Duminică Paștelor se duc la Burgtheater la Visul unei Nopti de vară „spre cea mai mare bucurie a lui Caragiale”.

Pe ziua de 1 Iunie 1879 găsim următoarea pagină cu un aspect atât de enigmatic:

„Grea epocă Eminescu”.

„Dacă ai fi fată, nu te-aș lăsa să trădești, ci te-aș ucide”.

„Ingenunchiază”.

„Sărutare de... și de mână”.

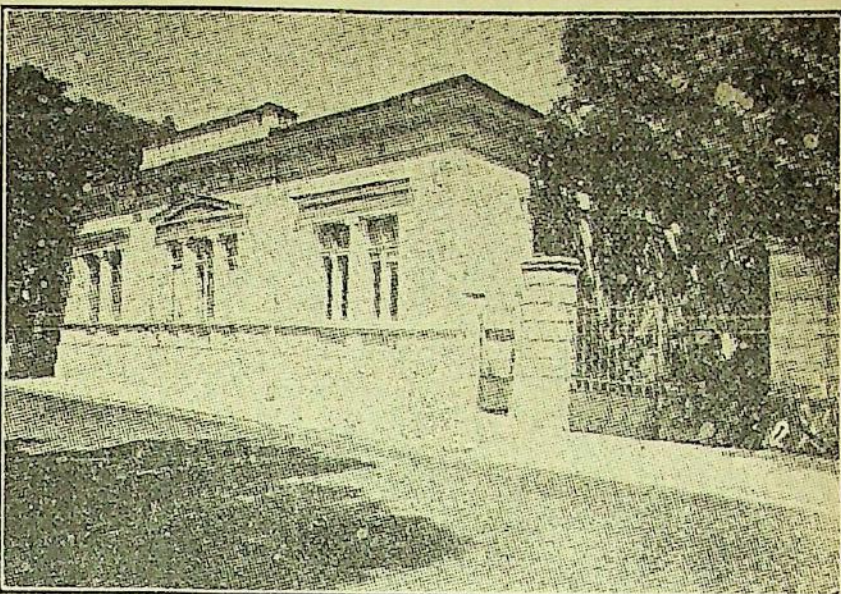
„Scoate un volum de poezii din bibliotecă și zice (citind ceva de acolo): asta a făcut-o el pentru ea!”.

„Când eu” ș. a. m. d.

„Să fugă cu el în Dobrogea”.

„Articol al lui în chestiunea evreiescă în contra mea, și după asta eu totuși aceeași simpatie pentru el, poate mai puternică”.

Aceste rânduri fără șir ar fi fost de neînțeles din pricina aluziilor

Fațada casei Maiorescu din str. Mercur (numită acum D. A. Sturdza) Nr. 1

Reproducere luată din volumul de Însemnări zilnice

conținute, dacă nu le-am găsi cheia în Amintirile fugare ale Mitei, în care își povestește legătura de dragoste cu Eminescu; nou pentru noi este numai faptul că toate cele ce se petreceau între dânsa și marele poet, ea găsea nimerit să le comunice criticului și acesta să le consemneze în jurnal, fie și sibilinic. Recunoaștem, astfel, scena sărutării urmată de lectura pasagiului Francescei da Rimini din Dante; recunoaștem diferitele vorbe și propuneri incoerente ale lui Eminescu relateate acolo:

„Îmi șopti... că m'ar omori”... „Îmi spunea cum ar vrea să mă răpească și să mă ducă departe”, etc., pe temeiul căora mi-am construit romanul și am lămurit întreaga erotică a poetului. Tot ce am epicizat în Mite se reazimă azi pe

baza acestor două isvoare confirmate unul prin altul în chip cu totul neașteptat. Unora dintre critici li s'a părut că după sărutare, care implică în genere, cedarea femeii, nemai întâmplându-se nimic, cartea își pierde substanța epică și interesul. Cum nu era vorba de a construi un roman cu un material imaginar ci unul cu personaje istorice și cu aderențe încă vii, trebuia să mă mențin în linia unui adevăr, care, deocamdată, și prin alte documente, poate fi considerat ca istoric, cu atât mai mult cu cât faptele intră și în viziunea anticipată a personalității și mai ales a eroticei poetului. Era, așa dar, firesc ca dragostea lui veleitară să se distrame în propuneri dezordonate și fără urmărire.

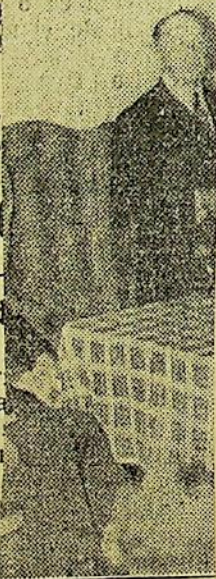
E. Lovinescu

„Legitim ului de

(Urmare d

Am luat ca ter
situația privilegia
cum puteam lua
sau a Turciei pe
cari, cu sau fără
devăsurile întreg
justifică războiul
niei, la țări slab

Există însă s
mult mai înghesu
și decât Italia și
In primul rând
Anglia propriu z
lor, cu Scotia și

D. Vict

mi-o închipuisem eu o biată broș-
cuță umilă și firavă.

— Am auzit și eu de faptele vi-
teazului Orăcău, pe care în tinere-
țe le-am și cântat în hexametri ro-
mânești. Dar fără să știu încă cine
ești, de o lună mă minunez, cum
de-ți petreci tu viața în întunericul
veșnic al gaurei tale, singură, fără
cărți, fără cerneală, fără hârtie,
ieșind doar un ceas pe noapte
prin jungla peluzei plină de gâze.
Nu ți s'a urât să stai acolo fără
nici un rost?

— Fără nici un rost? Așa crezi
dumneata! Îmi răspunde jignită
broșcuța, și cât ai clipi se întoarce
spre gaură, în care își vâri capul,
ca și cum ar fi spus ceva. Se trase
apoi deoparte în așteptare. Din
gaură svăcni dintr'odată un dop a-
runcat de o sticlă desfundată, un
fel de alună vie.

— Fiul meu mai mare, Orăcău al
treisutelea, mi-l prezintă broșco-
iul cu importanță. Ceilalți șase sunt
cu maica lor la primblare prin iar-
bă; ți-au luat-o înainte.

— Așa, da! mormăli eu cu ui-
mire și cu adâncă plecaciune. Așa,

înțeleg și eu. Ia uită-te, ce isprăvi
îmi făceai chiar sub picioare! Și eu
te mai compăttimeam!

— Apoi ce credeai dumneata, că
n'aveam nici un rost acolo... Dar ca,
la rândul meu, să-ți întorc vorbă și
să nu fie cu banat, de mult mă tot
chibzuesc cu nevastă-mea, doamna
Orăcău, ce vei fi făcând dumneata
ceasuri întregi nemîșcat cu ochii la
stele parcă ai vrea să le mulgi și
la cașul lunii parcă ai voi să-ți tai
o felie? Ditai omul, și să-ți pierzi
vremea așa cu brațele în sân! Ba
nevastă-mea îmi spunea odată că
nu-i fi poate în toate alea, Doamne
fereste; cap de muere. Că într'o
noapte m'a îndemnat chiar să mă
strecor după dumneata în salon să
iscodesc dacă nu cumva și acolo
privești în tavan.

— În tavan, nu, dar nu-i pe de-
parte. Stau cu ochii toată ziua pe
o foaie de hârtie.

— Aha, care va să zică Domnul
scrie.

— Scriu, oftai eu. Uite chiar azi
am isprăvit un roman.

— Un roman într'o vară? Acum
înțeleg de ce te face Iorga „un neo-

bosit grafioman”.

— Apoi dacă el săracu scrie așa
de puțin, în seama cui altul să la
grija scrisului nostru?

— Și în romanul dumitale... hm.
cum să zic? hm.. Mă înțelegi?...
— Nu înțeleg nimic.

Întorcându-se brusc către fe-
cioru-său:

— Ia ascultă, Orăcănel puile
mai du-te prin iarbă puțin de vez
ce mai face maică-ta...

Aluna se saltă pe rampa scări
și se lasă pe toboganul ei până în
peluză.

— Înțelegi, nu puteam vorb
iață de copii... Voiam să te întrel
dacă în roman ai pus și ceva... d
aia... por... poni... zi-i pe nume că
știi mai bine...

— Pornografie! isbucni eu în
râs. Dar de unde ai auzit dumneata
de așa lucru de rușine?

— Păi, să vezi. Aseară mi-am în-
tins preumblarea cu nevastă-mea
până spre poarta diinspre uliță și a-
colo, ce să vezi, dumneata, stăter
de vorbă bătrâna printesă, cea us-
cătivă, de peste drum, cu d. Ione
dentistul. Li da în taină un ziar im-

păturit și-i tot sporovăia, uitându-se pe furis la dumneata care stătea fără habar pe terasă cu capul în lună și în stele.

— Citește, domnule Ionel, și vezi ce rău a ajuns băiatul lui Conu Vasile... Uite cum îl spurcă la ziar, pentru că scrie por... porn... porno-grafii de alea de strică tinerețea...”

„Și dai și dai, de nu se mai o-prea. De-aș fi avut păr mi s'ar fi făcut măciucă, de câte am auzit pe socoteala dumatăle. Incaltea nevastă-mea nu m'a lăsat să dorm toată noaptea, de a trebuit să mă răstesc la dânsa: „Ascultă, cucoană, astâmpără-te, că ești mamă de copii mici. Nu te ține numai de drăcii, că te dau la ziar”.

— Apoi, dă, ce să-ți spun, că nici eu nu știu ce fac. Nu scriu decât cum cere subiectul; de găsește vreunul că e și de... aia, te pome-nești că e; dar teamă mi-i că aia... o fi chiar în el, în mintea lui.

Când eram în clasa a doua primară, căzuse pacostea pe mine să fiu monitorul clasei. Aveam printre colegi un leneș nevoe mare, unul Iruncă Vasile, dugles, netesălat,

nespălat, rupt și supărăcios. E drept că și băeții se legau mereu de dânsul. Numai ce-l auziam cu glas miorlăit...

— Domnule, Popescu Ion m'a înțepat cu o peniță! Somnoros, bătrânul nostru dascăl mă delega pe mine:

— Lovinescule, ia vezi de cercetează cazul.

Cercetam și în adevăr, constatam că Popescu Ion îl înțepase pe Iruncă Vasile cu o peniță.

— Arde-i la palmă zece cu linia lui Popescu.

Mi se înăcrea sufletul; închideam ochii și dam... Abia îmi potoleam însă necazul, când din fundul clasei se auzea iarăși glasul miorlăit al lui Iruncă:

— Domnule, Grigoraș m'a înjurat de mamă...

Eram delegat din nou cu cercetarea; cum înjurăturile nu lasă urme, mă grăbeam să nu găsesc nimic; scăpam astfel de povara meseriei de gâde. De cele mai multe ori însă clasa răsuna de miorlăitura indignată a lui Iruncă:

— Domnule, nu știu cine s'a în-

puțit aici... Sub cuvânt că n'am miros, refuzasem chiar de la început de a arbitra astfel de cazuri, așa că Domnu îl însărcina pe însuși Iruncă Vasile cu cercetarea. Leneșul venea pe la spatele băeților le depărta puțin gulerul hainei de ceață și își vâră nasul în locul gol, pentru a declara apoi după împrejurări:

— „Domnule, e Hopu Dumitru” — sau, după lungi șovăiri: „Domnule nu știu cine s'a imputit”... Și lucrul ar fi mers multă vreme așa, dacă nu s'ar fi descoperit că însuși Iruncă Vasile era răspânditorul de gaze și, pentru a o lua altora înainte, pornia el cu pâra în proțap... Orăcău dădu din cap a zâmbet, dar încheie grav:

— O fi cum spui, dar ferește-te de Cocos.

— De pintenogul nostru cel roșcat din curte? Dar e analfabet...

— Nu, de cel dela București...

— Și acela-i tot analfabet.

— O fi, dar nu-i nevoe să știe citi și scrie ca să-și implante pliscul după ceața scriitorilor pentru a-i mirosi.

— Dar de unde ai auzit tu, de sub treapta scării mele, de cocosul acela atât de depărtat.

— Apoi să vezi, a trecut pe aici într-o zi un tânăr în mușel și subțirel, mlădiu ca o felioară; avea o ladă cu bilete și un papagai oare, scotând o planetă a uitat-o aici. Am citit-o cu nevastă-mea și am văzut că era planeta lui Cocos, descoperitul unui fel de bilet de loterie cu care se câștigă la sigur — în dauna, firește, a unei Asociații, Instituții, Sindicat sau așa ceva. Spunea că o să mai scrie, dar nu știu dacă a mai scris.

— Apoi unde era cocosul, se pitea să lipsească găinăria?

— Intre oameni s'o fi chemând poate găinărie, dar la noi, în broscărie, la un milion jumătate se numește escrocherie.

— Exagerați și voi ca orice doctoace mici ce vor să-și dea importanță; la noi, dela un milion jumătate în sus de abia ai dreptul să strigi că alții sunt... imorali.

E. Lovinescu

Fălticeni, 25 August.

Memorialistica

de E. LOVINESCU

Cu prilejul inventarului literaturii noastre, istoricul constată că raportată la categoria epică, lirică și chiar dramatică, memorialistica nu reprezintă o proporție legitimă. Motivul nu stă în dificultatea genului; pornită, dimpotrivă, dintr'un material văzut, material am putea spune elementar, fără obligația unei transpuneri literare în ficțiune și fără necesitatea, deci, a unei prelucrări, memorialistica e o specie de la fruntariile literaturii, la îndemâna oricui a trăit în centrul unor împrejurări vrednice de a fi cunoscute de urmași. Dacă nu înfloreste totuși îndeajuns, cauza stă tocmai în faptul că se adresează mai mult urmașilor decât contemporanilor întrucât cimentul i-l formează sentimentul continuității istorice: adică tocmai ceace condițiile noastre de dezvoltare nu ne-au îngăduit îndeajuns să ne formăm.

Precaritatea existenței poporului și mai ales a statului nostru în decursul veacurilor, punct de trecere al atâtor neamuri streine și obiect de competiție al atâtor vecini hrăpăreți, nu putea desvolta sentimentul duratei. În astfel de împrejurări, cine să stea să-și însemne memorialul vieții, care presupune un cititor postum interesat prin solidaritate de limbă și de viață? După cum în Franța, de pildă, conștiința continuității istorice a rasei a dus la acea nepilduit de bogată literatură memorialistă, prin care generațiile și veacurile sunt strâns legate într'un interes comun, tot așa la noi lipsa de conștiință a duratei în timp a împiedicat dezvoltarea acestei specii de indeletnicire literară, pornită din convingerea robustă a eternității. Abia acum în urmă, în ultimele decenii, prin consolidarea noastră într'o expresie de

stat viabilă, prin crearea deci a condițiilor psihologice, memorialistica a început să se afirme ca o ramură posibilă a literaturii naționale.

*

Horatius spunea despre satiră: *satira tota nostra est*, — adică, în deosebire de celelalte genuri izvorite din imitația literaturii grecești, o specie literară autohtonă iese din însăși firea poporului roman realist, observator, conformist, și, deci, întors dela sine împotriva oricărei abateri dela normele vieții sociale, împotriva fanteziei, a inconformismului. La fel, în cadrele literaturii noastre, s'ar putea spune că oricât de puțin dezvoltată ar fi, memorialistica „*tota nostra est*” — a noastră — adică a Moldovenilor, nu printr'o întâmplare, ci ca un fenomen de psihologie etnică. Ea nu constituie o acțiune ci descrierea ei, uneori trăită, cele mai adesea văzută numai. Omul activ nu se povestește decât doar când a trecut de zona de foc a faptelor, redat contemplativității necesare acestei specii literare, care reprezintă pentru unii o prelungire a actului în

amintire, dar pentru mulți, însăși eludarea lui.

Deși s'ar părea că tâsnește din actualitate, din prezent, memorialistica iese în fond din trecut, fie pentru a-l reactualiza, fie pentru a trăi dintr'însul în amintire, din incapacitatea acomodării cu prezentul. În acest sens, ea e o formă de paseism, de dragoste retrospectivă, de lirism esențial, de refulare a tuturor faptelor, cât de recente, în timp, pentru a le putea învălui apoi în poezia amintirii și a regretului după ce a fost și nu va mai fi niciodată, cu acea notă specific moldovenească față de ireversibil, prezentă la Ion Neculce, la Negruzzi, Creanga, Nicu Gane, Hogas, Sadoveanu — într'un fel, și ei tot memorialiști lirici...

*

Pentru a face dovada încadrării memorialistice în însăși „psihea” moldovenească nu e nevoie să mergem până la seria strălucită a cronicarilor moldoveni din veacul al XVII-lea; ar fi să-i împingem sensul până la istorie, deși unii dintre cronicari au zugrăvit și evenimente contemporane, ca neuitatul Ion Ne-

luminat, pentru care pacea colec-

vă era însăși asigurarea existenței și a viitorului țării sale.

asupra tatălui unui elev.
Spirit științific, dascălul a vrut să lovească în originea răului.

culce care și-a pomenit în scurt pribegie în Rusia și Polonia până în zilele lui Mihai Racoviță, când, după cum spune în limba lui pito-rească „Atunce și mie mi s'au isprăvit ferman de la Poartă de pace și am venit la pământul meu, zăbovind în străinătate nouă ani, doi ani la Mosc și șapte ani în Tara Lească, cu multe valuri și supărări, carele nu le pot însira cu condeul meu”. Dacă, deslegat de modestia vremii de a nu vorbi de sine, și-ar fi apăsă tocul mai răspicat pentru a ne povesti amănunțit propriile lui pătani, am fi avut în Ion Neculce cel dintâi memorialist în înțelesul strict al cuvântului...

Pentru a reveni la timpuri mai noi, fără a mai aminti de Costache Negruzzi și Vasile Alecsandri, a căror operă în proză e, în bună parte, de nuanță memorialistică, în sens larg, nu e o simplă întâmplare faptul că tot moldovean a fost și Gheorghe Sion, autorul *Suvenirilor contemporane* de pe vremea emancipării țiganilor și a revoluției dela

(Citiți continuarea în pagina II-a)

1848, precum în timpuri mai recente, moldovenii sunt și cei doi memorialiști mai de seamă, Dumitru C. Moruzi și Radu Rosetti.

„Român basarabean, fost ofițer în armata rusă, reîntors în țară, Dumitru C. Moruzi ne-a dat, în vreo trei romane și alte povestiri, amintiri din viața basarabeană, în care ficțiunea este minimă și, de altfel, singura care supără. Nu ca „romancier” e vrednic de pomenit, ci ca „memorialist” al vieții românești din Basarabia, după ocupația rusească, și ca evocator al vechilor familii boieresti (Moruzi, Keșcu, Crupenski, etc.), în noulă împrejurări de viață, în lucrări, în care amintirea joacă un rol mult mai însemnat decât intriga și compoziția.

De mult mai mare importanță este activitatea literară și memorialistică a istoricului Radu Rosetti, care, după romanul mai vechi Cu paloșul (1905) ne-a dat și romanul Păcatele slugerului (1912), cu scene din epoca fanariotică. Deși în strânsă legătură cu teoriile istoricului asupra formației marii proprietăți, reprezentând, deci, o atitudine, acest roman ne interesează prin evocarea mediului unui sat trotusan din veacul al XVIII; construcția lui

purcede din linia Ciocolor și a lui Tănase Scatiu: răpitor al moșilor răzeșești, slugerul e tipul „ciocoiului”, consințit de întreaga noastră literatură socială; când răzeșii vor să-l ucidă — ca și pe Tănase Scatiu — slugerul scapă mulțumită incunșinții sale inventive — semn al vremilor noul, sub care trăim. În afară de această epică pură, continuată și în alte două volume de Povestii moldovenesti (1920 și 1921), scriitorul a mai publicat și două volume de Amintiri, pretioasă contribuție memorialistică. Incepe să se precizeze o tradiție.

Dacă oamenii politici sau de cultură de abia acum se gândesc să-și scrie memoriile, din sentimentul tot mai afirmat al unei posterități și al unei continuități istorice, pe lângă Gh. Sion, Moruzi, Moldova ne-a mai dat și pe acest scoboritor de domni și prin tată și prin mamă, evocator sfătos, dacă nu mestesugit, al copilăriei sale și al vieții marilor familii boieresti dela jumătatea veacului al XIX — integrându-se, astfel, în literatura moldoveană cu ochii ațintiți asupra trecutului.

Aceștia sunt însă precursorii. Adevărata memorialistică în plan literar începe mai târziu.

E. Lovinescu

torul, sub
pra schimbărilor.
rului gravid la ter
termen”.

Un co

Bernard Partridge, caturist al ziarului Prunch, a primit în din partea unei lichioruri, prin care parte și dânsul, ca la un concurs pentru mă al casei.

Pentru aceasta, recția casei un și desenele nepremii proprietatea casei.

Bună socoteală proastă pentru at

Partridge, răspu
rea scrisoare:

„Stimate dom
Am onoare a vă
tință că am insti
o lăcă sterilă pe
lichior existent și
volți să luați și
concurs.

În acest scop, v
care fel de lichior
zeci și trei de stic
băute vor rămâne
rului.

Cheltuielile de tr
sarcina trimittor

Bernard Partridge
răspunsul.

SCENE DIN VIAȚA LITERARĂ

POET? ROMANCIER? DRAMATURG?

de E. LOVINESCU

Vizitatorii mei literari se re-
crutează de obicei, dintre tinerii
în erupție lirică, odinioară, iar de
când lirismul e în mare scădere,
în erupție epică și mai ales dra-
matică. Fete de liteu fac romane
și țin să le publice cu o prefață
de mine. N'a trecut un ceas, de
pildă, de când am primit vizita
unui tânăr de optzeci de ani, au-
tor al unei piese cu subiect cu to-
tul original, după cum îl reco-
manda el singur.

Tinerii de azi nu mai sunt mo-
dești ca pe vremea lui Alexandre
Dumas-fiul, cărula, trecând prin
toate nuanțele sfidării, un tânăr
de acum trei sferturi de veac îi
spunea:

— Maestre, din nefericire su-
biectul piesei mele e nu se poate
mai banal...

— Și ce numești d-ta banal?

— Să vedeți! un tânăr iubește
o fată...

— Ce mai dorești? Un tânăr
iubește o fată! Îți dai seama ce
capodoperă se poate scrie cu a-
cest subiect original și imens?
Dintr'insul Shakespeare a scos pe
Romeo și Julieta. Totul e să-l ști
trata.

Tânărul ce m'a vizitat acum
un ceas își proclama el însuși o-
riginalitatea subiectului:

— Din iubire pentru nevastă-
sa un sot face escrocherii ca-l duc
la închisoare...

Se opri apoi ca să-mi citească
în ochi admirația față de nouta-
tea situației inedite. Privindu-l
absent, i se păru că n'o cred po-
sibilă...

— Să nu vă inchipuiți, maestre,
că am inventat-o eu. N'am atâta
imaginație. Am cunoscut un caz
la fel. Să vedeți...

*

Nu vin, firește, numai tineri și
numai de acest fel. Morbul lite-
rar atacă la orice vârstă și se ma-
nifestă felurit... Din multiplele și
plioareștile mele vizite, iată una
cu totul recentă.

Sonerie... Deschisei singur. În
asfel de împrejurări mă mângai
cu amintirea bătrânului meu mae-
stru Emile Faguet, care, în pa-
puci de păslă și cu un veston
vechi și ros, îmi deschidea tot-
deauna singur, pentru cuvântul
că la domiciliul lui literar (avea
două domiciliu) nu exista femeie
de serviciu. Duminica dimineața,
în orele de primă, la fiecare cinci
minute trebuia să-și întrerupă

conversația, pentru a deschide și
a introduce pe noul vizitator într-o
sală de așteptare, unde se mai
aflau alte douăzeci de persoane în
picioare, întrucât în tot nu erau
decât două scaune desfundate.

La ușă găsi un necunoscut de
vreo patruzeci de ani, cu figură
de fost militar, cu atitudine și
mișcări mecanice, bine îmbrăcat
și împovărat cu un ghiozdan plin.

— Maestre, se înclină el în un-
ghiu drept, v'am ascultat invita-
ția cam târziu, dar tot am ascu-
tat-o. Nu puteam trece prin fața
casei domniei-voastre, fără să nu
urc până la locul de unde iese
„lejile” literaturii.

Privii curios la om: o figură ne-
mai întâlnită; străin prin înfăți-
șare și prin accent; maniere ex-
trem de politicoase.

— Foarte bine ai făcut, mor-
măii eu. Poftim, mă rog.

În sală, omul se rupse din nou
în două, ca și cum s'ar fi prosternat.
Bătu la ușa biroului și aș-

(Citiți continuarea în pagina II-a)

51 4136

teptă.

— Intră, te rog, nu e nimeni înăuntru.

— Își făcu loc cu ploconeli. Se cumă în dreptunghi în fața fotoliului gol, a bibliotecilor, ca dinaintea unui public invizibil și cu o privire circulară adăose:

— Nu s'a schimbat nimic la domnia-voastră de acum doi ani. De acum doi ani?

— Când am fost întâia oară. No, mă rog frumos, poate că a-ți uitat. Câți nu vin să se adape la lumină aici! Scuzați, că m'am zăpăcit și m'am imbulzit fără să mă prezint din nou, după cuviință. No.

— Încercă să protestez că nu era nevoie.

— Omul se rupse totuși ca o pîne în doră și se prezentă protocolar:

— Andrei Puszta, Pustza cu szl...

— Se poate să uit? Imi pare rău, normăli, fără convingere.

— No, domnia-voastră sunteți doar un om foarte vizitat și eu care...

— Exagerezi, domnule Puszta.

și apoi eu nu uit așa lesne, cum crezi, imi dădui ifose.

— În realitate, îl uitasem cu desăvârșire. Figura, numele, nu-mi trezeau nici cea mai mică amintire. Părea ungur. Vorbia, dealtfel, bine românește, doar cu particularități ardelenesi de limbă și accent.

— Ia loc, te rog, domnule Puszta.

— Omul se rupse iarăși în două, ca și cum i-ași fi făcut cine știe ce mare cinste; se ploconi, se așeză și își puse ghiozdanul pe un scaun alături. Ghiozdan mare, plin cu manuscrise, nu glumă, imi zisei privind când la om, când la el. Cea dintâi întrebare ce-mi pun de obicei în fața unui necunoscut e de ordin profesional; nu mă interesează meseria lui, ci mă gândesc la ce scrie anume: poezii? romane? piese? După vârstă, după vorbe, după mici amănunte exterioare trag concluzii anticipate, pe cari aștept apoi să le verific. În cazul de față, mărimea ghiozdanului imi arăta că nu aveam de-a face cu un poet, nici

chiar cu un dramaturg. Necunoscutul era cu siguranță romancier. Numai romancierii se pot întinde pe mil de foi. Mă incurca însă faptul că nu puteam identifica o persoană ce mă mai vizitase probabil cu literatură. Inferioritatea situației imi paraliza inițiativa conversației. Tot el imi ușură începutul.

— N'ați mai fost de mult, măestre, pe la Brașov...?

— Ba am fost prin Octombrie, mă grăbi să-i răspund, bucuros de întrebare.

— Era, vra să zică, din Brașov... În trecerile mele pe acolo, am cunoscut, ce e dreptul în prezentări colective, mai mulți intelectuali ardeleni, sași sau unguri, profesori sau publiciști, pe ale căror nume și figură se putea să nu le fi reținut. Nu-mi aminteam totuși să mă fi vizitat la București vreunul din ei cu literatură. Uitarea rămânea deci tot vinovată; aveam în schimb un punct de plecare sigur pentru conversație. Însemna ceva. Brașovul mi se asocia lute cu moartea încă recentă a lui

Cincinat Pavelescu, pe care vizitatorul, din fericire, îl cunoscuse. Fuseseră chiar prieteni. Imi descriuse, așadar, cu duioșie ultimele lui momente.

— No, mă rog frumos, așa un om nu se găsește în toată țara românească... Numa bunătate și jingășie; când venia la „noi”, îl dădeam orice; îl făceam toate. Era, draguțu, un înjer, un jeniu, un suflet nobil. Noi nu ne uitam la nimic, dar și el numai cât mă zăria. la Curte și imi ieșia înainte și imi împlinia orice-i ceream.

— Omul se lăsă în voia evocărilor calde, avântate.

— E de bună seamă poet, conchisei.

— L-am cunoscut poate chiar prin Cincinat, care în salturile unei memorii capricioase, își prezenta uneori prietenii astfel:

— Dumnealui? La ce nevoie să-ți mai spun numele? Toată lumea îl știe; uită-te la dansul și-l citește pe față...

— Recomandarea rămânea, negreșit, vagă. De la Cincinat am trecut nu știu cum la sporturile

de iarnă ale Braşovului. Skieur, necunoscutul se întinse să-mi descrie cu talent de povestitor toate performanţele lui dela Polana, prin dos pe la Warte, până la livada Poştei..

— E desigur romancier, mă gândi. Povesteşte prea bine.

Scena unui conflict întâmplat în sânul echipei lui, o zugrăvi apoi cu atâta mişcare şi patetism dramatic, încât îmi schimbai părerea.

Face probabil plese de teatru.

Isprăvind cu pitorescul de iarnă şi de toamnă al Braşovului, adusei vorba de politică. Auzind de înlocuirea prefectului pe motive cu totul ciudate şi oarecum de ordin intim, îi cerui amănunte.

Cu politeţea lui exagerată, omul se ridică în picioare, se frânse în unghiu drept, pentru a se așeza apoi mecanic la loc.

— No, vă rog numa frumos, educaţia mea jermină de la Viena, nu-mi permite să intru în chestii intime. Scuzaţi de îndrăzneală. Fiindcă văz însă că domnia-voastră aţi aflat, să vă spun

totuşi cum stă lucrul.

Îmi povestii, astfel, întâmplarea cu deamănuntul, fără a se simţi prea stânjenit de „educaţia jermină” dobândită la Viena.... Conversaţia lunecă apoi la cunoştinţele comuni din Braşov; mă interesai de ocupaţia şi sănătatea lor şi primeii informaţii circumstanţiale. Trecuseră poate trei sferturi de ceas şi istovisem acum toate subiectele posibile, fără ca rostul venirii lui să se fi deslegat câtuşi de puţin. Se vedea bine că nu voi da de cheia enigmei, dacă nu voi purcede la o intervenţie hotărâtă. Sfîlcirea lui mă făcu să inclin din nou la părerea că era poet. Îi aruncai deaceia brusc:

— Dar în ghiozdanul acela ce ai, domnule Pusztá?

Omul se sculă automat, se tăie geometric în două, şi se îndreptă spre birou:

— Mă rog frumos, măestre, iertaţi, nu îndrăzneam... M'a furat vorba. A sta cu domnia-voastră la sfat e o cinste şi o plăcere atât de mare, încât am uitat că timpul vă e preţios. Încăodată

scuzaţi, vă rog. E un lapsus. Minten....

Şi cât ai clipi din ochi, conţinutul ghiozdanului se revărsă pe birou într'un morman de eşantioane de popelinuri, de zefiruri „ce prima calitate”, de olânduri, de stofe de haine, de pardesiu, de plapume, de batiste, de cravate de toate nuanţele, de fularuri, de ciorapi....

— Eu sunt, mă rog frumos, reprezentantul fabricii Scherg din Braşov, şi ca să nu credeţi cumva că e la mijloc vreun dol (educaţia mea jermină nu mi-ar permite) iată şi autorizaţia, se grăbi el să se explice, vârându-mi sub ochi o carte de legitimare cu o fotografie şi poceţi.

După ce pusesem la cale aproape un ceas politica Braşovului şi ne înfrăţisem în amintirea tute-lară a lui Cincinat, nu-mi rămânea decât să mă resemnez a mă alege cu trei cravate, mai câştigat, totuşi, decât dacă mi-ar fi aruncat în braţe un roman de o mie de pagini.

— Lovinescu

ersaţia, pentru a deschide şi aduce pe noul vizitator într-o aşteptare, unde se mai lăsează douăzeci de persoane în intrucât în tot nu erau două scaune desfurate.

— să găsi un necunoscut de atruzeci de ani, cu figură militară, cu atitudine şi mecanice, bine îmbrăcat în vârat cu un ghiozdan plin. Măstre, se inclină el în un-rept, v'am ascultat invita-rea târziu, dar tot am ascultat. Nu puteam trece prin faţa domniei-voastre, fără să nu mă la locul de unde iese literaturii.

— I curios la om: o figură ne-
tălmănită; străin prin infăţi-
şare prin accent; maniere ex-
te politicoase.

— foarte bine ai făcut, mor-
tu. Poftim, mă rog.

— Ală, omul se rupse din nou
tă, ca şi cum s'ar fi proster-
nătu la uşa biroului şi aş-

şi continuarea în pagina 11-2,

Scurt bilet de circulație poetică după războiu...

de E. LOVINESCU

În epoca dintre 1900—1916 cultura română a fost dominată de fenomenul sămănătorismului, adică al redeschetării unui naționalism dărz, în toate domeniile spirituale, manifestat în literatură printr-o revenire la inspirația populară, printr-o evocare lirică a trecutului și printr-o dragoste aproape exclusivă față de țaran. Din această producție, puternică pe atunci, stăpână pe mai toată publicistica vremii, mai ales în provincie, azi, nu se mai citește decât puțin.

Fenomenul sămănătorist atât de activ înainte de războiu în metropolă, în provincie, dar mai ales în provinciile înstrăinate — în Ardeal și Bucovina, — devine mult mai puțin actual după războiu: poate și din pricina satisfacerii idealului național, care a slăbit cel puțin coarda patriotică, dacă nu și ruralismul, dar cu si-

guranță prin influența tot mai mare a curentelor apusene. S'a continuat însă sub forma tradiționalismului, reprezentând filonul național dela baza tuturor literaturilor, a cărui viabilitate se afirmă însă numai prin adaptare la noile moduri de expresie. Oricât ar fi de indiscutabile legăturile cu pământul, cu trecutul, cu tradiția, nu devin valori artistice pozitive decât prin încadrarea lor în timp. Numai așa sămănătorismul mai mult cultural de dinainte de războiu și-a supraviețuit sub forma tradiționalismului sincronizat cu necesitățile estetice ale momentului, printr'un contact la unii poeți, tot atât de viu ca și cel al moderniștilor, dacă nu cu sensibilitate apuseană, cel puțin cu procedeele ei stilistice. Peisagiul rural, solidaritatea națională în timp și spațiu, ortodoxismul — nu formează decât un determi-

nant psihologic, care ar fi putut fi tot atât de bine înlocuit cu peisagiul urban, cu discontinuitatea sufletească a omului modern, cu incredulitatea, fără altă repercuzie asupra valorii estetice. Artă începe numai dela expresia acestui material; și ceea ce s'a schimbat în expresia lui constituie tocmai nota diferențială a tradiționalismului față de sămănătorismul mai mult patriotic și cultural. Era nevoie de o infuziune de sânge nou, care a venit prin contactul cu Francis Jammes. Rainer Maria Rilke și cu întreaga literatură apuseană.

*

În sânul acestei mișcări tradiționaliste de după războiu, grupată mai ales în jurul revistei *Gândirea*, al cărei autoctonism și ortodoxism, susținut principial de directorul ei, e cunoscută, reținem spre exemplificare, doi poeți, mai mult de inspirație națională decât de ideologie.

Tradiționalismul poeziei lui Ion Pilat nu porcede de la teorie și dela abstracții, ci dela realități: dela „vie”, dela „căstanul cel mare” dela „Vârful dealului” dela „Luncă” într'un cuvânt, dela un peisagiu limitat. Poezia aceasta se situează în rea-

lătățile noastre sufletești și cosmice și se integrează în acea literatură autohtonă, cu profunde însușiri naționale, ce se afirmă printr'un lanț neîntrerupt de scriitori, — cu un fond comun, deși cu variate mijloace de realizare, nu numai pe măsura talentului ci și pe cea a timpului. Poezia lui Pillat e transpunerea poeziei lui Alecsandri, prin tot progresul de sensibilitate și prin toate prefacerile limbii, pe care le-a putut realiza cincizeci de ani de evoluție: același viziune idilică a naturii și vieții sporită însă de emoția unui sentiment elegiac.

Poezia d-lui Voiculescu pleacă dela pământ și dacă nu de la folclor (ca dealtfel și poezia lui Crainic și Pillat), de la posesiunea încordată a unei limbi rurale de o plasticitate atât de dărză, încât în întâia fază a activității sale, a trecut în primul plan al interesului, odată cu vigoarea pur descriptivă. Numai în urmă, versul lui de taur ce ia în coarne pământul și se uită la soare cu gândul de a-l împunge, s'a muliat și întors spre cele sufletești, „ingerând” și „ortodoxind” la început, meditănd asupra destinului omenesc,

(Citiți continuarea în pagina 11-a)

pe urmă, fără să-și fi pierdut originalitatea limbii.

*

În fața acestui filon de inspirație națională, luată în latura sa agresivă și oarecum programatică, se desvoltă și filonul mișcării moderniste, privit de mulți ca simplul fenomen de imitație. Înainte de război, modernismul se numea simbolism și am arătat altădată că în esență, simbolismul reprezintă adâncirea lirismului în subconștient prin exprimarea, pe cale mai mult de sugestie, a fondului muzical al sufletului omenesc. Poetul cel mai expresiv al acestei mișcări a fost Ion Minulescu iar bulionul, în care s'a făcut cultura simbolismului, sub formă mai mult teoretică, a fost *Viața nouă* a d-lui O. Densusianu; după război, el s'a prelungit încă prin vechii poeți ai curentului și prin activități noi, din care poimem poezia lui Bacovia și-a Elenei Farago. Poezia lui Bacovia este expresia celei mai elementare stări sufletești, e poezia cinestezei imobile, ce nu se intelectualizează, cinestezia profund animală, secretețunea unui organism bolnăv, după cum igrasia este lacrima zidurilor umede: cinestezia puțin diferențiată de natura putredă de toamnă, de ploaie și de zăpadă, cu

care se contopește. O astfel de dispoziție sufletească e o dispoziție muzicală, căreia i s'ar putea tăgădui interesul, nu însă și realitatea primară....

Și poezia Elenei Farago reduce lirismul la esența lui muzicală, la emoție, eliminând orice element intelectual și chiar orice element exterior; dacă s'ar nimici întreaga existență cosmică, dacă s'ar prăbuși sorii și pământul ar deveni lut înghețat, această poezie de substanță pur erotică și-ar murmura încă litania, nepăsătoare față de cataclismul universal, împospălându-și forța numai din propria-i substanță: în zadar am căuta în ea și celelalte mari teme muzicale ale sufletului omenesc; o singură cheie îi deslegă misterul.

*

Simbolismul ca mișcare teoretică organizată a încetat de mult; contactul mai intens cu mișcările literare din apus, adaptarea la forme noi de expresie, manifestată de altfel în tendențe diferite, — a luat numele mai general de modernism, pe care l-am definit ca un fenomen de sincronism. Nevoia de adaptare și de primărire a intrat azi în convingerea obștească; chiar și tradiționaliștii de după război au înțeles-o, în-

noindu-și tematica și tactica. Ceiace părea „modernism” poate exagerat e astăzi recunoscut drept clasic, și n'au rămas încă în afară de interesul publicului decât mișcările extremiste, fenomene de modă trecătoare....

Cel mai evident exemplu al acestui fenomen de mutație este Tudor Arghezi. Timp de douăzeci de ani, Arghezi a trecut drept poet revoluționar, căruia i-au rezistat toate forțele de inerție ale gustului public și ale criticei. Astăzi e privit ca un poet clasic, echilibrat, și prin unele motive de inspirație e revendicat chiar de tradiționaliști. Atacând teme lirice esențiale, (viața, moartea, iubirea, Dumnezeu), poezia argheziană se integrează în marea poezie lirică: aducând o estetică, o nouă limbă poetică de o plasticitate neîntrecută până acum, ea este cea mai viguroasă expresie a poeziei de după război. Cu o formă clasică, necedând deci curentelor extremiste, prin individualism, prin marea originalitate a limbii, prin imagini e modernistă, și cu tot caracterul ei revoluționar (orice talent e într'un fel revoluționar) ea n'a tîns să devină internațională, ci s'a aplecat și la pământul țării noastre, a culcat umbra lui Dumnezeu printre boii

plugului, a simțit solidaritatea cu trecutul și, după atâtea călătorii prin cerurile îndepărtate ale poeziei moderniste, a știut, mai la pîdar decât mulți poeți tradiționaliști, să exprime dorul întoarcerii către țărână....

Revoluționar a pășit și Adria Maniu, după modele franceze ușor de identificat, amestec de sentimentalitate lăcrimoasă cu ironie poetică cu prozaic, de notații liniară, de romanță și de parodie cu paranteze, elipse de cugetare cu originalități discursive. Acum în urmă tematica poetului a devenit tradiționalistă, de o simplitate și de altitudine și de expresie, ieșită dintr'o stilizare voită

Nu trebuie uitat nici Ion Vinea teoretician al extremismului, care oricât a încercat, n'a reușit totuș să-și mascheze prin procedee extravagante inteligența artistică a poeziei sale lipsite de anecdotic și lirism direct, de exprimare reținută, intelectualizată, prin amestecul peisagiului intern cu cel extern și, mai ales, prin notația înedită și neprevăzută; nici N. Davidescu nu trebuie uita, teoretician al simbolismului, deși poezia lui e antisimbolistă și intelectuală, în linia lui Grigore Alexandrescu, iar acum, în urmă,

volumele *Cântecul omului* sunt de esență curat didactică.

Modernismul ieșean, de la *Viata românească* ne-a dat doi poeți: *Demostene Botez* și *A. Philippide*. La cel dintâi erotismul ia forma unui anismism sentimental cu un pastelism liniar și grațios. Se mai adaogă senzația tristeții provinciale, a unei cinestezii morbide și a unor grave sonorități funerare. Această poezie e personalizată și prin imagini incatenate. Mult mai puțin emotivă, pe lângă pastele reușite, poezia lui Al. A. Philippide înclină spre atitudini meditative și spre filozofare; ceea ce o personalizează și pe dânsa este întrebuintarea frenetică a imaginilor devenite din simplu instrument al expresiei poetice un scop în sine.

Modernismul ardelean — cetățuia de odinioară a *Sămănătorismului* — ne-a dat poezia lui Lucian Blaga, pornită mai ales din domeniul sensației și al cerebrazității. Din contactul liber al simțurilor cu natura găsim în poezia lui Blaga nu numai o impresie de prospețime ci și un fel de bucurie de a trăi, un optimism și chiar o frenezie, dioniziacă, cu răsufletare scurtă, limitată la senzație sau sprijinită pe considerații pur intelectuale. Formal, poetul este u-

nul din cei mai originali creatori de imagini, risipit într-o pulbere lactee. Celălalt poet al Ardealului, Aron Cotruș, e mai mult un poet social, patriotic, dominat de o expresie torențială de unde și atitudinea lui de luptător...

Dintre mulți poeți moderniști cultivați în sera caldă a *Sburătorului* nu voi aminti doar decât pe atât de fecundul și mobilul producător de imagini Ilarie Voronca și mă voi opri la Camil Baltazar și Ion Barbu.

Camil Baltazar, unul din continuatorii vechiului simbolism: poezia lui a pornit prin a fi o poezie de atmosferă, înrudită cu poezia bacoviană; dar din deprimarea boalei și a mizeriei ei a reușit să desfacă o senzație de spiritualitate, de înălțare armonioasă, de luminozitate, de beatitudine; pe fondul boalei și al sanatorului de tuberculoși, poezia lui e sănătoasă și optimistă, tuată într-o suavă expresie figurată și o nouă muzică.

Celălalt, Ion Barbu, reprezintă în ordinea poeziei abstracte ceea ce reprezintă T. Arghezi în ordinea plasticității, imitat fiind de mai toți tinerii, după cum fusese Arghezi în primii zece ani după războiu. Talentul lor afirmă cele două tendințe ale poeziei moder-

ne, generatoare de expresie dacă nu și de sensibilitate nouă. E de prisos să înșirăm etapele poeziei lui Barbu; în conștiința publică s'a fixat sub forma lui ultimă, a expresiei abstracte, ermetice, a construcției de esențe și de valori logaritmice.

*

Mai amintim că în această epocă, de după războiu, mai ales în primii zece ani, literatura noastră a fost sguduită de toate convulsunile curentelor extremiste, pornite din apus; a cunoscut deci expresionismul, futurismul, constructivismul, integralismul, suprealismul, dadaismul, despre care n'a rămas decât o slabă amintire, deși experiențele sunt totdeauna rodnice. Dacă ar fi să marcăm caracteristica ultimilor ani, ar trebui să semnalăm o încetinire a filonului liric, izbucnit cu atâta forță după războiu și în genere, după o mare erupție de *Sturm und Drang*, o revenire la echilibru, la un fel de clasicism al fondului și al formei. Această cumintire este poate un fenomen de maturitate, și de abatere a forțelor literare spre alte forme de expresie artistică. Poate fi însă și un simplu popas întâmplător.

E. Lovinescu

noastre sufletești și cosmice integrează în acea literatură autohtonă, cu profunde înnaționale, ce se afirmă un lanț neîntrerupt de scrii — cu un fond comun, deșiriate mijloace de realizare, mai pe măsura talentului ci ea a timpului. Poezia lui Pi-transpunerea poeziei lui Adri, prin tot progresul de ilitate și prin toate prefabricații, pe care le-a putut reacincizezi de ani de evoluție: i viziune idilică a naturii și sporită însă de emoția unntiment elegiac.

zia d-lui Voiculescu pleacă mământ și dacă nu de la fol-(ca de altfel și poezia lui c și Pillat), de la posesiuncordată a unei limbi ruralelasticitate atât de dărză, în-întăta fază a activității sarecuc în primul plan al inlui, odată cu vigoarea purptivă. Numai în urmă, versuaur ce ia în coarne pământse uită la soare cu gândul deupunge, s'a mulat și întorscele sufletești, „ingerând” șioxind” la început, mediasupra destinului omnesc,

iti continuarea în pagina 11-4

presu „ea brutală din trecut va fi înlocuită cu noile sisteme”.

Ar fi și timpul, — căci închisorile noastre sunt un iad, nu numai de mizerie fizică, dar și morală. Bătăia și umilirea omului — sunt instrumentele de reeducare a infractorului. Iar pentru minori, penitenciarele sunt o școală de jaf și de crimă.

Primim vesnic plângeri din partea deținuților politici și de drept comun.

serici grecești — sînt din ce în ce mai numeroși copiii care cresc fără să învețe limba elină; și aceeași lucru se întâmplă în anumite părți ale României — ca să nu cităm decât două țări în care Elenii sînt adunați de multă vreme în comunități.

Problema aceasta ar trebui să preocupe nu numai comitetul „Elenismului în străinătate” ci și statul elin.

*

Am reprodus această notă, care interesează, de sigur, cercurile noastre

„Grecii din străinătate, în orașele mari, au comunități naționale și, prin intermediul școalelor și al bisericii, își păstrează în oarecare măsură limba și naționalitatea. Din contra, la țară sau în orașele mici, unde se găsesc răzleți, ei se deznaționalizează imediat și chiar dela a doua generație își pierd limba originară.

Numai pentru această constatare și încă merita să reproducem notița ziarului I Proia.

Gh. Reviga

ALT EMINESCU...

de E. LOVINESCU

D. E. Lovinescu răspunde d-lui G. Călinescu

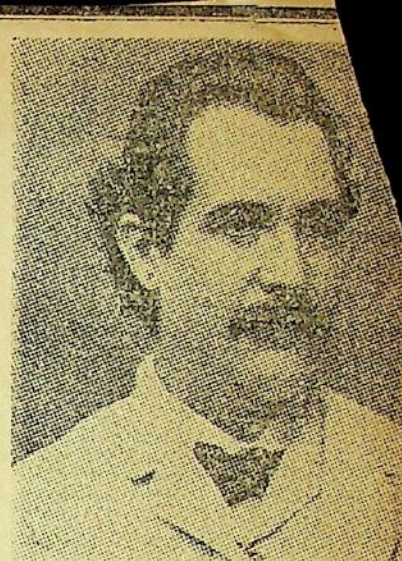
Două luni dela apariția romanului meu *Mite*, și în pragul editiei a doua, d. G. Călinescu se ocupă de el. Dacă n'a făcut-o până acum, a fost dintr'un scrupul de obiectivitate, situația de autor al unei monografii a lui Eminescu putându-l expune unei eventuale suspiciuni, pe care era firesc să o evite, mai ales că, scrie d-sa :

„Cred că d. E. Lovinescu cei dintâi se va fi mirat de unele notițe de prin gazete, din care reieșea că d-sa a adus lumini și seriozități noi, din care iese distrusă „îngâmfarea mea”. Asta cu atât mai mult cu cât opera d-lui E. Lo-

vinescu e un roman despre Mite Kremnitz, operă înainte de toate de fantezie (unde Eminescu intră tangential și, în tot cazul cu hainele ficțiunii) care nu poate avea nimic de a face cu lucrările de istorie literară, decât în măsura în care le folosește, cum este aici cazul...”

D. Călinescu are dreptate : de două luni mă tot mir de aceste „notițe de prin gazete”; nu știu însă dacă și cel dintâi, căci așa prefera să-i las d-sale inițiativa mirării. Cum sinceritatea cere sinceritate, îmi exprim totuși bănuiala că, poate, chiar și după două luni,

bântuit de aceste „notițe de prin gazete”, d. G. Călinescu nu era într-o desăvârșită dispoziție de obiectivitate chiar așa de candidă; vibrația unei sale estetice se afla în primejdie de a porni încărcată chiar dela început cu paraziți... Obiectivitatea e un produs natural, e rășina tășnită spontan din coaja bradului, care nu se încordează pentru a o produce și nu ține să ne convingă prin profesii de credință de ingenuitatea ei. „D. E. Lovinescu are mai mult decât oricare altul dreptul unei critici cinste”. — a daogă d. Călinescu, cu sentimentul vameșului din templu, și, pentru a nu fi bânuit de o cinste de circumstanță, limitată numai la romanul *Mite*, despre care ziarul scriu „notițe” incomode, cuprins de frenezia unei sincerități retrospective, d-sa face o incursie năvalnică în toată activitatea mea literară și chiar în domeniul atât de gingas al psihologicului, ceea ce ar dovedi iarăși o obiectivitate prea

MIHAIL EMINESCU

excesivă. În această privință n-va părea exagerat, dacă voi afirma că prefer cele vreo șase sau sapte articole scrise tot de d. Călinescu despre mine în *Vremea*, acum vreo câțiva ani, foarte frumoase, literar vorbind, și într'un adevărat de creație estetică. observatie psihologică aceluia, cu deosebite atuncea se sau „apoli” „egoism, neîncredere ca o colect

(Cititi conti

20 TR 35

(de ce?) și incapacitatea în ficțiune. Cumose jocul minii schimbătoare căzute al lucrurilor ce rămân aceleași: se și textele clasice: Lucrețiu nează deschis lângă mine și est își ilueră cupletul din pagii- Mizantropului.

După lichidarea atât de obiectivă a trecutului, cu indulgentă față de ce e creație subiectivă (*Mei, Bizu, Firi'n patru*) și cu uri principiale față de tot ce reține la creația obiectivă, a critică a d-lui Călinescu pusă la punct și acordată în ea analizei obiective a romanului *Mite*... Se pune, așadar, întrebare este cu acest roman, des- care „unele notițe de prin ga- pretind că a adus „lumini și cități noi” ce ar distruge ințarea” d-lui Călinescu? ur: ușurință, spune d-sa, rezum osul romanului d-lui Lovinescu rt fraze mai vechi... Frazele echi sunt chiar ale d-sale din a a doua a *Vieții lui Eminescu* escurtează la rândul lor A- de *Jugare despre Eminescu* i Krennmitz. Cu alte cuvinte cu rezumă romanul mea d-sale „mai vechi”; în cum ar mai putea fi umini și seriozități

noi”, care i-ar distruge „îngâm- farea”?... Negreșit, ar fi o abera- tie. Dar „frazele mai vechi” ale d-lui Călinescu cuprind numai două pagini, pe când romanul *Mite* are trei sute două pagini. Cri- ticul răspunde și la această even- tuală obiecție: „aceste fapte d. Lovinescu le-a desvoltat prin dia- loguri”, cum e și foarte natural. E drept că mai recunoaște și „unele contribuții inedite” — dar ce fel de contribuții inedite sunt acele, care nu evită „supărarea estetu- lui” din d. Călinescu de a nu vedea „invenția” dintr’însele și nici nu isbutesc să evite „supărarea istori- cului” din același d. Călinescu „de a fi izbit în convingerile lui”? Ori- cum s’ar întoarce, scriitorul gă- sește un critic prevenit, care, după circumstanță, ca eroul molieresesc, e când estef, când istoric literar, dar anticipat nemulțumit. „Contri- buțiile inedite” nu privesc, de alt- fel, substanța intimă a personalității lui Eminescu. Ele se referă la „lungi discuții filologice, la etimo- logii savante... la teoria pesimis- mului... la teoria ploșnitei... la tea- ria „diferențierii”... la teoria con- servatorismului, care sufocă sân- burele romantic (al romanului)”. Era și de așteptat!... Mai e și des- criptia mizeriei, în care a trăit E- minescu. Dar și aici „d. Lovinescu

a acceptat cu generozitate, cu o lipsă de reacție personală, care ne face oroare, toată definiția mize- riei lui Eminescu, chiar și pe aceea metafizică. N’am putea să osândim această parte fără să ne osândim mai întâiu pe noi înșine”. Nu-i poa- te cere, firește, nimeni, d-lui Că- linescu să se osândească, dar se pune întrebarea, ce mai rămâne atunci din carte? „Meritul cărții, încheie condescendent d-sa, stă în ușurința de a comunica și citito- rilor profani niste documente rare, în formă grațioasă, cu observații inteligente, în care se strecoară opiniile literare ale autorului și a- titudinile sale față de diferite pro- bleme”. Atât și nimic mai mult.

Cititorule, imi iau libertatea de a te privi în ochi, și de a-ți spune, fără inutile perifrize literare, că omul acesta este un abil și ca toți abili, voind să dovedească prea mult și socotindu-te prea inocent, e victima propriei sale îndemnări. Omul acesta, care ține mai mult de jumătate de articol, voluntar, dru- mul mărinas al chestiei, care face incursii în psihologia și activitatea mea trecută, cu severități plene și sferturi de indulgentă și care, când ajunge, în sfârșit, la romanul meu, în speranța confuziei ce s’ar putea produce, îl rezună în două

pagini de „fraze mai vechi” ale sale; omul acesta, care simulează generozitatea de a-mi acorda „u- șurința de a comunica cititorilor profani (!) niste documente rare în formă grațioasă” sau de a-mi ex- prima păreriile „față de diferite probleme”, nu e un nepriceput lite- rar, ci una din mintile cele mai as- cutite, și unul din tinerii cei mai talentați și mai culti ai generației ce mă urmează, pe care as fi fost bucuros să-l văd ocupând un loc de frunte în critica noastră, des- nu-l va ocupa niciodată, deoare- ce-i lipsește elementul esențial al credinței în destinul propriei sa- misiuni, căci, de pildă, pentru a ne mărgini la cazul de față, explicarea atitudinii sale oblice stă în iritarea exprimată dela început împotriva unor „notițe” din ziare, în care s’afirmă că romanul meu ar aduce „lumini și seriozități noi”, ce a prejudicia probabil biografia sa- eminesciene: de aici minimalizarea cărții și reducerea ei la o simplă dilatare verbală a două pagini de „fraze mai vechi” ale d-sale. Dacă d. Călinescu ar crede toate aceste mizerii, n’as avea nimic de spus dar, în realitate, d-sa nu procedea ză decât din strategie literară, în lăturând, condescendent, singurul lucru esențial, despre care cel din tîi și-a dat cu siguranță seama

nume că viziunea mea asupra personalității lui Eminescu fiind la antipodul viziunii sale, o contrazice categoric, și, în intenția mea, o anulează. Atât și nimic mai mult: prin urmare nu e vorba nici de diferite teorii, nici de plosnite, nici de cele două pagini de „frazе mai vechi” — ci de însăși concepția personalității morale a poetului, D. Călinescu a văzut în Eminescu un răzes viguros, echilibrat, sănătos, într'un cuvânt normal, cu satisfacții materiale precise, sanguin și chiar cu exuberanță senzuală, cu o sexualitate robustă de rostogolitor de femei, un om implantat în viață și în plăcerile ei de tot felul, al cărui dezechilibru de mai târziu n'a pornit din însăși structura lui sufletească, ci dintr'un accident absurd, ce-i se poate întâmpla oricui. Concepția mea asupra lui Eminescu este însă diametral contrarie, întrucât tragedia vieții poetului e pusă în propriul său suflet și nu în accidentul boalei dela urmă; în orice condiții ar fi trăit, Eminescu ar fi fost sufletește la fel. Omul s'a născut urias și incomplet; intemporal, fără priză în realitate, în actualitate, cu un dezechilibru între materie și spirit, indiferent și absent, abstract, imens abstract ars de pasiuni substantiale, pendulând între extreme; sub raportul

erotic (chestiune importantă nu numai ca amănunt biografic, ci ca una din cheile principale ale operei lui) de o sexualitate neliniștitoare, caracteristică, de o inhibiție evidentă, de o refulare freudiană pusă în lumină mai de mult, dar, din nefericire, cu o brutală inabilitate de doctorul Vlad) care l-a împins spre o sentimentalitate excesivă și prejudiciabilă omului, dar de o mare forță poetică, îndepărtându-l dela o viață sexuală normală și aruncându-l în frenezia continuă a unei iubiri agitate pentru iubirea în sine, fără ancorare într'o posesiune satisfăcută, căci și legătura cu Veronica, în latura sa esențială, a fost tot de domeniul exaltării sentimentale. Așa dar în fața unui Eminescu material, echilibrat, vital și sensual, un Eminescu dematerializat, spiritualizat, intemporal, dezaxat, abulic în ceea ce-l privește dar voluntar și chiar violent în teorie și absolut și în inhibiție sexual. Prin faptul grupării romanului în jurul unei legături de dragoste, era natural ca într'însul să pășească în primul plan psihologia erotică a poetului. S'a vorbit chiar de o simplă parafrază a amintirilor Mitei Kremnitz. Atitudinea e concertată. Nevoind să-i construiesc psihologia erotică din elemente imaginare sau necontro-

late, ci după date sigure, într'un domeniu în care fantezia putea inventa orice, n'am admis în țesătura povestirii decât numărul neînsemnat de fapte, pe care le notează însăși eroina. Cel puțin în această privință am ajuns, astfel, la rezultate irecuzabile: erotica lui Eminescu este *asta* și nu *alta*, așa că „luminile și seriozitățile noi”, de care se temea d. Călinescu sunt o realitate ce anulează tot ce a scris d-sa. Rămân, firește, celelalte elemente ale psihologiei marelui poet. În față stau două concepții deosebite (deși una realizată prin mijloace de naratie biografică și alta de creație psihologică, prin vorbă și fapt): între ele poate fi controversă. Dacă d. Călinescu ar fi voit să privească problema așa cum e și cum cu siguranță a văzut-o cel dintâi, și nu prin minimalizare și înglobare patelină a romanului meu în „frazе mai vechi” de ale d-sale ca și cum cei doi Eminescu nu s'ar exclude reciproc cu alte cuvinte, dacă ar fi consimțit să se supună imperativului sincerității absolut necesare profesiei noastre, — numai în această direcție ar fi trebuit să-și îndrepte eforturile la critică: în contestarea viziunii mele asupra construcției sufletești a marelui poet.

E. Lovinescu

MIHAIL EMINESCU

vă. În această privință nu te exagerat, dacă voi afirma cele vreo șase sau șapte scrisese tot de d. Călinescu mine în *Vremea*, acum vreo ani, foarte frumoase, literare, și într'un adevărat atie estetică. atie psihologică cu deosebi se poli. 1. Călinescu de această colec.

MÎȘCAREA

ANUL II No. 13

Sâmbătă 7 Februarie 1925

REDACȚIA

109, STRADA POPA-TATU, 109

Telefon 44/15

Gazetă săptămânală de critică

artistică și literară

Director: Liviu

Poporanismul și civilizația română

După o soluție de continuitate de aproape zece ani cu literatura română, printr-o serie de polemici mărunte, Viața românească și-a reluat firul întrerupt. Contactul nu s-a stabilit încă direct; în ceea ce privește Istoria civilizației române, el s'a făcut prin comentariul critic al d-lui F. Aderca, în răspunderea căruia d. Ibrăileanu a voit să implice întreaga redacție a Cuvântului liber, dacă nu și întreaga generație a publiciștilor democrați de după războiu. La apel a și răspuns, obedient, unul din redactorii acestei publicații bucureștene, declarând în numele său personal de fost corector al Vieții românești și al tuturor zecărilor, că li s'au „strepezit dinții” cu „procesul de la formă la fond” și cu „interdependența vieții contemporane” și că, prin urmare, opinia publică fiind lăminată de mult, procesul e judecat.

Procesul e, în adevăr, judecat. Nu în sensul însă cum o crede d. Sevastos, corectorul, sau „d-nii Cubelea și Constantinescu, șeful de atelier și șeful de echipă” ai Vieții Românești. El a fost judecat în lucrările lui C. Dobrogeanu-Gherea, H. Sanielevici, și a celui mai bun sociolog marxist, d. St. Zeletin. El a fost reluat și pus în lumina obiectivă datorită unei sinteze critice în volumul II al Istoriei civilizației române, ce va apărea peste peste câteva zile. În ritmul mișcărilor culturale, poporanismul își are locul său; i se cuvenea deci o pagină în istoria civilizației române. Din această pagină ca și din spiritul întregii mele lucrări reiese însă că pozițiile noastre sunt în cea mai mare parte diferite. Până la apariția volumului, nu credeam fără folos de a o preciza și pe această cale.

Privit cu obiectivitate științifică, poporanismul a fost un produs hibrid: pe o concepție economică și suferă de

„strepezit dinții” și d-lui corector al revistei. Teoriile circulă; ele nu prezintă vre-o importanță de cât din momentul, în care devin organice. Teoria interdependenței vieții materiale și morale a fost însă atât de puțin organică poporanismului, în cât el și-a putut închîpui posibilitatea unui stat rural în mijlocul unei mari civilizații burgheze. O astfel de concepție reprezintă negația integrală a legii interdependenței — care formează elementul generator al lucrării mele. Pe acest teren esențial, e evident pentru orice spirit obiectiv că drumurile noastre sunt cu totul altele.

În afară de aceste, sub raportul logicii, atitudinea poporanismului, a fost cea mai illogică din câte s'au produs în domeniul cugetării politice românești. Contrastul dintre fond și formă a civilizației noastre e un fenomen recunoscut de toți observatorii sociali. Pentru a-l remedia, partidele au lucrat în chip diferit dăr logic: liberalii au voit să ridice fondul la formă prin crearea unui vast aparat circulator corespunzător democrației burgheze importate pe cale ideologică; conservatorii au voit să scoboare formele la fond, îngrădind, deci, libertățile constituționale; numai poporanismul a luat atitudine combinată și paradoxală de a desvolta pe deoparte cât mai mult formele în sensul civilizației burgheze și, deci, al liberalilor pașoptiști; iar, pe de altă, de a ține pe loc cât mai mult fondul, fixându-l în cadrul micii proprietăți rurale, aspect ultim al vechiului conservatism. În loc de a umplea prăpastia deschisă între fond și formă, ce constituie, oare cum, tragedia civilizației noastre, poporanismul a săpat-o și mai adânc, trăgând în două sonsuri diferite: în sensul democrației burgheze în materie politică, și al reacționarismului agrar în materie economică.

Într-o memorabilă noapte de după războiu, poporanismul politic și eco-

gă să lucrezi și în literatură în sensul acestei legi — adică a evoluției noastre sociale. Nu există o singură țară civilizată în Europa care să-și mai afirme un ideal rural în materie de artă.

Oricare ar fi, deci, talentul unor scriitori poporanști, ceea ce domină este sensul desvoltării noastre istorice și nu oamenii. A întoarce spatele orașului pentru a te uita la sat înseamnă a proceda reacționar. Și o carte ca Istoria civilizației române moderne ce se inspiră din legea interdependenței cu toate corolarele ei vede în burghezie fermentul adevăratei civilizații române nu se poate întretăia cu poporanismul Vieții românești care, sub aparențele sale revoluționare, a putut surprinde buna credință a d-lui Sevastos, corectorul, și d-lor Cubelea și Constantinescu, șeful de atelier și șeful de echipă, dar nu și-a putut masca reacționarismul în ochii cercetătorilor științifici. Ca mișcare culturală și politică, poporanismul reprezintă ultima manifestare, din seria destul de lungă a manifestărilor reacționare moldovenești, învăluită într-o ideologie marxistă fără aderență organică.

E. LOVINESCU.

PORTRETE STREINE

Georg Kaiser

E un nume care a rasunat și pe ulița Bucureștilor: mai ales anii trecuți, o trupă străină a reprezentat la Carol cel Mare „Brand im Opernhaus”. Apoi ziarele și revistele au repetat adesea numele lui, în legătură cu înorările teatrale ce purced din Germania.

Adevărul e că Georg Kaiser, spre deosebire de toți colegii săi de literatură, serie teatru și numai teatru. Nici romanul, nici poezia, nici ziarul — cu gloria lui rapidă și

goare, că dualismul compoziției sale a răspuns și mai răspunde încă unei stări de fapt a morfologiei noastre sociale. Obiecție de puțină însemnătate. Prin faptul că a încercat să consolideze un moment economic, evident trecător în dezvoltarea noastră, și se încearcă și acum să fixeze o atitudine sufletească, din care nu pot ieși germenii viitoarei noastre civilizații, — din această dublă poziție reese că poporanismul a putut avea o activitate momentană de relativă utilitate, dar că, în cadrele largi ale evoluției civilizației noastre, el a luat o atitudine potrivnică mersului istoric al formației societății române...

Nu-i tăgăduim, deci, rolul în pregătirea opiniei publice în vederea votului universal; nu-i tăgăduim ideologia sa liberală, după cum nu-i tăgăduim nici d-lui Ibrăileanu în deosebi, atitudinea binevoitoare față de revoluția pașoptistă și, deci, față de formele politice dezvoltate sub directa influență a ideologiei apusene. Aceasta este, însă, numai o latură a problemei — și nu cea mai însemnată. Sub aparențele democrației politice, poporanismul a voit un stat închis într-o formulă rurală, stat de mici gospodari chiaburi. Nu vorbește de lipsa de perspective a unei astfel de doctrine; vorbește numai de lipsa de consecvență a doctrinarilor ei. D. Ibrăileanu mă învinește că am luat din *Viața Românească* teoria independenței vieții statelor mici intrate în orbita de influență a statelor apusene, teorie repetată în coloanele *Vieții* până ce i s'au

Lozonski". De vreme ce *Viața Românească* mai apare, înseamnă, totuși că poporanismul literar trăiește încă. I se cuvine deci câteva cuvinte.

Dacă în materie socială, prin latura sa politică, poporanismul putea părea d-lui Sevastos, corectorul, și d-lor Cubelea și Constantinescu, șeful de atelier și șeful de echipă, o adevărată democrație, fiindcă cerea votul universal, în materie literară această confuziune nu mai e îngăduită. Idealul artistic al poporanismului prezintă caracterul celui mai pur reacționarism: el descinde direct din sămănătorism cu circumstanța agravantă a unei înclinate obligațiuni morale a scriitorilor față de țărănime. A lega literatura unei țări în plină revoluție burgheză de clasa cea mai înăpoiată sub raportul civilizației înseamnă a lucra împotriva sensului dezvoltării noastre istorice: definiția oricărei reacțiuni. Nu e vorba de dreptul la expresie estetică a sufletului rural; el e legitim și câțiva din cei mai de seamă scriitori români sunt rurali. E vorba numai de ideologia produsă în jurul unei astfel de literaturi încare se fixează un ideal artistic de caracter reacționar. Societatea română se desprinde din faza agrară, și, după ce s'a organizat economic, burghezia începe să se organizeze și sufletește. Când faci pe d. Sevastos, corectorul, și pe d-nii Cubelea și Constantinescu, șeful de atelier și șeful de echipă, să creadă că reprezintă o concepție determinată de legea independenței vieții morale și materiale a popoarelor apusene, — e o datorie, îndrăznește să zică de onoare, care te obli-

Renumele de care se bucură azi — e drept, în unele cercuri numai, și poate mai mult în străinătate — e dobândit de o intransigență teatrală caracteristică. Ale lui, strict ale lui, nu sunt toate producțiile dramatice. A răcit și pe meleaguri melodramatice.

După război, Kaiser se așază în fruntea dramaticei europene — împreună cu încă doi-trei scriitori: Tritt von Unruh, Sternheim, Werfel... cu toată zarva protivnică pe care o provoacă o banală lume teatrală.

Ca în poezii, ca în pictură, ca în roman, Kaiser — expresionistul — elimină și ultimele vestigi de fi era uă din teatru, menținând accentuând, exagerând gestul individului, atitudinea lui specifică față de eveniment, de partener, de public. Regisorul înlesnește priceperea unui astfel de teatru al mișcării pure, printr-o montare care înlătură cu totul accesoriul bogat, menținând și luminând crud fragmentul dramatic.

Faptul că tot astfel se petrec lucrurile în psihicul omului, și tot astfel vede scena în care joacă, personagiul; faptul că în acest teatru masca începe să-și redobândească înțelesul — ne îndrituie să credem că expresionismul dramatic va cuceri lumea și va deveni tot atât de popular ca și vechea comedie italiană.

Georg Kaiser întrebuințează un material sufleteș tot mai distins. În *Hölle*, *Weg, Erde* și *Nebeneinander* e dramatizat însuși prețui vieții omului.

F. ADERCA

**ABONAMENTUL
250 LEI PE AN**

De vorbă cu dl.

„Noua Revistă Română“ — d. moravuri intelectuale — Popor tent — Dafina păruelii! — Lite tânăr prinț al

Dl. D. Davidescu

Desemn de Marcel Iancu

E un boer. Dela apariția lui în literatură îl vedem cântând tovarășile cele mai alese, nemulțumit și de ele uneori, dar comprimându-și desgustul din convingere că acei tovarășii sunt cel puțin umbra prelungă pe pământul aspru românesc a ființelor de lumină cari trec pe zarea occidentului european. Baudelaire, Villiers de l'Île Adam, Paul Claudel, Mallarmé în urechea lui N. Davidescu ei cântă ca ntr-o scoică marină marea, încă de-acum mai bine douăzeci de ani.

Nici o clădăenie deci faptul că a respins că pictorul tutela sufocantă a d-lui Dragomirescu, sau n'a primit să facă parte din tânărul pluton poporanist care râde când râde d. Ibrăileanu, plânge când plânge d. Ibrăileanu, tace când tace d. Ibrăileanu și... doarme când doarme d. Ibrăileanu.

Nici o uimire în faptul că, morțiși luptă din răsuputeri ză rămăie în afară de contactul cu noua generație de huligani literari care în locul frunții înalt ridicată strâmbă gura, și în locul umbrei discrete și pe hârtia albă vor să pue iar, de-a curmeziș un argument de lemn.

Dar nici victima mediocrității nu vrea să fie. Tiparul o fi fost iscodit pentru răspândirea gândului, dar ar trebui împiedicat să imprime injurii. Și cum acest lucru e cu neputință, d. N. Davidescu încearcă uneori, și prin polemică de-a dreptul, și prin strategie alteori, asociația liberă a câtorva scriitori pentru apărarea tiparului — să obosească și să dea joacă strategiile mediocrității.

VIATA LITERARA

ANUL I, No. 27

Sâmbătă 13 Noembrie 1926

Redacția și Administrația: Str. Agricultori, 76

APARE SĂPTĂMÂNAL

SUB CONDUCEREA UNUI COMITET

Redactor: I. VALERIAN

5 LEI

Abonamentul anual, 250 Lei

Autorității, 500 Lei

Studentii, 150 Lei

SUMARUL

PRIMA PAGINA

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU:

Literatura și artele surori.

E. LOVINESCU: O întâmpinare.

I. VALERIAN: De vorbă cu d-șoara Ticu Arhip.

A DOUA PAGINA

AL. BADAUȚA: Viața Teatrală: Teatrul

Carol cel Mare: Turneul Verneuil.

Teatrul Național: Mioara de C. Petrescu.

V. VOICULESCU: Strofe pentru o fată.

ADRIAN SAVU: Bestia.

A TREIA PAGINA

POMPILIU CONSTANTINESCU:

Opere și autori: Eugen, Paul și Savin Constant.

TICU ARHIP: Fragment din „Luminița”.

ION CIORANESCU: Palața.

A PATRA PAGINA

CRONICA SĂPTĂMÂNĂLĂ

Notițele mele de Al. Bd. — Insemnări.

Teatrul dela noi. — Teatrul din străinătate. — Reviste. — Curier literar. — Ecouri

O ÎNTÂMPINARE

Din fragmentul din *Evoluția criticii literare* publicat în ultimul număr al *Sburătorului* asupra *Esteticii integrale* reieșea cu o îndubită evidență, că după o analiză de treizeci de pagini aplicată cu cele mai savante metode poezii de câteva strofe *Somnoroase păsărele*, d. M. Dragomirescu făcea dovada că n'a înțeles sensul ei elementar. În zeci de pagini d. Dragomirescu s'a străduit să arate anume că Eminescu a urât „păsărelelor” „noapte bună”, că a zis „florilor” „dormi în pace” („Dorm și florile 'n grădină, Dormi în pace” — era de altfel o imposibilitate gramaticală) și „lebedei” „să-i fie îngerii aproape, somnul dulce” — cu alte cuvinte n'a înțeles că „noapte bună”, „fie-ți îngerii aproape, somnul dulce” se adresează iubitei, și nu păsărelelor, florilor și lebedei (lebadă cu îngerii la căpătâi!); că toate tablourile naturii n'au nici o valoare în sine, ci numai valoarea de sugestie prin raportare la ființa iubită — asupra căreia poetul ar vrea să reverse toată liniștea naturii. — Cum nu există la noi constrângere în fața evidenței și cum arta tăcerii este foarte grea, tocmai pentru că nu are ce răspunde d. M. Dragomirescu răspunde prin *Viitorul*... Verbal și dilatoriu, răspunsul d-sale este inacceptabil... Căci nu importă „faima critică” a d-lui Dragomirescu, nici ce i-a scris „iubitul său fost student d. N. N. Manolescu, nici interpretarea pe care a dat-o C. Dobrogeanu-Gherea *Luceafărului*, nici cea a lui Aron Denșușianu asupra *Scrisorii III*, nici înțelesul poeziei *Mortua est*, nici cazul lui Cervantes și al lui Don Quijote, nici atâtea ocoliri, din care reiese evident că d. Dragomirescu este, în realitate, tot atât de convins ca și mine că „estetica integrală” nu l'a ajutat să înțeleagă sensul elementar al unei poezii atât de elementare. Importă numai acest *sens* scos pe

părerile răposaiilor din Câmpiile Elisee asupra persoanei sale, credem că nu e admisibil să colaboreze și cu Eminescu, făcându-l să ignoreze legile acordului gramatical, fără a mai aminti și de cele ale sensului estetic. Căci atunci când, d. Dragomirescu, se întreabă ca închier: „Când e mai frumoasă poezia lui Eminescu când o trivializează adresând-o iubitei sau, dincoapă, când lași să planeze misterul exclamației asupra lumii învăluite în farmecul nopții?” — discuția, după cum am mai spus, nu e posibilă pe terenul estetic unde lipsa de receptivitate estetică, sau reaua credință pot susține absurdul, dar e posibilă pe terenul gramatical: macar în fața acestei evidențe materiale se impune constrângerea și când ești surprins într-o astfel de ignoranță, o lași mai domol și cu „estetica integrală” și cu intemperanța verbală.

E. LOVINESCU

P. S. Interpretarea d-lui M. Dragomirescu este atât de în afară de orice realitate, încât, la o lectură mai atentă, a articolului său, constat că pentru a scăpa de lipsa de acord din „Dorm și florile 'n grădină, dormi în pace”, d-sa s'ar părea că voește, într-o ultimă interpretare, să rupă aderența exclamațiilor „Noapte bună”, „Dormi în pace”, „Fie-ți îngerii aproape, somnul dulce” de restul strofei și să le îndrepte, în chip nedeterminat, probabil, naturii. Că și această interpretare este inexactă, nu ne vom da osteneala s'o discutăm aici, pentru că nu întreprindem o controversă estetică ci una pur materială. Ne vom mărgini numai să dovedim că nu aceasta e interpretarea din *Știința literaturii*, în care găsim la pagina 196 tălmăcirea în proză a versurilor „Dorm și florile 'n grădină, dormi în pace” prin „Florile în grădină dorm — în liniște

LITERATURA ȘI ARTELE SURORI

Artele cașigrațiile, în opinia curentă, ar fi reprezentate printr'un grup de trei:

— Muzica, pictura, sculptura.

Este atunci literatura socotită în chip pozitiv ca o artă sau ocupă ea un loc aparte?

Se zice negreșit: *arta poetică* — în raport însă cu meșteșugul ritmic nu cu opera însăși. Există *arta dramatică* — dar în sensul realizării scenice. Negreșit există și o *artă a scrisului* dar se poate sau nu scrisul dispensa de artă? Anumite genuri literare și anumite scriitori ar proba o separație între artă și literatură, evidențiând scrisul ca pe un produs pur intelectual. Scriitorul ar fi astfel un *meșteșugar* nu și un *artist* — un *meșteșug* nu și o *artă*.

Artă deci opere literare pur cere-

de orice euritmie au o măsură bine stabilită.

Dozarea proporțională a acelor elemente, imbinarea lor, constituie cota valorii literare în care negreșit intelectul predomină, sub forma fie a raționamentului logic, fie sub cea a inspirației.

Valorile maxime s'ar găsi astfel la acei scriitori și în acele lucrări în care fiecare aport ar conlucra în jurul nucleului de intelectual în măsurile cele mai propice pentru realizare. Iar măsurile inferioare s'ar afla la cele două extremități: acolo unde o secetă mare de element artistic și acolo unde acel element devine abuz și intruziune.

Elementul artistic participă măiestriei intelectuale, fie prin cultură fie prin intuiție

mai exclusiv intelectuală, este ea mai lipsită de elementul estetic?

Dacă am primi drept principiu că literatura este o artă, am avea atunci *artele surori*. Muzica negreșit în vagul ei are o idee și cu mijloacele ei de pură sugestie evocă o legendă, conține deci elementul intelectual, pictura reprezintă o legendă sau numai o intenție și sculptura creează sensuri.

Opera literară în schimb posedă și culoarea și sunetul și chiar ritmul ca și expresia și conturul. Prezența deci a tuturor artelor surori în constituția ei, o denunță ca pe o artă?

Această înfrățire e manifestată puternic și exemplar în unii scriitori. Avem peisagisti, coloristi, imagisti, cum avem și gravori. Unii împing atâta de departe simțul armoniei încât cadența lor stilistică și intelectuală le constituie o personalitate.

Relieful și conturarea sunt caracteristice altora. Arhitectura, artă anexată are o înrudire deosebită cu arta literară evident constructivă. În complectul ei opera, unui autor are un tact și un diapazon, o formă și o „tușă“, care se pot observa și clasa. Foarte accentuat la unii; chiar și cei mai puțini artiști posedă cât de sumar, elementul estetic.

Genurile literare, independent de cei cari le practică, și ele se pot alătura de una sau alta din artele surori și nu se pot în nici un caz dispensa de un element artistic. Cărțile de idei, critica și eseismul de orice fel, în acele manifestări care au realizat scopul lor, ideologic, dovedesc că autorii lor nu s'au dispensat de conceptul estetic. Așa dar scopul unic de a elabora și propaga idei nu-și poate permite să excludă total preocuparea artistică.

În ce categorie rămân atunci acei scriitori înrolați în cadrele literare prin atribuite de intelectualitate dar care nu au drepturi suficiente de a aparține literaturii pentru că nu satisfac obligația unei organizări estetice a materialului întrebuintat.

Arta scrisului, cași celelalte arte ar avea pe lângă ea ceea ce s'ar putea numi micile meserii și manoperii anexate. Aducători compilatori etc. așa cum artele plastice au gipsari, turnători...

Așa dar, cele mai aride genuri literare cași cei mai antimuzicali și antivizuali scriitori, au încă o paletă—fie ea cât de mată,—o formă—fie cât de abruptă, și chiar lipsite

care scriitorii au dovedit un echilibru mai bun al participării conștientului și inconștientului estetic, au fost epocile privilegiate.

Dar este oare arta scrisului și în deosebi în forma ei cea mai artistică: Poezia este ea oare pentru că conține în chip mai complex elementele tuturor artelor, este ea arta supremă? sau celelalte arte care deși mai incomplete pot duce însă într-o direcție unică elementul artistic la măsurile lui liminare de perfecție?—și în deosebi muzica, care prin mijloace pornite dela inconștient atinge măsura impresiei extatice.

Intrebări mari și mici, observări în raport cu literatura și artele surori.

Hortensia Papadat-Bengescu

Glumele săplământii

Bomba

A explodat: percutia tuturor publicațiilor românești au fost improșcate — firește în numele sfintei estetice — cu spurturi de noroi. N'a scăpat niciuna. „Generația nouă“ a ieșit la baricade: din dosul câtorva idei răsturnate, articole descriu traectorii, în toate direcțiile și peste tot întinsul scrisului românesc.

Chiote și impușcături sparg timpanul vremii. A început războiul civil în literatură. Numai când te uiți de aproape, bagi seama că se trage — în loc de arme veritabile — cu pușcoace de soc: articolele conțin mai multă apă decât lovituri — singurul fapt care trădează efortul cerebral al autorilor.

Argumentele sunt clasice. Se înnoadă, iar vechile sfori: „tradiționalism“, „clasicism“, etc. — cu intenția de a se confecționa un curmei sdravăn, pentru răgușitul clopot al „integralismului“. Toși trag de ele, cu îndârjire de sisifi. De două săptămâni în cerurile literaturii românești ânesc, dogii și sec:

— „Balanga“... balanga... balanga...

Sinceritate

Vorbind de revista noastră, „Falanga“, serie cu ael voinic spirit de justă, specific ei: „Netulburată, „Viața Literară“ va continua să apară. Ca buletin al serviciului Sanitar veterinar aduce reale servicii“.

Desigur: asta fiindcă relatăm, în fiecare număr, meritele colaboratorilor „Falangei“... v. l.

Dragomirescu cunoaște sau nu gramatica; e sigur însă că Eminescu o cunoștea și când a scris „*dorm și florile 'n grădină, dormi în pace*“ nu putea săvârși erori de acord. Mă raport deci numai la un text precis; nu mă folosesc de toate celelalte argumente de bun simț sau de elementară percepție estetică: pe acest teren e probabil că nu m'as putea întâlni cu d. Dragomirescu. Iată pentru ce, așadar, este inacceptabilă teoria d-sale că întrucât „însuși poetul n'a făcut să pomenească numele iubitei, am îndreptat exclamația lui nu către o ființă în care omul Eminescu va fi avut vreun interes sentimental, ci către ființa lumii întregi“. După ce d. Dragomirescu a colaborat sub forma „criticei active“ cu d-nu Gregorian și Talaz, după ce a rectificat

în chiar interpretarea d-lui Dragomirescu se rapoartă la „flori“ (cu greșeală de acord) și nu „naturii“ cum ar voi să susțină acum pentru a salva gramatica; iar la pag. 215 arată textual că Eminescu „urează păsărelelor „noapte bună“, florilor „să doarmă în pace!“ și lebedei „să-i fie îngerii aproape, somnul dulce“ — iar mai departe afirmă categoric că poetul „i-a chemat pe îngeri să strajuească somnul lebedelor“ — prin urmare, nu mai poate fi nici o îndoială că refrenele aderează cu strofa chiar în interpretarea d-lui Dragomirescu din Știința literaturii și că, insuficiența exegeziei lui estetice este dovedită prin fapte materiale irecuzabile și nu prin aproximații de gust.

E. L.

De vorbă cu D-șoara TICU ARHIP

„Luminița“. — „Inelul“ jucat la Atena. —

— Dela teatru la proză. — „Sburătorul“

Societatea scriitoarelor române. —

— „Dacă mi-aduc bine aminte, sunt vr'o trei ani decând am scris-o. Subiectul piesei nu este imaginat. Unul din eroii mei, tânărul care provoacă ruptura dintre mamă și fiică, există. L-am întâlnit într-o familie și rolul lui m'a impresionat așa de mult încât i-am făcut în mod imperios loc între personagiile dramei.

Natural că evenimentul real nu s'a petrecut ca în piesă, dar un sămbure de adevăr persistă totuși.

„Luminița“ a suferit cu timpul o mică modificare. În prima formă, de acum trei ani, desnodământul era mai puțin tragic: nu murea nimeni. Așa mi s'a părut că e mai logic și mai omenește. Eroina mea, „Luminița“, rămânea la moșie cu speranța că iubitul ei se va întoarce. Totuși un cunoscut scriitor de-al nostru m'a convins în cele din urmă să-mi schimb sfârșitul. Argumentul lui mi s'a părut fără replică: „în tragedie e fatal, ca personagiul simpatic să piară — Moartea i se pregătește dela actul I-ii.“

D-șoara Ticu Arhip prezintă una din cele mai frumoase și aristocrate siluete ale scrisului feminin. Dela succedat „Inelului“, și până la volumul de proză: „Colecționarul de pietre prețioase“ d-sa a arătat o atitudine fermă în arena literară, ocupând primul plan între scriitoare române.

Am fi vrut să renunțăm la formalitatea acestei prezentări: ducă un fapt nu ne-ar tortura amintirea: multă vreme am crezut că semnătura Ticu Arhip, prin vigoarea trăsăturilor, ascundea un bărbat. Astăzi ne permitem a da la o parte misteriosul văl, pentru cititorii noștri care vor fi perzistând încă în grava confuziune.

— „În prefața unei noi lucrări dramatice, găsesc oportunitate să-mi spunefi ceva despre „Luminița“, care se găsește în studiu la „Teatrul Național“.

...Cristo și artiști.
 TIS. — Copilul străzii și Reportaj
 enzațional.
 ANA. — Ali Baba și cei 40 de hoți
 Mazurca cu Pola Negri.
 ERO. — Tot orașul vorbește și
 aza ucigătoare.
 IM OBOE. — Cowboy și Bestia din
 ornio.
 ANA-MILITARI. — Shirley Temple
 Micul Colonel și Jurnal.
 FEU. — Iubirea lor și Stan și Bran
 olitști.
 P. — Căldura și Sala. — Mi-am răst

...D. N. Iorga va face o comunicare
 cu subiectul: „Origina lui Mihai V
 teazul după o cronică românească

Fabrica de lumânări „Haraga”
 din Iași a luat foc. Au ars complet
 magazinul de lumânări, o parte din
 fabrică și un alt imobil aflat în
 curtea fabricii. Pagubele se eva-
 luiază la 1.500.000 lei.

Ce am învățat dela „Junimea”

de E. LOVINESCU

Nu numai serbările *Junimii*
 de la Iași, ci și alte discuții de
 ordin general, problema *Junimii*
 fiind oricând de actualitate —
 sau de ordin personal, — romane-
 le mele eminesciene aducând în
 primul plan al interesului figurile
 proeminente ale *Junimii*: Emines-
 scu, Caragiale, Maiorescu, Carp,
 Creangă — mă îndeamnă să lă-
 muresc pe această cale, adică în
 trăsături sumare și lipsite de orice
 spirit polemic, poziția *Junimii* în
 evoluția culturii române și moș-
 tenirea ei morală, de la care ne
 reclamăm convinși că o ducem
 mai departe, dacă nu în litera,
 cel puțin în spiritul ei larg și pri-
 menit.

*

Junimea a reprezentat o atitu-
 dine evoluționistă față de proce-
 sul dezvoltării poporului nostru,
 exprimată de Maiorescu în lapi-
 dă formula a creșterii dela fond
 la formă, cu ajutorul căreia 1-a

combătut, în toate împrejurările,
 în cultură, în politică, în literatură
 cu deosebire, natura revolu-
 ționară. Cules din contactul știin-
 ței germane și, mai ales, al filo-
 sofiei evoluționiste engleze, prin-
 cipiul are caracterul rigurozității
 științifice, verificat fiind în pro-
 cesul de formație a tuturor ci-
 vilizațiilor apusene și consfințit
 de bunul simț intrucât e firesc
 ca nimic să nu se poată desvolta
 temeinic în condiții normale, de-
 cât pe cale evolutivă, adică prin
 creștere dela fond la formă. Pen-
 tru a ajunge la structura lor ac-
 tuală, civilizațiile occidentale au
 trecut prin multe sute de ani de
 gestație și de elaborație. În a-
 ceastă privință nu poate fi nici
 o discuție; discuția nu începe de-
 cât dela transplantarea prin-
 cipliului din domeniul considera-
 țiilor abstracte sau al dezvoltări-
 lor normale, pe terenul realității
 lor orientale, cărora presiunea

condițiilor noi de viață, euro-
 peană le-a impus alt ritm. Pen-
 tru a-i dovedi natura am scris,
 acum vreo zece ani, cele trei vo-
 lume ale *Istoriei civilizației româ-
 ne moderne*, unde nu putea fi
 vorba de a combate evoluționis-
 mul în sine, al lui Spencer sau al
 lui Buckle, ci în aplicația lui la
 împrejurările vieții noastre. Dacă
 nu-i încheiat, procesul de forma-
 ție al civilizației române este azi
 cel puțin încheiat în structura
 lui definitivă, așa încât opiniile
 nu mai au un caracter pole-
 mic, ci unul istoric și de simplă
 constatare.

Ca toate celelalte civilizații ve-
 nite târziu în contact cu apusul,
 civilizația noastră s'a format pe
 cale revoluționară. Nu-i nici lo-
 cul de a aprecia aici acest mod
 anormal de formație, în contra-
 dicție cu logica și chiar cu inte-
 reșele poporului nostru, ci numai
 de a-l înregistra ca un fenomen
 neîndoiș, determinat de fatali-
 tăți sociale ce se pot rezuma, din
 nevoia simplificării, la legea sin-
 cronismului, sub acțiunea cărui
 se dezvoltă în epoca noastră în-
 treaga civilizație europeană, le-
 gată într-o strânsă interdepen-

dență economică, politică și cul-
 turală. Popoarele venite târziu la
 lumină nu-și mai elaborează e-
 volutiv o civilizație proprie, ci se
 pun deodată, revoluționar, în
 planul civilizației apusene, rămă-
 nând apoi să-și împlinească lip-
 surile pe încetul prin evoluția in-
 versă de la formă la fond. Acea-
 sta o știm noi azi, adică în mo-
 mentul realizărilor definitive; în
 momentul tulbure al așezării sta-
 tului nostru, acum vreo 60 de ani,
 nu se putea cunoaște fatalitatea
 acestor legi de dincolo de preve-
 deri, așa că acțiunea junimistă
 a fost logică și în conformitate
 cu normele științifice cunoscute
 până atunci. Mai mult decât a-
 tăt: ea s'a dovedit de oarecare u-
 tilitate și e de regretat chiar că
 n'a fost mai puternică pentru a
 pune o frână eficace mersului re-
 voluționar al formației noastre. I-
 neficacitatea rezistenței nu se da-
 torește însă lipsei de valoare a ca-
 menilor, în adevăr superiori și
 luminați, ci faptului că acțiunea
 lor avea un reazim ideologic, dar
 nu și o tradiție națională solid
 organizată, care să opună deslăn-

(Citiți continuarea în pagina II-a)

țuirii revoluționare a formelor apusene, forme ieșite din trecutul nostru, consolidate în veacuri de independență. Dacă am fi avut o tradiție viguroasă, cu siguranță că acțiunea ideologică a *Junimii* ar fi fost mai rodnică. Inatacabilă sub raportul corectitudinii spirituale și logicii abstracte, poziția ei în procesul de formație a civilizației noastre, a fost, așadar, și după cum am mai spus, depășită de evenimente și de legile sociale, ce au determinat alt ritm și al făgaș. Studiul meu asupra *Istoriei civilizației române moderne* nu avea a arăta preferințe personale; venind după un proces consumat nu-i rămânea decât să constate și să înregistreze realitatea, luându-și doar sarcina să studieze legile sociale, obscure și noi, prin care am fost împinși dincolo de prevederile oamenilor de structură științifică. Dacă întâmplarea m'ar fi făcut contemporanul *Junimii*, aș fi fost probabil alături de dânsa în acțiunea de înfrânare mai mult teoretică, singura de altfel cu putință, deoarece, în mersul lui fatal și irațional, suvoitul fenomenelor sociale a rupt

lesne subredul zăgaz al unei ideologii lipsite de elementul unei tradiții puternice. Iată starea de fapt a problemei, și ceea ce a putut da impresia unei combateri a *Junimii*, cu toate că, în realitate, nu făceam decât să constat că nu logica, ci evenimentele i-au desmînțit normele.

*

Dar dacă poziția *Junimii* față de procesul de formație a civilizației române n'a fost ratificată de mersul evenimentelor, precipitat de alte legi sociale superioare evoluționismului teoretic, în domeniul pur literar acțiunea ei nu s'a arătat numai salutară pentru vremea aceea, ci e și actuală chiar azi prin continuitate. Practic, meritul revine tuturor scriitorilor de talent grupați în jurul ei, ce au determinat această mișcare de regenerare literară colectivă cu o rază de acțiune mult mai eficace decât dacă pilda ar fi plecat numai dela un singur mare talent, fără înaintași și fără urmași: teoretic, meritul revine exclusiv minții literare celei mai luminate a epocii, lui Titu Maiorescu. Întreaga noastră critică estetică își recunoaște în el în-

drumătorul. Faptul de a fi disociat esteticul de elementele eterogene, într-o epocă, în care aproape nu aveam o adevărată literatură și, în care, în noțiunea artei se infiltraseră multe alte fiioane laudabile ca intenție dar cu desăvârșire dăunătoare ei, constituie un merit cu atât mai rar cu cât s'a produs chiar în începuturile literaturii, deși, după înseși principiile evoluționismului junimist, ar fi trebuit să apară mult mai târziu, într-o epocă de maturitate. Interdependența culturii europene a găsit, astfel, dela o bârșie în Maiorescu, o expresie viguroasă ce a anticipat asupra simbiozei artei cu alte elemente eterogene, firească în situația civilizației noastre de atunci. Autonomia esteticului reprezintă un fapt revoluționar important pentru desfășurarea culturii noastre, pe care istoria literară îl va înregistra cu satisfacție. Oricât ar părea de ciudat, afirmația ei atât de categoric exprimată și de consecvent practică în timpul unei vieți întregi, continuă a fi actuală și azi. Faptul că o bună parte a criticei generației mele și, mai ales, a celor mai tineri merge pe

drumul tras de Maiorescu, nu înseamnă că în tot răstimpul jumătății veacului trecut și chiar în vremea noastră, autonomia esteticului nu a fost și nu este încă tăgăduită de mulți critici și chiar de îndrumători de curente culturale, ale căror nobile intenții de ordin național sau moral sunt de admirat, dar a căror confuzie din punctul de vedere al ortodoxiei artei, nu e mai puțin certă. Disociația națională a lui Titu Maiorescu reprezintă deci și ea o acțiune de mare valoare. Credincioși autonomiei esteticului, privim și acum într'insul tolagul ce a despărțit uscatul de ape.

*

Acțiunea cea mai puternică a *Junimii* asupra generației mele, adică asupra generației ce i-a succedat și a avut un oarecare contact cu fruntașii ei, rămâne însă de ordin moral. Privim ca un miracol faptul că în mijlocul unei epoci de bijbii și de apetente pur materiale, a unei dorințe de parvenire și de îmbogățire, a unui politicianism fără frână morală și a unei lipse de cultură și de seriozitate științifică, s'au găsit câțiva oameni, reușiți nu numai

Monte Cristo și artiști.
PARIS. — Copilul străzii și Reportaj senzational.
ILEANA. — Ali Baba și cei 40 de hoți și Mazurca cu Pola Negri.
OLERO. — Tot orașul vorbește și Raza ucigătoare.
TIM OBOR. — Cowboy și Bestia din Jormio.
SICANA-MILITARI. — Shirley Temple n Micul Colonel și Jurnal.
FEU. — Iubirea lor și Stan și Branșolțiști.
TRA Grădina și Sala. — Mi-am găsit Irbatul și Ordonanța.

de un mănunchiu de idei comune căpătate în universități străine și de o identitate de idealuri ciși, ceea ce e mai prețios decât orice, de o identitate de caracter, a căruia notă esențială a fost dezinteresarea. Dacă ar fi să determinăm diferența specifică a *Junimismului*, poate în această dezinteresare am pune-o, așa cum o găsim la Maiorescu, Eminescu, Carp, T. Rosetti și la alți fruntași, prin prezența unei spiritualități cu desăvârșire deslegată de interese materiale, a unei gratuități de preocupări intelectuale și literare, și a unei rectitudini de caracter, în viața publică a cărei forță morală o simțim și azi. A continua *Junimea* nu înseamnă a repeta ca simplu beneficiar și moștenitor vesel idei, revizuite și corectate de timp, ci a participa activ la puterea de idealism și dezinteresare a acestui fenomen unic de spiritualitate din jumătatea a doua a veacului trecut, pe care l'a reprezentat mișcarea dela Iași.

E. Lovinescu

nu i s'au inlesnit mijloacele care
angăduie această îndatorire față de
Baia e un lux, un ritual duminic-
numai, o solemnitate ce n'a modi-
cat icoana respectivă din „Germinal”
lui Zola. Săpunul e scump și la fel
pa fierbinte. Lăsăm în afară, celelal-
te atribute cari completează noțiunea
baie, adică putina, dușul, încăperea
specială...

Și iată că în bine informată gazeta
„Paris-Soir” găsim niște cifre statisti-
ce, uluitoare, referitoare la chesti-
unea aceasta.

România e arătată că posedă două
săli de baie la o mie locuitori. Sub a-
cest raport e rânduită înaintea de Ru-
slavia și U. R. S. S. cari n'au, respec-
tiv, de cât 1 și 0,1.

Pentru curiozitatea cititorilor, dăm
lista țărilor cuprinse în statistică:
tele Unite 35; Anglia 31; Germania
Elveția 21; Danemarca 20; Olan-
19; Belgia 18; Franța 14; Japonia
Cehoslovacia 10; Norvegia 8; Un-
garia 7; Italia 6; Polonia 5; Spania 5;
Portugalia 4; Grecia 3.

Stăm așa dar destul de bine. Două
săli de baie la 1000 locuitori constituie
un progres evident. Numai că suntem
am sceptici. Nu știm cum au fost
ulese datele și mai ales dacă re-
prezintă o situație generală. Căci da-
că ar trebui să ne referim la marea
nașă rurală, sau la unele provincii
unde chiar băile publice lipsesc, am
avea serioase motive să ne îndoim de
exactitatea cifrelor.

Basarabia, Moldova, Dobrogea, cu ce
coeficient intră în aceste socoteli?

Fox

Epica criticilor

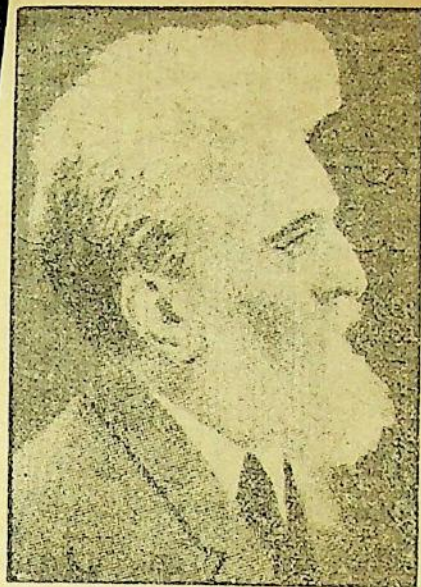
de E. LOVINESCU

Evoluarea celor mai multi dintre
critici și esești în spre literatura
propriu zisă a trezit reacțiuni și
contestarea principală a posibilității
lor de creație. Fenomenul e, în
realitate, prea generalizat pentru a
mai putea fi obiectul unei contro-
verse și anume: N. Iorga a scris
poezii și drame; G. Ibrăileanu, un
roman; M. Dragomirescu, poezii și
romane; E. Lovinescu, romane și
teatru; O. Densusianu, poezii; G.
Călinescu, un roman; T. Vianu, po-
ezii; Mircea Eliade, romane; Per-
pessicius, poezii; Camil Petrescu,
teatru și romane; M. Sebastian, ro-
mane; Vladimir Streinu, poezii; Oc-
tav Suluțiu, un roman; etc., pentru
a vorbi numai de literatura noastră.
Nu există profesioniști care să ex-
cludă principal creația, după cum
nici n'o implică. Talentul literar e o
problemă personală. În anumite ca-
tegorii, cum e, de pildă, romanul de
analiză acțiunea criticilor și a ese-
iștilor poate fi chiar ajutat de in-

săși metoda lor de lucru, exerci-
tată de data aceasta nu pe opere ci
pe oameni. Contribuția lor în evo-
luția romanului nostru e, așadar,
pozitivă și poate fi înregistrată cu
folos, — ceea ce voi face în câteva
foiletoane.

G. IBRĂILEANU

După cum de la ideologul revo-
luționar C. Stere nu ne-am fi putut
aștepta la bătrânețe, la revărsarea
epică a memorialisticii din **In preaj-
ma revoluției**, tot așa nu ne-am fi
așteptat nici dela G. Ibrăileanu la
Adela, floarea suavă a unei vieți de-
zolate. Nimic nu dovedea în trecu-
tul lor preocupări pur literare: în
scris nu se vedea nici o in-
dicație de sensibilitate estetică, ci,
dimpotrivă, numai de înaptitudine
pentru expresia artistică. Criticul a
cărui investigație s'a menținut pâ-
nă la urmă în domeniul socialului și
a cărui analiză n'a depășit domeniul
didacticului, ne-a dat totuși în A-

G. IBRĂILEANU

dela, un model de literatură psiho-
logică străbătută de o poezie reală.
Romanul nu are, firește, pecetea
prezentului ci se sbate între poem
și analiză, într-o compoziție totuși
unitară și armonioasă. Dragostea
unui intelectual între două vârste
pentru o fată mult mai tânără decât
dânsul, dragoste în care punerea u-
nui mantou pe umerii iubitei devine
un act de mare îndrăzneală eroti-
că, e zugrăvită în notația pregnantă
a unor elemente umile ce-și găsește
farmecul în însași gingașa lor fra-
gilitate. Pe fondul vechiu, prăfuit,
perimat, frăgezimea sentimentului
înflărește pură. Chiar lipsa de ex-
presie binecunoscută a criticului,
dispare sub valul poeziei discrete,
fine, cu timidități de începător și
cu lucidități sceptice de om matur,

(Citți continuarea în pag. II-a)

— totul solubilizat în perfecta adaptare a ritmului sufletesc cu cel al elocutiunii.

Era firesc ca talentul literar al lui G. Călinescu, notoriu în domeniul criticii, să-și caute expresia și în romaze. În **Cartea nunții** nu primează totuși analiza psihologică, cum ar fi fost de așteptat, ci intenția pur epică. Inceputul romanului cu întoarcerea în țară a eroului în trenul de Predeal ne pune în față vigoarea descriptivă a peisagiului carpatin în care plasticul se ridică la viziunea geologicului. Scriitorul vede și știe proiecta. Descripția „casei cu moli” — paragina preistorică din strada Udricani, plină de praf, de paianjeni și de mucegaiul unor babe (tanti Magdalina, tanti Ghenca,

În ciuda lui erotică, Jim, eroul, rămâne inconsistent. Conventionala viziune sportivă și mecanică a noului generații trezește impresia unui placaj voit modernist. Deși trădează influența lui Lawrence, eroarea actului sexual în elementul lui generator, nu e lipsită de amploare și accent mistic. Aici, ca și în proiecția cosmică a începutului, aceeași capacitate de a trece din real în plan simbolic. Calități epice și poetice ce se cer cultivate și realizate.

Și calitățile literare ale criticii lui Mihail Sebastian îl predestinau carierei de romancier. Atât de aprig în a învăța pe cei, de la care, probabil, a învățat legile stricte ale epicului, primul său „roman” *Femei* (1932), se compune, de fapt, dintr’o serie de nuvele legate doar (și în una dintr’insele și fără această legătură) prin prezența aceluiaș erou, Ștefan Valeriu. Experiențe erotice, directe, fără abuz de psihologie.

povestite cu stăpânire de sine, cu precizie de desen, în felul lucid și decupat al lui Sergiu Dan, capacitate de a crea oameni din simple linii cursive, cu un natural înăscut; stil intelectual și, prin lipsă de didacticism, totuși, grațios. De la seria de aventuri amoroase, în **De două mii de ani** (1934) scriitorul a trecut la romanul ideologic care vrea să îmbrățișeze mai mult decât poate strânge și în care, cum era și firesc, problema iudaismului nu-și găsește o soluție valabilă... Ca în orice roman, strict individuală, problema se circumscrie la cazul eroului autobiografic Iosef Hechter, care, în lupta dintre dorința de asimilare și refuzul mediului de a-l primi, recurge la soluția unei acomodări: renunțarea de a se identifica cu societatea în sânul căreia trăește și topirea lui biologică în ambianța șesului dunărean ce l-a modelat sufletește. Fără desbaterea teoretică a problemei, romanul, foarte puțin român și el, evoluează în mijlocul mișcărilor antisemite de acum vreo zece ani, al experiențelor sociale ale eroului, cu aceeași libertate de mișcare, naturală, cu aceeași artă lucidă de a expune pregnant situațiile și ideile, mai mult atingându-le

și de a schița figuri de data acea-
ta de mare semnificație intelectuală
ală (Ghiță Blidaru, Mircea Vis-
etc.) fără a mai aminti de al-
puri din lumea iudaică. —
tul S. T. Haim, sionistul Wink-
Abraham Silitzer, etc.).

Deși apărut mai târziu (1936) **Orașul cu salcâmi** e anterior celorlalte două și se și vede. Un adolescent zugrăvește psihologia adolescenței. Interesul romanului nu stă nici în construcția cam risipită, nici în natura lui epică, destul de anemică, ci în crearea atmosferei poetice de tulbur sentimentalism și de neliniște sexuală, de vis și de realitate, răspândită în jurul oricărei adolescente.

E. Lovinescu

*
SE reorganizează exploatarea
pădurilor din Bucovina — printr'un
sistem de regie mixtă...
...Juma și juma!

național-socializa populația. Persua-
siunea, corupția, fac parte din arse-
nalul acestor agenți; ei instigă împo-
triva democrației, susțin grupările
extremiste de dreapta, le amplifică

care- servește vor să aia a d-
tament, să schimbe metodele. In a-
cest caz însă, nici d. Goebbels nici
regimul n'ar mai fi ceeace sunt.

G. Spina

Scene din viața literară

V A C A . . .

de E. LOVINESCU

Două luni mi-am mărginit ori-
zontul la gardul viu de carpeni din
fața casei natale, și pașii nu mi-au
trecut dincolo de cele două capete
ale mării peluze, unul dinspre uliță
și celălalt dinspre grădină, pe care
am străbătut-o în lung de sute de
ori. N'am văzut oameni și nu văd
de vreo zece ani, dar mai de mult
străbăteam neostenit, spre seară,
câmpiile din jurul târgului, păduri-
cile; mă urcam sus la biserica
Buciumenilor sau pe dealul pre-
istoric al Rădășenilor, mă scobo-
ram în smârcurile fostului iaz al
Călugărului sau o luam pe șinele
căei ferate spre Șoldănești. Vara
aceasta nu mi-a călcat piciorul pe
ulița domnească a Sucevei; m'am

mărginit la peluza casei. Nevăzând
oameni, mi-am aruncat ochii asu-
pra dobitoacelor din curte. Căito-
rii cunoosc prietenia legată cu bro-
cuța sălășluită în piatra ultimei
trepte a casei și conversația avu-
tă cu ea chiar înainte de plecare;
noti sta deci sub o piatră și avea
totuși lumini asupra lumii. Tovă-
rășia mea cu Orăcău al două sute
nouăzeci și nouălea avea loc însă
numai seara, când varul lunii stro-
pea treptele fumurii și înconjură cu
un chendar de lumină pata de frun-
ză întunecată a broscuței săltată
cu multe precauții din gaura ei.
Peste zi, în plimbările mele pe pe-
luză, își făcea uneori apariția și
Joiana, o apariție fastuoasă. Scă-

pată din graiul ei, venia zburdând
cu funia după dânsa, dealungul
gardului viu de carpeni, rupând
frunzele și chiar micile ramuri, ca
intr'o frenezie a distrugerii. Vijelie
nimicitoare ce nu se încadra armo-
nios în natura statică, hieratică a
ființei ei. Vaca nu e un câne scăpat
din lanț, cuprins de nevoia fizică a
destinderii musculare; ea e o făp-
tură așezată, ponderată, ruminan-
tă, ceia ce-i dă și aparența unei
minți gânditoare, filozofice, și în
orice caz, a unui echilibru sufle-
tesc; nu strică niciodată, ci face nu-
mai binele, cu o discreție, în care
nu citești invinuirea lui *nos sed*
non nobis; nu te umilește cu bine-
facerile ei; în fulgerul alb al lăpte-
lui tășnit din uger în șistarul spu-
mos se împlinește unul din marile
rituri ale vieții universale, pe al că-
rui înțeles nu-l putem pătrunde;
cât trăește, finalitatea vacii e de
a deveni cafea cu lapte; pe urmă,
biftec; e un destin, pe care nu-l
poți schimba, ori câtă umanitate ai

(Citiți continuarea în pagina II-a)

11.20.37

avea. Flăcăul din curte sau chiar o mii, a zeci de mii de muște ce-i ațetă de vreo treisprezece ani se instalează fără teamă sub trupul ei masiv, roșcat cu pete albe, și se pune să-i maseze ugerul; placidă, vaca se lasă cu nepăsare să fie despoiată de rodul trupului, în timp ce frumoșii ei ochi torc firul unei gândiri adânci sau absente. Și iată că un animal atât de pașnic, atât de cuminte și de echilibrat, scapă sburdând din grajd, dă iureș prin frunzele gardului viu, ajunge până la capătul peluzei și se întoarce în aceeași goană distrugătoare. Purtarea de mult nu-mi pare a intra în destinul ei normal de binefăcătoare docilă. O opresc deci și o mângâi pe fruntea siropită cu alb; stă supusă o clipă. O observ și o văd deodată zguduită de mișcări convulsive, ca de niște ticuri nervoase: își flutură coada în vânt apoi se lovește cu ea peste pânțele, peste spate; ridică rând pe rând câte un picior izbîndu-și copita de pământ; își tremură carnea de pe dînsa în valuri crețe, dă mereu din cap; clipește din nou.

Privită de aproape, ființa aceasta, sub aparența liniștei, ascunde o continuă frământare; n'are un moment odihnă — căci e victima a

o mii, a zeci de mii de muște ce-i ațetă cu o năpraznică stăruință părțile fragede ale trupului, ugerile moi, pline de umiditatea laptelui, pielea gingașă din jurul ochilor, și mai ales părțile umflate de carne vie și mustoasă a organelor de evacuare. Tintă nevinovată a atâtor roiuri de insecte, vaca nu se poate lupta; n'are nici mâini, nici alte mijloace de deparazitare; cu evantaiul sărac al cozii ei puțin flexibile se bate ineficace pe burtă și pe spate; își tremură pielea sau își închide ochiul invadat peste o clipă de alt roi de muște. Pentru că natura nu i-a dat arme de apărare, ca să scape de chinul întepăturilor ce o țin într-o perpetuă neliniștire, când vede ușa grajdului deschisă, se repede prin gardul viu de carpeni, îflagelându-se pentru a-și nimici miile de dusmani ce o urmăresc fără încetare; e singura armă găsită în disperarea ei neputincioasă.

*

Pe când la birou, mă gândeam din câtă neliniște și suferință e îăurită liniștea nepăsătoare și filosofică a vacii, și cu cât suntem mai apărați noi oamenii de vermină prin mâini, prafuri și gaze —

ochii îmi căzură peste aceste rînduri ale unui ziar:

„Clientul nostru, domnul Pip, continuă seria de articole din „*Neamul Românesc*” împotriva d-lui E. Lovinescu. Deocamdată, d. prof. sec. Paul I. Papadopol se află „cu desgust și cu entuziasm”, la al cincilea articol, care începe așa:

Firește că vreau să-mi duc crucea până la capăt. În acest scop, promit — deocamdată — „venerabilului” meu coleg numai 12 articole. O fac cu desgust și cu entuziasm”.

Imaginea vacii asaltată de roiul de vermină în părțile moi ale trupului îmi reveni în minte, înainte de a citi ultimele rînduri ale notei ziarului:

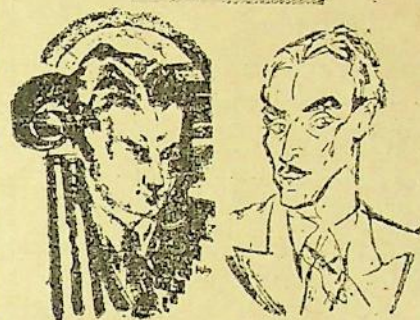
„Cititorii au citit și ei cu desgust ceea ce a scris cu entuziasm d. Pip, dar nu-și vor duce crucea până la capătul celor douăsprezece articole”.

— Nici eu și nici măcar al unuia singur, am adăugat, consolându-mă că, în definitiv, oamenii sunt totuși mai apărați prin singura armă a disprețului, de cât biata mea Joiană.

E. Lovinescu

de simpatii" în lume.
Mai bine mai târziu, decât nicio-
dată!

Kix.

D-nii: GEORGE MAGHERU, DAN
BOTTA, EUGEN JEBELEANU

bală, marmoreană, elaborată trud-
nic nu poate înlocui lipsa emotivi-
tății, ridicată, cum era de așteptat,
la prestigiul unei arte poetice.

Eugen Jebeleanu

În volumul de tot tineresc publi-
cat la Brașov „*Schituri cu soare*”,
se putea presimți un poet, nu și o
originalitate. Venit la București și
intrat în ritmul mișcării lirice con-
temporane și ultra contemporane,
și sub influența tehnicii barbiene,
Eugen Jebeleanu a optat mai mult
pentru originalitate.

În *Înimi sub săbii* și în poeziile
ce i-au urmat s'a înarmat cu o ca-

(Citiți continuarea în pag. 11-a) ;

...sau să-și lase
la Viena, să n'o mai
ducea în țară.
„Să o lași acolo, să crească și să in-

POETI NOI

de E. LOVINESCU

rii de cuvinte disperate, dislocate,
rare, adesea inestetice, de imagini
smulse din diverse domenii ale cu-
noștințelor omenesti, fără aderen-
ță, într'o versificație lipsită de flu-
iditate, dură, de car neuns; ca fond,
din înlocuirea emotivității, prin
concepte intelectuale redată în-
tr'un ermetism căutat și neîndrep-
tătit. Faptul că aceste poezii au to-
tuși un sens ascuns în cremenea
lor înlătură ideea absurdității. Nu
o înlocuiește însă cu cea a poeziei.
— mai vecină de fântâna Castaliei.

G. Magheru

În primul său volum *Capricii* se
găsesc câteva scurte poezii de no-
tație sobră, dură, avară cu sine,
din care se putea spera un poet în
linia *Belșugului* lui Tudor Arghezi
dar chiar din acel volum se mai
vedea că destinul îi sorocise cor-
nul abundenței, revărsat apoi într'o

Din galeria poezilor noi desprin-
dem câteva siluete :

Simion Stolnicu

Debutând în *Sburătorul* (1926)
cu *Funeralii de toamnă*:

*Oare cine e în trăsura mortii,
Cărul faceți pe făgăsură
Mic cortegiu către stâlpul sortii
Tu și Toamna...*

Simion Stolnicu a pornit de la
un punct de plecare poetic, la ca-
re n'a mai ajuns... Desfășurate în
cadrul toamnei, primele lui poezii
aduceau o somptuozitate gravă și
funerară, o originalitate de expre-
sie, o bogăție de culoare, un ro-
mantism de contraste și o (curioa-
să pentru un muzicant) lipsă de
fluență verbală și de sonoritate
exterioară. Formal, evoluția ulter-
ioară a poetului, în *Punct vernal* și
mai ales în *Pod eleat*, s'a înseris
în sensul stridenței, a împerechie-

...cui, căci prea era cum
...cruca sufletul lui să nu
...uri, — se află îngropat la S
...neri, într'un „loc de veci”, c
...ărat de el. Anul trecut șeful g
...dinar Rădulescu — cel care ar
...atâta grijă mormintelor actorilor —
...a fost pus să-i vopsească literile
...șterse de pe cruce.

rapace de ermetism formal: expresie abruptă, colțuros lapidară de zid ciclopice fără mortar, stilizare de vitraliu primitiv sau de piatră necioplită; lipsă de fluentă și de muzicalitate, adică fără curea de transmisiune între cuvinte și idei; stil eliptic, rostogoliri de bolovani, car salmoneic izbit de grinzii de aramă. E neîndoios că printr-o astfel de tehnică, din care banalul e izgonit și originalitatea e obținută prin salturi vertiginose și asociații neașteptate, poetul a reușit admirabilele peisagii sau descripții stilizate dur („*Senior de ceașcă*”, „*1186*”, „*Ciumă*”, „*Mulătră*”, etc.); nu e mai puțin adevărat că, sub atâtea învelișuri calcarice savant elaborate, viul emoției poetice e primejduit.

Mihai Moșandrei

Din sămănătorismul începutului, Mihai Moșandrei s'a desfășurat în cele trei volume într-o poezie tot de origine campestră, legată de flori și de arbori, de orășani și de peisagii idilice; poezie intimistă, în ton resemnat și elegiac, miniaturistă uneori, de interioare provinciale, în linia primei maniere a lui D. Anghel și a simbolistilor academici din Franța și, mai ales, a lui

Francis Jammes. Grijă formei — grațioase și mai mult ornamentală — sub influența tehnicii barbiene, s'a îndreptat tot mai mult spre obscuritate, întru nimic potrivită unui poet de esență sentimentală și idilică.

Virgil Gheorghiu

Unul din cei mai talentați poeți ai generației noi și, cred, o mare speranță a poeziei viitoare. Punct de intersecție între toate elementele moderniste, expresie căutată, imagistică rară, procedee aluzive și eliptice, intelectualism dar și simțire profund elegiacă, uneori aproape directă, comunicativă, motivată ca un plâns de violoncel. Cu începuturi de acorduri rurale, întru nimic însă asemănătoare poeziei sămănătoriste (în poeziile din *Bilete de papagal*, 1928), implântată apoi frenetic în febra urbană, cu toate morbiditățile convenite și pretiozitățile formale (mai ales în placheta *Febre*) poezia lui se purifică și se clarifică în *Marea vântoară* în accente de elegie pură, de profundă rezonanță (de pildă: *Mama*) fără necesități de evocări baudelairiene.

E. Lovinescu

Complectare.
SCALA. — L'Argent (Bancă) Koréne, Pierre Richard Willm și Olga Tchechova.

FEMINA. — A doua tinerețe (Doddsworth) complectare colorată.

VOLTA BUZEȘTI. — Regele femeilor și Rin tin tin salvator.

AMERICAN. — Regele femeilor și Rin-Tin-Tin salvator.

REX. — Taras Bulba și Filica lui Dracula.

SPLENDID. — Harry Baur în Nitchivo și D-ra Lili cu Francisca Gaal.

IZEBANDA. — Bestia umană și Picadilly Jim.

TOMIS. — Băetana cu Danielle Darrieux și Boccacio.

MILANO. — Maria Stuart și O cârmă modernă.

GLORIA. — La parte du Large și Hollywood Melody 1937.

MARNA. — Nitchivo, De-ași fi director și trupă de reviste.

MARCONI. — Băetana, Contrabanda și trupă de reviste.

MODEL. — Fantome de vânzare și Vagabondul misterios.

LIA. — Antonio Adverso și Sărutul Fatal.

UNIC. — Bosambo și Lupii între ei cu Jules Berl.

DIANA. — Vulturul roșu și Eskimo cu Mala și Lotus.

TRIUMF. — Insula Groazei și O aventură în Mexic.

RAHOVA. — Grădina lui Alah cu Marlene Dietrich și Charlier Boyer Amanți și Hoți.

VOLGA. — Mangolia cu Irene Dunne și Ingerul alb.

CENTRAL. — Trădare cu Dick Fovan.

Dinky cu Jackie Cooper. Complectare.

CITY. — Micul rebel și Soția contra secretarș.
lomeno și Calea Lăzeșului cu Marie Loyd.

DACIA. — Orașul păcatelor și Regele Spionilor.

VENUS. — Micul rebel și Soția contra secretarș.

COTROCENI. — Fericiire cu Charles boyer și Stan și Bran țigani.

PARIS. — Confetti și Pionierii vestului.

DORY. — Oci-Cloria. Crinul din Mocirlă. Trupa de reviste.

LIZEANU. — Biroul 2 de spionaj și Camaraderie. Trupă de reviste.

PAX. — Hotel Savoy și Extravaganțul Mr. Joe cu Joe Bown.

ILEANA. — Rosse-Marie și Răzbunarea lui Tarzan.

ODEON. — Port-Arthur cu Danielle Darrieux și Șoapte de iubire.

ATENEUL TEL. — Dăruște-ne noaptea și Măta'n Sac.

BARCELONA. — Raza roșie și O crimă pe bord.

EDISON. — Macul Roșu și Excadrila Infernului cu Richard Dix.

AIDA. — Nu sunt vinovat și Babbie cu Katherine Hepburn.

LUCIFER. — Nopti Siberiene Simfonia IX.

LOLITA. — Michel Strogoff și Păcatul Stelei Parich cu Kai Francis.

ORFEU. — Becky Sharp și Revolta de pe Bounte și Micki.

PACHE. — Grănicerii și Micul rebel cu Shirley Temple.

FLORIDA. — Magnolia, și Secretul condamnării.

A TREIA GENERAȚIE¹⁾ POSTMAIORESCIANĂ

de E. LOVINESCU

Criticii din preajma vârstei de 40 ani, când se încheagă de obicei personalitatea critică, constituie în totalitatea lor (G. Călinescu, Serban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, T. Vianu), a treia generație postmaioresciană. Cea dintâi generație a debutat în lupta încinsă între critica estetică și așa zisa critică „științifică”, de partea „artei pentru artă” și împotriva „artei cu tendințe”; nefiind o generație de critici, acțiunea ei s'a limitat aici, consacrandu-se apoi cultului maiorescian și punind bazele literaturii apologetice. Maiorescian integral în acea epocă, singur Mihail Dragomirescu,

a continuat opera înaintașului în tot cursul și al celei de a doua generație, luptând alături de ea pe pozițiile estetice, prezidând-o oarecum prin vârstă; această generație a stăvilit cele două reacțiuni antiestetice ale epocii, sămănătorismul și poporanismul. Generația a treia s'a format în timpul „regalității” maioresciene, în epoca de liniște ce a urmat după înfrângerea „balaurilor” antiestetici: gherismul devenise de mult istoric; sămănătorismul și poporanismul intraseră și ei în categoria simplelor preocupări culturale. Trecerea prin „seminarul” universitar al lui M. Dragomirescu i-a ajutat probabil pe acești critici să se mențină pe linia estetică. Oameni de măsură și cu simț artistic, e o forțare că n'au fost moșteniți de la profesori lor și in-

temperența speculativă, nici didacticismul, proliferat atât de dăunător în cadrele învățământului secundar. Deși n'a participat la lupte, tânăra generație a profitat de pe urma lor. S'a născut „estetică”. — cum te naști cu ochi albaștri; a fost „maioresciană” fără să știe; nu și-a cunoscut înaintașul și nici nu s'a ocupat de dănsul exegetic. Numai evenimentele literare din urmă i-au trezit, într-o măsură oare care, o conștiință maioresciană, simțul solidarității spirituale și nevoia apărării poziției lui care e și a lor.

Specializându-se, critica a devenit o profesie, o disciplină cu diverse preocupări, dominate toate de principiul estetic. Urmându-și tradițiile peramantele, fiecare s'a dedicat, după preferințe, istoriografiei, analizei speculației estetice, portretului morale, și, cum nu sunt lipsiți de talent literar, nivelul stilistic al acestei critice s'a ridicat cu mult față de ce s'a scris înainte. Dacă n'au ajuns cu toții la studii științifice, se datorește poate și formării tardive a personalității critice: nu trebuie uitat totuși că (dună cele

Continuare în pag. 11-a

¹⁾ Fragment din volumul T. Maiorescu și posteritatea lui critică în curs de apariție.

5.245

A TREIA GENERAȚIE POSTMAIORESCIANĂ

Continuare din pag. 1-a
cinci volume asupra lui M. Eminescu (G. Călinescu, ne-a dat cea dintâi sinteză a *Istoriei literaturii române*, că Perpessiciu a pornit monumentală ediție critică a lui M. Eminescu, iar după ce a scris o *Estetică*, Tudor Vianu, împreună cu Șerban Cioculescu și Vladimir Streinu, sunt pe cale de a ne da o *Istoria Literaturii române moderne*, că, după ce a publicat câteva tomuri din *Operele complete* ale lui I. L. Caragiale, Șerban Cioculescu ne-a dat și un volum istoriografic asupra dramaturgului. În studiile lor documentare, în spirit științific modern, cu subiecte limitate, în genere, la fenomenul literar, contemporan al zilei, cronică și eseu, a dispărut cu desăvârșire vechile discuții asupra etnicului, a „specificului național”, a „ruralismului”, a „folklorismului” care pornind chiar de la T. Maiorescu, au înflorit pe timpul

sămănătorismului și al poporanismului, obiectul polemicilor de ieri. Când au început să se formeze, problemele acestea erau cel puțin inactualitate, dacă nu chiar moarte, cum sunt de mult în Franța și aiurea; probleme dela începuturile oricărei culturi. Într-o epocă de maturitate, fiecare știe că arta nu poate fi decât expresia suferințelor a unui popor dat; nimeni nu scrie decât cu psihologia neamului său, cu lumba frământată în gânguritul copilăriei, ou ochii ce se odihnesc pe câmpii, pe dealuri, pe munti. Psihologic, arta este, așa dar, etnică și nu poate fi altfel; a reveni mereu asupra acestor probleme prin interminabile studii și polemici, a pipăi în continuu pulsul literaturii pentru a-i înregistra ritmul național, înseamnă că nu suntem un popor fuzionat sufletește și că stăm cu ochii deașupra gurii pruncului, ca să vedem dacă se aburește și dacă e via-

bil. Astfel de probleme nu sunt legitime decât în nesiguranta începutului. Criticii acestei generații știu și nu și le mai pun; interesele lor nu pornește decât de la studierea formelor de expresie estetică a sufletului etnic, de care nu s-a mai îndoeste; ei mai știu că studiul poeziei populare, al folklorului prezintă un mare interes pentru psihologia etnică și chiar pentru estetică, dar c, pornind de la evoluția literaturii culte se descrie în sensul depărtării de tipare placentare. Sub auspiciile acestor convingeri, criticii generației a treia s-au născut, s-au format și au activat, făcând din critică o profesie de utilitate publică. Ar fi putut avea o bătrânețe liniștită, după cum le-a fost și tinerețea, când, chin neprevăzut, i-a apucat furtuna. Literatura română a intrat de cîteva ani în convulsii; unei eră de o violență necunoscută până acum.

A patra generație postmaioresciană se va rosti, dacă și intrucă generația a treia a fost la înălțime sarcinii combative ce i s-au împus în timpuri atât de grele.

DEBLOG

Deformația profesională

de E. LOVINESCU

Simțul răspunderii în deținerea unei părți de autoritate ca și însăși igiena birocratică bazată pe economie de timp și pe un fel de neutralizare a personalității afective secretează în chip firesc calcarul unei cochilii de protecție prezentă în exercitiul funcției și depusă după uză de îndată ce funcționarul reintră în viața privată. Nu trebuie uitată nici susceptibilitatea solicitatorului, care prin faptul că vine fără îmi închipuie că are dreptul la un tratament special. El nu ține seama, că în dosul biroului prietenul de acasă s'a automatizat, a devenit un fel de mașină de înregistrare, fatal uniformizatoare.

În prima mea descindere la Paris, m'am văzut într-o zi în plină Avenue de l'Opéra, cu bagajele lăsate la gară, negru încă de fumul trenului, fără domiciliu, și dezorientat în a mi-l găsi. Mare mi-a fost deci bucuria, când am văzut de departe un cunoscut destul de vag din București, mult mai în vârstă de cât mine spre care m'am aruncat cu elan sentimental ca spre un mintuitor. Omul mă privi flegmatic, nu se miră de prezența mea la Paris și după câteva cuvinte de circumstanță se grăbi să se despartă. Ori cât aș fi știut că el își făcuse studiile la Paris și că venia în fiecare vară la cursele din Iulie, și că prin urmare faptul de a întâlni un compatriot, de altfel, puțin cunoscut, nu-l putea impresiona, nu i-am iertat multă vreme lipsa de interes, indiferența.

La fel, psihologia celor doi oameni despărțiți de birou e diferită: solicitatorul își închipuie că face un demers unic și se așteaptă la atenție specială, la mirări, la prerogative rarității, pe când, blazat, istovit, automatizat, funcționarul nu vede dinaintea lui decât o masă nediferențiată de solicitanți ce aștează la liniștea și răspunderea lui și în care nu mai are timpul să distingă prietenii de necunoscuți, deopotrivă de importunți.

Acesta e jocul sufletească normal al funcționarului în exercitiul funcțiunii și explicarea cochiliei calcaroase formată în jurul lui de îndată ce se află îndărătul unui birou sau ghișeu...

Peste formația birocratică mai există însă și-o „deformație” tradusă în dezvoltarea excesivă a abuzului de putere considerat ca singurul semn vizibil al puterii. Originea ar părea expresia unei siguranțe de sine, a unui voluntarism, a unei suficiențe autoritare, abuzul de putere este în realitate, efectul unei slăbiciuni, al unei nesiguranțe, al — conștiinței unei insuficiențe.

Omul care se simte la locul lui e stăpân pe mijloacele lui și nu se manifestă de cât în cadrul legalității; numai cine are îndoieli asupra meritelor lui personale, asupra viabilității situației în care se află nevoia de a și-o dovedi sie-și nu prin ceea ce e îndrituit să facă — de oarece legalul n'ar constitui o dovadă suficientă — ci prin abuz. Numai astfel, are iluzia puterii sale. Dela acest punct de plecare al unei nesiguranțe personale, al incapacității de a și găsi satisfacția în sine, pornește procesul de deformare a psihologiei profesionale, care dacă ne urcăm pe scara valorilor sociale, poate duce la rezultate catastrofale: cu cât sunt mai nesiguri pe sine, cu atât tiranii devin mai sângeroși.

Șeful de birou în fața căruia te prezinți anonim nu te tratează nu-

mai ca pe un element nediferențiat dintr-o masă de solicitanți, ci ca pe o victimă, ca pe un cobai experimental al puterii sale, care dacă s'ar exercita legal, n'ar mai produce nici o senzație; pentru a o obține, tocmai din conștiința latentă a insuficienței sale, el recurge la abuz, adică la afirmarea voinței lui arbitrar, care calcă legea sau, în orice caz, o îngrădește în restricțiuni și amărăciuni. Principalul, el răspunde negativ oricărei cereri rămand ca obținerea dreptății încetul cu încetul, să pară efectul acțiunii lui personale și discreționare. Văzând în dreptul de a vezi, semnul puterii sale, ține înainte de toate să vezeze.

Vezez deci exist, își zice deși, în realitate, vezearea este dovada unei insuficiențe de existență morală.

fa primului...
constitue o afir...
diplomatică de...
însemnată. I...
trebuie să știe...
mari țări sunt...
între ele și că...
forță economică...
slujba unei acți...
apărare a păcii...
tatelor în vigoa

Loialitate

De doi ani de...
ței n'a încetat să...
ce împrejurare...
ză este hotărâta...
sintenie angaja...
nale pe care le-

Deaceia pact...
tuală dintre Pa...
cum și tratatul...
România și Fra...
portantă într'ae...
Alianțele ade...
desc prin discu...
tocmai prin ex

Exerciții de apărare pasivă la Portsmouth

Moș

Cui
ma
„prod
moște
448.00
lioane
de do
berg a
părint
rorilor
impozi

incredere, fiindcă destinele ei sunt în mâinile unui Rege înțelept, privește cu mândrie și nădejde spre Acela care va fi Suveranul de mâine.

Dinastic în structura-i sufletească, poporul român înconjoară cu dragoste Tronul și participă sufletește la bucurii de felul celeia pe

politic; au fost izolați alții vinovați de mărunte delictе comune, dar pretabili îndreptării. Pentru toți aceștia, actul Regal de iertare va fi imboldul îndrumării pe drumul cel bun.

A. Munte

putin în fire. Cazul a produs senzație, discutându-se cu aprindere".

Acesta e faptul ce a stârnit rumoare și comentarii la Comrat.

Dacă ne-am ocupat de dânsul, am făcut-o nu ca să avem un prilej de malitiozitate. Pretexte găsim și mai apropiate. Ci fiindcă întâmplarea asta naivă, reflectează din păcate o stare de spirit,

„îndreptarea“ crede într'un guvern de centru.

Să vedeți cum se vor bate cap în cap șefii de partide de dreapta și de stânga — imbulziți cu toți la centru...

Kix.

Viata literară

Ploșnița eminesciană

de E. LOVINESCU

Deși simple fragmente de istorie naturală, din obișnuința de a vedea în aceste foiletoane numai intenții polemice, s'au găsit și în *Bucolicile* mele aluzii personale. Amintind, de pildă, undeva de fenomenul slăbirii memoriei sub forma inițială a uitării figurilor și a numelor proprii, un prieten s'a crezut vizat, sub cuvânt că și el resimte, cu vârsta, acelaș fenomen. În astfel de condiții, orice scris are de la sine o cheie.

*

În bucolica mea „*Puricele*“, se află următorul pasagiu: „O ploșniță ivită în romanul meu *Mite* pe haina lui Eminescu, a făcut să strâmbe din nas de desgust pe câțiva critici subțiri, despre a căror curățenie nu s'ar putea avea to-

tusi certitudine; ploșnița se suportă cel mult la domiciliu, dar nu se mărturiseste în public“. Deși observația are un caracter de generalitate, fără care ironia ar fi fost dincolo de buna creștere, unii critici au găsit și în aceste rânduri aluzii personale. În epoca apariției romanului meu *Mite*, am înregistrat o sută cinci articole elogioase. Opinia contrară au exprimat-o numai trei recenzenți și anume:

1) D. Al. Tzigara-Samurcaș, etnograful, care crezând că a sosit; înșfârșit, momentul plății unor datorii mai vechi, a aruncat asupra cărții întreaga colecție de ouă încondejate a muzeului său.

2) D. G. Călinescu paznicul parcului eminescian cu vânat oprit.

3) Și, în sfârșit, și cu mult mai

măsurat și cu aparente garanții de obiectivitate prin întrebuintarea metodei istorice, d. Șerban Cioculescu, franc-tireurul critic al activității mele, pe care o admite plener dar îi trimete parțial în aripi alicile spiritului său combativ, — așa, ca să se știe.

Pomenesc numai de criticele publicate la apariția romanului; numai peste un an sau doi, la izbucnirea eteriei purificării literaturii române, am aflat de la d. poet N. Iorga că scrisesem o operă pornografică, după care o sută de gramofone provinciale mi-au adus acelaș ecou. Nu de ele mă voi ocupa.

Din prima serie de recenzii și din mai multe comunicări verbale am reținut cu deosebire obiecția inoportunității apariției unei ploșnițe pe haina lui Eminescu, în salonul lui Maiorescu, și a gestului lui de a o scutura cu degetul pe covor, — la care se și rapoartă rândurile citate mai sus din *Puricele*.

*

M'am văzut zilele trecute depus, fără voce, pentru vreo două ceasuri,

pe bulevardul Piteștilor — unde mă pândeau printre castani, întâlnirea, în adevăr, neașteptată a unui prieten, ce împrăstie în juru-i numai simpatie prin amestecul cordialității, generozității și al liris-mului cu o evidentă prețiozitate și printr'un fel de „*Kalagathie*“ plăcută ochiului cași urechei. D. Vladimир Streinu a debutat acum vreo 18 ani la *Sburătorul* și, lucru extraordinar, nu uită să mi-o spună întotdeauna cu o tinerețe încântătoare, ce nu-l împiedecă de a mă învâli în scrisul său elegant și plin de civilități în opinii destul de variate, plecând de la o recunoaștere totală pentru a se scobori la o ciugulire parțială, — tot așa ca să se știe, sau pentru că statuilor nu li se șade în viață decât sub forma cioburilor. Exprimându-și, de cum m'a văzut, regretul de a-l fi vizat în citatul din *Puricele*, a urmat apoi sub castanii bulevardului o discuție asupra oportunității apariției parazitilor în literatură. E drept, susținea domnia sa, că Ar-

(Citiți continuarea în pagina II-a)

thor Rimbaud a vorbit de păduche, fără să fi arătat desgust:

...el leurs doigts électriques et doux
Font crépiter, parmi ses grises

indolences,
Sous leurs ongles royaux la mort des
petits pour.

după cum a făcut-o la fel și André Gide cu ploșnița în *Les caves du Vatican*, iar în literatura noastră Hogas, în câteva pagini magistrale din pribegiile sale în munții nemțeni și mai recent, d. Ion Călugăru în *Omul de după ușă*. Apariția paraziților în literatură este, așa dar, posibilă în principiu cu condiția de a ști când anume. Ploșnița nu poate, în nici un caz, apărea pe haina lui Eminescu, și nici el n-o poate arunca pe covor cu degetul. Scena e și neverosimilă și neestetică.

*

Ploșnița este dimpotrivă, susțin eu, un parazit specific eminescian. Nimeni n'a vorbit de ea cu mai multă libertate ca de ceva natural, integrat în peisagiul lui domestic, după cum se vede și din scrisorile către Slavici, unde pomenește, fără stânjenire, de mutarea din loc în loc a roiurilor câtorva generații de ploșnițe oposite în boarfele lui.

Chemat la telefon, mai zilele trecute, după miezul nopții, m'am răzut rugat cu tot felul de forme,

de altfel, de un tânăr poet, de a-l lumina relativ la o controversă ce s'ar fi iscat, între dânsul și câțiva gazetari și doamne, asupra poeziei, de unde erau versurile aceste:

Ah, garafă pântecoasă, doar de
sfeșnic mai ești bună!

Roesc ploșnițele roșii, de fi-i drag să
te-urși la ele!

Au ieșit la promenadă — ce petrecere
gentilă!

Ploșnița ceea-i bătrână, cuvios în
mers păsește,

Cela-i cavalier... e iute... oare știe
frânzuzește?

Cea ce 'nconjură mulțimea, e-o ro-
mentică copilă.

Bucuros că totul nu se întorcea
spre farsă, i-am răspuns scurt:

— Cugetările sărmanului Dionis.

Întâlnindu-l din întâmplare peste
câteva zile, după ce s'a scuzaț încă
odată de a mă fi chemat la tele-
fon la o oră atât de înaintată, tânărul poet a încheiat:

— Nici nu vă puteți închipui ce
impresie „formidabilă“ a produs a-
supra gazetarilor și doamelor,
faptul că ați primit să fiți chemat
în puterea nopții pentru a da o
consultație literară.

Nu știu cum va fi fost impresia
ce am trezit, dar tânărul poet mi-a
produs o impresie la fel, nu atât
prin libertatea luată față de mine,
cât prin faptul de a nu fi identi-
ficat pe singurul autor posibil al u-
nor versuri atât de caracteristice.

În ele Eminescu nu vorbește — ca
Hogas de pildă — de ploșniță cu
desgust ci cu un umor prietenos
strict personal. Ploșnița este, așa
dar, un element natural al faunei
eminesciene, și eram în linia bio-
grafiei lui, scoțându-i-o la iveală
într-o ocazie. Faptul de a o fi a-
runcat cu degetul pe covor, e un
gest reflex — singurul posibil ori-
cui într-o situație identică. Specif
eminesciană este numai desă-
vârșita lui nepăsare dinaintea pa-
nicii celor prezenți — nepăsare față
de accidente de vieții (după cum o
cunoaștem, de altfel, din toate a-
mănuntele biografiei lui) ce-i dă
putința de a-și continua netulburat
expunerea filozofiei sale sociale.

Pe când P. P. Carp se grăbește
să ia dintr'un amănunt supărător,
dar fără valoare probantă, o atitu-
dine arrogantă, el rămâne calm în
dialectica lui, cu atenția îndreptată
numai la obiectul discuției din
acel moment. Superioritatea lui
morală și intelectuală este cu atât
mai categorică cu cât se produce
în cadrul unei situații, considerată
din punctul de vedere social ca pe-
nibilă. Iată intenția mea. Realizând-o, am rămas, sigur, în bio-
grafie; sper, în estetică, oricât
m'ar ciuguli prietenul meu d. Vla-
dimir Streinu.

E. Lovinescu

...mai decăt orice altceva, în-
ționalitatea e chestiune de voință,
de aderare: ești român pentru că vrei
să fii român.

Cel „doi Eduarzi“ odihnesc în pă-
mânt românesc. S'au înfrățit astfel
și cu glia.

*

LUPTA ÎMPOTRIVA MATINEU-
RILOR. — Vor prinde oare repre-
zentările așa zise „de ora 6?“ S'ar
putea întâmpla și acest lucru.

Și e de observat cu acest prilej că
atunci când s'au introdus la noi re-
prezentările de după amiază, mati-
neurile, — cari la început s'au nu-
mit *matineuri* — mulți oameni de
teatru au fost de părere că aseme-
nea reprezentații nu pot prinde la
noi, unde omul este obișnuit să-și
facă siesta după masă și nu să dea
goana la spectacol. Ba unii au por-
nit chiar, pe acest motiv, un fel de
campanie împotriva lui Petre Gră-
dișteanu, director al Teatrului Na-
țional, care a venit cu inovația. În
„Amintirile“ sale, marea artistă care
a fost Aristiză Romanescu face
imputări lui Grădișteanu că a venit
cu asemenea invenție.

Dar matineurile, în decursul tim-
pului, au prins. Vor prinde oare și
reprezentările de la ora 6?

*

PREMIERE FIXATE. — Direcți-
unea Teatrului Național a fixat da-
ta de 3 Noembrie pentru premiera
„Cavalcadei“ de Noel Coward la
Teatrul Național și 1 Noembrie
pentru premiera „Pădurea spânzu-
raților“ de d. A. Mitric la „Studio“.

*

„CAVALCADA“. — Vîltoarea pre-
mieră a Teatrului Național este un-

In
de v
mant
pean

Est
rite c
„Ia
„Unu

Că
specu
— m
tură
noas
lor d

Pe
cializ
întot
trâns
de n
incui

Li
care
cultu
terat
rezei

„Bib
Va
acea
Blag
turi
teas
dru

lărg
aces
al c

de
ștăc
rănc
cu

Bogza-Bonciu-Celarianu

de E. LOVINESCU

Am primit următoarea scrisoare:

DOMNULE LOVINESCU,

Urmărind polemicile literare din ultimul timp am constatat că toată lumea e pentru „libertatea artei” și împotriva „pornografiei” — ceea ce nu împiedică învrăjbirea unora împotriva altora. Am ajuns, deci, la convingerea că nu sunt în discuție atât principiile cât oamenii. Iată pentru ce mă adresez d-voastră, punându-vă întrebarea: n’ar fi oare bine, ca, lăsând la o parte chestiunea pornografiei în artă, asupra căreia toată lumea e de acord în principiu, să ne luminăm pe noi cititorii mai puțin în curent cu literatura, dacă cei trei scriitori puși în discuție — d-nii Geo Bogza, și Bonciu, împotriva cărora s’a

deschis acțiune publică și d. Mihail Celarianu, care a figurat și el un moment pe lista de proscripție proconsulară a iubitorului de oameni, dușosul nruvelist d. I. Al. Brătescu-Voinești — sunt scriitori sau simpli pornografi? Aceasta cu atât mai mult cu cât comunicatul atât de tardiv al tardivei d-voastră societăți o arată dispusă să lupte și ea „cu ultima energie” când „un scriitor adevărat ar fi lovit sub pretextul pornografiei”, — de unde ar reeși cel puțin că cei doi scriitori chemați la parchet nu sunt „scriitori adevărați”. Ori poate pentru S. S. R. „scriitor adevărat” înseamnă numai un membru al societății?

„Un cititor”

„Cititorul” are dreptate. E tim-

pul ca, trecând de la teorii, asupra cărora toată lumea se înțelege, să ajungem la oameni, asupra cărora toată lumea se ceartă, fără de altminteri, să-i pomenească sau să le cerceteze de aproape cazul.

E, cred, prima dată când chestiunea se va pune cinstit, pe față și pe propria răspundere a unui semnatar ce-și cumpănește cuvintele. Publicul are dreptul să știe de ce e vorba. Despre doi din acești scriitori, d-nii H. Bonciu și Mihail Celarianu mă voi mulțumi să reproduc textual rândurile ce le-am consacrat în Istoria literaturii române contemporane, în curs de apariție — rânduri scrise cu mult înaintea discuțiilor de azi, obiective și nu de polemică scrise în favoarea unor confrăți smulși de la rosturile lor în duba pușcăriei. Despre d. Geo Bogza voi da câteva indicații anume pentru informarea publicului puțin în curent cu literatura modernă în ce are ea mai nou și mai puțin academic.

Geo Bogza

Nu am Poemul invecțivă; când l-am avut în mâini acum câțiva

ani, l-am aruncat. E o neîndoioasă eroare de gust. Am sub ochi Jurnal de sex; aceeași eroare. Nu este și talent? Este; domină însă tendința de a forța atenția publicului prin excesiv și necuviință. De la aceste erori de tinerețe, d. GEO BOGZA, moldovean de-ai noștri și nu evreu cum se pare că a crezut d. I. Al. Brătescu-Voinești, a trecut la reportajii literare publicate mai ales în revista Vremea asupra Cadrilaterului, a Deltei, a Basarabiei, a munților Bihorului. Pagini scriitoare de talent, cu pitoresc, vioiciune, umor, vigoare descriptivă, scene filmate de viață și de natură. Dorește națiunii mele să aibă cât mai mulți scriitori de talent egal, chiar dacă ar trebui să-și mărească numărul pușcărilor; îi dorește și Societății Scriitorilor Români balante mai precise în privința determinării „adevăraților scriitori”.

H. Bonciu

Cele două romane ale poetului atât de frenetic egotist, H. BONCIU, Bagaj și Pensiunea doamnei

(Continuare în pag. 11-a)

25 de ani, organizat de d. Victor Antonescu, pe vremea dominației maghiare.

Ardealul, întreg, nu numai centrele mari, este dornic de teatru românesc.

*

„OVIDIU“. — Respectând tradiția

Pipersberg, sunt opere în care voința de noutate, de situații și de expresie domină; cum noutatea datează de pe timpul expresionismului este azi mai învechită de cât literatura cea mai curentă. Meritul esențial al acestor romane stă într-o violență stilistică reținută totuși de o demnitate de limbă și de o acuratețe de finit artistic remarcabile. Cât despre fond, ca să zicem așa, bântuie o deslănțuire sexuală, o obsesie multiplicată într-o serie de variații erotice de natură mai mult patologică; arta scriitorului nu-i ascunde dezolarea și descompunerea. Totul pleacă însă de la o patetică sforțare estetică; omul nu crede în nimic alta decât în destinul artei lui.

Mai rămâne cel de al treilea, suavul MIHAIL CELARIANU, pe care în recente mele *Memorii* (III) l-am numit „Seraful pogorît printre oameni“.

E. Lovinescu

D. ANDRÉ MAUROIS

C-ie, Paris — ultima sa operă „*Histoire de l'Angleterre*“.

Volumul cuprinzând aproape 500 pagini este o imensă sinteză a Imperiului Britanic realizată cu acel geniu și cu acea claritate caracteristice întregii opere a lui André Maurois.

Volumul nu este numai o carte admirabilă, dar este și oglinda strălucită a întregii existențe a Angliei, privită din toate direcțiile.

Prețul 22 franci.

fotografii...

Gând și slovă oltenească

A apărut Nr. 15 an. II al revistei *Gând și slovă oltenească*, îngrijită de Fundația culturală regală „Principele Carol“, regionala Craiova.

În sumar: *Arhiva de documentare fotografică a Reg. Olteniei* de N. Plopșor; *Pentru povestea bunicului* de Preda Savu; *La desghiaț* de Traian I. Cristescu, etc. etc.

Informații, folklor...

Cărți-Reviste

A apărut Nr. 8, anul al 5-lea din revista bilingvă „*Libertatea*“ economică, politică, socială, culturală, de sub direcțiunea d-lui inginer I. P. Gigurtu, cu următorul sumar: Victor A. Beldiman: *Istoricul Radu Rosetti*; Ion Veverca, *Drumuri economice, Forme și formule viitoare*; H. Streitmann, *Tragedia lui Maiorescu*; C. Gane, *Acum o sută de ani*; I. P. G., *Cronica politică, internă și externă*.

Jocuri românești

„Liga Culturală“ secțiunea București, își ține Sămbătă 24 Aprilie 1937, orele 7 seara, seria de jocuri românești și lecții în sala „Ligii Culturale“ din B-dul Școlii Măgureanu Nr. 1, etaj. I.

CURSO. — Panică pe pământ cu Buster Crabbe, Jurnal și completare.
PALAS BULEVARD. — „Ben Hur“ cu Ramon Novarro, jurnal nou.
SAVOY. — Ben Hur. Jurnal Paramount.

VOLTA BUZEȘTI. — În umbra păcatului cu Kay Francis și Tigru din Bengal.

AMERICAN. — Adolescență și Noaptea fetei.

REX. — Ștrengărița cu Danielle Darrieux; Paradisul Femellor.

TOMIS. — Adolescență cu Lil Dagover și Călărețul Mascot.

IZBANDA. — Avantgarda Erolor cu Gary Cooper și M-me Butterfly.

RAHOVA. — Shirley Temple în Mica Prințesă și Vânătorul alb.

SPLENDID. — Răzvrătită cu Katharine Hepburn și Războinic și Fulger.

GLORIA. — Curierul de Sud și Grand-oare cu Joan Crawford.

MILANO. — Reputația d-nei Allenbury și Steaua Norocului.

VENUS. — Golgota cu Hary Baur și Sequoia cu Joan Parker.

MARNA. — Vinovatul; Simfonia Jazzului și trupa Titi Mihăilescu.

MARCONI. — Nu mi-am ucis soțul; Fata din Salem; trupa Mișu Bejan.

MODEL. — Chipuri uitate și Călărețul Mascot cu Dick Foran.

DIANA. — Port Arthur și Romeo și Julieta.

LIA. — Steaua Norocului cu Jan Kiepura și Cabina B. 50.

TRIUMF. — Timpuri noul și Ultimele zile ale orașului Pompei.

PAX. — Soție și Amantă cu Kay Francis și Comoara blestemată.

ATENEUL TEI. — Luptătorii din Texas și Romeo și Julieta.

LUCIFER. — Masca Galbenă, Episod.

„Lupta“ a luat drept exemplu ministerele Muncii și Sănătății. La aceste ministere sunt 2.166 funcționari administrativi, 2.988 medici, 8.908 corpul tehnic și 6.049 personal de serviciu. În total 20.110 oameni. Acești funcționari sunt repartizați astfel: 807 funcționari în administrația centrală și 19.303 în serviciul exterior.

Cifra de 2.166 funcționari pentru nevoile celor două departamente este într'adevăr, prea mică. Iar cât privește numărul de 2.988 de medici acest număr e ridicol.

Unele birouri sunt, fără îndoială, suprapopulate — în defavoarea altora. Dar chiar după o justă repartitie a slujbașilor — nevoia de funcționari persistă.

Când aceasta-i realitatea — de ce agitații, campanii, etc. pe tema „inflației“ funcționărești?

SUPĂRĂRI...

Oficiosul partidului național-creștin este foarte supărat. Bine înțeles e supărat pe noi. Motivul: am făcut în câteva cuvinte un bilanț al tendințelor manifestate în ultima vreme de regimurile totalitare, pe care dreapta noastră le recomandă fărăi de model.

Și anume am spus că aceste regimuri luptă împotriva bisericii, lovesc capitalul și declanșează continuu ofensive pentru revizuirea

regimurilor totalitare.

În virtutea solidarității „ideologice“ ar trebui deci să ne alăturăm și noi cruciadelor de care vorbim mai sus. Și pe deasupra să cerem alături de dictatori revizuirea tratatelor...

În ciudată lumină s'au așezat dreptății noastre! Supărarea lor e atât de explicabilă încât e inutil să stăruim asupra ei. Opinia publică o judecă așa cum trebuie...

poeme originale devin tot mai rare, atât mai mare este temeritatea celor ce sacrifică parale, tipărind traduceri.

Iar când aceste cărți mai sunt și cărți de poezie — și încă de poezie bună! — avem dreptul să mai sperăm în supraviețuirea sufletului și a talentului, și să desfidem opacitatea tristelor zile de azi.

O cultură lipsită de tălmăciri din literatura altor popoare este o cultură rudimentară și debusolată.

Indicele progresului unei literaturi îl formează nu numai creațiile artistice naționale, ci și traducerea din operele de artă ale celorlalte țări.

Și alte daruri ne mai asteptă. Tot „Fundatiile regale“, vor tipări volum cuprinzând toate poemele Edgar Allan Poe, în traducerea lung cizelată a lui Emil Gullian, alte edituri vor apare: o carte cu mirabile traduceri din poeziile lui ner Maria Rilke, transpus de d-ra Ria Banuș, și, se pare, o culegere Arthur Rimbaud, tălmăcit de d. F. Zetti, un poet încă foarte tânăr, de excelente speranțe.

O recoltă, precum se vede, și bog și diversă...

Eugen Jebeleanu

Viața literară

Mâni nemernice

de E. LOVINESCU

Eri, în ziua Sfântului Dumitru, s'au revărsat asupra noastră limpezimile cerului în pânze căldute și transparente ca în mugurul primăverii. Când nu tragi din el valori pozitive de viață, excesul de frumos inutil se suportă însă greu; iață pentru ce, în loc de a mă întinde, la soare, ca poezii și ca haimanalele, pe o bancă în Cismigiu, m'am gândit la feeria mării sub văpaia molatică a neașteptatului soare dăruit în plină toamnă. Am părăsit, așa dar, frumusețea avută la îndemână și, în căutarea unui miragiu, m'am urcat în rapidul de unu patruzeci de Constanța,

În compartiment m'am nimerit cu vechiul meu prieten, camarad de studii la Paris, pe care, deși însemnat factor politic și fost ministru, îmi voi lua libertatea de a-l numi Pierrot, așa cum îl numeam în anii tinereții. Vioi, desghetat, plin de planuri mari sociale și culturale încă de pe atunci, vorbind mai mult de cooperative, syndicate agricole, de cultura rațională a pământului, de ridicarea țăranului prin școală și biserică, decât de femeii, în mijlocul unei febre religioase, un spirit socotit, ordonat, de gospodar. Nu era la mijloc avariție sau măcar economie, ci re-

gulă, punctualitate. Întâmplarea : făcut ca, după plecarea lui dela Paris, să-i readuc la „viață“, o prietenă desperată până la amenințarea cu sinuciderea. La prima mea invitație la masă acasă la dânsa, (urmată apoi de multe altele), Mîche mi-a spus în treacăt:

— Când l-am invitat întâi pe Pierrot, el n'a voit să primească de cât cu reciprocitate, sub cuvânt că un bărbat nu trebuie să primească nimic de la o femeie. A evaluat masa la doi franci și totalizându-i mi-i dădea sub formă de bilete de teatru sau de concert.

N'am știut ce să admir mai mult: corectitudinea contabilă chiar în domeniul dragostei a lui Pierrot ori spiritul de economie al bunei noastre Mîche, în care trăia geniul rasei sale. Am primit și eu tradiția plătindu-i însă mesele în bani și adăugând dela mine, suplimentar,

(Citiți continuarea în pag II-a)

biletele de teatru. Se vedea de pe atunci că nu aveam să ajung departe...

La izbucnirea războiului, ne-am despărțit, puțin cam răciți: eu, e-nervat de liniștea lugubră, în care se desfășura mobilizarea franceză; Miche, devenită irascibilă și intolerantă față de scepticismul meu. N'am văzut-o apoi și nici n'am avut vești dela dânsa cincisprezece ani. Sosit-la Paris, prin 1929, m'am grăbit să o văd chiar de a doua zi. N'aveam nici o indicație asupra existenței și cu atât mai puțin asupra domiciliului ei — dar Parisul e pus pe durată! Casele sunt centenare, și, prin cartierele centrale, nu se schimbă niciodată nimic; dacă se ridică vre-una, ea e la fel cu cea dărimată și în același stil de eleganță sobră, cenușie, al întregului oraș. Când am reapărut la Café de Cluny, deși muriseră un milion jumătate de francezi, m'au servit tot Monsieur Claude și Monsieur Napoléon, de care mă despărțisem în preziua plecării lor pe front; iar la restaurant, tot feciorelnica Madame Joséphine. E drept că bătrâna Madame Marie nu mai servia, dar trăia încă, așa că am vizitat-o acasă, zgâmbie, deși de șaptezeci și cinci de ani. Pentru a o descoperi pe Miche, mijlocul cel mai sigur era, deci, să o caut la vechiul ei domiciliu și, în adevăr, portarul mi-a comunicat că în cei cincispre-

zece ani, Miche se măritase, își pierduse soțul și locuia și acum în același apartament. Iată-mă, deci, cu o cutie de castane glasate, urcând, hai-hai, cele cinci caturi ale casei fără ascensor. Sunai. În prag se arată o femeiușcă mititică, ce mă măsură o clipă, pentru a lansa apoi într-o rachetă de ris, aceste vorbe catastrofale cu intonații strengărești:

— *Oh, le gros père que tu fais!*

Prietenul meu Pierrot, în schimb, e tot așa ca atunci: mic, vioi, sprinten și sub altă formă a ținut să realizeze ceiace făgăduia; de la teorie a trecut la practică și încă la ce practică! Pe Bărăgan, prin dreptul unei stații depășită de rapid în goană, mi-a arătat domeniul fiului său, rămas dela bunice. Două mii opt sute de hectare!

— Uite, colo, casa aia mare, e o școală de agricultură clădită de bătrân. Colo... coșarele, hambarele. Uite conacul, uite parcul nostru... uite școala... uite biserica... totul ridicat de mine. Mă uitam, pleoștit, la Pierrot, la micul nostru Pierrot și la mânele lui grăsuțe, care au ridicat școli, biserici, conace, cooperative, așa cum îmi împuia capul la Paris, pe când îl credeam mai mult flecar...

— Dar să nu-ți închipui că s'a făcut așa de ușor. La moartea lui socru-meu a rămas o datorie de o

sută șaptezeci de milioane; înțelegi tu, ce înseamnă o datorie de o sută șaptezeci de milioane?

Eu, care n'am văzut în viața mea o poliță, n'am încheiat un act comercial și n'aș mai putea dormi de așa avea o datorie de o sută de lei — să nu înțeleg ce înseamnă o datorie de o sută șapte zeci de milioane de lei!

— În ultimii ani ai vieții lui, socru-meu își pierduse luciditatea și iscălea, iscălea... A trebuit să pornesc procese... să reduc creanțele la vreo cincisprezece milioane... să le achit, rămânând azi de plată doar vreo două. Unsprezece ani de procese nenumărate. Înțelegi tu ce înseamnă unsprezece ani de procese?

Eu, care n'am avut niciodată un proces și de cele câteva ori, când am fost la Palatul Justiției, m'am ținut de ziduri ca să nu ametească la gândul intereselor omenești ce se puneau la cale între zidurile lui — să nu înțeleg ce înseamnă unsprezece ani de procese nenumărate!

— Uite colo, își întinse iarăși mâna grăsuță Pierrot, vezi o pată cenușie... sunt oile mele. Trei mii de oi și o mie de porci... Uite aici, lângă șine, douăzeci de hectare de vie plantată de mine, o îngrop chiar acum și dincoace alte douăzeci, pe care le replantez, căci via, dragă, după cum știi...

Nu știam nimic; nu voiam să știu

nimic. Mă uitam la mânele lui Pierrot, ca la niște mâni de mag, în timp ce mi le-ascundeam pe ale mele, cu rușine, ca și cum ar fi avut pe ele pata unei crime.

Trenul mergea găfâit spre Fetești...

— Ne oprim aici, încheie el; te iau patru ceasuri cu mașina, așa că, în loc să ajungi la Constanța la cinci, vii cu acceleratul de zece. Aici am o proprietate indiviză de cincisprezece mii de hectare pământ de baltă, din care am îndiguit până acum două. O să-ți arăt totul, vino...

— Nu, nu, i-am răspuns zugrumat de emoție, privind fascinat spre mânele, care au plantat douăzeci de hectare de vie și vor replanta alte douăzeci, au îndiguit două mii de hectare, duc grija a trei mii de oi și o mie de porci, au oprit prăpădul unei datori de o sută șaptezeci de milioane, au purtat procese de unsprezece ani...

— Nu, nu, am repetat. Mă reclamă niște afaceri urgente la Constanța.

Minteară. Niște afaceri? N'am avut nici odată afaceri urgente. Voiam să rămân singur. Și numai după ce Pierrot s'a scoborât la Fetești, strivit sub o povară ce mă înăbușia de mult, mi-am scos mânele din buzunar, le-am privit cu dispreț, și le am aruncat, obidit:

— Și voi, nemernice, ce ați făcut în tot timpul acesta?

E Lovinescu

HEINRICH HEINE

de E. LOVINESCU

Opt decenii dela moartea marelui poet liric

Lupta de distrugere ce se dă astăzi în Germania hitleristă împotriva lui Heinrich Heine nu e o manifestare nouă; hitlerismul i-a adăugat doar violența sa obișnuită în tratarea tuturor problemelor, în care conflictul rasei are un rol oarecare. Mai mult, lupta nu datează nici chiar de acum optzeci de ani, adică dela moartea poetului, ci e contemporană cu însăși viața lui. Dacă apariția minunatului *Buch der Lieder* reprezintă una din datele cele mai însemnate ale literaturii germane, ea n'a înăbușit totuși automat și resentimentele trezite de personalitatea umană a poetului. Conflictul dintre Heine și o parte a poporului german a fost la început un conflict de structură sufletească și, numai pe urmă, un conflict de rasă, care, astăzi, sub influența extremismului hitlerist, a sporit până la voiața de nimicire, ca și cum valorile spirituale s'ar putea distruge prin forța materială...

Nimic nu ne zugrăvește mai bine temperamentul „frondeur” spiritului fantezist și caustic al poetului din Düsseldorf, în contradicție cu gravitatea germanică — decât întâlnirea și confruntarea deci, dintre bătrânul Goethe, în apoteoza gloriei lui, și tânărul Heine, venit în 1824 la Weimar ca să-l vadă, cu sentimentele de admirație, de altfel, cele mai sincere. „Excelență, il

săi, — după cum anunță zărele, — „un cuvânt de ordine”.
Și să se mai spună că primul ministru nu face nimic pentru ordine...

Kix

sentiment contra...
se admite că e victima unei nedreptăți, dar pe care-l urăști fiindcă are mijloace să se ridice împotriva ei, sau cel puțin s'o încerce.

Renan zice undeva: „Israel nu s'a

scria el, vă rog să-mi acordați fericirea de a petrece câteva minute în prezența d-stra. Nu vreau să vă supăr cu niraic: vreau numai să vă sărut mână și să mă retrag”. Îi trimisese înainte, la apariția lor, „Poemele. Tragediile, *Intermezzo liric*”, iar acum venia din Harz: „Pe jos și în haine uzate de intemperii”. În timpul însă al audienței nici vorba de sărutarea mâinii. Heine i' vorbi bătrânului Goethe de merii încărcate de roade frumoase în tânăni.

— Și cu ce te ocupi în clipa de față, domnule Heine? Îi intrerupse Olimplanul, jignit de a discuta despre merii de pe drum.

— Scriu un *Faust*, răspunse tânărul calm...

Scria un *Faust*! Și i-o spunea chiar lui Goethe!

Bătrânul se clătină sub sfichilul necuvîntei tănărlui necunoscut. Se sculă în picioare și glacial:

— Alte treburi nu mai ai la Weimar, domnule Heine?

Tânărul înțelese că era conce-

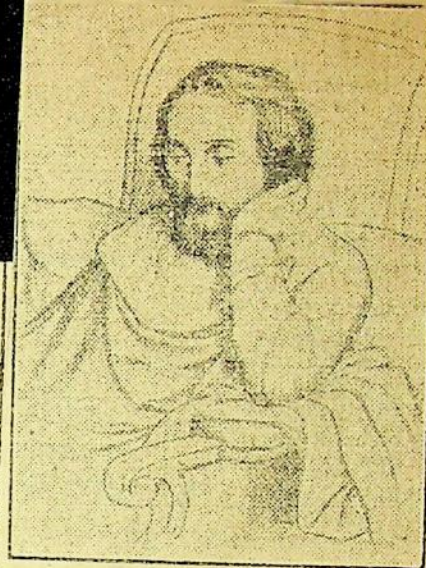
diat.

— După ce voi fi trecut pragul Excelenței voastre, nu-mi mai rămâne nimic de făcut la Weimar, replică el.

Se despărțiră: Goethe ultragiat în sentimentul propriei lui divinități, Heine jignit că fusese concediat atât de brusc. În notele lui despre călătoria la Weimar, el n'avea apoi să menționeze decât: „Am fost la Weimar, unde găștele fripte sunt bune... Berea la Weimar este foarte bună...”. Cât despre Goethe, avea să-l atace apoi toată viața ca pe un „templu gol” un „slugoi al aristocraților” un „zeu bicisnic” (tocmai când Goethe sfârșia partea a doua a lui *Faust*!). tot așa după cum, în călătoria lui în Italia avea să declare că „nu există nimic atât de plicticos ca o călătorie în Italia, decât doar plictiseala de a descrie și autorul nu se poate face suportat de cât vorbind cât mai puțin despre Italia însăși”!

*

Această atitudine paradoxală.

HEINRICH HEINE

inconsistentă, contradictorie, pe bază de scepticism și de cumplită irascibilitate de adevărat artist, dar ajutată de o vervă incomparabilă, de un spirit mai mult latin, de o sprinteneală de inteligență împinsă până la trepidăție, avea să producă chiar de la început un conflict între dânsul și contemporani. Apostaziile religioase, tribulațiile politice, luptele lui împotriva obscurantismului prusac, necesitatea în care s'a văzut de a-și părăsi apoi patria pentru a se refugia la Paris, unde îl atrăgea de altfel și spiritul democratic al regalității burgheze a lui Louis Philippe, polemicele sângeroase cu Platten, Böne, Gutzkov, invectivele panfletare împotriva Germaniei în celebra lui carte, n'au făcut mai

(Citiți continuarea în pagina II-a)

781 41 56

placii și ale celor care suferă de te buzele, dacă ar fi avut un nume evreesc, n'ar fi ajuns la înaltele situații — trecătoare — pe care le ocupă. Cu alte cuvinte, antisemitismul este pentru noi, scriitorii, un imbold, care ne silește să ne supra-vegilem.

Ajung la un punct de vedere mai desinteresat.

pe urmă de cât să sape și mai adânc prăpastia între marele poet și patria sa, prăpastie căscată încă și pe timpul lui Wilhelm al doilea până la voința de nimicire manifestată astăzi atât de aprig de către al treilea Reich...

*

Pentruca un astfel de fenomen să se poată întâmpla chiar sub ochii noștri, optzeci de ani de la moartea marelui poet, înseamnă că acel *homo aestheticus*, despre care au scris unii și la care am vizat cu toții, nu e decât o realitate izolată, de nici o eficacitate socială. Omul estetic stă în bibliotecă, în timp ce pe ulițe și în piața publică, se desfășoară pasiunile primare și instinctele de distrugere. Că o astfel de confuzie de valori și de planuri a fost cu putință cât timp a trăit Heine, e, într'un fel, de înțeles. Inconsistența caracterului său, irascibilitatea ce-l puneă într-o veșnică poziție de atac fără suportul unei ideologii inflexibile, nedreptățile pe care el însuși le săvârșea, legitimând astfel și nedreptatea altora, sarcasmul sângeros, verva cu care ataca lucruri și oameni respectabili, fără a le opune o moralitate nepătată, puteau trezi reacțiuni violente: omul contradictoriu și echivoc

arunca în umbră pe poet. E una din nedreptățile pe care le-au suportat mulți alți oameni mari de la contemporani; ajunge umbra unei șandramale întâlnite în cale pentru a ne întuneca strălucirea soarelui. Dar că, după optzeci de ani de la moartea lui Heine, în mințile Germanilor tot nu s'a săvârșit procesul de distincție între personalitatea lui umană și personalitatea artistică, nu se poate explica, după cum am spus, decât prin faptul că omul estetic este încă un produs rar de laborator fără acțiune asupra maselor desăvârșite de agenți mai puternici de cât este sentimentul frumosului.

Palinodurile vieții lui, apostaziile religioase sau politice, polemicele lui nedrepte, în sfârșit, toate atitudinile unui caracter variabil — erau legate de cenușa lui peritoare. Orice ar fi groșit, a ispășit-o din viață și nu mai interesează de cât pe biografi. Pe omul estetic nu-l rețin cenușa și cotidianul, ci numai un lucru cu mult mai însemnat: opera de artă. Că Heine a fost mozaic, protestant și apoi tot mozaic, desi în fond rămăsese acelaș sceptic de totdeauna, e un amănunt și o problemă de conștiință, de mult dispărute, pe când poezia lui este încă o mare

realitate și după cât se poate presupune, va continua să fie atât cât va exista limba germană. Opiniile lui religioase sau politice au încetat de a avea vreo actualitate, pe când *Buch der Lieder* cu *Intermezzo*, cu *Heimkehr*, *Nordsee* sunt realități tot atât de puternice ca și cum ar fi scrise azi. Un mare poet german — iată adevărul și atât — un mare poet — și oricât l'ar renega rasii — cu un fond de sentimentalitate specific germanică, ce e dreptul nu prusacă, ci renană, pe care s'au altoit și alte calități negermanice, finețea, spiritul, verva, scepticismul, analiza — iudaice sau chiar latine — un mare poet de o grație, de o volubilitate, de o simplitate căutată, de un lirism direct și totuși paradoxal, imbinând lucruri contradictorii, emoția și ironia, adică tocmai celece stăneneste: emoția, într'un amestec de elan și prăbușire, de răs și de plâns — ce constituie un fenomen aproape unic nu numai în literatura germană ci în literatura universală. Acest fenomen se numește „Heine” — și e atât de rar și de binefăcător — încât omul estetic nu are ce căuta în amănunte biografice ce nu mai interesează.

E. Lovinescu

lui nemato-conjoi
liuni ale Iesutulu
Docent C. C. Di
ca: Acidul clorh
gastric.

Prof. I. Enescu
rot in diagnostic
nal.

Agregat T. Nas
nozelor cicatrici
prin laringotomie
hioidiană.

Conf. A. Store
le toxinelor anti
difterice asociate

În ședința Aca
bruarie au fost
noare d-nii Gr. A.
Levaditi.

Ședințele Acad
sunt publice. Co
nelor cari nu su
cute de un mem
Medicină, sau ex
autor.

Au dreptul la
toate categoriile
dicină și autorii
singuri comunic

În ședințele p
Științifice și de
iau în discuție
se în ordinea d

După sfârșitul
cademia se într
Secret.

nu pur și simplu „vândut streinilor“...

George Mihail-Zamfirescu

Data de 15 Noembrie marchează caracteristica unui sistem politic normal.

Aceasta-i problema succesiunii care-i forța politică în stare să dea cel mai durabil regim?

M. Sevastos

BUCOLICE

PURICELE

de **E. LOVINESCU**

Puricele este o insectă provincială, întru atât Capitala l-a redus a o existență individuală, la exemplele necesare unei colecții complete. Dacă nu se poate concepe auna unei capitale fără speciile are, provincia constituie însă habitatul obișnuit al producerii lui în erie. Uitat aproape zece luni, puricele se răsbună întâmpinându-mă la „ălticeni, dela gară — adică chiar — de cum urc în trăsură rufoasă a birjarului, care îmi urează de pe cară: „bine ați venit, cucoane Lovinescu“. În timp ce mă silesc să desopăr un loc, sau un sfert de loc, mai puțin rupt și slineos, cu mai puține câlți revărșați dintr'un pânec

sfâșiat, puricele natal își semnalează salutul prin o înțepătură dureroasă; iar, de cum trec pragul curții, din îmbrățișarea afectuoasă a lui Ursu, mă aleg cu transmisiunea câtorva noi exemplare.

Vorbesc de prezența puricelui ca de un lucru nu numai natural, ci chiar onorabil, — căci, împotriva înțelepciunii latine, sunt și lucruri naturale considerate ca rușinoase. Puricele este o insectă ce se poate mărturisi. În altă ordine de idei, pentru nimic în lume nu și-ar recunoaște cineva lipsa de inteligență, de sensibilitate, de gust; nimeni nu va zice: „sunt puțin cam... prost“; în schimb, pe drept sau pe nedrept,

fiecare își recunoaște, fără să fie întrebat, lipsa de memorie. „Vai, nu mai țin minte numele proprii“; „Uit toate figurile“, „Cât despre memoria mea!“ — auzi din toate părțile cu o grabă aproape bucuroasă. S'ar putea crede chiar că lipsa de memorie e un merit întrucât mulți o afectează; am văzut oameni ce nu se simt umiliți ca de o infirmitate, când li se prezintă aceeași persoană de cinci-șase ori, fără să pară că o recunosc. „A! memoria mea!“ au aerul să se scuze în cazul cel mai bun, dacă nu preferă să se arate indiferenți. La fel și cu insectele: privite ca rușinoase, de unele nu se vorbește; simpatice, altele se pot mărturisi. Când dormi peste noapte într'o casă străină, gazda te întreabă dimineata, din politeță: „dacă nu te-au tulburat puricii?“, oricâte ar fi, niciodată nu te va întreba de ploșnițe, de pildă; eufemistic, întreaga faună a patului este

(Citiți! continuarea în pagina II-a)

inglobată, astfel, în specia, de care se poate vorbi liber, a puricilor... Ratiunea acestei inegalități de apreciere față de diferenții paraziti ai trupului constituie o problemă. N'as putea spune că n'am văzut ploșnițe sau păduchi, deși aceste insecte nu se mărturisesc; nu le-am simțit însă niciodată; fie că activitatea lor se desvolta numai noaptea în timpul somnului adânc, fie că am trăit în împrejurări mai favorabile, dar niciodată nu le-am surprins la lucru, și nu le-am înregistrat cu ochiul efectul imediat, incontestabil, irecuzabil. Nu tot așa și puricele: rezultatul acțiunii lui e instantaneu, cu o usturime pe care n'o întrece decât înțepătura tântarului și, ceea ce e mai grav, se multiplică aproape la infinit. Puricele se bucură de o ubiquitate unică; nu există insectă cu o inițiativă mai fulgerătoare, împrăștiată fiind pe o arie mai mare, pe întreaga arie a trupului, în manevre rapide, imposibil de urmărit, fără alt plan de campanie decât cel al unei ofensive dezordonate de polemism național, care, în succesiunea a două secunde, te atacă la călcăiul, rămas tot al lui Achile, și apoi la ceafă; puricele e baiazidul insectelor parazitare. De mult, în-

tr'o fantezie literară, am văzut în născocirea lui mijlocul prin care Satana a isbutit să-l facă pe Iov să se lepede de lahveli; pierderea bogățiilor, moartea neamului lui, lepra, toate nenorocirile ce l-au isbit pe rând, n'au isbutit să-l desprindă dela credința lui; a fost însă de ajuns ca puricele, creat atunci, să-i irământe trupul o noapte întreagă ca o armată de opliti pentru ca bătrânul să-l blesteme pe Dumnezeu. Nocuitatea puricelui e cu atât mai mare cu cât nu operează numai noaptea, ca ceilalți paraziti, ci și ziua. E deajuns ca un singur purice să se strecoare în haine, pentru a avea o zi furtunoasă, într'o luptă de fiecare clipă cu un dușman invizibil, care, prin ubiquitatea lui, e unul și e totuș și o mie, adică inseizabil.

Cu toate că puricele e cel mai feroce dușman al omului și al activității lui diurne, el e totuș un parazit despre care doamnele vorbesc, dibuindu-se vag cu mâinile peste fuste, pe picioare sau prin corsaj, chiar în timpul conversației, fără nici o rușine; pe când ploșnița și păduchele sunt insecte odioase, a căror prezență dezonorează. O ploșniță ivită în romanul meu Mite

pe haina lui Eminescu a făcut să strâmbe din nas de desgust pe câțiva critici subțiri, despre a căror curățenie nu s'ar putea avea totuș certitudine; ploșnița se suportă cel mult la domiciliu dar nu se mărturisește în public.

Cum se explică o nedreptate atât de evidentă? Nedreptatea este, negreșit, un element al vieții omenestii, dar și ea trebuie să aibă încă o pricină măcar de ordin psihologic, și, de fapt, o are în asimilarea instinctivă a agilității cu inteligența, față de care avem simpatie. Nimic nu ne dovedește că puricele ar fi mai deștept decât păduchele, dar extraordinara lui sprinteneală, dinamismul micii lui ființe ce se poate sălta la distanțe de mii de ori mai mari decât dânsul, ubiquitatea, de care se bucură, conțin în sine o prezenție nu numai sportivă ci și de mare agerime intelectuală, după cum placiditatea, obezitatea, imobilitatea celorlalte dobitoace e privită ca o expresie a prostiei. La obârșia nedreptății nu e, așa dar, decât un transfer de valori din ordinea fizică în ordinea morală.

E. Lovinescu

Iac crime veritabile, pe teren
Frau gurilor noastre, că ne-apasă
vinovății de autori morali.

Demostene Botez

se mai conviețească în viața
bursă sentimentală. Mostră fără va-
loare, dată la rebut...

În viața de astăzi atât de precisă în
contururile ei materiale și materialiste

teni.

Așa, da — se poate...

Kix

BUCOLICE

de E. LOVINESCU

LILIPUT

Mă credeam revenit într-o casă
pustie bântuită doar de mari um-
bre prin toate colțurile ei familiare,
de mersul mărunț al bătrânicăi cu
zâmbetul ajuns nevinovat de țicâni-
tul ritmic al mașinii lui Anton Hol-
ban, în care vara trecută și-a tran-
scris romanul, ce va apărea curând,
postum, **Jocurile Daniei**, — și iată
că în peisajul curții dosnice văzut
prin fereastra, pe unde îmi arunc
deobicei privirile ridicate de pe
foaia de hârtie, se desprindea acum
silueta îngreuiată a femeiei roto-
feie ajutată sau încurcată în tre-
burile casnice de furnicarul celor
nouă suflete, printre cotețe, printre
dependințe, în sură și în grajd. O
realitate, de care trebuia să țin
seama și în cadrul căreia urma
să-mi organizez viața.

Și, în adevăr, de la șase diminea-
ța am și luat contact cu tânărul Ion,
flăcău de optsprezece ani, băiatul
mai mare al femeiei rotofeie, sub-
țirel ca un cioban grigorescian, plă-
pând și moale; mâinile lui s'au mân-
jit câțiva ani cu aurul literelor unei
mici tipografii locale, dar pulberea
de plumb nu pria plămânilor de-
licați. Acum se rusticizează, se vi-
rilizează, scoțând apă din fântână
adâncă, îngrijind de vacă, halăduind
prin imensa grădină după treburi
sau ațipind în dogoarea amiezilor
pe patul aromitor al ierbeii cosite.
El și-a luat asupra-și sarcina de
a-mi aduce la fereastră, odată cu
primele raze ale soarelui, și primele
misiive de civilizație bucureștea-
nă ale ziarelor, pe care nu le pri-
mesc prin poștă, ceva mai târziu.

Nici n'am apucat să-l aud bine pe
pintenogul roșcat din curte, deca-
nul, și aflu, astfel, de la cocosul
bucureștean, că sunt un scriitor i-
moral, corupător al tinerimii, vred-
nic de a fi scos din viața publică,
că am defăimat marile figuri ale
neamului și că locuința mea din
București, unde s'a format toată li-
teratura „bolnavă” a epocii noastre
nu e departe de a fi un local de
prostituție intelectuală. N'o spune
numai el ci și d. poet N. Iorga. Cum
mă știu închis de treizeci de ani
câte două luni de vară, în casa stră-
juită de brazi, fără să mă fi văzut
vreodată, localnicii își pot închipui,
astfel, că la adăpostul unei liniști
ipocrite uneltesc crime împotriva
cugetului clar și a lipsei de talent
a literaturii române. Sub aceste aus-
picii, aduse de flăcăul Ion, începe
truda zilei...

Grija ordinii vastului meu salon,
bivuac de vară, o are Nuța, fata de
paisprezece ani cu aparențe de opt-
sprezece, nălțuță, cu o față expresi-
vă dar urâtă de lipsa a trei dinți
dinainte, căzuți dintr'o isbitură, cu
ochii vioi, destepti; la o vârstă când

(Citiți continuarea în pag II-a)

tele se joacă; ea e de mult o adevărată gospodină, ce-i dreptul, cam uitucă, cititoare de cărți de povești și cotrobăitoare prin ziarele mele, doar va afla, dacă n'am mai scris ceva despre „duduca” sau despre „broșcuța” de pe terasa scărilor, talismanul casei. Cafeaua cu lapte mi-o servește Iulia, fetița de zece ani, singura frumuseică din tot neamul, cu un mare instinct de feminitate tradus în gesturi lente, grațioase, cu priviri galeșe, într-o decență de expresie. La masă, ele formează un serviciu de etape, la care s'a adăugat și Gheorghiuță, calmucul, băiat de vreo 9 ani, cu figura boțită și ingrată. Când, printr'o indiscreție, am aflat că puilul de la fiecare masă trece îndărăt prin același serviciu de etape, într'o cercetare amănunțită de guri dornice de carne, am început, din sfială, să las neatinse în farfurie, întâi o aripă, apoi cealaltă, în sfârșit, și un picior, după numărul copiilor prin mâinile cărora trecea fariuria cu rămășițe. Cafeaua mi-o aducea în verandă Valerica, dar o ridică Profirița, — fiecare cu serviciul separat, stimulat, firește, de o dărnicie tot atât de separată și de progresivă. Tudorel imi ducea corespondența la cutia de la o sută de metri de casă, până la care n'am

fost niciodată vara aceasta; Gheorghiuță mergea la poșta cu recomandate; Ștefănel mă aprovizionă cu timbre, țigări, hârtie de la tutungerie sau de la librărie.

În salonul, unde nu îndrăznia nimeni înainte să intre, afară de măică-mea, discretă, cu câte o pară sau o caisă, care, în închipuirea ei, erau „cele mai frumoase”, cea dintâi și din primele zile, a apărut, printr'o adevărată intuiție de față isteată, Nuța, stîrba, cu o farfuriuioară de „pomuşoară”. I-am dat un ban mai mare pentru atenție, din care a ieșit apoi lanțul unei adevărate servituți: toate fructele marii grădini au trecut, astfel, în cursul întregii veri, pe biroul meu, în exemplarele cele mai vrednice de luat în seamă, fiecare copil luându-și o specialitate, la agrașe, la caise, la zarzăre, la prune, la pere, ba uneori chiar și cu competențe limitate: o fetiță la „părul din vale” și alta la „părul din deal”, până ce într'o zi m'am trezit și cu Măriuca, fetița pântecoasă de doi ani, sgîrîindu-mi la ușa, ca o pisică, și ținând de coadă o pară pentru a mi-o oferi.

Din acel moment m'am simțit un Guliver debarcat în Lilibout.

E. Lovinescu

unde s'a călugărit și unde a primit mai apoi vestea năpraznicilor morți a fiului ei. Cinci ani mai târziu a încetat și ea din viață, nepoții ei Nicolae și Florica scriindu-i pe piatra mormântului aceste cuvinte: „Aici odihnește călugărița Teofana, muma răposatului Mihail Voevod”.

Cărți-reviste

A apărut „Minorul în dreptul penal modern”. Un studiu de 310 pagini, în care autorul lui d. George Solomonescu, magistrat la Tribunalul Ilfov, se ocupă, sprijinit pe date de doctrină și legislație comparată de condiția juridică a minorului delictent și a celui nedelictent aflat în pericol moral în noua noastră legislație și în dreptul penal comparat.

„Alte figuri din Junimea”

Continuând ciclul juninist, d. C. Săteanu a pus sub presă și va apare în curând al doilea volum care va cuprinde:

Confesiune: Uvertură Juninistă (C. Meissner și Rădulescu-Popnean; Figuri: (cu portretele scriitorilor): Malorescu, Negruzești, P. G. Carp și V. Popov. (material documentar, inedit); Eminescu și Creangă (inedite); N. Gane, I. Caragiani, T. T. Burada, P. V. Grigoriu, N. Valenti, V. Burlă, P. Misir, I. P. Florentin, Mite Kiemnitz, I. Bogdan, S. Mehedinți, A. C. Cuza, I. Petrovici, N. Beldiman, Tzigara-Samurcescu, Ascanio, Duiliu Zamfirescu, T. Serbănescu, N. Petrașcu; Muscheetarii literaturii moderne: Caragiale, Vlahuță, Delavrancea și Cosbuc.

Bogat ciclul anecdotic și spiritual. Peste 100 ilustrații, caricaturi, balouri de artă. Document și facsimile.

guvernării — ca să se pună și ei au atins și chestiunea impozitelor. Stat?
măcar odată, de acord... Astfel, d. Niculescu-Ritz s'a pro-

M. Sevastos

Viața literară

Texte mai clare decât «Cuget clar»

de E. LOVINESCU

Într'un foileton trecut am reprodus o serie de texte simple, din Istoria literaturii române contemporane, din care se vedea că, de parte de a fi un apărător al literaturii erotice, ne-am ridicat întotdeauna împotriva exploatarei tendențioase a sexualității, în înțelesul industriei literare, — atitudine încadrată de altfel, într'o poziție de ostilitate față de întreaga literatură tendențioasă ori care ar fi fost ea. Iată sensul unic și al Istoriei și al întregii mele activități critice, sub incidența căruia am ju-

decat toate producțiile literare de vreo patruzeci de ani încoace. Criticul, a cărui axă cade tocmai în atitudinea împotriva oricărei exhibiții și mai ales a exhibiției sexuale (singura în discuție), pe care a combătut-o la fiecare scriitor în parte, nu poate fi, așadar, un om ce se interesează și se încântă numai „de elementul scabros, pe care-l culege și din proza cea mai fără de valoare, el fiind suficient pentruca nervii aproape sexagenari ai domnului profesor să vibreze și el să simtă nevoia de a

comunica și altora vibrațiile lor frenetice“, așa cum pretinde d. N. Iorga.

*

Pentru ca domnia sa să exprime într'un studiu de douăsprezece articole o apreciere atât de contrară evidenței, trebuie să se fi folosit, totuși, de câteva texte capabile de a-i da pretextul unei false interpretări, pe care le voi cita în integralitatea lor, pentru a examina pe obiect procesul obscur de deformare a spiritului pamfletar.

„La Gib. Mihăescu, scrie d. N. Iorga, strigăte de entuziasm salută *Rusoaica*: „Nu ne interesează ce face Ragaiac, ci febra vinelor lui, obsesia tipului de femele ireală, de „Rusoaică“ scoasă din lecturi sau din visări, pe care ni-o transmite, căci în fiecare din noi stă ascunsă o „Rusoaică“ adulmecată fără succes în toate tipurile întâlnite“. Vai ce revelație intimă, pe care ni-o în-
tinde domnul profesor!“

Pentru cititorul, care, ca și mine, ar fi fost dispus să creadă în

(Citiți continuarea în pagina II-a)

Adversarul

28 sept 1937

automatismul involuntar al deformăției panfletare, reproducerea textului de sus ne dovedește din nefericire, prezența unei acțiuni conștiente de deformare, întrucât din fraza citată d. N. Iorga, a suprimat începutul ei redactat astfel:

„Nu ne interesează, așa dar, peripectivile locotenentului Ragaia, nefârșita desfășurare de scene erotice într-o massă informă de fapte...”

Adică explicita condamnare a acelor elemente, despre care d. N. Iorga, susține tocmai că ar forma obiectul preferințelor mele. Cât despre „Rusoaica” ce stă ascunsă în noi, e și ea evidentă condamnare a erotismului lui Gib Mihăescu, de vreme ce ea e simplul concept ideal al unei femei imagine, în opoziție vie cu eroinele succesive ale eroului cărții excesiv de carnale.

*

Iată acum un text mai lung privitor la trei scriitoare: Henriette Yvonne Stahl, Lucia Demetrius și Hortensia Papadat-Bengescu:

„Și când e vorba de scriitoare, criteriul decisiv e tot acesta. La una din ele, care de sigur putea fi considerată și judecată altfel, recunoașterea amabilă a meritelor ei se oprește la „ce are feminitatea mai specific, în patologia ei sexuală”, la „psihosa amoroasă zugrăvită

de scriitoare cu o maturitate și obiectivitate sterilizată de orice lirism, dovezile unui talent în posesiunea mijloacelor sale”. La o altă domnișoară, e „tipetul unei sensibilități zdrobite și morbide, al unei aspirații spre iubire, fără obiect precis, sau, când îl are, hrănindu-se numai din aroma ospătului simțurilor”. Și la o persoană aparținând unei generații mult mai vechi, d-na Papadat-Bengescu, ceea ce se relevă cu adâncă satisfacție e „nota de francă sensualitate, de exaltare păgână cu aspecte de narcisism”.

Nimic din acest citat în contratimp și în contrasens, nu implică urma unei adeziuni morale cu literatura erotică: rândurile mele nu fac decât să caracterizeze o stare de fapt, pe care nu eram în măsură să o schimb. Așa, de pildă, când definesc sensul romanului Henriettei Yvonne Stahl ca „strict feminin, în ce are feminitatea mai specific, în patologia ei sexuală, cu toate rătăcirile și șocurile nervoase, cu tot absurdul unor atitudini contrarii” nu numai că nu dovedesc o adeziune, ci exprim chiar o dezaprobare de ordin pur moral, întrucât expresia artistică a materialului dat nu intră în discuție. Tot astfel, când în *Tinerețe* a Luciei Demetrius recunosc „tipetul unei sensibilități zdrobite și

morbide al unei aspirații spre iubire, fără obiect precis sau, când îl are, hrănindu-se numai din aroma ospătului simțurilor”—mă mărginesc la simpla caracterizare a unei literaturi lipsite de sensualitate și chiar de orice obiect al cristalizării sentimentale.

În ce privește pe Hortensia Papadat-Bengescu, afirmația prezenței unei note „de francă sensualitate, de exaltare păgână cu aspecte de narcisism” — conține, la fel, numai constatarea unei stări de fapt, fără nici un fel de adeziune. „Adâncă satisfacție”, pe care mi-o atribue d. N. Iorga nu reiese din nici un cuvânt, iar epitetul de „narcisism” exprimă chiar o rezervă morală.

*

Atât.

Textele, de care s'a folosit d. N. Iorga, sunt, așadar, tot atât de simple, de clare, cași cele reproduse de mine în foiletonul precedent; travestirea sensului lor e fie opera spiritului panfletar ce nu se dă îndărăt nici chiar în fața deformării voluntare (cum e cazul citat cu literatura lui Gib Mihăescu), fie proecția unor obsesii ce se rescumpără, luând-o înainte.

E. Lovinescu

de a lega Europa cu America de Nord, sburând peste Polul Nord, stărnise un entuziasm unanim în lumea cărturarilor și a oamenilor de știință de pretutindeni, am avut de înregistrat întâia mare isbândă: spărgătorul de ghiță Ceauskin a atins ținta visată iar oamenii de știință, în popasul îndelung

pe măsura lor practică, tovarășii academicianului Otto Schmidt, îngânând — cu ochii umezi de fericire dar cu inima ca o amforă — numele tuturor acelor sfinți ai umanității, cari au murit înaintea lor pe același drum al minunilor abia acum împlinite...

George Mihail Zamfirescu

guvern de alegeri. Dece? întrebata în ultimele alegeri comunale și județene, Țara s'a rostit pentru național-tărăniști. Câteva succese izolate, în foarte puține centre din nordul Basarabiei și din Bucovina, nu pot justifica o guvernare gogo-

...într-o comunicare făcută la Academia Română, d. Simion Mehedinti a spus că „Junimea” a fost o bărsia extremismului de dreapta.

Îată-l pe filosoful P. P. Carp părinte spiritual al d-lui A. C. Cuza!

Doi dramaturgi

CAMIL PETRESCU

de E. LOVINESCU

Drama, în trei acte *Suflete tari* (1922) a pus dintr'odată în circulația teatrală pe Camil Petrescu. „Suflete tari” sunt Ioana Boiu, jupânița orgolioasă, voluntară dar și romantică și Andrei Pietraru, bibliotecarul plebeu îndrăgostit de dânsa. Pivotal piesei stă în cucerirea fetei trufase de timidul deodată exasperat. Nevărosimilă prin si-

tuția și caracterele eroilor, cucerirea se desăvârșește totuși în actul al doilea fără să siluiască prea mult credibilitatea. Pentru construirii scenei — aproape un act — au slujit și elemente luate din *le Rouge et le Noir* și maniera forte în genul bernsteinian folosită cu un meșteșug aproape precoce. Ceea ce urmează după marele act al cucerii e mai puțin interesant: sovrările eroului revenit la timiditatea lui nativă, lipsa de tact față de bătrânul Matei Boiu, disperarea de a se vedea surprins de Ioana dând o sărutare cameristei ce-l iubise platonice și acum pleca pentru totdeauna și sinuciderea lui în fața

disprețului Ioanei, ni-l arată nu numai un suflet „slab” ci și puțin interesant. Rămâne din piesă un act de intensitate dramatică gradată cu destoinicie tehnică; o vioiciune de dialog prezentă oriunde și schitarea unor figuri secundare, cum e bătrânul Matei Boiu și Culai Darie, prietenul timidului îndrăsnit numai pentru o noapte Andrei Pietraru.

Faptul de a i se fi recunoscut unanim putința de construcție scenică în felul bernstenian, pe care o disprețuiesc toți cei ce n'o posedă, l'au determinat, probabil, pe scriitor, să părăsească genul „teatral”, cu care își câștigase succesul, pentru a ne da piesa *Mioara*, în 3 acte și 4 tablouri (1926), cu foarte puțin teatru și cu multă analiză psihologică potrivită unei narațiuni epice. Subiectul e conflictul ivit în căsnicia tinerilor căsătoriti Radu și Mioara — la temelia căruia e desfi-

gurarea eroului prin pierderea unui ochi. Studiul deformării unui caracter și al dezagregării lui prin infiltrația geloziei morbide (studiu, pe care scriitorul l'a reluat apoi și într'un roman) este, cu siguranță, bine făcut în acele neînsemnate amănunte, care rod și transformă substanța sufletească. Tratatul este însă epică, statică, pulverizată în scene fără consistență, privite în izolarea lor; cu toate calitățile ei literare, piesa nu putea reuși pe scenă.

Numai după câțiva ani pe scena unui teatru particular și-a putut juca autorul comedia în trei acte *Mitică Popescu*, în care într'un cadru de situații amabile, se desprinde o realitate socială românească, un tip de o specialitate orășenească sau numai pur bucureșteană.

(Continuarea în pagina a II-a)

nă, ce s'ar părea că tinde să devină expresia imperativă a Românului citadinizat și, mai ales cafenelizat: amestec de flecăreală, de dorință de a epata, de butadă fanfaronă, cunoscută și din Caragiale, căruia scriitorul i-a adăugat, ca element inedit, bunătatea ascunsă din pudoare. Mitică se laudă, așa dar, cu ceea ce nu are și își acoperă cu discreție virtuțile reale — în situații ușoare și în miticisme spirituale der de esență psihologică. Piesa a fost însă prea ușor tratată în vodel și neverosimil pentru ca acest Mitică, sporit suflătește, reabilitat, să-l întunece pe vechiul Mitică, simplu gascon ușuratec, integrându-se sub forma aceasta mai complexă și mai onorabilă în galeria tipurilor naționale.

Actul venețian jucat târziu pe scena Teatrului Național, act evocativ al atmosferei epocii, de violență dar și de nuanțe psihologice, saturat însă de prea multă literatură romantică, s'a dovedit prea lung și poate chiar prea melodramatic pentru a fi avut succesul sperat de toți în anii de așteptare, — iar ultima mare lucrare a acestui scriitor prin esență dramatic, *Dan-*

ton, admirabila evocare și chiar reconstrucție a Revoluției franceze, așteaptă sau mai bine zis nu mai așteaptă, de aproape zece ani, pentru a fi reprezentată.

VICTOR ION POPA

Cu toată fragilitatea construcției sale arhitectocite (actul III) și a literaturii zării retorice a unor scene (actul II), *Ciuta* (1922) lui Victor Ion Popa are nu numai elementul viu al dialogului ci și meritul unui întreg act (actul I) de atmosferă provincială admirabil prinsă, deși în slabă legătură cu țesătura piesei. Prin figura doctorului Mincu și a nevastei sale, scriitorul dovedește darul observației minuțioase, esențială oricărei lucrări dramatice.

Muscata din fereastră (1929) a continuat *Ciuta* și a încununat chiar cu succes o specie de teatru românesc sau mai bine zis moldovenesc.

E vorba de răpirea oarecum tradițională (deoarece și maică-sa fusese răpită) a unei fete de învățător de iubitul ei: „muscata“ simbolică e floarea adusă ca dar și mamei și fetei de candidații de însurătoare nedoriti chiar în momentul fugii lor cu altui, e un paralelism de situații, care închide un destin nu numai propriu ci, cum putem spune, familial. Ca și în *Ciuta*, talentul scriitorului stă în crearea atmosferei provinciale, în lumea mijlocie a popei și a învățătorului satului, de o rusticitate neîntinată de mahalagism, grupată în jurul unor dispute amicale și al unor concine prădate interminabile. Tipuri semirurale, semi-orășenești bine văzute pe o succesiune de generații, deși prin flecăreala lui sportivă tânărul Georgică abuzează de răbdarea noastră. Rotundă, bine încheiată, prin excelență sămănătoristă ca mediu și tendințe, piesa suferă totuși, de inflație moldovenească a taifasului și a insistenței în inexpresiv. Ea a isbutit în tot ce a voit să realizeze, dar e păcat că n'a voit prea mult.

E. Lovinescu

fi iubito gingașe floare (Allegro, Scherzo, Finale); b) Scherzo.
21.25: Concert simfonic al Orch. Radio dirij. de Th. Rogalski: Compoziții de Al. I. Zirra: Două preludii și două fugi (1-a aud.) Cetatea Neamțului-poem simfonic (1-a aud.) Patru cântece cu acomp. de orch. (voce: Aurel Alexandrescu): Uriel Acosta-poem simfonic.
22.30: Radio jurnal. Sport.
22.45: Muzică distractivă (discuri).
23.45: Jurnal pentru străinătate în limba franceză și germană.
23.55: Ultimele știri.
PRAGA, ora 21.45: „Le tambour de feu“ dramă exotică de Marinetti.
BUDAPESTA, ora 20.30: „Rigoletto“, de Verdi (Trans. dela Operă).
ROMA, ora 22: Concert simfonic dirijat de Erich Kleiber (Transmis dela Scala).

Repertoriul Teatrului Național

Luni, 24 Mai: *Oameni pe un sloi de gheață*; Marți, 25 Mai: *Serenada din trecut*; Miercuri, 26 Mai: *Oameni pe un sloi de gheață*; Joi, 27 Mai: *Vreau să trăiesc*; Vineri, 28 Mai: *Oameni pe un sloi de gheață*; Sâmbătă, 29 Mai: *Generația de sacrificiu*; Duminică 30 Mai, matineu: *Oameni pe un sloi de gheață*; Duminică 30 Mai, seara: *Închiderea stagiunii. Vreau să trăiesc.*

GUVERNUL a hotărât încurajarea sericiculturii.

Are nevoie și de sfori mai fine?

*

LA ministerul de industrie, se lucrează pentru elenirea „articolelor de primă necesitate“.

S'a început cu cimentul. Când se va ajunge la pâine?

primir un decret-lege, noua instituție urmând să intre în funcțiune la începutul lunii Noembrie.

Criza a lovit cumplit clasa negustorilor. Și-i natural acum ca — la reluarea activității economice — să se creeze o instituție, menită să diminueze efectele unei eventuale crize viitoare și chiar în timpuri normale, să dea un ajutor și o asi-

comitet oarecare, ci general de legatate, doza de bunăcredință și entuziasmul pentru fapta bună și românească, de care suntem insuflețiți. În momentul când ne vom asigura, pentru fiecare comitet școlar, colaborarea unor oameni de conștiință și de înțelegere a misiunii lor, discutia asupra minorității sau a majorității profesorilor, în aceste consilii mixte, va deveni inutilă...

George Mihail-Zamfirescu

VIAȚA LITERARĂ

Bucătarul împărătesc...

de E. LOVINESCU

N'am mai urmărit de foarte mulți ani poezia d-lui Nichifor Crainic pentru cuvântul că nici poezia nu l-a mai urmărit pe d-sa. Românul se naște poate poet dar devine, cu siguranță, om politic și, acum în urmă, și cu aspirații totalitare. Oricum, în poezie d. Crainic are meritul de a fi spart plafonul estetic al d-lui N. Iorga, amenințat să rămână, altfel, limitat la d-nii G. Tutoveanu și I. U. Soricu, ceia ce înseamnă, negreșit, un semn de prosperitate publică. În materie de ideologie lite-

rară și culturală primul și ultimul contact cu d. Crainic l-am avut acum vreo zece ani cu ocazia apariției **Istoriei civilizației române moderne** cu urme și în **Sburătorul** din 1925: din acest contact am rămas cu convingerea, exprimată în mai multe note, că d. Crainic nu numai că nu are o cultură generală necesară unei discuții științifice dar nici atitudinea sufletească, ce i-ar face-o cu putință. După câteva mici încercări de caracter metaforic pentru a-și teoretiza tradiționalismul în

schematisme grosolane și a vorbi de aparență de disciplină științifică, mulți își revenia repede la propria natură, teoriile, explicările istorice nu erau de cât „poze“ dictate de legea imitației ab exterioribus pentru a da impresia unei pasiuni ideologice, întrucât, de la cea dată ciocnire, întorcându-se la metodele sale ortodoxe și autocotone, se integra în admirabila continuitate a adevăratului tradiționalism românesc pamfletar, ce nu vine atât de la rasă, uneori prea oacheșă, iar alteori suspect semitică, ci de la lipsa de cultură, care, pentru a părea doctorală, începe cu citații din diferiți cugetători occidentali și sfârșește prin a te trăsni cu ineptii băstinașe.. Intr'un cuvânt, încă de pe atunci se presimțea în d. Nichifor Crainic predestinarea unei cariere politice, unde vulgaritatea cugetării se poate exprima în forme cât mai categorice. În această direcție nu l-am mai urmărit însă, așa că razele

(Citiți continuarea în pagina II-a)

ugetării sale etnocratice au putut lumina „haosul”, fără să fi beneficiat și eu de ele. Abia după zece ani, iau din nou contact cu ideologia lui literară, găsiindu-l exact la punctul în care îl lăsasem. Cum voi face o citație mai mare, reproducându-i în întregime un articol și cum citațiile prea lungi nu se urmăresc, asă mă folosesc de toată trece-

ce aș putea avea pe lângă citirul meu obișnuit, pentru a-l ruga să o parcurgă totuși în întregime. Păgădnesc, în schimb, că aceasta e ultima citație ce fac din d. Nichifor Crainic.

GOGOMĂNIILE D-LUI E. LOVINESCU

„De multă vreme nu ne-am mai ocupat de critica d-lui E. Lovinescu. Nu ne-a interesat și nu ne interesează. Părerile sale despre alții sau despre noi n'au altă valoare decât, acel sec „cața-cata” al cotofenelor ce zboară, din copac în copac, lăsând și ele în urmă ceea ce pot. Asemenea secreții cerebrale nu merită atenție. Dar d. E. L. nu este numai un critic neputincios, care schimbă zece păreri contrare despre același scriitor, nu e numai un biet scriitor ratat, care recurge la măsuri pentru a fi luat în seamă, fie și numai prin meritate injurii, d. E. L. e pe lângă toate acestea și un publicist neonest. Neonest, fiindcă îl lipsește simțul responsabilității.

Intr'un folleton din Adevărul unde

vrea să apere împotriva d-lui N. Iorga, pe d. T. Arghezi „cel mai mare poet contemporan”, care până mai deunăzi nu avea absolut niciun talent pentru acelaș d. E. L. — a scris-o doar sub semnătură în defunctul său *Sburător*¹⁾ — criticul face afirmația că poetul în chestiune „a schimbat fața poeziei românești” și sub înrăurirea lui s'a dezvoltat toată lirica noastră, influențându-i și fertilizându-i pe toți poeții, fie ei și tradiționali (Nichifor Crainic, I. Pillat, V. Voiculescu, etc.).”

Întâia oară iese o asemenea afirmație din condeiul unui gogoman! Chiar d. T. Arghezi, pentru care lovineșe însemna până mai deunăzi baligă și mai rău decât atât, se va fi scăroinând în ceață citind asemenea năzbâtii. Ce-are aface poezia unui I. Pillat cu a d-lui T. Arghezi? Ce-are aface poezia d-lui V. Voiculescu? Și ce-au aface versurile mele? Mi s'a spus că în cărțile d-lui Lovinescu aceleași versuri ale mele sunt vlahuțiene. Acum iată-le argheziene! Sărmanul criticu!

Nu e în obiceiul nostru să ne apărăm singuri producțiile literare. Odată date la lumină, fiecare le judecă după cum poate. Iar noi nu suntem stăpâni pe judecata nimănu.

Dar pentru respectul adevărului, un critic onest ar fi putut observa următoarele:

D. T. Arghezi ne-a fost o vreme colaborator. Cu lucruri foarte decente. Și mai mult decât atât: cu

lucruri modelate după crezul artistic, atât de definit, al revistei Gândirea. Altfel, n'ar fi putut colabora. Faima poetului datează numai de câțiva ani. Crezul Gândirii datează însă dinainte de fundarea revistei și anume: dela „Șesurile Natale”, apărute în 1916, și unde se găsesc toate elementele acestui crez!

Un alt critic, d. G. Călinescu, recenzând la apariție „Cuvintele potrivite” ale d-lui Arghezi, găsea în ele ecouri și influențe succesive din variatele faze și curente literare afirmate de peste 30 de ani încoace. Și își documenta afirmațiile cu citate paralele. D. T. Arghezi e un talent care se acomodează. Liber de orice crez, el le adoptă pe rând. Și un capitol foarte interesant de studiat e influența spiritului gândirist asupra producției sale poetice. Ce-a dat mai bun d. T. Arghezi e scris în acest spirit și nu seamănă cu ceea ce scrisese mai înainte, cum nu seamănă cu ceea ce scrie de câțiva ani încoace, decând compune modernist, adoptând tehnica versurilor libere. Recitiți „psalmii” săi, recitiți frumoasa prefață a „Cuvintelor potrivite”, pentru a vedea cât de puternică a fost influența gândirismului asupra sa!

Acesta e adevărul istoric.

Și n'am fi avut niciun interes să-l spunem noi chiar; l-am fi tăcut cum l-am tăcut și până acum, — dacă nu ne-ar fi scos din rezerva obișnuită gogomania afirmațiilor d-lui E. Lovinescu. E inutil să întrebăm dacă sărmanul criticuț poate să-și sustină măcar cu o iotă documentară gogomaniile!

Dacă am reprodus un articol atât de lung, cititorul nu-si va închipui, de sigur, că am făcut-o pentru a porni la o discuție estetică sau măcar de istorie literară și un om, al cărui nivel de cultură și de expresie se precizează din primele cuvinte, ci pentru a-i da spectacolul, în adevăr rar, al unei inflații, care impresionează într'un domeniu, unde inflația este obișnuită. Iată-l pe d. T. Arghezi, poet „de faimă recentă” inspirându-se din venerabilul abecedar poetic al Șesurilor natale, din 1916, — unde se găsesc toate „elementele” crezului gândirist! Nu e de mirat că, după această ispravă, d. Crainic anunță pe coperta revistei un premiu de zece mii de lei pentru cel mai bun studiu asupra „gândirismului” conținut în biblia Șesurilor sale, pe atât de mediocre pe cât de natale.

În spaima ce-l va cuprinde, cititorul se va refugia și potoli în calmul unui peisagiu de basm autochton — căci din dosul acestei lăudăroșii se proiectează o frântură de legendă. Lângă scaunul domnesc al Împăratului, pe un divan, cocoțat pe șapte perini stă bucătarul. Nu e bucătarul vremurilor noastre, de la Leul și cârnatul, de pildă, cu scufiță și halat alb; ci o namilă tuciurie, buzată și cu părul creț, umflată de grăsime și de trufie, lăbărțată și unsuroasă, păroa-

să și slinoasă, revărsată de nu-l cuprinde întregul divan. Li povestește cu ifos Împăratului isprava uciderii balaurului cu șapte capete...

„Și unde să vezi, slăvite împărate, mâncați-aș, că scoate un cap din fintină da' eu i-l și retez cu paloșul de-i sbură cit colo, c'asa m'a făcut mama viteaz. Da' nici el nu se lasă ci mai scoate unul și eu hirsti! i-l și retez, și pe asta; da' el mai scoate unul și eu i-l tai și pe acela; ce să mă mai laud? că mi-i silă. I le-am retezat, slăvite împărate, mâncați-aș, pe toate șapte... să-mi sară ochii, dacă mint... și să-ți spună și al de Călinescu, că s'a nimerit și el de față... Și ce atita vorbă, uite și satirul de la bucătărie uns cu sânge de balaur și uite în curte și cele șapte capete ale lui... Și amu, barosane, după ce te-am scăpat de primejdie, pune vre-un grămătic împărătesc — că-i dau și eu din toată sărăcia mea zece mii de lei — să scrie și pentru ăia de-o veni povestea isprăvei mele vitejeste și, ca vorba să fie vorbă, să-mi dai de nevastă, pe fata Măriei tale...”

Dacă vreunuia dintre cititori, cumpănit între haz și indignare, i-ar veni să strige:

— Huo, cioară!

să n'o facă. Tuciuriul d. Nichifor Crainic l'ar putea învinui de rasism. E singura satisfacție ce nu trebuie să i-o dea.

E. Lovinescu

1) D. N. Crainic e invitat să citeze.

eschisă odată la patru ani, recomandă prelungirea guvernării altora, și nici prin cap nu le trece, din teamă de ridicol, să recomande propriul lor partid?!

Deviza lor și toată lupta lor e: nu vin eu, dar să nu vie nici altul.

Și, pe urmă spun că și-au făcut partid fiindcă nu se loveau cu „principiile“ nici unuia din cele existente!

Demostene Botez

nare din jura gioroiei șomai.

EXPOZEUL

PREMIERULUI

Expozeul d-lui Tătărescu a fost comentat, și urmează a fi comentat, de oficiioasele tuturor partidelor cași de presa independentă.

După patru ani de guvernare, prezentarea primului ministru în fața țării cu un bilanț de realizări

N Ă Z B Ă T I I

DUDU

Când a eșit d. Dudu Vlahide dela d. Tătărescu, unde fierbe „cazanul satanei“, — un ziarist i-a fredonat cântecul:

Frunză verde foi de dude,
Arde focu'n pae ude....

Kix

Viața literară

POETUL

de E. LOVINESCU

Sunt cinci-șase ani, de când, primind vizita unui tânăr, fui atât de isbit de contrastul dintre chipul violent smead, oriental, cu mari ochi negri, și un păr roș de flăcări crețe, încât, înainte de a-l fi întrebat cine era și ce dorea, l-am interpelat de la ușă:

— Ce e cu părul dumitale, tinere?

Așezându-se liniștit pe scaun, cu o candoare străbătută totuși și de scăpărarea cinismului, tânărul îmi răspunse:

— Ce să fie? Sunt și eu... la lună și mi s'a roșit părul.

Necuviința mă lovi atât de brusc, încât negăsind, asupra momentului, nici o replică, îmi înghiții în mine, ca de atâtea ori, rușinea slăbișunii de a nu fi procedat, la fel,

brutal. Tânărul nu păru însă a-mi înțelege dilema, deoarece stăruie în aceeași nealterată candoare:

— Il văpșisem întâi în verde dar nu mă prindea; vreau să văd cum îmi vine în roș.

Cititorul va crede, poate, că aveam în fața mea un zăpăcit. Mai rău: un poet, și încă un poet de talent, d. Virgil Gheorghiu, din care cunoșteam unele versuri apărute în *Unu* și în *Bilete de papagal*, și poate și mai mult, „poetul“ în sine, privit în latura lui cea mai caracteristică, a icalității.

*

Că îndrăzneala e una din armele timidității, este un fenomen psihologic cunoscut; dar că ea poate lua astfel de proporții pentru a o masca, nu-mi puteam închipui.

Pregătită de mult în vederea unor întrebări bănuite, replica nu răspundea de fapt, firii poetului, care recita o lecție și atât, căci, după câteva minute, își intră în realitatea lui sufltească a unei totale, absolute timidități, nemai întâlnite. Nu numai că n'aveam, așa dar, motive de a-mi regreta slăbiciunea, dar aș fi săvârșit, chiar o eroare de discernământ psihologic, dacă aș fi procedat sumar cum voiam. Intrat repede în matca lui refractată, tânărul îmi apărui așa cum era: osos, aproape numai oase, cu o figură lunguiată, brună-măslinie, orientală, cu un păr ușor creț, ce avea să revină, mai târziu la negrul lui natural, cu cărbunele ochilor adânci în fundul orbitelor, cu un aer de suavă candoare, de sfiiciune, de delicateță răspândite pe întregul lui chip descărnat. Nu mă voi ocupa aici de talentul dovedit în cele două volume *Febre* și *Marrea vânătoare* și nici chiar de excesul metaforic, spre care lunecă în noua serie de poeme citite ma-

(Cititi continuarea în pag II-a).

12. XI. 57

săptămânile trecute, ci de o plămădă suflătească atât de caracteristică pentru o specie de poezi și poate pentru „poetul” în sine, în care viața interioară și siliciunea ce o traduce în contact cu lumea, ia proporțiile unei spaimă, a unei panice. În marii lui ochi trec tot felul de năluci gonite; în fața unor chestiuni mai stricte, fălcile i se înclătează, ne mai lăsând să treacă sunetele. Într-o seară, l-am întrebat dacă a scris și sonete. Răspunzându-mi afirmativ, i-am cerut să-mi transcrie unul. Trebuind să plec, l-am rugat apoi să mă aștepte în birou pentru masă. Peste un ceas, l-am găsit, în adevăr, cu vreo trei doamne venite în lipsă. l-am comunicat atunci că fusesem la întrunirea comisiei premiilor Societății scriitorilor români, ce-i acordase o mie de lei pentru sonetul transcris cu un ceas înainte. Mușchii fetei i se contractară brusc într-o rigiditate de stricnină, gâtul i se sugrumă. Rămase, astfel câteva minute lemnos, cu ochi halucinați de flăcări în valvătae, până ce, la urmă, mușchii i se destinsă, i se muieră, și lacrimi abundente începură a-i stinge flăcările. Omul plângea, acum, tăcut, blând, învins, copil lipsit de apărare. Un ceas s'au trudit doamnele să-l îmbărbăteze, să-l readucă la realitate, să-l cerceteze. Zadarnic. Poetul continua să plângă fără întrerupere, ușurat, molcom, satisfăcut. Mult mai târziu i-am putut afla motivul emoției. Oricât de extraor-

dinar ar părea, îl dau cu scopul de a-i lumina firea: „pentru că i se întâmplă întâia oară în viață ca cineva să-i facă un bine fără să i-l fi cerut”...

Iată psihologia tânărului ce mă înfruntase atât de necuviincios în debutul prezentării lui. L-am urmărit apoi, de departe, firește, în traectoria unei vieți, aproape ireale, ascetice, spiritualizate, cu desăvârșire în marginea orânduirii sociale. Pianist de la *Schola Cantorum*, stă săptămâni în casă și cântă câte zece ceasuri pe zi, trăind dintr'o vagă lecție-două, pe bani puțini sau pe hrană, într'un fund de mansardă, cu spaima portarului neachitat, pe lângă care se strecoară ca o umbră pe ziduri, pentru a apărea apoi spectral prin redacții de ziar, unde publică articole muzicale pline de competență și chiar de vervă — el, care te privește, cu smola fierbinte a ochilor, multe minute, înainte de a fi în stare să scoată o vorbă, și rămâne incremenit, absent, tot timpul cât i se discută poeziile, după ce le-a citit sau le-a recitat atât de frumos. Ambrozia și nectarul sunt ficțiuni poetice, dar din prezența pe lume a unor astfel de fapuri ireale, fantomale, fără trebuințe trupesti, simple fascicule de nervi în continuă vibrație, trebuie să fi fost născocite de fantezia antică, a cărei viziune a poetului era totuși alta.

E. Lovinescu

pianistă cari inlocuiesc astăzi vechile nume de eri. S'a născut la Chiev, în Rusia. De copil, a fost foarte silitor și

**Pianistul
ALEXANDRE BRAILOWSKY**

arătând un talent puțin obișnuit, ru-dele bogate s'au interesat de dânsul și l-au mutat cu familia la Viena, unde era marele maestru Leschetizki.

„Brailowsky este un pianist înscut cu un simț neobișnuit pentru roman-tism. un foarte bun interpret a lui Chopin” scrie Clin Downes în „New-York”. Repertoriul său îmbrățișează întreaga literatură a pianului.

Brailowsky va da în București și un recital de piano în sala Ateneului, Miercuri 17 Noembrie, ora 9 seara. Programul acestui concert cuprinde pagini din Bach-Busoni, Hummel, Ravel, Prokofieff. Scriabine, Liapounoff, 6 bucăți de Chopin, precum și celebrul Carnaval de Schumann.

Biletele pentru recitalul **Brailowsky** se vor pune în vânzare Vineri 12 Noembrie, ora 9 jum. dim., la agentia „Jean Feder”.

...Și d. Mihail Celarianu

de E. LOVINESCU

Pe listele proconsulare de proscripție — cel puțin așa cum au fost publicate la început prin ziare — figura și numele d-lui M. Celarianu. Cine cunoaște candoarea sule-tească a acestui poet de talent nu putea să nu fie uluit. Din fericire, nu s'a mai auzit apoi nimic. Pentru a lămuri, totuși, publicul asupra suspiciunilor ce pot amenința pe ori ce scriitor de talent, voi desprinde rândurile inedite consacrate d-lui Mihail Celarianu în *Istoria literaturii române contemporane*, — rânduiri scrise cu mult înaintea evenimentelor în curs și deci, fără intenții polemice.

★

Adevăratul debut al lui M. Celi-

rianu nu trebuie căutat în volumul de *Poeme și Proză*, publicat în 1913 ci în poeziile publicate în *Sburătorul* și completeate apoi în volumul *Drumul*. Prin ce avea mai reușit la început, părea un poet conceptual și religios — fără a fi și mistic, de oarece Dumnezeu lui era dumnezeul iconografiei creștine și caracterul mai mult deliberativ. (*Și Dumnezeu ceru iertare; Iisus etc.*). Sensul liricei poetului s'a adâncit apoi în *Drumul* — în lirica pură, molcomă, resemnată, serafică (*Un cântec întristat, Ertare, etc.*). Poemele de mai târziu neadunate încă în volum și închinete florilor (*Tufănelele, Crinul, etc.*) îl pun numai aparent în linia lui D. Anghel, —

fără splendoare decorativă, dar cu un patetism interior atât de accentuat încât credem că trebuie rânduit printre cei mai buni elegiaci ai noștri.

I-ar fi trebuit acestui poet învăluitor, cu rezonanțe adânci de violoncel, doar o mai mare originalitate de expresie pentru a ocupa un loc mai de frunte în poezia contemporană.

Este destul de ciudat de a trece printre umoriști și satirici un poet liric atât de delicat și de esențial elegiac ca Mihail Celarianu.

Romanul *Polca pe furate* se clasează totuși atât de categoric în buna literatură umoristică încât nu putem ocoli o situație de fapt; pentru aceasta trebuie să uităm însă pe poet și imagina omului diafan în discreția lui.

Întâmplarea e cu atât mai ciudată cu cât umorul e extras dintr'un mediu lipsit cu totul de poezie și inaccesibil delicatetei sufletești — din lumea mahalalei care trivializează totul. S'ar fi crezut că izvorul fusesse sleit de Caragiale, întrucât în

D. MIHAIL CELARIANU

latura lui serioasă fusese explorată de alți scriitori (F. Aderca, M. Sorbul, G. M. Zamfirescu), Mihail Celarianu a dovedit că pentru un om de talent nu se sleeste nimic. Amorul republican al Miței Baston sau al Vetei a reapărut, astfel cu o prospețime de apă neîncepută.

Roman în scrisori — în care unul din elementele esențiale ale comicului este analfabetismul epistolar, greu de menținut și el pe spații mai mari, *Polca pe furate* aduce o galerie de lichele, de ariviști, de dame libere, într'o lume birocrati-

(Continuare în pag. II-a)

poeme din *Scrisori către plante* este singurul lucru pe care-l amintim, ca să nu mai pledăm cititorilor pentru valoarea volumului ce va apare.

Acuz!..

Dumitru Corbea, autorul cărții *Acuz!..* este un spirit pur și de aceea onestitate care duce direct de acolo de unde destinde: la sinceritate.

Cartea e spovedania unui tânăr captat de o grupare politică în care neofitul vedea un ideal, o salvare a clasei lui zbuciumate. Însă realitățile îl duc la desnădejde și, de aci, revolta celui înșelat care se transformă în rechizitoriu, în înfierare cinstită și integră.

În afară de aceasta cartea mai constituie un capitol din istoria mișcărilor extremiste dela noi, așa cum sunt ele în realitate, și o carte de curaj. De curaj onest.

că, în care mahalaua e mai mult în suflute decât în ierarhia socială, plină de variație, deși grupată pe firul unei intrigi susținute...

Văna comică nu apare în romanul următor, *Femeia sângelui meu*, decât incidental în câteva siluete, dar se menține cu o precizie de desen tot atât de definitivă. Timbrul cărții este însă altul, și tot atât de neașteptat pentru un poet eterat ca și umorul din *Polca pe furate*. Scriitorul se revelează un mare poet al sensualității, al trupului femeii, al cărnii, din care nu e exclusă chiar un fel de minunioasă tehnicitate neatinsă la noi.

Oricât ar fi de uluitor subiectul (un tânăr român la Paris trăiește în același timp cu sora, mama și mă-

fiscale; Revista Revistelor.

Taifunul

Editura „Naționala-Ciornei“ a pus sub tipar romanul *Taifunul* de I. Zaharia Stancu.

Taifunul apare la 4 Mai și va fi una din cărțile cele mai comentate ale actualului sezon literar.

tușa iubitei lui) romanul nu e imoral, numai lipsa de talent e imorală. În nici un moment nu avem impresia unei exhibiții voite, a unei incitații și industrii; scenele cele mai îndrăsnite, ca posesiunea mamei în chiar prezența fetei, sunt redată cu un fel de frenezie impersonală, cosmică, de mare artă și sunt determinate de atâtea motivări psihologice și fatalități inexorabile încât par firești; prestigiul talentului ne face să primim ceea ce în viață n'am primi.

Romanul, de altfel, e rău compus și are părți conventionale; rămâne însă tonul înalt, grav, care transfigurează și dă o aură posesiunii.

E. Lovinescu

scenă.

Sub

cut ca

furile

nu de

Ghica

„Crize

lui, să

dând

că dac

să-i sp

Un a

dispera

viziteze

Știrbey

Sa!” i

ras.

Dar

apare

îndată

Luca

ruchier

chauer

zantă

ria Sa

plecat,

cu un a

sonală

MEM

xact p

trelor

știle de

De vorbă cu d. E. Lovinescu despre problemele de actualitate literară

Câmpineanu 40.

Urc, poate pentru cea din urmă oară, treptele îmbătrânitei clădiri. În curând, târnăcopul ediliilor „esteți” va distruge zidurile violent sărutate de vremuri. Pietrele, măturii ale unui trecut de suberb entuziasm și permanentă tinerețe, se vor prăbuși, sacrificate.

Sediul „Sburătorului”, primul leagăn al modernismului românesc, va pieri înăbușit de nouile teorii... urbanistice. Clădirea, de care se leagă ultimele două decenii de frământări și curente literare, va dispărea în câteva ore, făcând lor unui „blok” modern.

— De douăzeci de ani și mai bine, locuiesc aici, îmi mărturisește, cu glasul puțin șovăitor, maestrul. În camera aceasta s'a perindat câteva generații de scriitori și tot aici au avut loc ședințele aceluia „Sburător”, cenacul fără de care nu se va putea niciodată înțelege dezvoltarea literaturii moderne românești.

— Și unde se va muta „Sburătorul”?

— Nu știu... Nu m'am gândit încă.

Tăcere.

Mă încearcă un regret. Maestrul mă privește tăcut. Se gândește poate, cași mine, la tânărul timid și provincial, care a urcat acum câteva luni treptele, cu pași nehotărâți și s'a pomenit sunând, „ca din întâmplare”, la ușa maestrului.

Câte himere și câte speranțe în mintea adolescentului!...

Astăzi, toate lucrurile acestea aparțin trecutului!...

Maestrul nu s'a despărțit definitiv de liniștea Fălticeniilor. L'am „aflat între două trenuri”, la biroul său, aplecat deasupra unor texte.

Acelaș amfitrion amabil. Mă primește zâmbind și îmi răspunde cu generozitate:

— Această lungă retragere în singurătate și acalmie este una din condițiile favorabile creației?

— Pentru opera de creație pură, trebuie o gestație lentă, retrasă în propria și exclusivă ei prezentă. Literatura de imaginație este produsul unei adevărate obsesii, unei adevărate monomanii; ea presupune ruperea momentană a tuturor adevăratelor cu viața. Artă nu este copia vieții, ci retrăirea și elaborarea ei într-o viziune nouă, într-o interpretare personală a datelor prime ale realității. În această izolare și presiune a unor reacțiuni spirituale am scris Buzu, Firu'n patru, Mite și Bălăuca. Câteva luni a trebuit să rup legăturile cu lumea pentru a trăi visul interior care e la baza oricărei opere de artă.

RECOLTA LITERARĂ A UNEI VERI

— Ce ați lucrat vara aceasta?

— Anul acesta, activitatea mi s'a îndreptat în altă direcție. Romanul ce va apărea la „Socec”, sub titlul *Diana*, era scris mai de mult; nici una din cărțile mele nu i-am lăsat un spațiu atât de larg între elaborare și publicare: un an și jumătate. În acest răstimp, am avut tot răgazul s'o transcriu de două ori și s'o revizuiesc pe text de cel puțin zece ori.

— Vorbeați de o preocupare de alt ordin.

— Într'adevăr. După o întrerupere de șase ani am revenit la critică. Se știe că după isprăvirea celor două cicluri critice: *Istoria civilizației române moderne* în trei volume și *Istoria literaturii române contemporane* în cinci volume, activitatea mea a deviat spre creația liberă, mai întâi sub forma celor două volume de *Memorii* și, apoi, sub forma celor patru romane publicate și al celui de al cincilea: „Diana”.

...După șase ani, criticul se întoarce la uneltele sale. În luna Septembrie, urmează să predau editurii Alcalay o *Istorie a literaturii române contemporane* (1900—1936). O bună parte a materialului acestei istorii am mai tratat-o în lucrarea mea cea mare în șase volume (din care al cincilea netipărit) — ce se opria însă la 1926 și se risipa în dezvoltări polemice, reclamate de dimensiunile operei și de cutențele ei.

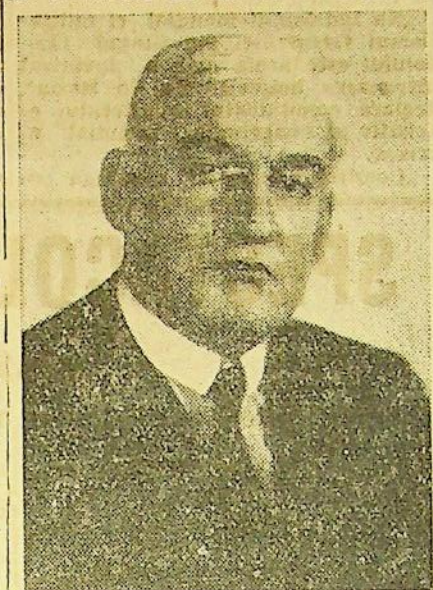
DESPRE NOUA „ISTORIE A LITERATURII ROMÂNE”

— Care va fi aspectul acestui volum?

De data aceasta, e vorba de un singur volum compact de 400-500 de pagini, sub formă mai mult de manual, care va cuprinde numai rezultatele unor studii de peste treizeci de ani: fără polemici și fără discuții, ci numai cu certitudini sau celace cred eu că sunt certitudini.

...urmăriți cu această istorie

susținută și de o critică înțeleghătoare reprezintă astăzi o certitudine ce poate îmbrăca o formă istorică. Evenimentele petrecute în Mai și cu urmări încă sub ochii noștri ne dovedesc că nu există decât o

D. E. LOVINESCU

singură literatură: literatura ei estetică, ai cărei exponenți mai expresivi în ordinea creației lirice, epice și psihologice sunt: T. Arghezi, Liviu Rebreanu și Hortensia Papadat-Bengescu. Toate încercările de a turbura apele literaturii prin considerații eterogene puteau prinde acum treizeci de ani; azi birușta esteticului este un fapt istoric și, cu

toată resmerița noastră ideologică, n'am văzut un singur scriitor de talent abătându-se de la sensul artei lui. Unanimitatea omagială a criticii în jurul aniversării d-lui T. Arghezi a arătat că nu pot exista două păreri autorizate și cu simțul răspunderii în privința valorilor absolute....

Iată pentru ce am acceptat să revin la uneltele mele și să expun sub o formă concisă, clară, rezultatele unei lungi experiențe, pentru ca ele să se scoboare și în masele al căror gust amori încă înzestrat de agitații ce n'au nici o legătură cu arta.

Dar despre aceste lucruri vom sta poate mai pe larg de vorbă, în curând.

*

Comentarea problemelor de actualitate literară ne aduce, inevitabil, la „cazul” lui Bogdan Amaru, scriitorul tânăr care a încercat să se sinucidă, acum câteva săptămâni, din pricina mizeriei.

— Îmi anunțase sinuciderea lui încă de acum câteva luni. Maestrul desface o scrisoare și citește: „As vrea să-mi creștez o gură în piept, să sorb lama cuțitului până la plăsele...”. Nici o societate culturală nu s'a învrednicit să salveze pe acest mare talent. Nu e o sinucidere. E un asasinat!...

Drama tânărului scriitor a întunecat pereții, odată cu umbrele serii. Mă despart de maestrul cu ochii umezi și cu regretul unei sărbători prea repede trecute....

G. A.

Intr'un folleton din Iulie trecut intitulat „Caren de portrete” am pus pe patru coloane cele patru portrete, pe care mi le-a consacrat d. G. Călinescu, toate contradictorii, trecând de la laudele cele mai extravagante la cele mai totale negații cu privire la aceleași puncte. N'am tras altă concluzie de cât cea evidentă a incoerenței. De atunci d. G. Călinescu a construit al cincilea portret, căutând să-l dea o consistență prin sinteza laudei cu critica într-o dozare, pe care o credea abilă, și probabil utilă scopurilor sale momentane. Nu mă voi ocupa de aceste mizere procedee, intru cât nu se încadrează în critica literară.

✱

Acum, în urmă, d. G. Călinescu mi-a analizat ultimul meu roman MILI. Pornite dintr'o astfel de dezordine pasională, judecățile de valoare nu pot interesa de cât ca testimonii psihologice; voi trece, așa dar, în domeniul faptelor, ce nu pot suferi controversă, reproducând spre exemplificare, un pasagiu:

„Situările din Duliu Zamfirescu au trecut în opera d-lui Lovinescu probabil printr'o înăurire strict literară, pe nevănuite, fiindcă de vreo consimțire teoretică nu poate fi vorba, d. Lovinescu fiind nici vorbă un democrat. Teme literare așadar, însă evidente. MILI e fata de boieri martirizată de bădăranul Lică, ajuns ministru prin parvenire și uzurparea clasei boierești fiindcă el e fiul unui vechi și sau contabil. Cu toată înălțarea lui, „boerii” îi vor păstra un dispreț statornic. Tot ce face Lică e vulgar, tot ce face Clenciu e distins. Există și bătrânul ca reprezentant al urii implacabile de clasă. Este moș Alecu, care se bucură numaidecât de divorț. Cași în opera lui Zamfirescu femeia fără reazim se înțelege cu bătrânul. Să nu uităm că Bătrânul este titlu unei piese de teatru a d-lui E. Lovinescu în colaborare cu d-na Papadat-Bengescu unde se tratează exact aceeași temă: discordia insolubilă între femeia distinsă, unită cu bătrânul aristocrat și bădăran”, etc.

✱

Îată răspunsul meu:

Nu e un rând din pasagiu acesta, care să nu fie din domeniul elucubrației; nu există în cartea mea o problemă socială de substituție de clase; nu există nici „boerii”, nici „plebei”; există, ca oriunde, numai oameni de treabă și oameni fără scrupule morale — și atât. În adevăr:

1) MILI nu e „o fată de boieri — martirizată de bădăranul Lică” — pentru că e o fată de familie răzășască, aproape rurală, și îmbogățită în a doua generație prin hârnicie.

2) Lică n'a ajuns ministru „prin uzurparea clasei boierești” — căruia „boerii” îi vor păstra un dispreț statornic — pentru că în toată cartea nici nu există măcar noțiunea boeriei — ci numai a valorilor morale.

3) Moș Alecu nu e un „reprezentant al urii implacabile de clasă” — pentru că Moș Alecu e un modest avocat de provincie cu singura calitate de a fi om de treabă.

4) „Tot ce face Lică e vulgar, tot ce face Clenciu e distins” — dovada cea mai bună că nu există distincțiuni de clasă ci de însușiri sufletești. Lică și Bizu sunt veri; unul e băiat de casier și celălalt de armurier.

5) Piesa Bătrânul nu este opera mea nici măcar în colaborație. E regretabil ca un critic care a scris sute de pagini despre mine și și-a creat o specialitate în a-mi zugrăvi portretul, reușindu-și-l doar pe al său, poate face astfel de confuziuni.

6) În piesa d-nei Hortensia Papadat-Bengescu nu e vorba de o femeie unită cu un „bătrân aristocrat și bădăran”. Eroul nu e nici bătrân nici aristocrat nici măcar bădăran.

Și cu aceasta închei, și aș dori să fi pentru totdeauna. Priveliștea dezordinii lunecată până în domeniul faptelor materiale, ușor de controlat, nu poate de cât mahnii.

E. LOVINESCU

„Cavalerul Rozelor” la Opera Română

Astăseară, Sâmbătă 18 Decembrie 1937 se reia pe scena Operei „Cavalerul rozelor” de Richard Strauss cu d-nii: George Niculescu-Bassu, N. Dumitrescu, Eliachim Algazi, Viorel Chicideanu, Lucian Nanu, G. Oprîșan și d-nele Elena Basarab, Marie Snejina, Emilia Gutianu, Nella Dimitriu, Virginia Miciora.

Spectacolul va fi dirijat de maestrul Alfred Alessandrescu.

Se atrage atenția publicului că acest spectacol începe precis la ora 8 seara.

nu a fost de a cucerii pământul german — ci de a apăra pământul francez și în general de a cruța Europa de o hegemonie acerbă.

Dealtfel, Germania, ori de câte ori a putut, a înțeles frâna istorică pe care o constituia stăpânirea Rinului și a făcut eforturi disperate spre a se libera de capitulația aceasta atât de trebuincioasă păcii.

Marele om de stat al Germaniei, Bismark, cancelarul de fier, a pus sabia teutonă la Rin, a înfipt-o adânc în pământul alsacian și loren — nu pentru că ar fi avut de rezolvat o problemă națională prin stăpânirea acestor două provincii, ci pentru că „rațiunea de stat” îi dicta astfel. „Rațiunea de stat” este, în fond, și argumentul francez. Populațiunea alsaciană nu poate fi alipită cu ușurință nici Franței, nici Germaniei. Istoria a vrut ca Rinul să curgă în ținuturi unde oamenii s'au adunat ca în vaste furnicare. Dela isvoare până la aruncarea în mare, fluviul acesta udă țărișoare fără naționalitate definitivă: Elveția, Alsacia, Lorena, Saar, o bună parte din Renania, Luxemburg, Belgia, Olanda. Amestecul de rase, de limbi, de culturi, de istorie, în lungul Rinului este uluitor. Malurile lui nu sunt, prin urmare o chestiune națională — ci o mare problemă strategică.

D. Johannes Haller însă nu se li-

pleta: Matei Millo, Costache Carageale, Vasile Leonescu, I. Livescu, Ana Ciupagea, G. Ciprian. Dintre aceștia, Livescu — care a redactat, între anii 1893-1894 și 1896-1898, cele două serii ale Revistei Theatrelor, — a scris și împunătoarea carte de amintiri: Treizeci de ani de teatru. Căci (venim la a doua

Dacă puternicul efort care se vede în minunata „Paradă a surdo-muților” nu l-a istovit, să notăm că d. Sergiu Dumitrescu romancierul va da de lucru criticii literare mai mult decât i-a fost dat celui alt — actorului — să deștepte luarea-aminte a cronicarilor teatrali.

Barbu Lăzăreanu

Cincizeci de ani de simbolism

de E. LOVINESCU

La împlinirea a cincizeci de ani dela producerea mișcării simboliste în Franța, se poate vorbi cu mai multă obiectivitate și discernământ despre sensul ei intim.

Mișcările literare nu pornesc, în genere, dela concepții definite a-prioric, ci dintr-o tendință comună de reacțiune împotriva unor formule învechite de artă; formula viitoare isvorăște dintr-o elaborație înceată și obscură necristalizată într-o conștiință de sine decât mult mai târziu. Ura împotriva înaintașilor este adesea singura trăsătură de unire a soldaților idealurilor noi, pe care, după victorie, totul îi desparte. Pornit și el dintr-o reacțiune împotriva naturalismului, nu trebuie să considerăm simbolismul numai prin

latura lui negativă, ci și prin caracterele esențiale ce-i dau un aspect și o unitate interioară. Așa, de pildă, nu trebuie confundat cu individualismul în artă, cum îl confundă mulți din istoriografia lui, ca Remy de Gourmont, care spune că „simbolismul e o literatură foarte individualistă, foarte idealistă și a cărei varietate și libertate trebuie să corespundă unei viziuni personale a lumii” — de vreme ce orice talent adevărat reprezintă afirmația unui individualism. Simbolismul nu e nici numai un principiu de eliberare dintr-o formulă literară veche, întrucât orice școală nouă pornește din dorința emancipării, așa, ca exemplu, în literatura română simbolismul nu înseamnă numai descă-

tușarea poeziei din tiparele eminescianismului, fiindcă în cazul acesta Coșbuc ar fi fost primul nostru simbolist și nu reprezentă, de asemeni, numai o revoluție metrică, după cum nu reprezintă numai căutarea ineditului senzației sau expresiei, întrucât primenirea fondului și a formeii constituie un principiu de evoluție generală. Simbolismul este de o natură mai specifică; în substanță, el se rezumă la adâncirea lirismului în subconstient, prin exprimarea, pe cale mai mult de sugestie, a fondului muzical al sufletului omenesc. Esența muzicală i-a fost recunoscută, dealtfel chiar de făuritorii lui. Dacă principiul „de la musique avant toute chose” al artei poetice verlainiene se poate încă raporta la o muzică exterioară, indicațiile poezilor ce au cugetat asupra propriei lor arte, nu mai lasă nici o îndoială asupra problemei.

În scopul asigurării executării principiilor enunțate, convenția e-

tușarea poeziei din tiparele eminescianismului, fiindcă în cazul acesta Coșbuc ar fi fost primul nostru simbolist și nu reprezentă, de asemeni, numai o revoluție metrică, după cum nu reprezintă numai căutarea ineditului senzației sau expresiei, întrucât primenirea fondului și a formeii constituie un principiu de evoluție generală. Simbolismul este de o natură mai specifică; în substanță, el se rezumă la adâncirea lirismului în subconstient, prin exprimarea, pe cale mai mult de sugestie, a fondului muzical al sufletului omenesc. Esența muzicală i-a fost recunoscută, dealtfel chiar de făuritorii lui. Dacă principiul „de la musique avant toute chose” al artei poetice verlainiene se poate încă raporta la o muzică exterioară, indicațiile poezilor ce au cugetat asupra propriei lor arte, nu mai lasă nici o îndoială asupra problemei.

„O intenție muzicală, scria Mallarmé, domină simbolismul. În el găsim un idealism ce refuză materialele naturale și respinge, ca brutală, o gândire directă ce le leagă, pentru a nu păstra decât sugestia”.

Continuator al lui Mallarmé, Paul

Valéry insistă în același sens: „Ceiace s'a botezat symbolism se rezumă foarte simplu în intenția de a-și lua bunul său, din Muzică”.

Natura fondului impunea dela sine stări sufletești vagi, neorganizate; natura formeii pe bază de sugestie impunea solubilitatea versului și revoluția prozodică, privită apoi de unii critici ca nota diferențială a simbolismului. Modulile de expresie ale artei se reduc la două tipuri ca corespunzătoare unor categorii anumite de sensibilitate, tipul obiectiv și tipul subiectiv, pe a căror prezență, sub alte nume, Nietzsche le-a determinat-o în tragedia greacă, sub forma extazului dionisiac și a contemplației apolonice — ca puncte de plecare ale tuturor creațiilor artistice, întrucât nu se poate concepe o formă care să nu porceadă fie din contemplația obiectivă a lumii, fie dintr-o exaltare subiectivă.

În jurul acestor două axe s'a grupat deci arta tuturor timpurilor, clasicismul și naturalismul prin cunoașterea lumii pe cale sensibilă, romantismul și simbolismul prin a-

Continuator al lui Mallarmé, Paul

(Citiți continuarea în pagina II-a)

dăncire în subiect, fie pentru a-l cerceta, fie pentru a se folosi de dânsul ca de un principiu exclusiv al cunoașterii.

Idealismul lui Kant n'a rămas numai în domeniul speculației filozofice, deoarece multe din încercările artei moderne se reclamă de la o filozofie, care tăgăduiește putința cunoașterii obiective; din moment ce lumea este reprezentarea mea, pare logic ca și arta să nu porcească din afară, ci dinăuntru și să nu cuncască alte legi decât legile interioare ale spiritului creator. Expresionismul este ultima concluzie a idealismului kantian; suprimând realitatea, așa cum o percepem prin simțuri, el o crează din nou prin elaborația pur subiectivă a artistului; suprapunerea reprezentării peste realitate devine zădarnică, de vreme ce artistul e demiurgul propriei sale opere. Între reproducerea cât mai fidelă a lumii, pe care ne-a dat-o, pentru studiul omului literatură clasică, și, pentru studiul organizațiilor sociale, naturalismul contemporan și ultimile producții expresioniste ce nu țin seama de realitate, — se înseamnă, așadar, evoluția artei prin școli și genuri diferite. Toate operele de artă porcesc dela obiect sau dela subiect; extremsite sau împăciuitoare, ele sunt stăpânite de una din aceste două tendințe ale spiritului: de a reflecta prin contemplație sau de a

se proiecta și a deforma prin proprie elaborație.

*

Explorând sufletul pentru a ajunge până la fondul lui muzical, simbolismul nu e arta particularului și, prin esență, dacă nu și ca expresie, nu e o artă națională, ci una umană. Această lipsă de caractere etnice evidente i-a adus contestația tuturor scriitorilor tradiționaliști, care plecând dela premiza originalității etnice trag concluzii și în domeniul artei și interpretează lipsa etnicului ca o lipsă a esteticului. La noi, ca și la alte popoare de formație recentă, etnicul a devenit, astfel mărul de discordie a două concepții extremiste: unii publiciști îl consideră ca un element ușor de identificat, în cele mai neînsemnate producții artistice și indispensabile în determinarea valorii oricărei creații, alții, la celălalt pol, contestă orice diferențiere etnică a expresiei artistice.

În realitate, problema etnicului există după cum există și problema raselor: imigrațiile, încrucișările, imposibilitatea precizării elementelor distinctive n'au reușit să distruge conceptul rasei, ci l-au lărgit numai sensul; rasele nu sunt creațiuni biologice pure, ci formații istorice, alterate, transformate și precipitate de împrejurări fizice ca și de împrejurări morale și istorice. Etnicul este, așa dar, o condiție a

esteticului, care pleacă dela sensibilitatea mlădiată de biologie și de determinismul istoric și realizată într'un material verbal, el însuși depozitarul milenar al unui suflet colectiv. Neputința de a preciza fără controversă caracterele specifice ale artei românești nu înseamnă de cât inexistența unei tradiții în mai toate ramurile creației artistice și califică numai stadiul procesului de formație a civilizației noastre. Dacă problema etnicului în artă este o problemă reală ea trebuie însă menținută în cadrele ei firești; etnicul e un determinant estetic, dar nu se confundă cu însuși esteticul și, prin urmare, în nici un caz, nu poate fi considerat ca un principiu de valorificare. Esteticul este o categorie specială a sensibilității omenеști ce se dezvoltă în cadre și material etnic, dar se conduce după legi proprii: prezența mai evidentă a etnicului într-o operă de artă nu afirmă nimic asupra valorii ei, ci o determină cel mult sub raportul psihologiei rasei. Tot așa și absența lui în elemente ușor de recunoscut (căci absența nu poate fi niciodată totală, întrucât însuși materialul întrebunțat — cuvântul e totdeauna național) — nu înseamnă și o condamnare sub raportul estetic. Trăgându-și izvoarele din straturile neorganizate ale subconștientului, în care diferențele naționale se simt mai puțin, simbolismul este în adevăr mai slab impregnat de

culoare etnică, fără ca prin aceasta să fi încetat de a fi o formă posibilă și valabilă de expresie artistică.

În al doilea rând simbolismul român a fost combătut ca o școală literară de importanță franceză. Exercitându-se la începuturile literaturii noastre într-o epocă lipsită de critică, influența literaturii romantice franceze a devenit mai târziu un obiect de studii științifice, care, ca orice fenomen consumat, nu mai putea trezi resentimente; deslănțuindu-se chiar sub ochii noștri, influența poeziei simboliste s'a lovit de puterea de rezistență nu numai a unei inerții firești dar chiar și a unei critice metodice. Pe când la 1830 aveam o literatură fără trecut, critica se putea ridica acum în numele unei „tradiții literare” călcată de noile curente. Mișcarea simbolistă n'a avut, apoi, caracterul de universalitate al mișcărilor romantice: de esență pur estetică, fără contingente cu naționalismul, fără o atitudine față de viață, ea n'a putut avea nicăieri o influență pe suprafețe mari.

Și ca ultimă constatare, simbolismul nu ne-a venit cu prestigiul unei mișcări consolidate; înainte de a i se fi recunoscut însemnătatea revoluției, el a întâmpinat și în Franța împotrivirea criticii tradiționaliste. Privit și acolo ca o formă de decadentă, era și mai firesc să fie combătută, cu înverșunare spo-

rită la noi, popor tânăr, în plină formație...

*

Symbolismul nu e o formulă de artă definitivă, ci un simplu fenomen de sincronism. Nou prin tendința lui de emancipare a artistului din tiparele vechi, diferențiat prin adâncirea izvoarelor lirismului, revoluționar în prozodie și în tehnica versului și a limbajului metaforic, consolidat prin participarea la mișcare a celor mai însemnați poeți ai epocii, era fatal ca simbolismul francez să exercite o influență asupra literaturii europene și, cu deosebire, asupra literaturii noastre. Tot așa, după cum o exercitase romantismul la începutul veacului trecut și naturalismul spre sfârșitul aceluiaș veac. Trăind în cadrul unei legi generale de sincronizare a vieții culturale contemporane, mișcarea simbolistă de la noi a fost, așadar, un fenomen natural de interpenetrație a curentelor literare. Viața culturală a fiecărui popor e o placă sensibilă ce înregistrează aproape toate creațiile culturale de pe glob a căror durată atarnă însă de vitalitatea lor proprie. Symbolismul a dispărut azi ca mișcare organizată; revoluția lui în sensul idealismului și al explorării subconștientului prin stările lui muzicale își supraviețuiește însă prin câștiguri trecute în patrimoniul obștesc al lirismului.

E. Lovinescu

diat, dar în curând. Fumatul pentru tineretul feminin mai ales a devenit o modă, cu tirania obișnuită a modelor. Cu greu i se poate sustrage. Totuși dacă i s'ar recunoaște primejdia și gravitatea, s'ar găsi în hotărîrea fiecărei pătimase calea pentru ocolirea sau combaterea ei.

Petre V. Haneș

Persecutarea creștinismului în Germania nu-i impresionează pe hitleriștii noștri; demascarea colonelului de la Rocque, nu-i rușinează pe fasciștii dela București. Deviza partidelor noastre „naționaliste” și „creștine” este, mi se pare, Christos Regele, Națiunea. În apărarea Cru-

Taman... în preajma plecării?!

*

GOGO-CUZIȘTII acceptă să rămână liberalii.. numai să nu vie național-tărăniștii!

D. Goga știe că n'a fost așa rău sub liberali!

Scene din viața literară

Chi vuol...?

de **E. LOVINESCU**

Am reprodus două din articolele l-lui N. Iorga din *Cuget clar* asupra mea și asupra *Istoriei literaturii române contemporane*, pentru a părerile atât de definitive ale l-lui profesor meritau să fie răsândite cât mai mult în interesul urificării literaturii române, — ingurul scop urmărit, după cum e știe de domnia sa cu o dezințere totală. Să nu se creadă, totuși că eforturile sale s'au oprit aici; seria din *Cuget clar* a ajuns la al șaptelea articol și se află în viața înepuștă ei. E regretabilă, rește, neputința de a le reproduce pe celelalte și din pricina lun-

ginii lor și — în urma experienței cu d. I. A. Rădulescu-Pogoneanu — de teama unei eventuale opreliști prin portărei. Spiritul rămâne însă același: cumpanit, imparțial și profund obiectiv; iar doctrina, așa cum o știm din celelalte lucrări de istorie literară ale marelui cărturar. O singură obiecție aș avea de făcut, și îmi iau libertatea să-o fac, întrucât ea nu tinde să-i surpe autoritatea ci, dimpotrivă, să i-o întărească. Părerile sale critice se bucură obștește de o autoritate morală atât de mare încât nu mai au nevoie de a fi sprijinite și pe autoritatea altora cu mult mai pu-

țin necontestată. Într-o rubrică permanentă, cu titlul de „*Și alții judecă așa...*” d. profesor adună cu toate acestea tot ce s'a scris împotriva mea în curs de treizeci de ani, și tot ce se mai scrie și azi prin foile provinciale sau chiar prin ziarele din Capitală, nelăsând la oparte nici simplele manifestări epistolare... În numărul din urmă, de pildă, d. G. Tutoveanu, din Tecuci, publică o scrisoare, unde tine să divulge motivul pentru care îl urmăresc de douăzeci și cinci de ani cu o ură sălbatică și oarbă.” și

(Continuarea în pag. II-a)

N Ă Z B A T I I

FUZIUNE

Partidul a-lui Goga a fuzionat cu partidul *romilor* de sub șefia d-lui Lăzurică.

...Asta...în cadrul acțiunei de românizare!

Kix

anume faptul că în acea epocă fericită a tinerețelor noastre, domnia-sa a lăsat să apară într-o revistă a domniei sale o dare de seamă nefavorabilă asupra unui volum al meu datorită unui colaborator oarecare, și că chiar de atunci aș fi rostit la o cafeana niște amenințări memorabile ce s'au realizat peste un sfert de veac. Nu cred să fi avut plăcerea de a-l fi cunoscut vreodată personal pe d. Tutoveanu, și cu atât mai puțin, nu-mi amintesc de revista, articolul și de fiiorașă mea amenințare; nu-i cunosc de cât producțiile literare, pe care mi le-a trimis în repetate rânduri și, ultima dată, chiar în vederea *Istoriei*, pe care știa că o am în lucru. Dar nu pentru d. Tutoveanu scriu aceste însemnări ci pentru d. N. Iorga, cu singurul scop de a-i exprima, cu tot respectul cuvenit, părerea că autoritatea sa nu are nimic de câștigat sprijinindu-se pe autoritatea fără acoperire a d-lor Al. Cazaban, Cocos, I. U. Soricu, Paul I. Papadopol, consilierul, I. Molea, G. Tutoveanu și alți purificatori ocazionali ai literaturii noastre.

*

Stăruința de a aduna de pretutindeni articole, mai mult sau mai puțin provocate, notițe, scrisori, epigrame, împotriva cuiva, de la

oameni de simplă bunăvoință, îmi trezește amintirea unei vechi lecturi, de acum vreo patruzeci de ani, pe care aș voi să o improspătez pentru asemănarea pregnantă a situațiilor. E vorba de volumul de călătorie în Italia a lui Théophile Gautier — călătorie datând și ea de aproape o sută de ani.

Prin unele orașe sau orășele ale Italiei centrale, ne povestește, anume Gautier, în timpul serbărilor sau numai al aglomerațiilor duminicale din parcurile publice, nevoia a creat o profesiune în adevăr neașteptată. Cum parcurile de atunci, ca dealtfel și multe din grădinile publice de acum din orășelele provinciale, nu erau prevăzute cu anumite adăposturi necesare în astfel de împrejurări, un vlăjgan, bine înfipt pe niște picioare uriașe, cu o pelerină lungă până în pământ, cu unul din capete aruncat pe umărul stâng, în felul toscan, se preumbla prin mijlocul mulțimii, rostind confidențial, deși încă destul de tare, pentru a fi auzit de cei interesați:

— *Chi vuol cacare?*

*

După ce făcea ocolul alcelor principale, se retrăgea cu demnitate, fâlfâindu-și ca un semn de raliere, colțul pelerinii pe umărul stâng, spre vreun loc mai îndepărtat al grădinii, unde se înfiea măreț, în

picioarele lui solide, ca doi piloni de poartă de cetate, slobozindu-și pelerina până la pământ. Omul strâmtorat de nevoe se lua repede după dânsul și, cu priviri laterale în dreapta și în stânga, se mistuia sub larga pelerină, lăsându-se, asfel, nevăzut, pe vine, în timp ce, devenit deodată iubitor al naturii, dar, în realitate, ca să se ferească de mirosul ce se ridica de desubt, adulmecând cu nasul pe sus aromele văzduhului, gliganul se prefăcea că admiră înroșitul amurg ce se lăsa măreț pe crestele pleșuve ale Apeninilor.

Când, ușurat, însfârșit, omul de sub pelerină se ivia voios la lumina zilei, cu mâna întinsă, vlăjganul îi spunea milog:

— *Due soldi, signore*, pentru a-și reîncepe apoi ocolul prin aleele înbulzite de oameni, repetând confidențial invitarea:

— *Chi vuoi cacare?...*

Dacă ochii îți străbat zările destinelor noastre literare și nasul îți adulmecă aromele tradițiilor naturale — nu mai e nevoe să-l adăpostesti sub pelerină, de pildă, — pe d. Paul I. Papadopol.

Putet — ca să ne exprimăm, pentru decentă, pe latinește.

E. Lovinescu

Anexă la „Careu de portrete“

Spre sfârșitul articolului meu „Careu de portrete...” spuneam că în spațiul unei luni d. G. Călinescu a interpretat în două chipuri diametral opuse una din bucățile (Comisia medicală) din volumul III al Memoriilor mele. Cum o astfel de afirmare nu poate fi valabilă de cât pe bază de dovezi, ce-mi lipseau în acel volum, sunt dator citatele respective. Iată ce spunea d. G. Călinescu în Adeverul literar din 23 Mai despre acel capitol al Memoriilor:

„Ne oprim la fragmentul Comisia medicală, care pune cu toată sinceritatea și brutalitatea problema însăși a existenței morale a scriitorului în mijlocul societății noastre. Simpatia noastră este întreagă pentru d. E. Lovinescu și scene ca acelea pe care le relatează sunt cu totul penibile. Silit de starea sănătății, scriitorul s'a dus la Instituția de care depinde spre a obține un concediu medical. Deși persoană cunoscută și de atâtea decenii stimată în lumea intelectualilor, a fost supus cu suspiciune examenului medical. Dar să dăm cuvântul chiar d-lui E. Lovinescu:

„... Aha, care va să zică, dumneata erai cu cererile astea fanteziste, pe care le-am respins eu. Auzi, mă rog, litiază renală!

— Poftim? mă dădai eu un pas îndărăt că lovit de o piatră în față.

— E vremea să se isprăvească odată, domnule, cu certificatele astea de complezență. Auzi dumneata la 7 Octombrie litiază renală... la 7 Noembrie litiază renală... la 7 Decembrie tot litiază renală și acum cu certificatul altui doctor, hop! cefalalgic pe bază de hipertensiune!

— Domnule, replicai eu strâmbat de insultă, eu sunt un om notoriu

și de o conștiință tot atât de notorie.

— Ii fi... dar noi doctorii n'avem conștiință profesională...? Și, în definitiv, de unde esti dumneata, domnule, din Capitală ori din provincie?

— Eu sunt E. Lovinescu, răspunsei apăsător.

— Am întrebat de unde ești?

— Eu sunt E. Lovinescu, scriitorul, mă încăpăținai să-i înfrunt o ignorantă intolerabilă într'un minister al culturii.

El mă privi lung cu aerul:

— Ce tot bâigui ăsta?”

Toate acestea sunt lucruri, cum zic, intristătoare.

Iată acum și comentarul diametral opus sugerat de aceeași scenă în no. din Iulie a Vieții Românești:

„Criticul care ironizează pe d. Iorga de a țipa peste tot: „Eu sunt Neculae Iorga“ strigă la rândul-i, cu penibila circumstanță agravantă de a nu fi cunoscut: „Eu sunt E. Lovinescu, scriitorul notoriu...” Bolnav, având nevoie de un concediu, criticul merse la comisia medicală.

— Desbrăcați-vă! zise doctorul cu un ton profesional și absent.

Criticul fu mirat de această pretenție la care se supun și regii. — Eu sunt E. Lovinescu... Eu sunt E. Lovinescu scriitorul... eu sunt un om notoriu și de o conștiință tot atât de notorie...

Indiferența medicului dovedi scriitorului care nu avea filozofia vieții că nu era notoriu. D. E. Lovinescu teși cu lacrimi în ochi (?), un altul plinse și el și plinsul spori și mai mult sentimentul de grandioasă singurătate a criticului...

Cred că se cuvine să adaug și aceste două citate la portretul d-lui G. Călinescu.

E. Lovinescu

Nu fii obraznic!

de E. LOVINESCU

Zilele trecute m'am urcat pentru întâiași dată în autobuzul No. 32, ce inspiră încredere prin soliditatea lui de adevărat vagon cauciucat, bine ferecat și cu o galbă atât de elegantă. Abia suit și nedesmeticit încă de inovația taxării chiar la ușă, în momentul când mă pregăteam să plătesc, mă văzui brusc proiectat în celălalt capăt al platformei, gata să mă prăbușesc, dacă nu mă îmbrățișau doi călători; cu o suspensiune mizerabilă, și cu o plecare și oprire bruscă, frumosul și lungul autobuz pare să fie unul din cele mai moderne instrumente de tortură, inventate în apus sau vreun sistem nou de Luna-Park, ce ține să ofere călătorului

benivol, plăcerea violentă de a se vedea maltratat, isbit și prins ca o minge la fiecare din numeroasele stații, unde se oprește...

Abia revenit în fire, nu-mi rămânea de cât vaga satisfacție interioară de a privi cum și ceilalți călători nou urcați sufereau aceiași brutală proiectare, când la o stație un poet cunoscut îmi oferi diverssiunea unui bolid intrat prin față, deși regulamentul obligă urcarea pe din dos, unde, de altfel, se plătește și taxa; intrarea pe din față nu constituie, așadar, numai călcarea unei norme ci poate fi interpretată și ca o încercare de fraudă. Poetul, trebuie să adaug, e un om deosebit de bine crescut, doctor în

drept de la Paris, cu o delicateță și discreție ce-i acordă de la primul contact un aer de distincție impusă chiar până la un fel de absență față de toate comandamentele totdeauna riguroase ale vieții sociale, de care se și ține retras. Abia intrat și poate vesel de a se fi văzut într'o parte a autobuzului cu mai puțin tangaj și rău de mare, poetul fu apostrofat de taxator de la celălalt capăt al autobuzului:

— Ei, domnule, intrarea nu-i pe acolo!

— Nu fii obraznic! îi replică brusc și foarte lapidar, suavul meu poet, doctor în drept de la Paris.

— Pentru ce-l faci obraznic, domnule? i-o tăie însă chiar de lângă dânsul, un călător apoplectic, îndesat, cu niște pachete pe genunchi, tip național și podoabă a urbanisticei periferice. De ce-l faci obraznic, hai?

— Dar ce, n'a fost poate obraznic? îi răspunse dârz poetul, jucându-și ochelarii de indignare.

— N'a fost. Și-a făcut doar da-

toria să-ți spună că nu se intră prin față.

— Dar dumneata în ce calitate te vâri în vorbă?

— În calitate de cetățean indignat că faci obraznic pe un funcționar, ce-și îndeplinește datoria, replică omul injectat cu o vehemență capabilă și de acte.

Urmă apoi, ca de obicei, o discuție foarte însuflețită, cu participarea și a altor călători, arbitri și supra-arbitri; câtă vreme aglomerația nu era prea mare, susținea poetul, el nu luase locul nimănui; regulamentele nu-s făcute de cât pentru caz de îmbulzeală și, se gândea, probabil, că numai pentru proști și nu pentru poeți. În toiul discuției nu puteau, firește, lipsi și tradiționalele invective:

— Dar, în definitiv, cine ești dumneata?

sau

— Nu știi cine sunt eu? Las'că...

La stația următoare, în momentul scoboririi, punându-i mâna pe

(Citiți! continuarea în pagina II-a)

placuta, poetul mi-a făcut o vizită în chiar după amiaza acelei zile. Am discutat cazul, și deși recunoștea de data aceasta, la rece, că nu era în dreptul lui de a călca regulamentul, nu-și regreta atitudinea și apostrofa de „obraznic“, aruncându-i taxatorului, punându-o pe seama faptului că acesta i-ar fi spus:

— Ce, domnule, n'ai mai mers cu autobuzul, de te urci prin față? ceeace ar fi constituit, de sigur, o necuviință vrednică de a fi înfățișată ca „obraznicie“.

Mărturisesc că eu nu l-am auzit de cât spunând:

— Ei, domnule, intrarea nu-i pe acolo!

Puteam fi, de altfel, amândoi de bună credință, într-un cânt în astfel de învălmășeli e greu de stabilit adevărul istoric. Ori care ar fi fost însă nuanța de expresie a taxatorului, prin faptul călcării regulamentului, greșala principală cădea asupra poetului; nu era, deci, momentul ca, prins asupra unui delict, să rostească o vorbă atât de gravă ca „obraznic“.

— De ce e atât de gravă? îmi replică poetul, aducându-și aminte că

mișca. M-am asigurat de asta dintr-o privire, adăose el mucalit.

Nu-i puteam de cât aproba precauția dar nu și brutalitatea apostrofiei:

— Dar tonul? La urma urmei nu importă ce-a spus, dar tonul? nuanța? insistă el recitându-mi cunoscutele versuri ale lui Verlaine.

Poetul ținea acum la ton și la nuanță! Ne izbutind să-l conving, ne-am despărțit, măhnit de vehemența ascunsă în cei mai blajini dintre noi.

*

A doua zi, din același autobuz, urmam să scobor la aceeași stație. Care nu-mi fu însă mirarea când văzui mașina continuând să meargă fără oprire; nu băgasem de seamă că stația era facultativă.

— De ce nu s'a oprit mașina? îi întrebai necăjit pe taxator.

— N'ai ochi să citești pe tablita de afară că stația e facultativă? De ce n'ai anunțat la timp, dacă vrei să te oprești? mă izbi cravașa taxatorului.

— Nu fii obraznic! i-am răspuns scurt, sensibil și eu la ton.

E. Lovinescu

la scoaterea cosluginii, să se audă lovături ca de tun. Nae Basarabeanu a avut parte de onoruri.

Fondator al bibliotecii Teatrului Național, în înțelesul că fără să-i dea dispoziții careva, el — la început actor — a început să strângă într'un dulap, cumpărat din bani proprii, piesele pe cari alții le asvârleau, — călător care ajungea până la Londra, „inventator“ de jocuri de societate, „bancher“ fără dobândă al actorilor, dar în special al actrițelor, nenea Nae a fost un „tip“, care cu tot pitorescul lui, nu excludea o rară delicateță sufletească.

Mărturisesc că întâmplarea a făcut să însemn zece ani dela moartea lui. Cotrobăind prin ziare vechi, am dat de notița care-i anunța moartea.

Și astfel nenea Nae a avut parte de pomenire.

*

„SUFLETE TARI“. — Piesa de înaltă ținută literară, care poartă, în modul cum se desfășoară acțiunea, semnele unui om inteligent, lucrarea d-lui Camil Petrescu, de astă dată într-o versiune nouă, se va reprezenta în curând la „Național“.

Ioan Massoff

„Regele Romei“ de Octave Aubry.
„Regina Victoria“ de Lytton Strachey și
„Talleyrand“ de A. Dugg-Cooper.

Catrinel

D. C. Manolache, autorul romanului „Sfânta dreptate“, premiat de Academie cu premiul „Cartea românească“, în valoare de 20.000 lei, va scoate în toamna aceasta un mare roman, intitulat „Catrinel“.

D. C. Manolache a făcut și în „Sfânta dreptate“, și în volumele anterioare ale d-sale, dovada că este stăpânul unei limbi pitorești și al meșteșugului literar.

„Catrinel“ evocă viața de poezie și patriarhalism a satului, pe care autorul o cunoaște atât de bine și prin întâmplările eroinei o pune față în față cu viața orașului, frământată de patimi și mistere.

„Catrinel“ va fi, fără îndoială, unul din succesele mari ale noului sezon literar.

Cărți-reviste

A apărut „Garda Financiară“ pe Septembrie cu un bogat și interesant sumar de articole, de politică, economie și finanțe. — multe consacrate situației dificile în care se zbat azi funcționarii gestionari din finanțe.

*

A apărut „Buletinul Săptămânii“ nr. 32, din 3 Oct. 1937.

...Mai avert de semnalat ceva — tot în legătură cu progresul tehnic. Deunăzi, două femei cărau de zor, într'un cearșaf, pe un tânăr invălit în bandaje. In ghemul de tifon alb numai doi ochi negri, strașnic de uimiți... „Uimiți de puterea femeilor și de rezistența pânzei — sau fiindcă în Gara de Nord nu s'a găsit o targă, pentru transportarea unui bolnav până'n vagon?..."

F. Dima

Se poate vorbi de o stare de „readresare economică“. Motivul e ușor de înțeles: aflând că visteria e plină, cetățenii ar putea pretinde, cu drept cuvânt, reducerea impozitelor iar funcționarii publici nu ar șovăi să ceară mărirea actualelor salarii — cerere destul de justă, de altfel dacă nu uităm că onoratele comisiuni și subcomisiuni, cari au studiat problema speculei excesive din

buze.

După ce fotografia a fost luată, d. Mihalache, adresându-se d-lor Vaida și Aurel Vlad, a exclamat:

— Și acum, d-lor, colaborarea noastră s'a terminat!...

*

IMPORTĂM porci din Ungaria.
Nu sunt destui porci noștri?

A doua și ultima scrisoare a d-lui E. Lovinescu

Primim de la d. E. Lovinescu următoarea scrisoare:

Domnule director,

Faptul de a fi publicat prima mea scrisoare vă constituie obligația morală de a o publica și pe aceasta, sper ultima; opera de demascare a unei „imposturi“ literare trebuie dusă până la sfârșitul ei logic. Căci nu trebuie să uitați că, prin ancheta întreprinsă de ziarul d-voastră sunteți punctul ei de plecare și-i purtați, deci, răspunderea în fața cititorilor. În numele moralității publice se cuvine să restabiliți faptele. Prin reproducerea primului articol al d-lui profesor

N. Iorga ați făcut numai un început, o curățire preliminară de teren; împotriva complicității atâtor scriitori de rea credință înțelegi între dânsii pentru a răsturna scara valorilor noastre literare, d. N. Iorga a dovedit că:

1) *Istoria* mea e „o monstruozi-tate“; — „trei minciuni în titlul unei cărți care e numai minciună“; — „o impostură“.

2) Eu sunt „un intrus insolent“ lipsit de „inteligență, de talent, de orientare și de bună credință“ a cărui hărnicie, s'ar fi putut mărgini la exerciții fizice folositoare societății” — deși, poate, aceste exer-

cii mi-ar fi fost mie însumi și mai folositoare.

Operația aceasta atât de salutară de fixare a lipsei de valoare a unei cărți și a unui scriitor, în cadrul, de altfel, al unei întregi campanii de purificare a literaturii noastre, pentru care numai în numărul de azi al *Cugetului clar* își dau concursul penele cele mai cunoscute ale literelor române, adică d-nii Mihail I. Pricopie, Dem. Pășărescu, Alfred Tiberanu, A. G. Delafântâneie, I. Constantinescu-Delabaia, fără să mai amintim și de d. Paul I. Papadopol, consilierul tehnic al d-lui N. Iorga, — operația aceasta nu putea fi isprăvită, dacă nu era îndreptată și în domeniul etic. Critica nu este numai o artă; rădăcinile ei pătrund adânc în humusul vieții morale. Pentru a o practica nu e nevoie numai de inteligență și de talent (a căror lipsă d. N. Iorga mi-a dovedit-o în

(Continuarea în pagina a II-a)

atifice alege-literară în nu creadă. D. Nici atunci.

auzit că a-a făcut pre-lui educației scoate din tituindu-se pe ritie în viață a n'o creadă, răspuns. Nici dată“.

auzit că acum J. Iorga a fă-le și repetate al artelor pen-ă iau premiul care nu can-readă. D. N. ici atunci, nici

tie cititorii, și, t la mistifica-rin publicarea ate, aveți da-tesala, publi-ai profesor N. o impostură-rul în dreptu-

ovinescu

19.11.37

primul său articol) ci și de caracter, adică de onestitate de convingeri, de sinceritate, de independență, de imparțialitate. Un critic nu poate fi distrus cu adevărat de cât atunci când se face dovada lipsei de fundament moral a activității sale intelectuale. Operația de clarificare și în această latură etică se impunea cu atât mai mult cu cât campania de perturbare a opiniei publice în ceea ce mă privește continuă sub diferite forme. Chiar astăzi (17 Iunie) cetesc la sfârșitul unui articol al d-lui Șerban Cioculescu:

„Nu vom încheia prea sumarele noastre însemnări, fără să stăruim o clipă asupra imparțialității critice a d-lui E. Lovinescu, care a știut, în „Istoria literaturii române contemporane, 1900—1937” să fie drept cu adversarii d-sale. Invingându-se pe sine, d-sa face un gest nobil de fair play, cu cei ce-l tăgăduiesc global. A fi pus ordine într'un material viu și mișcător, a fi caracterizat drept și plastic, fenomene, unele încă în devenire, a fi rămas neincovoiat și cu simțul răspunderii, înaintea furtunii aspre și triviale, din tristul ceas al zilei, spre a da o carte de senine judecăți, este o faptă de ordin literar și etic, care cucerește toată considerația”.

Și tot așa în încheierea unui articol al d-lui Vladimir Streinu:

„În Istoria Literaturii Române Contemporane 1900—1937, operă cri-

tică în primul rând, dar și istorică, militantă fără polemică, operă de judecăți categorice care conviețuiesc cu frumusețea literară a exprimării, d. E. Lovinescu ni se arată ca singurul maestru al criticii noastre de azi și ca unul din cei câțiva maeștri ai literelor române contemporane”.

Pentru stărpirea unor astfel de erori, se înțelege graba d-lui N. Iorga de a strămuta opera sa de purificare și în domeniul etic, iar d-voastră, care v-ați făcut agentul de propagare al acestei erori, aveți obligația morală față de cititori și de adevăr de a reproduce în coloanele ziarului și articolul d-lui N. Iorga ce o risipește. Iată-l în integralitatea lui:

„Și într-o operă de critică, îndată ce, ca a d-lui E. Lovinescu, amestecă tot felul de năcazuri personale, care se rezolvă în tăgăduiri și caricaturări și tămâiază o întreagă bandă de nulități literare, fiecare cu definiția și posa sa, e necesar să se vadă din ce suflet și din ce viață pornește. Și, cum autorul, a cărui vanitate fără margini se cere exhibată în toate domeniile și supt toate formele, e și un scriitor de *Memorii*, pline de veninoase adevăruri despre alții, mai ales despre morții cari nu pot răspunde, amintiri personale ale mele ajung pentru a-l fixa.

E vremea de la *Semănătorul*. Mișcarea de învoire a prins, încălzit și îndemnat la muncă toate elementele literare de valoare. Un tânăr absolvent de Universitate ține, fără să se fi dis-

tins prin scrieri, să li se adauge. Imi trimete deci o imposibil de năvălă descriere a unei călătorii pe la Constantinopol, cu ce a păstrat în minte din mitologie, ca agrement. Merge, cum era natural, la coș. Dar tânărul nu se lasă. El se vrea acolo la revistă. Trimete o vechi dare de samă spaniolă, a scrisorilor lui Codru Drăgușanu. Publicabilă nu e nici aceasta. Dar el se roagă. Măcar redusă, câteva rânduri, pentru a figura. I-am tipărit-o: mai puțin de o jumătate de pagină. E semnată E. Lovinescu.

În același timp sânguinciosul elev al d-lui D. Evolveanu se ocupa cu strădanie de conjuncția *cum*. Era firesc să-și dedice cercetarea profesorului la care lucrase. Nu, tânărul vrea să stabilească o legătură personală cu mine. Primește broșura cu o dedicație. Obiceiul cere ca omul onorat cu un asemenea omagiu să fie întrebat. Nu mi s'a vorbit nimic. De teama încă a unui refuz. Eram deci conducătorul unei prețioase reviste, inițiatorul unui curent folositor și... un distins filolog, înaintea căruia fac plecăciuni... conjuncțiile.

Dar iată că debutantul are crisa de pe drumul Damascului. Damascul său e pe acolo, pe la Folticeni, de unde vine, dintr-o regiune vestită pentru cultura fructelor. Căci ne-am întâlnit din nou, eu și fostul meu student, la Folticeni. La iarmaroc.

Spectatorul eram eu, iar tânărul E. Lovinescu cel cu spectacolul. M'a oprit polițienesc, ca să-i dau traducerea din Pausanias a lui Odobescu, pe

care vrea s'o publice. N'am auzit niciodată de această traducere, care nici n'avea de ce să mă intereseze. Interlocutorul meu stăruia însă că o am, că o ascund, că poate vreau să mă folosesc de dânsa. A trebuit să-l fac să simtă necuviința.

De atunci nu ne-am mai întâlnit în viață. Dar pamfletul *Pași de nisip* a apărut. Se arunca asupra mea și a *Sămănătorului* toate injuriile. Mania pornise. O aveau, din aceiași vânăta invidie de oameni inferiori, ca și eu, la *Viața Românească*, organul literar al unui club politic din Iași. Nu m'am mirat de acest nou sunet de copită în poarta revistei conduse cândva de mine. Eram atâtea scutele polcovite! Nici n'am răspuns. Nici atunci, nici vre-o altă dată. Mă opria Codru Drăgușanu și conjuncția *cum*.

Vremea a trecut. Fostul student de la București a mers la Paris, e luat un titlu cu o carte de pripă, fără fondul de cultură generală care s'ar fi cerut. De la cum până la călărie și francisi în Grecia e drum, chiar dacă e condus cineva de naiadele din vechea bucată sentimentală... De acolo a revenit impresionist capricios și suveran. Într'un cuvânt Le-mătre ca fond, Faguet ca pretenție.

Salonul lui Maiorescu și *Viața Românească* dăduseră exemplul omagiei literare cu tineri de ambe sexe. Și astfel din găzduirea săptămânală a amatorilor de celebritate juvenilă s'a creat un Iupiter criticilor care se ilusiona de fapt pe sine singur asupra divinității sale. Îmbătat de propria sa persoană, a devenit

apoi romancier, scoțând la luptă prețiosul său fond sufleteș cu al unui Sadoveanu sau Rebreanu. A-nume curente politice l-au adoptat ca auxiliar, deschizându-i subsolurile foiletonului lor.

Și, suit pe un munte de maculatură, iată-l că dă tablele legii pentru noua literatură. Să vedem cât neadevăr și câtă violență se ascund în ele”.

*

Cititorii să afle, deci, „din ce suflet și din ce viață pornește” activitatea unui om „a cărui vanitate fără margini se cere exhibată în toate domeniile și sub toate formele”; — să afle deci, că totul nu pornește de cât de la o notiță ne-publicată sau pe jumătate publicată la *Semănătorul* și de la o conversație de un minut jumătate avută într'un bălcu acum treizeci și unu de ani. Iată ce e la baza a zece volume de *Critice*, a trei volume de *Istorie a civilizației române*, a cinci volume de *Istorie a literaturii române contemporane*: o simplă și odioasă răzbunare! Și la atâtea neomeneose „injurii” ce i-am adus în mai bine de treizeci de volume, d. N. Iorga a rămas senin și indiferent. „Nici n'am răspuns. Nici atunci, nici vrealtă dată” — afirmă domnia sa categoric.

Prin urmare:

1) Dacă cititorii cred că au citit câteva zeci de articole, note, sau

notițe, ba chiar și în *Povestea unei vieți* aceleași lucruri, cu notița refuzată și convorbirea din bălcu, — să știe că n'au citit nimic ci au fost victimele unei iluzii. D. N. Iorga „n'a răspuns; nici atunci, nici vrealtă dată”.

2) Dacă cetitorii își inchipue că au auzit aceleași sau cam aceleași lucruri în zeci de conferințe la Universitate, la Ateneu, la Fundație, la Teatrul Național (la Teatrul Național din Iași eram și eu de față) la Dichi, la Sorbona sau la New-York, fără să mai vorbim de conferințele din anul acesta de la *Teatrul popular*, să știe că au fost victimele unor iluzii auditive. D. N. Iorga „n'a răspuns, nici atunci, nici vrealtă dată”.

3) Dacă cititorii au văzut în *Memoriile* mele că, în urma primelor foiletoane din *Epoca* de acum 32 de ani, d. Iorga a umblat val-vârtej pe la N. Filipescu și Titu Maiorescu ca să mă scoată de la ziar, — să nu creadă. Iar dacă o vor ceti, cu amănunte și mai agravante, în chiar *Memoriile* domniei sale, nici de data asta să n'o creadă, fiindcă în acel moment, probabil „el nu era el”.

4) Dacă cititorii vor fi auzit că anul trecut, în Mai, d. N. Iorga a terorizat Academia, amenințând-o cu reclamația la Ministerul Educației publice și la Siguranță, pentru

a o determina să nu ratifice alegerea făcută de secția literară în persoana mea — să nu creadă. D. N. Iorga „n'a răspuns. Nici atunci, nici vrealtă dată”.

5) Dacă cititorii au auzit că anul acesta d. N. Iorga a făcut presiune asupra Ministerului educației naționale, pentru a mă scoate din cărțile didactice, substituindu-se pe domnia-sa ca unic critic în viața al Tării noastre, — să n'o creadă, căci d. N. Iorga „n'a răspuns. Nici atunci, nici vrealtă dată”.

6) Dacă cititorii au auzit că acum câteva săptămâni d. N. Iorga a făcut demersuri personale și repetate pe lângă d. ministru al artelor pentru a mă împiedica să iau premiul național de critică (la care nu candidam) — să nu creadă. D. N. Iorga „n'a răspuns. Nici atunci, nici vrealtă dată”.

Iată ce trebuie să știe cititorii, și, după ce ați contribuit la mistificarea opiniei publice prin publicarea unor articole interesate, aveți datorită să reparați greșala, publicând și articolul d-lui profesor N. Iorga, care demască o impostură și restaurează adevărul în drepturile lui firești.

Primiți, vă rog, etc.

E. Lovinescu

celui de peste ocean! Ce deosebire între mâinile care vor fi subliniate, la celălalt capăt al pământului invita-

Gangsterii au început să practice...binefacerea!

Kix

noptile de atâta joc cu cărțile?"
Le pare rău că nu dorm boerii? Nu!
Le pare rău că legea, pe care și acești

Atunci numai așa — în criza Moldovei — pentru sămânța de vorbă...

Portrete cu fața întoarsă...

de E. LOVINESCU

Am arătat într'unul din foiletoanele apărute în „Adevărul” că din materialul portretistic al volumului al doilea al *Memoriilor* mele au rămas pe dinafară — din motive tehnice — câteva siluete. Două le-am publicat chiar aici (Portretul cu fața întoarsă: Al. Cazaban; Seraful pogorit printre oameni: Mihail Cezarianu); trei le dau abia acum la lumină. Ele datează de vreo șase ani și pentru a li se înțelege și îngădui rostul, aparent minim, nu trebuie pierdut din vedere că fac parte dintr-o galerie de vreo cincizeci, așa că dela locul lor modest integrează fresca mișcării din jurul Sburătoru-

lui, pe care, după ce am fixat-o literar în „Critice”, am voit să-o fixez și psihologic în *Memorii*.

Poeta cu soț irascibil

Primele versuri ale Aurorei Furtună — pseudonimul e necesar — mi-au fost trimise de o prietenă entuziasmată de a fi descoperit altă poetă într'un oraș, unde înfloresc mai mult negustorii decât poezii: versuri franțuzești ce evocau Praga medievală. Cele două scriitoare au scos apoi împreună o revistă literară, care merita o notiță mai circumstanțială în *Sburătorul*. Cum Aurora Furtună semna Aurora C.

Furtună, mi s'a părut că, simplu document de stare civilă, prezența literarei C. ieșea din domeniul literar așa că: citându-i numele, am adăugat „o!... acest burghez C”. N'o cunoșteam și n'aveam nici un fel de informație asupra stării ei civile. Câteva zile după aceea, care nu-mi fu mirarea, când mă trezii la Făl-ticeni — era prin Iulie — cu un fel de somație pe hârtie timbrată, prin care în termeni lipsiți de orice urbanitate, d. avocat C. Furtună îmi cerea ca în locul, în care fusese publicată „insulta”, să-i public și desmintirea (!). Luând informații, mi s'a confirmat existența unui avocat cu acest nume dar am mai fost sfătuit, pentru motive determinate, să nu acord nici o importanță incidentului. Ca să-i dau totuși o lecție de conveniențe, celui ce mă insulta am crezut nimerit să-i trimit îndărăt scrisoarea, însoțind-o cu câteva rânduri stricte, prin care îi atrăgeam atenția asupra necuviinței unui individ, ce-și permitea să abu-

zeze de numele lui, respectat în localitate, prin somațiuni lipsite de obiect și-l rugam totodată, în propriul lui interes, să facă investigații pentru a-și descoperi defăimătorul. Omul a rămas, se pare câteva zile uluit în fața întorsăturii lucrului; cum însă printr'o indiscreție locală a aflat apoi sensul ironic al demersului meu, s'a pornit pe un adevărat bombardament epistolar cu diverse amenințări, din care cea mai expresivă era aplicarea unei „perchi de palme” în piața Teatrului Național — întrucât Românul în materie de palme vede totdeauna dublu și râvnește la publicitate. Deschizând numai una din aceste scrisori, pe cealaltă i le-am trimis nedescăcute, cu indicația pe copertă: „voi fi în București în ziua de 9 Septembrie”.

Tânărul avocat făcuse însă, se vede, din această întâmplare un subiect de conversație în cafenelele

(Citiți continuarea în pagina II-a)

bucureștene. Odată, înspre seară, pe terasa „Elysé“-ului, povestea pentru a nu știu câtea oară „incidentul“ la o masă de scriitori și de artiști, rezumându-se cu energia lui obișnuită:

— Când va sosi în Capitală, să știți că-i trag două perechi de palme, chiar aici în piața Teatrului...

— Cui? se prefăcu a nu fi auzit Puiu Iancovescu.

— Lui E. Lovinescu... răspunse avocatul.

— Apoi dacă-i vorba de dânsul, nu mai e nevoie să-l aștepti, căci a și venit. Uite-l... ripostă glumețul actor, arătând la întâmplare un pașnic trecător de pe Calea Victoriei. Acoperindu-și fața cu mâna, fiorosul meu dușman privi lateral printre degetele răschirate spre trotuar.

— A trecut? întrebă el, ceva mai târziu, în larma înveselită a comensilor. A trecut?

Anecdota e prea frumoasă pentru a se fi întâmplat poate chiar așa; o reproduc totuși în amănuntele povestite de un martor ocular...

...Divorțată, poeta și-a adus după câțva timp printre noi flegmatica-i frumusețe anglo-saxonă, cu portu-

imperial și cu privirea aburită în vis. Sburătorul i-a publicat cea mai mare parte din poezii, sonete toate, turnate în jurul unei idei poetice interesante, originale chiar, cu câteva tipete patetice de mamă desperată și chiar de orgolioasă sfâșiere amoroasă a femeii, ce și-a lăsat în căminul ocupat de alta pecetea personalității sale, dar cu absența elementului indispensabil mai ales sonetului, elementul cristalizator al formei impecabile: ca o ironie, acestei superbe ființe statuarice, Diana cu arcul pe umăr, îi lipsia instinctul plastic. O nouă căsătorie a îndepărtat-o apoi de câțiva ani în zările scunde ale fericirii casnice și as fi crezut că pe altarul noilor Penați, a depus ca ofrandă lira marilor și micilor ei dureri, dacă, scăpate din chingile sonetului, alte versuri mult mai pitorești nu mi-ar fi umplut biroul într-o după amiază de Duminică cu apele lor colorate.

G. Nichita

Cea mai mare jignire ce i-ai putea aduce lui G. Nichita ar fi să-i spui că seamănă cu I. Valerian, sau reciproc, deoarece, identici ca două picături de apă și prin masca lor visătoare, absentă, inexpressivă și

prin ambiția tenace sub aparențe moi și disolvate, acești frați tecuceni se detestă cordial. Ieșiți amândoi din cadrele armatei, G. Nichita și-a părăsit însă cariera pentru a deveni pictor și poet și, deși începuturile se desinau incerte, în pictură se poate spune că s'a afirmat iar în poezie, după vagi emnescianisme și debuturi impersonale, a reușit să-și personalizeze viziunea și expresia. Nemulțumit cu atât, el e încă devorat de mari pasiuni, ce țin să se realizeze: organizator tenace de reviste, vede în ele, probabil, propria-i statuie: când i se pare că nu-i servesc scopurile, le părăsește pentru a organiza altele, căci în albele globule ce-i mistuie vinele tremură pururi agitata limbă de foc a ambiției.

Sanda Movilă

Pe Sanda Movilă, rămasă tot Sanda Movilă (deși e demult d-na F. Aderca) am cunoscut-o din începuturile Sburătorului, sub forma unei tinere studente venită cu un caiet de poezii iscălite cu pseudonimul Pieretta Delmonte (Delmonte a fost primul și ultimul meu pseudonim, sub care, ca elev de clasa III-a al gimnaziului din Făl-

ticești, am colaborat la Lumea Nouă, ziarul socialist al lui Ion Nădejde). Tânăra scriitoare mă continua, astfel, după un pătrar de veac!

O fetișcană de o schioapă, cu un bogat păr de un roș venetian, cu glas alintat de copil răsfățat, Poeziile îi prețuiau mai mult decât pseudonimul: poezii cu evantaliuri japoneze, cu prințese extrem orientale, nostalgice îndrăgostite de prinți nordici; totul grațios și decorativ, acuarela pe sidef, lucrătură în gherghef. În căutarea altui pseudonim, s'a oprit la Sanda, **parce că se portait**, și, după pilda veche, Movilă fiind că era mică. Rămasă printre noi, și-a fixat locul pe divan, după bibliotecă pentru a asculta, a visa sau șopti, în voce, la adăpost. Deși hotărâte prin bună înțelegere dinainte, lecturile sale se lăsau totuși precedate de laborioase tratative și alintări protocolare, în urma cărora scriitoarea se retrăgea și mai în fund, în dosul bibliotecii masive. Nevăzută, isbutită, în sfârșit, să nu fie nici auzită. Versurile i se amestecau astfel cu draperiile în același plan decorativ.

E. Lovinescu

iniat, într'un mesagiu adresat rectorului universității Azhar voin-
a de pace a Egiptului.

Ulterior, s'a petrecut la Londra
un alt fapt, care pune relațiile bri-
tano-egiptene într'o lumină nouă.
Tratativele duse timp de mai multe
zile, din inițiativa britanică,
între ambasadorul sovietic Maisky
și ambasadorul egiptean, Nachat-
Pasa, pentru reluarea relațiilor di-
plomatice sovieto-egiptene, sunt
considerate ca definitiv eșuate și
Egiptul nu va recunoaște nici de
jure, nici de facto guvernul sovie-
tic.

După cum se află acum această
hotărâre a guvernului egiptean a
avut o influență remarcabilă asupra
alegerii locului unde trebuia să
aibă loc conferința, care este cu-
noscută acum sub numele de con-
ferința dela Casablanca.

Pentru eventualitatea unei parti-
cipări sovietice, puterile anglo-sa-
xone s'au declarat dispuse să alea-

PETE CARE NU-S ÎN SOARE 1)

de E. LOVINESCU

Structura sufletească dictează
concepțiile, ideologia, însușirile e-
sențiale sunt generatoare de atitu-
dini. Insușirea de căpetenie a lui
N. Iorga a fost memoria împinsă
la proporții neobișnuite; o capaci-
tate inepuizabilă de a reține un nu-
măr incalculabil de fapte, date și
știri din toate câmpurile, informa-
ții istorice, iar în domeniul litera-
turii, exclusiv din istoria ei. Acea-
stă calitate dominantă i-a impus de
la sine concepția culturală și con-
fundarea literaturii cu cultura.
Concepția estetică presupune mai
întâi selecțiune pe bază de gust:
N. Iorga n'a avut gust; selecțiile
lui s'au făcut pe temeluri exclusiv
personale ori ideologice, pe bune
intenții morale ori naționale; când

1) Fragment din T. Maiorescu și po-
steritatea lui critică, carte în curs de
aparitie.

au răspuns unor valori reale, e o
simplă coincidență. Criteriul estetic
impune dela sine o alegere și,
deci, o limitare prin eliminări și
introducerea unei scări de valori
judicioasă motivată. Esteticul nu în-
scamnă zece mii de hectare, ci un
ogor, îngrădit, îngrășat; „cultura-
lul“ este totalitatea terenului în
care poate rodi orice grână de ori-
ce calitate. O foaie tipărită repre-
zintă în sine un fenomen cultural,
nu, însă, implicit și unul literar.
Prodigioasa lui memorie, fără frâ-
na selectării prin judecăți de va-
loare estetică, l'a împins, așa dar,
pe N. Iorga la confuzia a două no-
țiuni deosebite.

Zăgazarile rupându-se, pornește
ploaia atomilor fără declivitate și
cârlig ai lui Democrit, pe care n'o
poate opri și nici consolida ori or-
ganiza. Concepția acumulativă,

statistică se poate însă aplica și la
melor veacului ale literaturii noas-
tre, când însăși cultura constituie
o prefigurație estetică. De îndată
ce în veacul XIX și mai ales în ju-
mătatea a doua și în prima a vea-
cului al XX literatura noastră es-
tetică sporește, concepția strict
culturală de înregistrare a tipări-
turilor, fără alegere, puse în acelaș
plan de cădere perpendiculară în
vid, nu mai poate fi admisă.

Pentru a ne mărgini numai la
„Istoria literaturii românești con-
temporane“ (Ed. Adevarul, 1934),
Vom aminti că din aceeași nevoie
de dilatare a erudiției, ea nu e fă-
cută nici pe evoluția genurilor li-
terare, nici axată în jurul marilor
personalități, prin studii comple-
te, oricât de amănunțite, cuvenite
unui T. Maiorescu, unui Eminescu,
unui Caragiale, unde orice infor-
mație nu e de prisos. Intrucât nu
are un caracter evolutiv și orga-
nic, concepția lui N. Iorga este cro-
nologică fără a fi și istorică. Au-

Continuare în pag. 11-a

PETE CARE NU-S IN SOARE

Continuare din pagina 1-a

torul sectionează timpul în scurte epoci de zece — cincisprezece ani, în care aglomerează toate informațiile ce-i stau la îndemână, adică un număr incomensurabil; toate manifestările publicistice sunt înregistrate în mod aproape egal ca fenomene culturale și — de plano — estetice. Scriitorii sunt, astfel și ei sectionați după epoci arbitrar, cap, trunchiu, picioare, *dissecta membra*, nu evolutiv, ci cronologic. Pentru ca haosul informativ să fie și mai mare, dând un joc și mai liber atomilor în căderea perpendiculară, activitatea lor nu e studiată global, sintetic, nici chiar în cadrul acestor epoci, ci după colaborarea la reviste, fie ele cât de neînsemnate. Vom găsi, prin urmare, egal înregistrați sute de scriitori care au colaborat incidental la vreo publicație, și pe al că-

ror nume istoria n'are motive să-l rețină.

Ca exemplu ales la întâmplare, dintr'o epocă, deci de valori estetice, iată felul cum este apreciată activitatea „*Convorbirilor literare*” într'o scurtă epocă sectionată după 1890.

În acest timp, pe când, mai de parte „*Convorbirile*” se hrăneau cu prelungirea traducerii frumosului roman al lui Kotzebue, *Lascar Viorescu*, cu versiunea lui „*Don Quijote*”, de Vărgolici, cu contribuțiile istorice ale lui Papadopol-Calimah și Burada (despre teatrul din Iași), cu filozofia întârziată a lui Velovan, Strajan, Leonardescu și chiar Suliotis, cu continuări de ale lui Xenofon Gheorghiu, cu filologia lui Burlă, — Alcesandri, care se stinge în 1890, având a fi comemorat de poezia lui Sava N. Somănescu, — cu articole econo-

mice și cu documentele de o minimă valoare date de G. Lahovary, cu poeziile populare ale lui Alexiu Viciu, plus poeți ca Băcu, Bonachi și d-ra Procopian, etc., etc”. Scurt citat, în care șaptesprezece nume cad perpendicular în vid, fără ca să aibă vreo legătură cu literatura. Prin ce au meritat Sava N. Somănescu, Alexiu Viciu, Băcu, Bonachi, D-ra Procopian, de a fi citați ca poeți într'o istorie a literaturii române, decât doar după aplicarea criteriului de înregistrare statistică a tuturor celor ce la un moment dat al vieții lor au publicat vreo poezie? Aplicat la revistele mai vechi procedeul statistic duce la rezultate și mai uluitoare. Așa, de pildă, pomenind de revista „*Orientul latin*” apărută la Brașov în Februarie 1874, găsim: „*Schițele* lui Iacob Negruzzi le imită, cam greoi cineva care iscălește R. Calomfirescu. Un E. C. D. încearcă un romn *Linu Vioreanu*, cu rălăcire în străinătate, dar și cu note din viața ieșeană, cu boeri,

cu tineri de modă nouă, cu evrei habotnici. Foiletoanele iscălite Radu Năsturel, o semnătură pe care o vom mai întâlni în Ardeal, — sunt și ele literatură”. Iată-l, așa dar, pe „cineva care iscălește Radu Năsturel” înregistrat într'o istorie a literaturii române. Când va veni rândul „*Neamului românesc literar*” (1909) vor fi integrați istoriei literaturii române: „O fată din Roman, dispărută prea repede, Maria Mavrodin”. I. Popescu-Pajura, G. Vlădescu-Albești, Alexandru Moraru, Dumitrescu-Remy, I. Popovici, Mateescu, Adrian Lazariu, etc., etc. „Iar din *Sburătorul*, după ce se enumără toate personale ce au colaborat întâmplător la revistă, luate, de altfel, după sumarele de sfârșit de an se introduc în acțias mult primitoare istorie a literaturii. Ana din Coștila „Poeta”, era o bătrână de optzeci de ani, văduva lui V. A. Urechia, căreia i s'a publicat, în lipsa mea și din eroare, o poezie, cred, singura ei operă ce a văzut lumina ti-

parului. Nemurirea i-a fost asigurată prin trecerea în mauzoleul unei istorii a literaturii române, care nu știe alege.

Literatura noastră a crescut în ultima jumătate de veac printr'o producție atât de considerabilă încât cunoașterea ei constituie o disciplină capabilă să absoarbă totalitatea forțelor unui cercetător. N. Iorga a îmbrățișat atât de vaste domenii de activitate, încât literatura română nu i-a servit decât ca un popas cu totul secundar. Excepând producția veche de valoare documentară, pe care a cunoscut-o ca orice document, exceptând aria lecturilor din epoca tinereții și cea a miscării *Sămănătorului*, pe care a sprijinit-o câteva decenii, îi era cu neputință unui om cu preocupări atât de multiple să cunoască producția inextricabilă a publicațiilor recente, care reclamă o specializare. Ne exprimăm convingerea că numeroasele romane și volume de poezii caracterizate, de altfel, numai într'un rând-două, sau

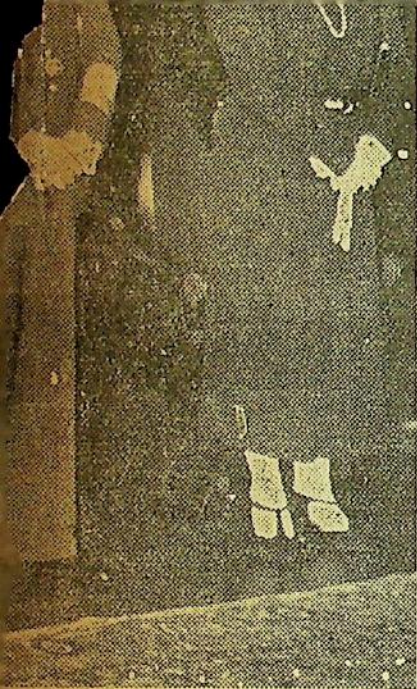
cu un pitet, nici n'au intrat măcar în mâna istoriografului, ci sunt înregistrate din sursele și notele bibliografice ale revistelor, singurele pe care le-a foiletat cu reprezentarea lui fenomenală. De aci un număr de confuzii și de opere atribuite altora decât autorului lor. Lui V. Demetrius, de pildă, i se atribuie romanul *Rochia albă*, al lui C. Ardeleanu (I, p. 305) ori romanul *Casa cu fete*, tot al aceluia (I, p. 306); Ionel Teodoreanu e confundat cu fratele său Al. O. Teodoreanu (I, p. 311): Despre Camil Petrescu se exprimă astfel (II, pagina 301): „mai ales poet, legat și de amintirea lui Maedensky”, dintr'o confuzie probabilă cu Cincinat Pavelescu; când i se atribuie opera *Omul care și-a găsit umbra*, e evident că l-a confundat cu Cezar Petrescu; i se amintește apoi, statistic, toate lucrările fără nici o calificare, citindu-se doar din revista *Năzuința*, II No. 2, versurile:

„*Mai suflați în drum*”

N'auzi cum
Se-ngână pe furis
Grânguri,
Ciocârli,
N'auzi departe cum ne
Cheamă mii?

care nu sunt ale lui Camil Petrescu, nici nu puteau fi pentru cine a citit o singură poezie a acestui poet.

Cazul scriitoarei Hortensia Papadat-Bengescu, creațora romanului psihologic românesc, e și mai caracteristic. La pag. 301 se amintește cu o oarecare recunoaștere despre primele ei lucrări publicate și foiletate în revista *Viața Românească*; informația critică și-o mărturisește luată din „*eminentul critic*” care a fost G. Topăresanu, într'un moment când exista o întreagă literatură critică asupra acestei mare scriitoare... Scoțându-și indicațiile din repertoriile bibliografice, iată că, peste câteva pagini, d-na Hortensia Papadat-Bengescu devine d. P. Bengescu trecut printre „scriitorii mai mărunți” cu *Balaurul* și *Romanul Arianei (Adrianei)*.

Isabeta a Greciei, M. S.
Regina Marioara a Jugos-
laviei religioase

și cheltuiește și astăzi sume enorme pentru a avea o organizație a serviciului desăvârșită în această materie. Directorul — cum am zis — e o mare capacitate, cu studii speciale în țara statisticii — Statele Unite — precum și în alte centre științifice mari europene.

Dar n'a fost deajuns aceasta, și atunci când a organizat „Institutul demografic al statului român” pe temelii moderne i-a venit în ajutor și Misiunea Rockefeller, ai cărei membri specialiști au lucrat alături de români în acest Institut învățând, ca măștri, pe ai noștri, cum, cu ajutorul calculelor și al unor mașini de calculat din cele mai desăvârșite ca tehnică, să poată obține adevărul cel mai adevărat, cel mai obiectiv, cel mai exact.

Administrația „Universului” a închiriat statului două etaje cu săli vaste din imobilul său propriu, pentru instalarea ambelor Institute statistice și celora dela acest ziar, azi acuzator, le era lesne de văzut admirabila organizație a Institutului statistic și demografic. Astăzi ele nu mai locuiesc acolo. Ei

Decorul alegerilor — pus la punct de omul de teatru din d. Tătărescu...

este formă fără fond și tot ceea ce este rutină ucigătoare. Spiritul în care privește d. Por-

ce ar fi păcat.

M. Sevastos

Viața literară

Un personajiu în căutarea autorului

de E. LOVINESCU

Acum trei ani am evocat în aceste coloane silueta unei foarte tinere fete venită să-mi ceară concursul pentru organizarea unui „proces-literar” în sala „Dalles”, unde primul președinte al Curții de Casație, președintele Academiei Române, decanul Baroului, președintele S. S. R.-ului și alte persoane consulare — cu excepția Patriarhului și a Șefului Statului Major — aveau să discute în public „Cazul Dorei Moraru”, adică problema avortului studiată într'un roman al domnișoarei, pe care voia să și-l lanseze în chip de totul origi-

nal. „Procesul literar” n'a avut, firește, loc, dar, mai pe urmă, autoarea mi-a prezintat pe câțiva tineri, cu care, deși nu păreau a fi Președintele Curții de casație sau Președintele Academiei, se putea discuta negreșit mai normal problema avortului decât cu aceia.

După apariția foiletonului, n'o mai văzusem de aproape un an pe autoarea *Cazului Dorei Moraru*, când într'o dimineață dădui peste dânsa în fața Cercului Militar: tot micuță, subțirică, cu ochi visători și absenți, cu glas pueril și târăganat, dar cu un ghiozdan greu sub-

suoară ce însemna poate o luare de contact cu realitățile vieții.

—Vai, maestre, mi-i și rușine când vă văd. Am citit foiletonul și m'ați lecuit definitiv. Ce zăpăcită eram ca să vă necăjesc cu lecturile mele.

Imi făcusem atâtea iluzii cu romanul meu! Imi închipuiam că o să răstorn tot Bucureștiul cu problema avortului. Ce bine ați făcut că mi-ați deschis ochii la timp!

— Sunt încântat, dudue, să întâlnesc, în sfârșit, un „personajiu” al scenelor mele mulțumit de felul cum l'am tratat.

— Ba, încă foarte mulțumită, și, ca dovadă, să știți că m'am lăsat definitiv de literatură. M'am convins și eu că n'am încă experiența vieții pentru roman.

—Bravo, dudue; asta îmi face plăcere. Văd însă că duci un ghiozdan; ai căpătat, probabil, un serviciu. E mai sănătos.

(Continuare în pagina II-a)

— Serviciu? făcu ea oarecum vexată. Imi pare rău, maestre.

Am deschis un birou de import-export.

— Dumneata?

— Eu; ce credeți? Vin tocmai de la Donescu; am încheiat două noi contracte cu Primăria. Mergea greu, ce-i dreptul, la început, dar acum, slavă domnului, au venit vremuri mai bune. V'am urmat sfatul, maestre; ce beneficii putea să-mi aducă literatura?

— Și ai deschis dumneata biroul, dumneata singură? mă tot miram eu neîncercător, privind la fleacul de fată cu ochi galeși și absenți.

— Firește; mi-ați face chiar mare cinste de ați veni cu mine să-mi vedeți instalația; nu-i departe, aici în Smârdan. Am mai mulți funcționari și funcționare. ba am și un tehnician, un inginer.

— Dar pe Președintele Curtii de casație, și pe Președintele Academiei nu-i ai? — glumii eu.

— Vai, maestre, mă luați peste picior. Aveți dreptate. Eram atunci atât de nebună să cred că tot ce zboară se mănâncă; acum am devenit fată serioasă; lucrez numai

în cifre și realități. Ehei, viața îți deschide mintea.

— Știi ce, duduie — deși nu mai e vorbă de literatură și mă vârb poate unde nu mă pricep, dar tot ți-aș da un sfat. Treceți biroul pe seama inginerului. Vremurile sunt grele și aste-s treburi de bărbati, din care n'ai să te poți descurca lesne; dumneata, mai bine, intră ca funcționară, ca dactilografă, la inginer, leafă mai mică, dar sigură; o încasezi, ori că merg treburile, ori că nu.

— Vai, maestre, se poate, să-mi meniți așa de urât? Eu funcționară? eu dactilografă? Imi pare rău, se sburli fata luându-și rămas bun.

Din ordinea literară, mitomania ei trecuse, așadar, în ordinea afacerilor.

*

După vreo doi ani, mă trezii zilele trecute din nou cu „personajul” venit în căutarea autorului.

— Unde ți-i ghiozdanul, duduie?

— Care ghiozdan?

— Ghiozdanul cu contractele lui Donescu, cu hârtiile biroului de import-export.

— Vai, maestre, aveți dreptate;

nu erau treburi de femei; criza economică e îngrozitoare; mi-am închis de mult biroul.

— Era de prevăzut; și acum ce faci?

— Scriu.

— Iarăși vreun roman?

— O, nu. M'ați lecuit de romane. Ce experiență de viață pot avea eu ca să scriu romane?

— Atunci?

— Redactez cronica externă la ziarul X. Uite v'am adus chiar câteva numere din ziar ca să le citiți și dumneavoastră.

— Cronica externă, duduie? Și crezi dumneata că ai mai multă experiență în politica externă decât în roman? mă uitai eu uluit la fata cu ochi galeși și absenți și cu glas târăgănat.

— Vai, maestre, acum m'am făcut serioasă; nu mai sunt cu capul în nori; mă documentez când scriu. N'apucai să-i răspund, de oarece intră în birou un prieten, un avocat, care, când dădu cu ochii de domnișoara, scoase un:

— A!

Domnișoara roși pufin și exclamă și ea:

— A!

— Nu știam de unde te cunoscteam, duduie, dar se vede că tot aici te-am întâlnit.

— Nici eu nu-mi aduceam aminte, unde te-am cunoscut.

Făcui prezentările; se întâlniseră, în adevăr, odată la o sedință literară acum trei-patru ani... Se priviră apoi cu înțeles și complicitate până ce prietenul îmi explică situația. Cu câteva zile înainte, aflându-se într'un local de noapte, cu două doamne, în spre zori, sosi și domnișoara însoțită de patru tineri, printre care și un ofiter. Se așezară la o masă; zărindu-l, domnișoara venise direct la dânsul și-l rugase, confidențial, la ureche, să-i trimită la masa ei un buchet de flori și apoi să o invite la dans.

— I-am trimis florile și am dansat cu duduia, deși n'am înțeles bine ce voia anume.

Fără falsă modestie, fata replică: — Lucrul e foarte simplu; veneam dela alt bar cu domnii aceia, și eram indignată că nici unul nu-mi oferise flori; am voit să-i fac geloși și să le dau o lecție de bună cuviință, mai ales ofiterului.

— Bravo, duduie, răsei eu. Și ți-ai ajuns scopul?

— Mai vorbă; de atunci ofiterul îmi trimite în fiecare zi flori acasă.

*

La plecare, domnișoara îmi înținse câteva numere de ziar.

— V'am adus patru articole despre hitlerismului: în primul discuta problema misticei rasismului; în al doilea, problema autarhiei economice, în al treilea...

— Eu aș crede, duduie, o întreprinse, că nu e treaba femeilor să se ocupe cu chestii de politică externă...

Fata păru vexată:

— Bine, maestre; m'ați sfătuit să nu scriu romane și v'am ascultat, m'ați sfătuit să nu mă lansez în afaceri de import-export și v'am ascultat; acum mă sfătuiți să nu m'ocup nici cu politica externă. tunci ce-i rămâne unei fete să facă cu diploma ei de bacalaureat?

Stătui puțin pe gânduri. Privind apoi visător pe fereastră, ca și cum nu i-aș fi auzit întrebarea:

— Știi că mi-a plăcut istoria aia cu florile.. Il învățai bine pe ofiter! Așa istețime, înțeleg și eu!

E. Lovinescu

Morala în dilemă

de E. Lovinescu

Au trecut poate treizeci de ani, de când am asistat la o lecție de deschidere a cursului de Morala al d-lui D. Drăghicescu — care, fără să fi făcut apoi o carieră universitară, a publicat mai multe volume de sociologie, la Alcan și până mai acum câteva luni, era încă ministrul nostru în Mexic — prezentat de cunoscutul pe vremea aceea, Const. Dissescu. Format la școala sociologică franceză a lui Dürckheim, conferențiarul susținuse, cu o elocință de altfel destul de sumară, că morala este un produs exclusiv social, o armătură creată de viața în comun pentru a o face posibilă.

O studentă de lângă mine, umplea de zor pagini după pagini, cu argumentarea conferențiarului, la sfârșitul căreia luă însă cuvântul și Dissescu. În afară de multiplele lui curiozități ce i-au creat un fel de legendă încă din viață, deși n'am avut ocazia să o constat, Dissescu avea și reputația unui adevărat enciclopedist. Intr-o comemorare la Ateneu a poetului Grigore Alexandrescu, în calitate de ministru al instrucțiunii publice, el a lungit aproape un ceas o îngâimare de locuri comune pentru a-l apăra de învinuirea mea de a fi fost un poet... erotic. Numai cu greu am priceput că Dissescu nu cunoștea sensul precis al cuvântului, căruia îi acorda un înțeles pejorativ. Nu știa că, oricât de suave, poeziile de dragoste se numesc tot erotice. Și de data aceasta, el se lăsă în voia unei improvizații deslănate asupra moralei, susținând că indiferent de constrângerea socială, e produsul unui instinct și, ca argument suprem, aducea faptul că el, Dissescu, n'ar face o mulțime de acțiuni numai din îndemnul intim al conștiinței lui morale, chiar dacă ar ști că ele n'ar fi cunoscute de nimeni și că s'ar sustrage, prin urmare, oricărei penalități. Imoralitatea vieții publice și private a lui Dissescu, cunoscută de mulți dintre ascultători, mi-a ridicat un zâmbet pe buze în fața unei argumentări atât de puțin convingătoare chiar prin pilda cuvântătorului. Mai interesant mi-a părut spectacolul studentei de lângă mine, care, după ce umpluse multe pagini cu expunerea conferențiarului, se pusesese să reproducă și replica lui Dissescu, până ce, dându-și seama de contradicțiile lor, se discumpănise, se oprise din scris, continuase să asculte controversa și, la urmă, la ieșirea profesorului din sală, convinsă poate, nedumerită mai probabil, văduvită în sentimentul ei de famulus faustian, care vrea să ducă acasă ceva negru pe alb, sigur, odihnitor, — ne găsind altă soluție decât de a-și rupe foile scrise, truda ei de un ceas, a plecat îmbufnată de a nu ști care este originea moralei.

valoarea de comandamente. Dacă ar fi avut-o, religiile nu s'ar fi văzut obligate să le prescrie atât de riguros. Morala e, în realitate, o armătură a vieții sociale, creată anumite de ea pentru a se apăra, secreteată, am putea spune; de aci infinitele ei variații după epoci, după rase, după popoare, după clase sociale și adesea după foarte mici distincțiuni geografice.

*

Nu voi lărgi discuția prin teorii diverse sau prin exemple îndepărtate. Sensul pragmatic al acestor Epiloguri ne închide cadrul în sânul unor constatări familiare și în linia unui fir conducător ce le străbate chiar dela început.

Faptul că morala este una din funcțiile vieții sociale, se vede, în prima linie, din dependența în care trăește și se dezvoltă; ajunge o fază de convulsie a vieții sociale pentru ca și ea să fie sguduită de aceleași mișcări sismice până la o abolire completă.

Epocile de mari catastrofe, cum ar fi molimile, revoluțiile, ocupațiile străine, etc. nu sdruncină numai

societățile ci și principiile morale, ale căror oscilații înregistrează toate variațiile temperaturii colective. În apropierea morții, frânele se rup, și se deslănțuie toate pasiunile într-o frenezie de viață, notată de contemporani și la Atena ca și la Milano și în timpul revoluției franceze, fără să mai pomenim de războiul în sine, care, prin faptul răsturnării vieții sociale însăși, răstoarnă și absolut toate valorile morale, nu numai prin vacanță ci și prin demisie.

*

Rău a făcut, de oarece argumentarea sociologică a conferențiarului era cea adevărată. Că există instincte morale, e posibil. Ele n'au însă

BUCOLICE

CURCANUL

de E. LOVINESCU

Il cheamă *Buclucașu* și atitudinea nu-i desminte porecla: e buclucaș, ca, de altfel, toți semenii lui. În viziunile paradiziace ale poezilor antici dobitoacele cele mai învrăbite apăreau împreună, potolite, împăcate, împerechiate poate, uliul și turturica, tigru și antilopa, lupul și mioara. Nimănui nu i-a trecut însă prin gând să împerecheze curcanul cu vreuna dintre orătăniile curții. Mare izolat al vieții sociale, el nu se întovărășește în nici unul din modestele acte ale existenței; pentru dânsul, de altfel, nici nu sunt acte modeste; totul se amplifică și se solemnizează.

Cu ce mare preot încărcat de odoare și de odăjdii, sacerdotalar totodată și războinice l-ai putea asemăna? Ce stranii armuri i-aruncat natura pe trupul încărcat de relicvii și de talismane? La ce-i

slușește costumul bizar de mare inchișitor, de cavaler cruciat în-tors dela locurile sfinte cu mărtisoare prinse de gât, plin încă de sângele necredincioșilor uciși? Pentru ce se sgâște mereu pe picioaroangele lui goale, cărămizii? Pentru ce îi atârnă deasupra pliscului viermele roș al apendicelui nasal ca un maț desgustător? De ce i se umple deodată gâtul de bube purulente, de turturi de mărgele când violete, când roșii de carminul crud al sângelui închegat? Ce forță diabolică îi zbârlește la fiecare cinci minute pielea, îi înfoae penele, îi rotește coada în evantaliu, îl umflă și-l desumflă, strecurându-i în glas o cascadă de sunete prăbușite în sincopă înjunghiate? Unii au căutat să reducă figura omenească la anumite trăsături animalice. Fiind în centrul creației, e mai na-

tural să credem, că, pentru a-i da icoana intuitivă a defectelor lui și groaza de ele, natura i-a înfățișat omului o colecție de dobitoace: lâcomia i-a zugrăvit-o până la grotesc în porc, rapacitatea în uliu, violența femeii în pisică, dar, mai presus de orice, orgoliul în curcan, a cărui izolare nu vine din meditație. Nu e poet sau filosof și n'are vreun sistem propriu de cugetare; izolarea i-a impus-o numai orgoliul. E mândru, se vede, de nasul și de traista de măcieși ce-i atârnă de gât.

Treci pe lângă dânsul fără să-l bagi în seamă: ca și cum i-ai fi dusman, el se înfoae, se umflă monstruos, își sburlește ghimpii penelor tărcate. Își vâpsește cu roș tăgârta bubelor, plin de lănci și de strigăte de război. Te-ai depărtat de mult, dar din spate el îi mai povestește curcei în scâncete leșinate de harmonică ce se desumflă, biruințele imaginare repurtate asupra ta. Te-a învins și te-a introdus, astfel, ca un simplu episod în rapsoodia unei *llade* scârțâite în stridente de cumpănă neunsă.

(Citiți continuarea în pag. II-8)

La Braşov s-a ținut Duminică o în-
unire guvernamentală la care au
at cuvântul d-nii Al. Lapedatu,
d-nu Nănescu și N. Iorga. Fruntașii
lor trei grupări coalizate au fă-
t un aspru rechizitoriu partidu-
i național-tărănesc, răspunzând
seursului rostit Duminică trecută
Braşov de către d. Iuliu Maniu.

Odinioară oblăduia peste un în-
eg cărd de curci; în paragina de
și a curții a rămas doar cu una
ngură, tot atât de bleagă ca și ce-
lalte. Intovărașirea cu o dihanie
ât de orgolioasă și de zgomo-
asă a unei femeiuști atât de șter-
e, de supusă, de umilă, e încă o
coteală a naturii. Nu puteau trăi
ouă săbii într'o teacă; curcanul a
osorbit toate forțele posibile ale
ândriei speciei. Docilă, îl urmea-
 în micile lui peregrinări, în care,
pă patru pași, se retrage doi
entru a se minuna de isprava în-
inită și pentru a o vesti întregu-
i univers. Iată-l că se învârtă a-
um brusc în jurul tovarăsei sale,
ilatându-se important, sclifosin-
a-se, gargarisindu-se, ca în por-
rea unei mari acțiuni erotice. În-
legându-i gândul, fără nici o co-
netărie, modestă, curca se pitu-
ază în țărână și-i așteaptă bunul
lac. El nu se mulțumește însă cu

na înăduia să se ducă lașoia la-
na. Aceasta a făcut ca Turcii să nu
poată depăși cuceririle făcute în
veacul al XVI-lea, iar decadența in-
stituițiilor turcești i-a făcut în urmă
să dea înapoi.

Se scoate, cu acest prilej, în relief
rostul militar al țărilor romă-
nești aflate în coasta înaintării tur-
cești.

gesturi simple și prozaice, ci do-
rește publicitatea faptelor istorice.
Ca și cum ar vrea să o hipnotize-
ze, se înfoae treptat, se rotește în
jurul curcii, supusă și indiferentă;
își scoate inutil armura sângeroa-
să a marilor lui vitejii, bolborose-
ște mereu, în scopul de a atrage
atenția întregii curți asupra celor
ce se vor întâmpla: somnoros. Ur-
su iese din căsuța lui ca să vadă;
cocoșii privesc ironic, ei atât de
activi; până și Joiana își cascade
blânzii ochi caști și rușinați.

După ce le-a răscolit tuturor cu-
rizitatea sau sensualitatea, satis-
făcut de sine, dispretuitor față de
curca bleagă ce așteaptă încă în țăr-
nă, mândru, *Buclucașu* se retrage
pe o buturugă, de care, în văzul
tuturor, își freacă târțița. Căci pâ-
nă și în voluptate, preferă atitudi-
nea singurătății solemne.

E. Lovinescu

sefetea gândirii și justetea observa-
țiilor transformă o lectură care foar-
te ușor ar fi putut să fie banală, în-
tr-o lectură vie și nu lipsită de in-
teres.

„Scrieri din lume” pot fi socotite
în totalitatea lor un eseu reușit
despre dragoste.

Strada Rădășeni

În prima jumătate a lunii Ianua-
rie 1938, editura „Adeverul” va lan-
sa romanul de acțiune și analiză,
Strada Rădășeni, datorit talentatu-
lui scriitor, care este d. Mihail Șer-
ban.

Strada Rădășeni cuprinde o frescă
impresionantă a provinciei noastre
în care patimile și entuziasmele se-
ninel se întâlnesc într'o fără cruțare
și fără rezultate.

Într'o acțiune vie și bine înche-
gată, autorul creionează o serie de
tipuri a căror psihologie este adânci-
cită și urmărită în tot complexul de
stări pe care le provoacă diferitele
întâmplări.

Strada Rădășeni va da încă odată
ocazie cititorilor să prețuiască ta-
lentul de povestitor și fin analist al
d-lui Mihail Șerban.

Soarele negru

În editura „Cultura poporului” a
apărut de curând volumul de poezii
„Soarele negru” datorit unui tânăr
poet de talent, d. Ion Brădescu. Car-
tea aduce câteva bucăți de o rară
prospețime, care tratează o sensibi-
litate artistică notorie.

Critica română contemporană

de E. LOVINESCU

Intrucât titlul de „modernist” pare exclusiv și chiar „partizan” înscrim evoluția criticii de după războiu sub semnul „sincronismului”, nu în sensul unui avangardism programatic sau al unei formule de școală ci în cel al armonizării teoretice cu spiritul timpului și al atitudinii înțelegătoare față de curente noi de artă. Controversa T. Maiorescu-C. Dobrogeanu-Gherea, de la sfârșitul veacului trecut, dintre critica estetică și critica socială, și continuată de N. Iorga și G. Ibrăileanu, deoparte, și M. Dragomirescu, O. Densusianu și E. Lovinescu, de alta, adică între autonomia esteticului și confuzia lui în etic și etnic — o putem privi azi, în conștiința criticii, dacă nu și a publicului și a presei neliterare, ca definitiv încheiată. Biruința conceptului estetic, fără alterări de elemente străine, or cât de interesante ar fi din alte puncte

de vedere, este un bun incontestabil al generației actuale. Istoricul va constata limpezirea confuziilor ce pândesc, de altfel, orice literatură în începuturile ei și va înregistra cu bucurie prezența atitudinii exclusiv estetice în spiritul tuturor criticilor tineri. Pentru a ilustra această poziție a criticii române actuale, vom schița fizionomia morală a tuturor criticilor mai noi ai literaturii noastre.

TUDOR VIANU

Poet și disociator de idei încă de la Sburătorul, Tudor Vianu e azi profesor, eseist, și critic mai mult de principii. De formație universitară și de expresie academică, el a lucrat în domeniul esteticului și s'a pus în serviciul autonomizării lui în excursuri mai mult teoretice. (Arta și frumosul). Spiritul lui doct

și speculativ s'a asociat și cu o lărgime de vedere neobișnuită criticilor de structură sa la toate formele noi ale artei apusene, dacă nu printr'o adeziune partizană, cel puțin printr'o atenție binevoitoare și comprehensivă, printr'o gravitate temperamentală de a privi lucrurile de sus dar în viabil. Modernismul în manifestările lui cele mai acute (expresionismul, cubismul, etc.) îi datorește, așadar, o contribuție de elucidare cu atât mai efectivă, cu cât nu venia dela un militant avangardist ci de la un estetician ponderat. Nu e rolul acestei istorii literare de a-i fixa contribuția în domeniul esteticii ca și a eseisticii filozofice și culturale în genere de calitate speculativă sau istorică. Criticii îi revine însă din activitatea sa un studiu asupra Poeziei lui Eminescu, de exegeză a unor teme ale poetului, de situarea operei lui în atmosfera romantismului universal, cu stabiliri de apropieri și diferențieri, de studierea pesimismului lui în cadrul și al sensibilității epocii și al influenței schopenhaueriene, de precizare a elementelor romantice germane ce au fuzionat cu elementele filozofiei antice în compoziția unității morale a poetului, într'un cuvânt o cercetare de isvoare ideologice și de motive

poetice. În latura ei cea mai înaintată și mai obscură, literatura română îi datorește, acum în urmă, un mic volum asupra poeziei lui Ion Barbu, de aceeași valoare exegetică ușor didactică și speculativă, ce nu exclude informația, ca în tot ce scrie acest critic sagace, sobru, aulic și lucid în abstracție.

PERPESSICIUS

Poet modernist, Perpessicius a făcut și face o critică modernistă. Aș zice avangardistă, dacă n'ar avea o înțelegere egală pentru toate formele de poezie. Nimic din exclusivismul deschizătorilor de drumuri; un gust pentru noutate și risc unit totuși dezarmant cu o bunăvoință aproape universală. Transparentă de apă de munte; limpede dar nu și grăbită; cristal lichid, de douăzeci de ani se revărsă lin pe ogoarele noastre literare cu o lene îndrăgostită de tot ce reflectă: bolta albastră a cerului, norii de scamă alburie, sălciile pletoase, iasomiile și vizdoagele. Nimic nu-l ostenește: valul lui îmbrățișează amoroș poezia lui Al. T. Stamatiad și proza Sărmanului Klopstok la fel cu literatura lui T. Arghezi. Totul îl încântă. Comprehensiune? Indulgen-

(Citiți continuarea în pag. 11-a)

ta? Prietenie? De toate. Comentator ideal al poetilor, impresionist cu erudiție literară, colecționar de flori presate din toate parcurile poetice el a fost sortit să pregătească scama rănilor tuturor măștrilor defunctați și să sufle ușor în lumina tuturor debuturilor. Și pentru indulgența să nu-i fie chiar universală, și ca să-și sporească prestigiul — și-a rezervat uneori severitatea dialecticei sale grațioase încă doar față de activitatea mea, înaintașul, dascălul, — ce-i dreptul numai de la volumul al treilea al *Istoriei literaturii române contemporane* înainte, crucificându-mă printre flori stilistice pentru toate amoriurile sale idilice și clandestine. N'a înțeles că m'am reseminat să fiu E. Lovinescu numai pentru că n'am putut fi Peripeticius.

G. CĂLINESCU

Talent, — aș putea zice, dar nu e numai talent, pentru că e și muncă, și nu o muncă de vită la jug, ci de om repede orientat în chestiuni abia întâlnite și priceput a organiza în sânul lor o rețea întreagă de tranșee și de fortificații subterane. Pentru a fi critic, G. Călinescu are toate calitățile: sensibilitate artistică de poet și romancier, cultură literară, talent de scriitor și o mare mobilitate asociativă. Ii mai lipsește doar convingerea în valabilitatea misiunii sale critice. Dispre-

tuind-o în rolul ce i se pare efemer și minor, nici nu-și mai dă osteneala aparentei obiectivității. De aici o serie de nedreptăți mari fără motivarea unor chestiuni personale; laterale, mobilele partialității lui notorii trec adese peste capul bieților scriitori, clienți nevinovați ai criticului vecin... Pretensiile lui sunt mult mai mari. Indreptățit, de altfel, el tinde spre vaste construcții de istorie literară sau spre monografii uriașe. Simplă improvizație, prin talent literar și știință arhitectonică, *Viața lui Mihail Eminescu* a obținut aprobarea tuturor. Îmbărbătat de succes timp de câțiva ani după aceea, a săpat cu hărnicie și metodă în opera poetului, nu numai văzută ci și în cea nevăzută, a ineditelor, galerii inextricabile. Rezultatul cercetărilor s'a depus într-o serie de tomuri masive, pentru care nu poți avea de cât respect și admirație. Căutând însă monumentalul, analistul s'a pierdut în labirintul său hipogeic. Captiv al propriei sale ingeniozități și frenezii, el n'a mai putut dibui galeria îngustă a ieșirii. Peste câțiva ani, scăpat la lumină, sunt sigur că ne va fixa doar într-o sută de pagini fără vracul ineditelor și analizelor, masca marelui poet în liniile esențiale, cu un meșteșug portretistic de care a mai dat strălucite dovezi.

E. Lovinescu

numentalul creației revistei a celebrului producător, mult, mult, atât de mult încât viața personajului vizat nu se mai distinge.

O mie de femei frumoase, de gambe praxitellene, dau năvală, inundă pânza copleșesc spectacolul. Începutul filmului însă, care arată debutul vieții modeste lui Ziegfield, apare mai simpatice, mai ordonat, mai clar cinematografic. Restul însă vine supraincercat, obositor, care nu trebuie să fie confundat cu uluitor, și lung de 3 ore.

Spectacolul, din această cauză, nu se poate numi că este perfect izbutit nici în măsura în care a fost realizat celălalt film care românește viața marelui om de circ Barnum, cu Wallace Bëery.

În rolul lui Ziegfield apare William Powell care suportă simpatice începutul, urmând ca după acela să treneze și să ducă cu oarecare dificultate „romantizarea” vieții, eroului pe care îl reprezintă. Myrna Loy vine deabia la sfârșit în câteva apariții numai, agreabilă și distinsă ca totdeauna.

Pentru substanța filmului revistă există un admirabil dansator de step, o cântăreață de bună calitate, balet, și reeditarea unor melodii vechi cari au făcut succesul revistelor lui Ziegfield.

Și filmul care e anunțat că reprezintă zece la un loc, reprezintă în fapt două, din care dacă se reanunța la unul, rămânea celălalt să fie excelent.

gh. d. —

cuprins literatura noastră dramatică. Mușatescu e luminos, are humor, humor românesc, știe să construiască tipuri și e un minunat prezentator al vieții burgheziei românești, în special cea din provincie. Născut în Câmpulungul Muscelului, unde apa băută nu are — el e un exemplu elocvent — întotdeauna efecte dezastruoase. „Tudorel”, cum îi spun prietenii, a observat cu atenție această viață și el, crescut între sumedenie de mătuși — de „fuste” cum se exprimă — a prins-o, ca nimeni altul, pe scena românească.

Cine cunoaște trecutul teatrului nostru, chiar dacă nu „admite” în bloc opera dramatică a lui Mușatescu, trebuie să se bucure de un fenomen care dovedește că la noi s'au schimbat unele lucruri.

De unde până mai acum treizeci de ani, anunțarea unei lucrări autohtone stârnea o adevărată fugă a românilor în munți, — și treizeci de spectacole ale unor localizări ale maestrului Gusti, însemnau evenimente, — astăzi publicul românesc face sute de reprezentații unei piese originale.

Dar e foarte bine că Mușatescu e conștient de valoarea lui. Pentru că spune că „n'are fason” nu iese la rampă pentru nimic în lume. (De obicei, în timpul desfășurării premierelor, el face câteva curse „Obor-Obor” cu tramvaiul 16 sau, pe la ultimul act, stă cocoat la galerie și-l aplaudă interpretii).

Și, cum spun, Mușatescu știe că

La apariția volumului III de „Memorii”

De vorbă cu d. E. Lovinescu

D. Eugen Lovinescu

Peste câteva zile editura „Adevărul” va lansa al III-lea volum de memorii al marelui nostru critic și romancier, d. E. Lovinescu.

Apărute cu câțiva ani în urmă, celelalte două volume nu aduceau numai materialul inexpressiv al unor notări zilnice, ci transfigurarea acestui material și a cunoașterilor prin semnele unei arte înalte a caracterizării și portretistice; ele au provocat vii polemici și discuții, mai ales prin sinceritatea expunerii, dar au impus și mai mult o autoritate critică a cărei balanță se apleacă atât de just întotdeauna. Scontând interesul pe care și acest nou volum îl va suscita, am socotit de interes egal câteva informații anticipate asupra lui. Autorul ni le-a servit cu aceeași bunăvoință care-l caracterizează și care i-a adunat, totdeauna, atâți discipoli în jur.

*

— Spuneți-ne ceva despre memoriile dv...

— Volumul al III-lea al memoriilor mele, — ca și celelalte două, nu sunt memorii propriuzise, adică însemnări scrise la zi, — ci evocări făcute mult mai târziu, ale atmosferei literare de odinioară, prin portret.

Cel dintâi volum s'a ocupat de epoca dintre 1900-1916, epocă de inițiere a copilăriei, a studenției, a uceniciei și a primelor mele contacte și lupte literare. Pe firul unei analize a propriei mele activități și evoluții literare, cu un caracter de biografie spirituală și nu de biografie pur și simplu, s'au desfășurat o serie de portrete, fie ale inițiatorilor tinereții mele (T. Maiorescu, N. Iorga) fie ale profesorilor (Pompiliu Eliade, Tudor Cercel, M. Sadoveanu, I. Dragoslav) — fie, mai ales, ale tovarășilor de generație literară (Em. Gârleanu, N. Dragomirescu, Oct. Goga, D. Anghel, St. O. Iosif, G. Ibrăileanu, Caton Teodorian, I. Minulescu, D. Nanu, Victor Eftimiu, Al. T. Stamatiad, etc.).

Prin importanța unora din personalitățile fixate, cât și prin amploarea cu care au fost tratate, acest volum prezintă fresca cea mai importantă, din toate cele trei volume, pentru istoria literaturii.

— Care este locul în serie al celui de al II-lea volum?

— Volumul al doilea continuă firul evoluției mele literare dela 1918 până la 1930, adică îmbrățișează epoca în care activitatea și rolul meu au fost mai intense, — epoca „Sburătorului” și a influenței lui moderniste, — cu alte cuvinte în seria portretelor fixate, am fost silit să mă ocup nu numai de camarazii mei de cerc (L. Rebreanu, Elena Farago, Hortensia Papadat Bengescu, I. Petrovici, Gh. Brăescu, Gh. Murgur, Ramiro Ortiz), ci și de toate generațiile de tineri ce s'au grupat ori s'au format la „Sburătorul” (F. Aderca, Camil Petrescu, Camil Baltazar, I. Barbu, T. Vianu, Ilarie Voronca, Vladimir Streinu, Pompiliu Constantinescu, etc.).

Mai restrânse, dar nu mai puțin incisive, aceste portrete au produs o adevărată răsmeriță în publicistica noastră. Pe când volumul I fusese primit cu o aprobare generală (morții nu puteau protesta și cei maturi nu credeau necesară polemica), volumul al II-lea a fost întâmpinat cu cele mai înverșunate proteste și invective din partea tinerilor care-mi datorau mai mult. Resentimentele unora nu s'au potolit nici acum și au urmărit și restul activității mele în alte domenii până în ziua de azi.

— Ce material aduce volumul al III-lea?

— Volumul III, ce apare acum, e o prelungire naturală a aceleiași epoci; el îmbrățișează tot epoca „Sburătorului”, completând-o prin-

numeroasă de scene din viața literară. Situația mea de îndrumător literar la îndemâna tuturor celor ce au vreun manuscris, mă expune de 20 de ani la o mare varietate de „aventuri” literare și de experiențe în acest domeniu...

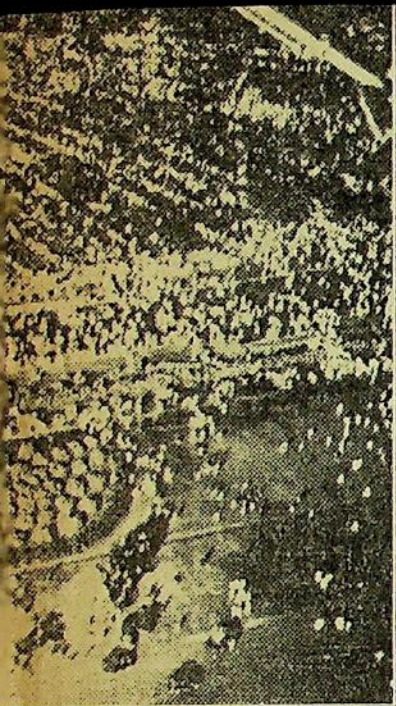
O bună parte a volumului conține fresca aparițiilor și întâmplărilor pitorești ivite în cariera mea de critic. Cred că va fi elementul cel mai distractiv al întregului volum și va fixa lumea turbure a tuturor aspiranților de glorie literară, în raza de lumină a unei atitudini înțeleghătoare. În partea ultimă a cărții am adăugat o serie de pagini polemice privitoare la moravurile noastre literare și nu fără oarecare indicații directive. Întregul volum e însă un volum de tranziție spre al IV-lea, care va fi implantat în inima problemelor se ne frământă azi, când asistăm la fel de fel de încercări de „purificare literară” și răsturnări de valori. Acel volum va fi strict ideologic, strict polemic, și strict normativ.

*

La acea oră, de o parte și de alta a biroului, până dincolo în camera vecină, fotoliile, la rând, așteaptă într-o ordine religioasă îmbrățișarea fierbinte a odihnei musafirilor de fiecare zi.

Am avut în acel moment viziunea tuturor celor cari au ocupat pe rând aceleași fotolii și am plecat cu impresia pe care ți-o lasă în suflet bronzurile înșirate într-o sală a pașilor pierduți.

Mihail Șerban

la președinția cardinalului Don-
ură 60.000 de copii, întovără-
rului euharistic. În mijloc se
afilor.

viitor propaganda nazistă și în ge-
nere agitațiile de extremă dreaptă.
În numele partidului creștin unifi-
cat, canonicul Ernst a declarat, în
legătură cu descoperirile făcute, că
„Ungaria nu trebuie să mai îngăduie
intervenții străine în treburile sale
interne. Respingem cu energie for-
mulele comuniste, dar trebuie de-
 asemenea să n'avem nici o incre-
 dere în acel program anti-comunist
în favoarea căruia se încearcă să
se impună lumii o hegemonie tot
atât de primejdioasă”.

Această atitudine energică este
acea a unui preot, a unui slujitor
al lui Hristos. Iar prin vorbele sale
n'a făcut decât să exprime revolta
tuturor preoților creștini din Ger-
mania hitleristă împotriva prigo-
nirii crucii Mântuitorului în numele
păgânismului german, în numele
crucii încârligată, care oficial se
închină zeului Wotan.

Dovada acestei prigoniri o dau
pastoralele celor șase arhiepiscopi
și episcopi catolici din Germania.
Arhiepiscopul cardinal dela Colonia,
monsenioul Schultze, arată în pa-
storală sa că prin presă, prin con-
ferințe și prin mijloace de teroare,
populația este îndemnată de către

Privegnica arișta a rămnea, pen

Criticul romanelor sale

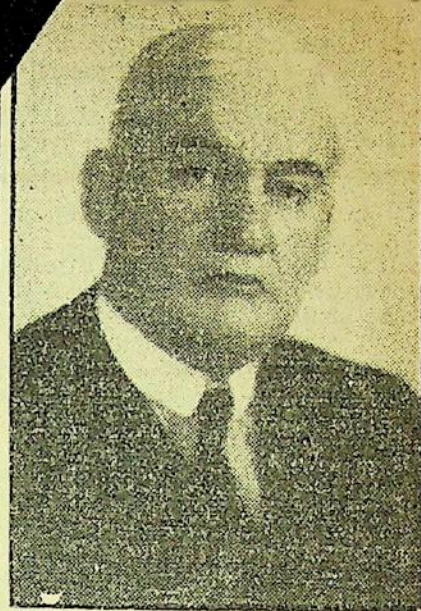
de E. LOVINESCU

În seria criticilor și eseistilor de-
veniți romancieri — și după G. I-
brăileanu, Mihail Dragomirescu, G.
Călinescu, Camil Petrescu, Mihail
Sebastian, Mircea Eliade, Octav
Șuliu — publicăm și foaia de
temperatură epică a lui E. Lovi-
nescu. Cititorul a înțeles că toate
aceste caracterizări schematice fac
parte din complexul unui studiu, în
care obiectivitatea și impersonalis-
mul sunt obligatorii; va admite,
deci, ca o rigoare a genului, între-
buințarea persoanei a treia.

*

Preocupările literare ale lui E.
Lovinescu pornesc în același timp
cu preocupările critice: *Nușele flo-
rentine* (devenite apoi *Crinul* (1906),
drama ibseniană *De peste prag*
(1906), *Scenete și fantezii* (1910),
romanul *Aripa morții* (1911), con-

topită apoi cu *Lulu*, sub forma in-
doitului episod al *Vieții duble*, sunt
momentele minore ale unei activi-
tăți literare sincronice celei majo-
re a criticei. Dar în însuși scrisul
critic se putea descifra intenția
identificării lui cu expresia artistică,
după cum din hotărârea de a
face din critică „a zecea Muză”,
reieșea voința de a o despărți de
rostul ei tradițional și ideologic
pentru a o transforma într-o cate-
gorie pur estetică. Reparată mai
târziu, confuzia rămâne încă sem-
nificativă. Chiar și în cele două
volume de *Memorii*, relativ re-
cente, se observă aceeași intenție a
fixării psihologiei eroilor lui, tipi-
zați, pe axa unei trăsături pre-
gnante și deasă întrebuintare a dia-
logului din nevoia expresiei dra-
matice. Adevărata activitate epică

D. E. LOVINESCU

a criticului se desfășoară însă mai
târziu în șase romane: *Viața dublă*
(din contopirea a două narațiuni
mai vechi), *Bizu*, *Firu'n patru*, *Dia-
na* (din ciclul *Bizu*), *Mite* și *Bălân-
ca* (din ciclul neterminat încă al
lui Eminescu). Fie că se numește
Andrei Negrea (din *Viața dublă*)
sau Anton Klentze, zis Clenciu, zis și
Bizu (din ciclul lui *Bizu*) sau Mihail
Eminescu, se poate desprinde de
pe acum unitatea de ton, de psiho-

Citiți continuarea în pagina II-a

10.3.97

tă lucrare, nu numai un foarte p-
țios îndrumător, pentru activit-
lor profesională, ci și un instrumen-
util, în fiecare clipă, fie pentru a-
se apăra de rigori, azi atât de e-
xagerate, ale legiilor penale, fie rân-

logie, involuntară firește, a erou-
lui, pe temeiul inadaptării, adică a
unei teme literare mai vechi, care,
caracteristică sufletului moldove-
nesc, se poate identifica sub forma
pasivității de la ciobanul fatalist al
Mioriței, până la literatura lui Mi-
hail Sadoveanu și Cezar Petrescu
sau, sub forma răsvrătirii în eroii
lui C. Stere. Sămănătoristă, ea nu
trebuie confundată totuși cu sămă-
nătorismul, după cum nu se con-
fundă nici ruralismul. Sămănătoris-
mul reprezintă o problemă de
material uman, ci o atitudine lirică
față de dănsul.

*

De ordin pur sufletesc, inadap-
tarea din *Viața dublă* se manifestă
în inferioritatea sentimentală a e-
roului. Tratată cu intenție psihol-
ogică, primul epizod e străbătut
de un lirism vag, vaporos, iar cel
de al doilea de un simplu schema-
tism dramatic descărnăt cu un a-
mestec de poezie, de pitoresc des-
criptiv și cu idealizarea necontura-
tă a personajilor. Cu totul altfel
e „inadaptarea” din ciclul lui *Bizu*,
al cărui prim volum ne evocă aliric
o copilărie pusă în condițiile nor-
male ale fericirii, fără să o cunoască

totuși. Neliniste sufletească, nemoti-
vată din afară prin nimic ci, orga-
nică, determinată numai de lipsa
de apetență a vieții: vagă aspira-
ție ne tradusă măcar în schița unui
act, spre moarte, cu un sentiment
de „precaritate”, de „labilitate cos-
mică”: lipsă de reacțiune în fața
dragostei, a bolii și a morții, fixa-
tă în preparate analitice disconti-
nui. Prin absența vitalității omul
ar putea părea morbid, dacă psi-
hologia lui nu s’ar desprinde totuși
pe un fond de echilibru moral, ie-
șit dintr-o contemplativitate fără
urma dezaxării sau a nemulțumirii
personale sau sociale. Pe când în
Bizu se stabileau temele principa-
le ale unei psihologii deficitare fă-
ră pastă epică, în *Firu’n patru* su-
biectul se limitează la un simplu
episod sentimental. Sub liniștea a-
parentă, sub ataraxia totală spre
care tinde, mocnește, în realitate
o sensibilitate dureroasă, nevoia
complicației pentru a eluda poate
acel, o suspiciune de fiecare clipă.
Duelul dintre *Bizu* și *Diana* se des-
fășoară în cadrul unor „elemente”
minime sporite doar prin rezonan-
ța lor sufletească în erou, ce-și a-
pără refuzul răspunderii printr-o

cazuistică frenetică.

Fără alte interferențe cu viața,
romanul e strict psihologic, anali-
tic și într’un tot prea eseistic; în
lipsa faptelor, se discută cu prea
multă pertinentă didactică în in-
tenția lor. Trecut din cadrul deli-
berărilor în cel al unor întâmplări
cu totul neprevăzute, duelul se pre-
lungeste și în *Diana*, roman de
tecnică, cu un interes gradat între-
ținut într-o formulă teatrală, cine-
matografică aproape, rezolvat a-
bea în ultima scenă. Mediul lui
de altă calitate morală: Rosina,
Diana, Hugo, Lică Scumpu nu sunt
lipsiți de contur și chiar de nuan-
te; tipuri de voință, de viclenie, de
mare ipocrizie exprimate în forme
și mijloace diferite. În total din a-
ceste patru romane se desprinde
viziunea unui erou central, a unui
om cu un mare deficit de voință,
cu un refuz integral al vieții, cu o
superioritate morală instinctivă, ca
un fel de nepăsare aparentă, îndă-
rătul căreia e o sensibilitate dure-
roasă. Cu toate că s’a spus că e un
naiv, un simplu poate. *Bizu* e, în
realitate, un neliniștit, un sceptic
fundamental, un bănuitor pornit
să-și complice singur datele cele

mai clare: în *Firu’n patru*, pentru
a scăpa de răspundere; în *Diana*,
pentru că nimeni n’ar fi avut mai
multă luciditate în plasa unor în-
tâmplări neobișnuite. Identitatea
punctului lui de vedere cu cel al
cititorului constituie probabil sin-
gurul interes al cărții.

Cu mult mai neașteptată este
deslușirea aceleiași viziuni și în
crearea fizionomiei lui Eminescu în
cele două romane apărute până a-
cum *Bălăuca* și *Mite*. Eminescu e,
în fond, același *Bizu*, cu același a-
bulic refuz al vieții, nu din nemul-
țumiri sociale sau personale, ci al
vieții în sine, crescut, firește, prin
adaosul înaltei lui contemplativi-
tăți, al genialității chiar, ce-l proec-
tează peste timp și spațiu sub as-
pectul ideal al „poetului”. În *Mite*,
autorul se străduiește de a-i sporti
în condițiile umile ale mizeriei lui
existente aura superiorității mora-
le, așa că, prin marea lui dezinte-
resare, prin frumusețea unui suflet
candid deslegat de orice apetență,
în situațiile cele mai penibile, el
depășește cu mult pe Carp, pe Ma-
iorescu, pe Caragiale...

Bălăuca situează epizodul Vero-
nicăi Micle într’un cadru de mai

mare mișcare și cu mai multe ele-
mente de creație obiectivă; la ori-
câte confuzii ar da loc tehnica a-
mestecului de vis, sau mai bine zis
de rememorare a unor episoade
trecute, cu interferență de situații
prezente, era impusă de faptul an-
teriorității scenelor esențiale ale e-
pizodului față de legătura poezului
cu *Mite*, — și trilogia trebuia să
aibă cel puțin aparenta unei suc-
cesiuni cronologice.

S’a vorbit de intenția de pone-
grire, de înjosire a marelui poet
numai pentru că nimic nu poate de-
zarma reaua credință sau simpla
nepricepere. Intenția idealizării lui
pe fundalul mizeriei și umilinței
umane se poate, dimpotrivă, deduce
și din faptul că în crearea lui E-
minescu, autorul vedea încununarea
firească a propriei sale viziuni,
concepțită cu un sfert de veac în-
nainte (*Aripa morții*, datează din
1911) și urmărită involuntar dar
tenace într-o serie de șase roma-
ne — bonasurile unei ascensiuni li-
terare probabile.

E. Lovinescu